

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**6112 SAYILI KANUN m.8/1(m)
YAYIN HİZMET İLKESİ BAĞLAMINDA TELEVİZYON
HABER BÜLTENLERİNDE TÜRKÇENİN KULLANIMI**

BURÇAK ATEŞ GÜLER

RADYO TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI

TEMMUZ 2019

**6112 SAYILI KANUN m.8/1(m) YAYIN HİZMET İLKESİ BAĞLAMINDA
TELEVİZYON HABER BÜLTENLERİNDE
TÜRKÇENİN KULLANIMI**

Burçak ATEŞ GÜLER

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
RADYO TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TEMMUZ 2019

Burçak ATEŞ GÜLER tarafından hazırlanan 6112 Sayılı Kanun m.8/1(m) Yayın Hizmet İlkesi Bağlamında Televizyon Haber Bültenlerinde Türkçenin Kullanımı” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Gazi Üniversitesi Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman (Başkan): Prof. Dr. Ahmet ÇİFTÇİ

Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalında, Hacı Bayram Veli Üniversitesi

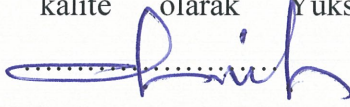
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye : Prof. Dr. Ali YAKICI

Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

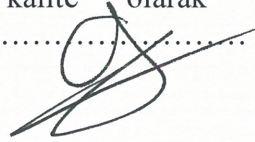
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye : Prof. Dr. Gülcan SEÇKİN

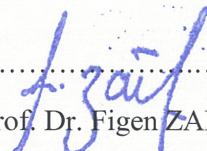
Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalında, Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Tez Savunma Tarihi: 05/07/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....

Prof. Dr. Figen ZAF
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Burçak ATEŞ GÜLER

05.07.2019

6112 SAYILI KANUN m.8/1(m) YAYIN HİZMET İLKESİ BAĞLAMINDA
TELEVİZYON HABER BÜLTENLERİNDE
TÜRKÇENİN KULLANIMI
(Yüksek Lisans Tezi)

Burçak ATEŞ GÜLER

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Temmuz 2019

ÖZET

Dil, bir iletişim aracıdır. İnsanlar ve toplumlar birbirleri ile ancak dil ile iletişim yani irtibat kurarlar. Millet olabilmenin unsurlarından biri olan dil, kültürün taşıyıcısıdır. Kültür, dil vasıtasıyla nesilden nesile aktarılır. Uluslararası planda, “Hiçbir dil diğerlerinden iyi veya üstün değildir” fikri hâkimdir. Dünyada kullanılmakta olan 6.500 civarında dil mevcuttur. Canlı bir varlık olan dilin yaşatılmasında televizyon önemli bir medya hizmet sağlayıcıdır. Televizyonun hitap ettiği insanlar (kitle), cinsiyet, yaş, meslek, ilgi alanı, statü bakımlarından birbirlerinden oldukça farklı olduğu için, televizyonda özellikle televizyon haber bültenlerinde kullanılan dilin düzgün, doğru, anlaşılır ve akıcı olması gerekir. Zira hitap edilen kitle homojen değil, heterojen yapıdadır. Televizyonun; haber verme, eleştirme, kamuoyunun oluşumuna yardımcı olma ve oluşan kamuoyunu açıklama, eğitim-öğretim, propaganda, kültürü koruma ve geliştirme, mal ve hizmetleri tanıtmaya (reklam) ve dil öğretme-dili geliştirme gibi önemli işlevleri bulunmaktadır. Görsel-işitsel bir kitle iletişim aracı olan televizyonda, haber bültenleri ayrı bir önem taşımaktadır. Televizyon haber verme işlevini yerine getirirken, diğer işlevlerden çoğunu içermektedir. Televizyon haber bültenleri toplumun haber alma kaynaklarının başında gelmektedir. Yapılan araştırmalar televizyon haber bültenlerinin toplum tarafından yaygın olarak seyredildiğini ortaya koymaktadır. Yapılan araştırmalara göre televizyon haber bültenleri, toplum tarafından güvenilir olarak kabul edilmektedir. Televizyon habercilerinden, gazetecilik mesleğinin etik kurallarından ve haberin unsurlarından biri olan “tarafsız tutum” beklenilmektedir. Nitekim haber, kendine özgü dili kullanarak gerçekliğin yeniden inşası anlamına da gelmektedir. Haber bir söylem aracı olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla ortaya çıkan kültürel metanın da ideolojinin bir parçası olduğu söylenebilir. Haber dili, haberin anlamı açısından önemlidir. Televizyon yayınlarında, doğru, güzel ve anlaşılır Türkçe kullanmak kanunlarda öngörülen yayın ilkelerinden ve esaslarından biridir. Televizyon haber bültenlerinde Türkçenin kurallarına uygun kullanılması hem toplumsal hem de hukuki bir sorumluluktur. Toplumsal sorumluluk kuramına göre; haber yapmak ticari kaygıdan uzak tutulması gereken bir işidir.

Bilim Kodu :111506
Anahtar Kelimeler : Televizyon Haber Bültenleri, Türkçe Kullanımı, 2954 ve 6112 Sayılı Kanun
Sayfa Adedi :222
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ahmet ÇİFTÇİ

USE OF TURKISH IN TELEVISION NEWS BULLETINS
IN THE CONTEXT OF THE LAW NO. 6112
(M.Sc. Thesis)

Burçak ATEŞ GÜLER

GAZİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
July 2019

ABSTRACT

Language is a communication tool. People and societies communicate with one another only through language. Language, which is one of the elements of being a nation, is the bearer of culture. Culture is transferred from generation to generation by language. In international plan, any language is not better than the others. Around the world 6,500 languages are available. Television is an important media service provider for the survival of a living entity, the language. One used in television, especially in television newsletter, should be smooth, accurate, understandable and fluent. Due to people affected by television are different from each other in terms of gender, age, profession, interest and status. The affected community is not homogeneous, is heterogeneous. Television has many important functions, such as notice, criticizing, propaganda, culture conservation and development, advertisement, language teaching and development, raising public opinion. On television, an audiovisual mass media, newsletters are of particular importance. The television performs the notification function, also includes most of the other functions. Television newsletters are among the leading sources of news. Research shows that television newsletters are widely viewed by the public. According to the researches, television newsletters are accepted as reliable by the society. Television journalists are expected to impartiality that is one of the ethical rules of the journalism profession and one of the elements of the news. While news can be defined as discourse, it can be said that the emerging cultural commodity is a part of ideology. In fact, the news also means the reconstruction of reality using its own language. The language of the news is important for the meaning of the news. In television broadcasts, using correct, beautiful and understandable Turkish is one of the broadcasting principles stipulated in the laws. The use of Turkish language in television news bulletins is both a social and legal responsibility. According to social responsibility theory; Making news is a business that needs to be kept away from commercial concern.

Science Code : 111506
Key Words : Television Newsletter, Use of Turkish, Law of 2954 and 6112.
Page Number : 222
Supervisor : Prof. Dr. Ahmet ÇİFTÇİ

TEŞEKKÜR

Bu alıőmanın yapılmasında desteğini esirgemeyen, tecrübesi ve engin bilgileriyle çalışmanın her aşamasına katkı sağlayan, çalışmanın tamamlanması için bana yön veren çok kıymetli hocam Prof. Dr. Ahmet ÇİFTCİ'ye, çalıőmayı yapabilmem için gerekli izinleri veren TRT'ye, çalıőmam boyunca gerekli hassasiyeti gösteren TRT'nin değerli yöneticilerine, desteği ile her zaman yanımda olan ve beni cesaretlendiren babama, anneme ve kardeőime, çalışma boyunca bana sabır gösteren ve hep destek olan eőime, bu yoğun süreçte çalıőmama fırsat veren ve henüz bir yaőında olan kızıma teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ	xiii
RESİMLERİN LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR	xv
1. GİRİŞ.....	1
2. DİL, DİL İLE İLİŞKİLİ KAVRAMLAR	5
2.1. Genel Olarak.....	5
2.1.1. Genel Anlamda Dil.....	5
2.1.2. Kelime Anlamında Dil	8
2.1.3. Doktrin Anlamında Dil.....	10
2.2. Dilin Özellikleri	12
2.3. Dilin Önemi	14
2.4. Dil ve Dil ile İlişkili Kavramlar.....	14
2.4.1. Dil ve Kültür İlişkisi.....	14
2.4.2. Dil ve Düşünce İlişkisi	18
2.4.3. Dil ve İletişim İlişkisi.....	20
2.4.4. Dil ve Kitle İletişimi.....	25
2.5. Ana Dil ve Türkçe.....	27
2.5.1. Ana Dil	27

2.5.2. Ana Dil Türkçe	30
2.5.2.1. Tarih içerisinde gelişen Türkçe	31
2.5.2.2. Türkçenin yapısı ve temel özellikleri	34
3. TELEVİZYON, TELEVİZYONUN İŞLEVLERİ VE ÖZELLİKLERİ BAĞLAMINDA YAYINLARDA DİLİ DOĞRU, GÜZEL VE ANLAŞILIR KULLANMANIN ÖNEMİ	39
3.1. Genel Olarak.....	39
3.1.1. Genel Anlamda Televizyon	39
3.1.2. Sözlük Anlamına Ve Mevzuata Göre Televizyon	41
3.2. Televizyon ve Dil İlişkisi	42
3.3. Toplumsal Sorumluluk Kuramı	46
3.4. Televizyonun Özellikleri Bağlamında Yayınlarda Dili Doğru, Güzel ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi.....	49
3.4.1. Toplumsal Bir Medya Hizmet Sağlayıcı Özelliğine Sahip Olan Televizyonda Dili Doğru, Güzel Ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi.....	50
3.4.2. Denetim Ve Siyasi Bir Katılım Aracı Olma Özelliğine Sahip Televizyonda Dili Doğru, Güzel Ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi.....	53
3.4.3. Kültürel Bir Medya Hizmet Sağlayıcı Olan Televizyonda Dili Doğru, Güzel Ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi.....	57
3.4.4. Küreselleşmenin Etkilediği Televizyonda Dili Doğru, Güzel Ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi.....	59
3.4.5. Çocukları Etkileme Özelliği Olan Televizyonda Dili Doğru, Güzel Ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi	61
3.4.6. Yeni Medya Teknolojilerine Uyum Sağlayan Televizyonda Dili Doğru, Güzel Ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi.....	65
3.4.7. Popüler Bir Medya Hizmet Sağlayıcı Olan Televizyonda Dili Doğru, Güzel ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi.....	66
3.4.8. Sanatsal Yönü Olan Televizyonda Dili Doğru, Güzel ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi.....	71

Sayfa

3.4.9. Sesin ve Görüntünün Özelliklerini Birlikte Kullanan Televizyonda Dili Doğru, Güzel ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi.....	72
3.4.10. Demokratik Bir Hizmet Sağlayıcı Olan Televizyonda Dili Doğru, Güzel ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi	72
3.4.11. İnandırıcı ve Harekete Geçirici Olan Televizyonda Dili Doğru, Güzel ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi	73
3.4.12. Kamusal Hizmet Aracı Olan Televizyonda Dili Doğru, Güzel ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi.....	73
3.5. Televizyonun İşlevleri Bağlamında Yayınlarda Dili Doğru Kullanmanın Önemi	74
3.5.1. Televizyonun Haber Verme ve Bilgilendirme İşlevi	75
3.5.2. Televizyonun Dil Öğretme ve Dili Geliştirme İşlevi.....	78
3.5.2.1. Televizyonun dilsel-kültürel bilinçaltı oluşumundaki yeri ve önemi	79
3.5.2.2. Televizyonun, duygu ve düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün temeli olan dil (ana dil) üzerindeki etkisi	82
3.6. Televizyonda Dilin Hatalı Kullanımı.....	85
3.6.1. Televizyonda Ortaya Çıkan Dil Sorunları.....	85
3.6.1.1. Dilde yabancılaşma	86
3.6.1.2. Dilin kısırlaşması - dilde yozlaşma	88
3.6.1.3. Dil kirlenmesi.....	90
3.6.1.4. Dilde değişme ve dilde uydurmacılık	93
3.6.1.5. Dilsizleşmek	96
3.6.1.6. Argo, kaba, küfürlü dilin kullanımının yaygınlaşması	98
3.7. Dil Açısından Türk Televizyon Tarihinin Değerlendirilmesi (Kamu Yayıncılığı ve Özel Yayıncılık)	101

4. HABER, TELEVİZYON, HABER VE DİL İLİŞKİSİ, TELEVİZYON HABER BÜLTENLERİNİN ÖZELLİKLERİNİ DİL AÇISINDAN DEĞERLENDİRME.....	105
4.1. Genel Olarak.....	105
4.1.1. Sözlük Anlamında Haber	105
4.1.2. Söylem ve İdeoloji Aracı Olarak Haber	107
4.1.3. Diğer Haber Tanımları	111
4.1.4. Haber ve Dil İlişkisi	112
4.2. Televizyon Haber Bülteni	114
4.2.1. Televizyon Haber Bültenlerinde Dili Doğru, Güzel ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi.....	115
4.2.1.1. Televizyon haber bültenleri dil etkin ve sürekli kullanan program türleridir	116
4.2.1.2. Televizyon haber bültenleri toplumun inandırıcılığını en yüksek bulduğu ve en güvenilir olarak gördüğü program türleridir	117
4.2.1.3. Televizyon haber bültenleri toplumun haber hakkını kullanma araçlarından biridir	119
4.2.1.4. Televizyon haber bültenleri etkileme hızı ve alanı geniş olan programlardır.....	121
4.2.1.5. Televizyon haber bültenleri izlenme oranı yüksek program türleridir	123
5. TELEVİZYON HABER BÜLTENLERİNDE TÜRKÇENİN DOĞRU, GÜZEL VE ANLAŞILIR KULLANIMI	131
5.1 Televizyon Haber Bültenlerinde Türkçeyi Doğru, Güzel, Anlaşılır Kullanımı	131
5.1.1 Televizyon Haber Bültenlerinde Türkçenin Doğru Kullanımı	131
5.1.2. Televizyon Haber Bültenlerinde Türkçenin Güzel Kullanımı	132
5.1.3. Televizyon Haber Bültenlerinde Türkçenin Anlaşılır Kullanımı	134

5.2. Televizyon Haber Bültenlerinde Türkçenin Doğru, Güzel ve Anlaşılır Kullanmanın Yolları	135
5.2.1. Haber Diline Uygun Türkçe Kullanımı.....	135
5.2.1.1. Haber diline uygun Ses Tonu ve Tonlama.....	136
5.2.1.2. Haber diline uygun vurgu	137
5.2.1.3. Haber dilinde canlılık ve ahenk.....	138
5.2.1.4. Haber dilinde haber-yorum ayrımı	139
5.2.1.5. Haber dilinde konuşma sanatı	139
5.2.1.6. Haber dilinde beden dili.....	141
5.3. Televizyon Haber Bültenlerinde Türkçe Hataları.....	142
5.3.1. Televizyon Haber Bültenlerinde Hatalı Türkçe Kullanımının Örnekleri	149
5.3.1.1. Televizyon haber bültenlerinde yazım yanlışları	150
5.3.1.2. Televizyon haber bültenlerinde telaffuz (söyleyiş) yanlışları ve anlatım bozuklukları.....	155
6. HUKUKÎ DURUM	163
6.1. Televizyon Haber Bültenlerinde Türkçe Kullanımı Açısından Hukukî Durum ...	163
6.1.1. 1117 Sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu(İlgili Hükümler)	163
6.1.2. 1353 Sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun(İlgili Hükümler)	164
6.1.3. 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu(İlgili Hükümler)	165
6.1.4. Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası(İlgili Hükümler)	166
6.1.5. 2954 Sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu(İlgili Hükümler)	168
6.1.6. 6112 Sayılı Kanun Kapsamında Türkçenin Doğru, Güzel ve Anlaşılır Kullanımı(İlgili Hükümler).....	169
6.2. Yayınlarda Türkçenin Hatalı Kullanımında Hukukî ve Cezaî Sorumluluk	170

7. SONUÇ VE TAVSİYELER.....	173
KAYNAKLAR	177
EKLER	185
EK-1. RTÜK Kararları	186
EK-2 Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu	202
EK-3 Milli Eğitim Temel Kanunu	204
EK-4 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası	205
EK-5 Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu	213
EK-6 Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun.....	216
EK-7 Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun.....	218
ÖZGEÇMİŞ	222

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 5.1. Radyo ve Televizyonlarda Doğru, Güzel ve Anlaşılır Türkçe Kullanımının Yaygınlaştırılması Projesi'nden Derlenen Ana Haber Bültenleri Yazım Yanlışları	153
Çizelge 5.2. Mehmet Ali Briand ve Reha Muhtar'ın Dil Hataları	157
Çizelge 5.3. Radyo ve Televizyonlarda Doğru, Güzel ve Anlaşılır Türkçe Kullanımının Yaygınlaştırılması Projesi'nden derlenen söyleyiş (telaffuz) Hataları	159

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 2.1. Köken bakımından dil aileleri	30
Resim 3.1. Televizyon kanallarında Türkçenin iyi kullanılmasının önemi	46
Resim 3.2. Sorumluluk Halkası	48
Resim 3.3. Türkçeyi en iyi kullanan kanal	103
Resim 3.4. Türkçeyi en iyi kullanan kanal karşılaştırması	104
Resim 4.1. Televizyon haberlerinin beğenilme nedenleri	117
Resim 4.2. Haberlerde izleyicileri rahatsız eden konular	119
Resim 4.3. Televizyon yayınlarının izlenme nedenleri	121
Resim 4.4. Televizyon haberlerinin izlenme sıklığı	125
Resim 4.5. Televizyon program türlerinin izlenme sıklığı	126
Resim 4.6. Televizyon yayınlarının hafta içi izlenme saatleri	127
Resim 4.7. Televizyon yayınlarının karşılaştırmalı izlenme saatleri	128
Resim 4.8. Televizyon yayınlarının hafta sonu izlenme saatleri	129
Resim 4.9. Televizyon yayınlarının karşılaştırmalı hafta sonu izlenme Saatleri	130
Resim 5.1. Ana haber bültenlerinde 12 saatte tespit edilen Türkçe hataları	144
Resim 5.2. Ana haber bültenlerinde 12 saatlik izlemede saatte tespit edilen Türkçe hata sayıları	145
Resim 5.3. Ana haber bültenlerinde saat başına tespit edilen anlatım bozuklukları	146
Resim 5.4. Ana haber bültenlerinde yazım yanlışlarının saat başına dağılımı	147
Resim 5.5. Televizyon programlarında tespit edilen söyleyiş yanlışlarının saat başına dağılımı	148
Resim 5.6. Televizyon programlarında tespit edilen yabancı sözlere özenme ile ilgili örneklerin saat başına dağılımı	149

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Any.	Anayasa
Bkz.	Bakınız
Çev.	Çeviri
M.	Madde
Md.	Madde
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
s.	Sayfa
S.	Sayı
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	Türk Dil Kurumu
TRT	Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu
TV	Televizyon
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
Vb.	Ve benzeri
WWW	World Wide Web
Yy.	Yüzyıl

1. GİRİŞ

Dil (language), sosyal bir varlık olan insan için kendini ifade etme aracıdır. İnsanı diğer canlılardan ayıran yani insanı insan yapan düşünme yetisinin ve iletişimin temelinde dil vardır. Bu yönüyle dil, iletişim ile sıkı bir ilişki içerisinde. İletişim (communication), gönderenden yani kaynaktan alıcıya doğru bir etkileşim ya da mesaj (ileti) aktarım süreci olarak tanımlanabilir. İletişim adı verilen bu aktarım sürecinin oluşabilmesi ise; dil ile mümkündür. Ayrıca dil, bir toplumu millet yapan en temel unsurlardan biridir. Kültür, bir toplumun maddi ve manevî bütün unsurlarını kapsamaktadır ve kültürün gelecek kuşaklara aktarılması yani geçmiş ile gelecek arasında bir bağ kurulması dil ile sağlanmaktadır.

Görsel-işitsel medya hizmet sağlayıcı olan televizyon, günümüzde geleneksel teknolojik gelişmelerin katkısı ile televizyon dilini kullanarak, ulusal ve uluslararası alanda kültürel etkileşim sağlamaktadır. Televizyon aracılığıyla oluşan bu kültüre ise; “televizyon kültürü” adı verilmektedir. Televizyon, kültür endüstrisinin bir kolu olarak ifade edilebilir. Nitekim televizyon kültürel bir meta üretmektedir. Bu bağlamda televizyonun toplumsal açıdan bazı işlevleri vardır. Televizyonun işlevlerden biri olan haber verme ve bilgilendirme işlevi, Anayasa madde 26’da yer alan ve toplumun en temel haklarından biri olan haber alma hakkının güvencesidir. Televizyon yayıncılığına önde gelen hürriyet; ifade (söz) hürriyeti yani düşünce ve kanaatleri açıklama ve yayma hürriyetidir (BM İHEB m.19; Avrupa Konseyi AİHS m. 10; 1982 Anayasası m. 26). Bu hürriyet, ayrıca haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar.

Toplumun haber alma hakkını kullanmasının ve televizyonun haber verme işlevini yerine getirebilmesinin temelinde dil vardır. Televizyon haberlerinde görsel dil, işitsel dil ve yazı dili kullanılmaktadır. Televizyon haberlerinin oluşturulmasından sunumuna kadar olan tüm süreçte dil hâkimiyeti kendini hissettirmektedir. Eğitimden spora, ekonomiden sanata kadar pek çok alanda gündemin önemli olaylarının yer aldığı televizyon haber bültenleri söz ağırlıklı programlardır. Tıpkı televizyon dili gibi haberin de kendine özgü bir dili yani “haber dili” vardır. Haber bültenlerinde kamusal hizmet anlayışı kapsamında ortak bir dil kullanımı belirlenmiş olmasına rağmen haber bir ideolojinin taşıyıcısıdır. Bu çerçeveden bakıldığında haber dili ideolojiktir kanısına varılabilir. Yani haber dili görüldüğü kadar şeffaf ve masum değildir. Televizyon haber bültenlerinde dili doğru, güzel ve anlaşılır kullanmak, kaynak tarafından yüklenen mesaj doğrultusunda, haberin doğru algılanması

açısından önemlidir. Haberin yanlış algılanmasına sebep olacak dil kullanımı, ulusal ve uluslararası alanda krizler oluşturabilir.

Televizyon haber bültenlerinin izleyici kitlesi aynı niteliklere sahip (homojen) bir yapıda değildir. İzleyiciler farklı cinsiyetlerden, farklı yaşlardan, farklı mesleklerden ve farklı eğitim ve kültür seviyesine sahip kişilerden oluşmaktadır. O hâlde televizyon haberlerinde kullanılacak dil bu ayrı nitelikteki (heterojen yapıdaki) kitlenin anlayabileceği bir dil olmalıdır. Bununla birlikte her bilim dalının ve hatta her faaliyet alanının kendine özgü bir kelime ve kavram hazinesi (jargon) vardır. Haberlerin konuları da birbirinden farklı olduğuna göre, bu farklı kelime ve kavramların da doğru ve anlaşılır şekilde kullanılması önem arz eder.

Çevresinde olup biteni öğrenmek isteyen insan, merak duygusunu en zahmetsizce radyo, televizyon ve internet haberleri ile gidermektedir. Ancak bu çalışma televizyon haber dili ile sınırlıdır. Günümüzde televizyon ve televizyon izleyicisi bir dönüşüme uğramıştır. Gelişen teknolojiye ayak uydurarak, çağın ihtiyaçlarına cevap vermek, dolayısıyla izleyicisini kaybetmek istemeyen televizyon programlarının içerik ve sunumlarında değişikliklere gidilmektedir. Bu doğrultuda televizyon haber bültenleri de gerek içerik, gerek sunum bakımından giderek magazinleşmektedir. Daha çok izlenebilmek gayesiyle haber değeri olsun veya olmasın hemen her olay televizyonlarda haberlere konu olmakta ve magazin dili ile izleyiciye sunulmaktadır. Oysa haber bültenlerinde dili (Türkçeyi) kullanırken gerekli hassasiyetin gösterilmesi, magazinsel anlatımdan olabildiğince kaçınılması gerekmektedir. Etki alanı ve hızı geniş olan, toplum tarafından güvenilirliği haiz olan televizyon haber bültenlerinde kullanılan dil, genel olarak doğru kullanım olarak kabul edilmektedir.

İşbu tez çalışmasında, haber verme ve dili öğretme-geliştirme gibi işlevleri bulunan televizyonda Türkçenin doğru, güzel ve anlaşılır kullanılması hem toplumsal hem de hukuki bir sorumluluk olarak görülmektedir. Halkın haber alma kaynaklarından en güvenilir olarak görülen televizyondaki Türkçe kullanımı, haber merkezinde çalışan herkesin ortak sorumluluğundadır. Bu çerçevede tezde, “Toplumsal Sorumluluk Kuramı” benimsenerek “Hür fakat Sorumlu Basın Yayın İlkesi” temel alınmıştır. RTÜK’ün yapmış olduğu çeşitli araştırmalardan yararlanan tezde, televizyon haber bültenlerinde yapılan Türkçe yanlışlarına da yer verilmiştir. Çalışmada televizyon yayınlarında kullanılan

Türkçe kullanımı ile ilgili mevzuattaki hükümler kapsamında incelemeler yapılmıştır. Bu tez çalışmasında televizyonun işlevleri ve özellikleri kapsamında, haber bültenlerinde Türkçenin kurallarına uygun kullanılması gerektiği ortaya çıkarılmıştır. Bu çerçevede televizyon haber bültenlerinde Türkçenin korunması ve gelişimine katkıda bulunulması toplumsal ve hukukî sorumluluk olarak görülmeli ve bültenlerde Türkçe kullanımına gerekli özen gösterilmeli kanısına varılmaktadır.

Tez çalışmasında “tanımlayıcı-betimleyici araştırma yöntemi” kullanılarak, televizyon haber bültenlerinde Türkçenin hatalı kullanımının sebep olduğu dil sorunları irdelenmiştir. Bir yayının ilkesi olan yayınlarda, “Türkçenin doğru, güzel ve anlaşılır” kullanımı açısından televizyon haber bültenlerindeki Türkçe hataları ve bu hatalara yönelik yaptırımların varlığı araştırılmıştır. Çalışmada, televizyon haber bültenlerinde Türkçe kullanımının denetlenmesinin ve kullanımda herhangi bir ihlale karşılaşıldığında yaptırım uygulanmasının gerektiği sonucuna varılmaktadır. Buradaki yaptırım, ifade hürriyetine engel teşkil edebilecek sansürcü bir yaklaşımı ifade etmemektedir. Türkçenin varlığını devam ettirebilmesi yani yaşatılabilmesi için, televizyon haber bültenlerinde Türkçe kelimelerin kullanımının yaygınlaştırılması, Türkçenin kurallarına uygun doğru kullanılması gerekmektedir.

Yukarıdaki açıklamalardan yola çıkılarak bu tez çalışmasında asıl amaç, Türkçenin doğru, güzel ve anlaşılır kullanımının yaygınlaşmasında televizyon haber bültenlerinde kullanılan Türkçenin önemini ortaya çıkarmak, Türkçe kullanımındaki yanlışların azaltılmasına katkı sağlamak ve bu konunun hem toplumsal hem de hukuksal sorumluluk olduğunu vurgulamaktır.

Tez boyunca amaca ulaşabilmek için aşağıdaki soruların cevapları aranmıştır:

- Dil neden önemlidir?
- Türkçenin özellikleri nelerdir?
- Televizyon haber bültenlerinde kullanılan Türkçe neden önemlidir?
- Televizyon haber bültenlerinin izlenme sıklığı nedir?
- Halk televizyon haber bültenlerini ve bültenlerde kullanılan Türkçeyi ne kadar önemsemektedir?
- Televizyonun özellikleri ve işlevleri Türkçe ile nasıl ilişkilendirilebilir?

- Televizyon haber bültenlerinde yapılan Türkçe yanlışları ne gibi dil sorunlarına yol açmaktadır?
- Televizyon haber bültenlerinde Türkçe nasıl kullanılmaktadır?
- Televizyon haber bültenlerinde kullanılan Türkçe kimin sorumluluğundadır?
- Televizyon haber bültenlerinde kullanılan Türkçe ile ilgili mevzuatta ne gibi hükümler yer almaktadır?
- Yayınlarda kullanılan Türkçe ile ilgili yapılan düzenlemelerde ne gibi eksiklikler vardır?
- Televizyon haber bültenlerinde yapılan Türkçe yanlışlarına yönelik ne gibi yaptırımlar uygulanmaktadır?

Bu kapsamda işbu tez çalışmasında, aşağıda yer alan varsayımlarda bulunulmuştur.

- Toplumun haber alma hakkının güvencesi olan televizyon haber bültenlerinde Türkçenin doğru, güzel ve anlaşılır kullanılması gerekmektedir.
- Televizyon haber bültenlerinde Türkçe kullanımı öncelikle özdenetim yoluyla ardından hukukî olarak sürekli denetlenmelidir. Bültenlerdeki Türkçe kullanımı 6112 sayılı Kanun'un 8.maddenin 1.fikrasında yer alan "m" bendi kapsamında titizlikle incelenerek, Türkçenin yazım ve telaffuz hatalarının tespitinde sorumlulara gerekli yaptırımlar uygulanmalıdır.

Tezin birinci bölümünde öncelikle dil, dil ile ilişkili kavramlar ile birlikte Türkçenin özelliklerine yer verilmiştir. İkinci bölümde televizyonun dil ile olan ilişkisi televizyonun özellikleri ve işlevleri bağlamında açıklanmıştır. Bu bölümde televizyonda dilin hatalı kullanımın ortaya çıkardığı dil sorunlarının neler olduğu ifade edilmiştir. Üçüncü bölümde tezin konusunun temelini oluşturan haber kavramı üzerinde durularak, televizyon haber bültenlerinde Türkçeyi kurallarına uygun kullanmanın önemine vurgu yapılmıştır. Dördüncü bölümde televizyon haber bültenlerinde Türkçenin doğru, güzel ve anlaşılır kullanımından neyin anlatılmak istenildiği ifade edilerek, haber diline uygun Türkçe kullanımının nasıl olması gerektiğine ve bültenlerde yapılan Türkçe hatalarına değinilmiştir. Tezin son bölümünde ise; Televizyon haber bültenlerindeki Türkçe kullanımına yönelik mevzuatta yer alan hüküm ve düzenlemeler yer almaktadır. Ayrıca bu bölümde televizyon haber bültenlerinde yapılan Türkçe hatalarının hukuki ve cezai sorumluluğuna değinilerek, konuyla ilgili yaptırımlar incelenmiştir.

2. DİL, DİL İLE İLİŞKİLİ KAVRAMLAR

2.1. Genel Olarak

Televizyon yayıncılığında ve özellikle haber programlarında; nasıl bir Türkçe kullanılması gerektiğini, dili (language) doğru, güzel ve anlaşılır kullanmanın önemini ve Türkçenin kullanımı bakımından uygulamada ortaya çıkan sorunları vurgulamak ve çözüm önerileri sunabilmek için öncelikle ‘dili’, ‘dil ile ilişkili kavramları’ açıklamak ve ‘ana dili’ (mother tongue) hususuna değinerek, ‘Türkçenin özelliklerine ve zenginliğine’ yer verilmesi gerekmektedir.

2.1.1. Genel Anlamda Dil

Dil değişik anlamlarda kullanılabilen bir kavram olduğu için kaynaklarda pek çok dil tanımına rastlanılmaktadır. Dili gerçek anlamında; bir tat alma organı olarak tanımlamak mümkündür. Dili ilişkili olduğu düşünce, kültür ve iletişim gibi kavramlar ile birlikte değerlendirerek ve dilin kendine has özelliklerinden yola çıkılarak pek çok dil tanımı yapılabilmektedir.

Dilin en önemli işlevi iletişim kurmak olduğu için, dilin en temel tanımlarından biri, “iletişim aracı” olarak tanımlanan dildir. Dilin tanım olarak, konuşma eylemini ve iletişim sistemini ifade etmesi, dilin konuşmadaki yeri ve önemi dolayısıyladır.¹ Dil, bir organ olarak tanımlandığında bile dilin işlevi sadece tat alma duyusunu sağlamak değildir. Dil, konuşmanın gerçekleştirilmesinde yani seslerin çıkarılmasında işlevsel bir organdır. Dil, konuşmanın gerçekleştirilebilmesinin temelinde yer almaktadır. Ses titreşim ile oluşmaktadır. İnsanlar akciğerlerini, ağızlarını, ses tellerini kullanarak çıkardıkları sesleri dudak, diş ve dil aracılığıyla kelimelere dökmektedirler. Sesler kelimelere dönüşerek belirli kurallar doğrultusunda anlamlı bir bütün oluşturmaktadır. Bu şekilde, belirli kurallara göre oluşturulan anlaşma sisteminin adı yine dildir.

“Dil insan için, ‘varlığın evidir’; daha açık ifadeyle, onun kavram dünyasının tamamıdır; deneyimleyebileceği dünyanın tüm imkânlarını içinde barındıran ontolojik (varlık bilimsel)

¹ Kayaalp, İ. (2002). İletişimde İnsan Dili. İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 29.

bir zemindir. Dile gelmeyen, bir anlamda, zuhura da gelmez"². Karakoç'un belirttiği gibi dile getirilemeyen duygu ve düşünceler ortaya çıkmış sayılmazlar. Duyguların ve düşüncelerin, çevredeki nesnelere başka bir deyişle insanın kendi iç dünyasında ve dışındaki dünyada yer alan nesnelere zihinde oluşturduğu soyut anlamlara "kavram" denilmektedir. Nesnelere zihinde canlandırdığı kavramların tamamı ise dilin ürünüdür. İnsanların kendi duygularını ve düşüncelerini zihinlerinde canlandırabilmesinin yolu dilden geçmektedir.

Türk Dil Kurumu (TDK) dili; "insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan; bir çağa, bir gruba, bir yazara özgü söz dağarcığı ve söz dizimi; düşünce ve duyguları bildirmeye yarayan herhangi bir anlatım aracı"³ olarak tanımlamaktadır. TDK'nın dil tanımında belirttiği üzere dilin en önemli işlevi; olayların, duygu ve düşüncelerin aktarılmasını sağlamaktır. Dil bu aktarım işlevini; kelimeleri, sesleri ve işaretleri kullanarak sağlamaktadır. Kişilerin birbirleriyle iletişim kurmasını sağlayan dil, aynı zamanda kişinin kendisi ile iletişim kurabilmesinin de temelini oluşturmaktadır. Kendi duygu ve düşüncelerini anlayabilen ve aktarabilen kişi, çevresi ile de iletişim kurarak, kendini ifade edebilme imkânı bulmaktadır.

Dil, sadece insana özgü olan ve dolayısıyla insanları, diğer canlılardan ayıran en önemli vasıftır. İnsanı diğer canlılardan farklı kılan dil kullanma becerisi, insanın düşünme, düşündüğünü ifade edebilme, yaratıcılığını ve yapıcılığını ortaya koyabilmesi ile yakın ilişkilidir. Dil sayesinde insanlar duygu ve düşüncelerini başkaları ile paylaşabilmektedir. Yani düşünmek ve düşündüklerini ifade etmek isteyen insan, bu ihtiyacını dil aracılığı ile gidermektedir.

Özkan'ın ifade ettiği gibi dil, insanın kendi varlığını anlamlandırabilmesini sağlamanın bir yoludur. İnsan varlık âlemini ancak dili sayesinde tanımakta ve bilgi dünyasını onun sayesinde elde edebilmektedir. Bilgiye dil aracılığı ile ulaşan insan, diğer insanlar ile sosyalleşebilmesini yine dil ile sağlamaktadır.⁴ Dolayısıyla dil olmadan insanların kendilerini ifade edebilmeleri, bilgiye ulaşabilmeleri, birbirleri ile iletişime geçip,

² Karakoç, E. (2015). Radyo, Dil, Türkçe, Milli Kültür. Ankara: TRT Radyo Vizyon Dergisi, 19.

³ İnternet: Dil. (t.y.). Türk Dil Kurumu-Güncel Türkçe Sözlük. Web:

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59e4923743b012.10252689 adresinden 10.02.2016 tarihinde alınmıştır.

⁴ Özkan, M. (2010). İnsan İletişim ve Dil. (3.Baskı). İstanbul: Akademik Kitaplar, 14.

sosyalleşebilmeleri mümkün değildir. Dil insanlar arasında bilgi alışverişi sağlayarak, iletişim bağı kurmaktadır. Özetle, iletişimin ve sosyalleşmenin temelinde dil vardır.

Dil, ifade aracı olarak tanımlandığında aynı zamanda bir paylaşım ve anlaşma aracıdır. İnsanların birbirleriyle iletişim kurabilmeleri için, diğer tarz ve yolların yanında (örneğin; beden dili) ve dışında herhalde herhangi bir dil kullanmaları gerekir. Dil, bir iletişim aracıdır. İnsanların birbirleriyle iletişim kurabilmeleri, meramlarını anlatabilmeleri, etraflarında, bölgede, yurtda ve dünyada neler olup bittiğini başkalarına aktarabilmeleri için de dile ihtiyaçları vardır. Dil, aynı zamanda kültürü ifade etme aracıdır. Dil ile kültür arasında sıkı bir ilişki bulunur. Kısacası iletişim, dil (lisan) ile kurulmakta, kültür ise; dil sayesinde gelişmekte ve gelecek kuşaklara aktarılmaktadır.

Bir topluluğu veya toplumu ‘millet’ yapan unsurlardan biri de dildir. Zira aralarında dil, din ve ülkü beraberliği olan topluluklara ‘millet’ adı verilmektedir.⁵ Dil, milletin manevî değerlerine girmektedir. Dolayısıyla dilin, bir toplum için hayatî önemi haizdir.

Aynı dili konuşan insanlar, “millet”⁶ denilen sosyal varlığın temelini oluşturmaktadır. Duygu ve düşünceler dil aracılığıyla insandan insana aktarıldığı için, dil insan topluluklarını bir yığın olmaktan çıkarıp, onu millet hâline getirmektedir.⁷ Ortak dil kullanımı, millet olmanın unsurlarındandır. Dilin kültürün aktarıcısı ve taşıyıcısı olması sebebiyle, ortak dile sahip olan insanlar aynı zamanda ortak kültüre de (common culture) sahip olmaktadır.

Yukarıda belirtildiği üzere dil, bir milleti oluşturan temel unsurlardan biridir. Hayat tarzı, dünya görüşü, örf ve âdetler, müzik vb. kısacası kültürün bütün unsurları gelecek nesillere dil vasıtasıyla aktarılmaktadır. Bir millet için gerekli olan her şey (yaşam biçimi, örf ve âdetler, yani ananeler, müzik vb.) o milletin dilinde muhafaza edilerek, dili sayesinde yaşatılmaktadır. Dil, bir milletin ahlaki değerlerini ve onun zenginliğini, kültürel değerlerini ve millet olma niteliklerini kendi yapısında barındırmaktadır.

⁵ Kurtkan, Â. (1977). Türk Milletinin Manevi Değerleri, MEB Devlet Kitapları. İstanbul: MEB Basımevi, 5.

⁶ Millet, benzer özellikleri olan topluluk olarak tanımlanabilir. (Püsküllüoğlu, A. (1996) Çağdaş Türkçe Sözlük. Ankara: Arkadaş Basımevi.)

⁷ Özkan, M. (2010). İnsan İletişim ve Dil. (3.Baskı). İstanbul: Akademik Kitaplar, 22.

Dil, bir milletin fertlerinin aynı amaçlar etrafında birleşmesini de sağlar. Kültürün (culture) kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan dildir. O halde, dilin kültürle ve kültürün unsurları olan müzik, hayat tarzı, örf ve âdetler, ananeler, sanat vb. ile doğrudan ilişkisi mevcuttur. Bir milletin ferdî olarak herkes, mensubu olduğu milletin dilini güzel ve doğru kullanmak, korumak ve yaşatmakla sorumludur. Dil, insanların gelecek nesillere miras yoluyla aktarabileceği en önemli ve en büyük manevi değerlerden biridir.⁸

Nermin Uygur, “Dilin Gücü” ile ilgili yazdığı denemelerin sunuş bölümünde dili, insanın varoluşunun ana koşulu olarak tanımlayarak, kültürün her köşesinde dilin damgasının olduğunu ifade etmektedir.⁹ Dil, kültürün oluşum aşamasından kültürün yaşatılmasına kadar her süreçte en etkili araçtır ve bir milletin varlığının temel şartıdır.

Çiftci'nin ifadesi ile dil; ses sembolleri sistemi vasıtasıyla olay, fikir, düşünce ve kanaatleri, duygu ve arzuları iletmeye ve ifade etmeye yarayan bir sistemdir.¹⁰ Dil, herhalde insanlara mahsustur. Dil, insanların birbirleriyle iletişim (haberleşme) kurmalarını sağlamaktadır. O halde, dil bir iletişim aracıdır.

Dil, yaşayan bir varlıktır. Bu itibarla kamuoyunda, dil ‘canlı bir varlıktır’ tanımlaması yapılmaktadır. Başlangıçta ortaya çıkan dil hep aynı surette kalmaz. Dil zamanla yani tedricen gelişir ve değişir. Her milletin kendine özgü bir dili ve her dilin kendine özgü bir yapısı mevcuttur. Hiçbir dilin diğerlerinden daha iyi olduğu söylenemez. Dil, insanların birbirleriyle iletişim kurmalarını, toplumda yaşamalarını ve toplumsallaşmalarını yani sosyalleşmelerini sağlayan bir araçtır.

2.1.2. Kelime Anlamında Dil

TDK'ya göre dil başlıca aşağıdaki anlamlara gelmektedir.

1. “Ağız boşluğunda tatmaya, yutkunmaya sesleri boğumlamaya yarayan, etli, uzun, hareketli organ, tat alma organı,

⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Ercilasun, A.B. (2004). Kürtçe Televizyon. Türk Eli Dergisi, 11-12.

⁹ Uygur, N. (1989). Dilin Gücü. (3. Baskı). İstanbul: Ara Yayıncılık, 1.

¹⁰ Çiftci, A. (2007). Farklı Dil ve Lehçelerde Yayın Hukuku. Ankara: Gündüz Yayınevi, 21.

2. İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban.”¹¹

Dil kavramı Türkçede iki anlama karşılık gelmektedir. Dilin birinci anlamı, anlatım aracı olarak dildir. Anlatım aracı olan dil; düşünce, duygu ve gözlem anlatımını içermektedir. Dilin ikinci anlamı ise; anlatım biçimidir. Anlatım biçimi olarak dil; bir bağlama, yazara, çağa, alana özgü anlatım biçimini ifade etmektedir¹². Yani dil, kelime anlamı olarak hem bir anlatım aracı hem de bir anlatım biçimi olarak tanımlanabilir. Anlatım aracı olarak yapılan dil tanımında dilin çeşitli bilgileri ya da duyguları dışa vurması ön planda tutulurken, anlatım biçimi olarak yapılan dil tanımında, dilin belirli bir kişiye, topluma ya da tarihsel sürece ait olan yönü, yani dilin özgünlüğü ön planda tutulur.

Dil, insanların düşünce ve kanaatlerini açıklamak için kullandıkları, ses ve kelimelerden oluşan bir sistemdir.¹³ Bu tanıma göre dil, her şeyden önce bir sistemdir ve bu sistem ses ve kelimelerden oluşmaktadır. Ayrıca bu tanıma göre dil, insanlar tarafından düşünce ve kanaatleri, olayları anlatmak ve aktarmak için kullanılmaktadır. Oxford sözlüğüne göre dilin ikinci bir anlamı daha vardır. Buna göre bir halk veya millet tarafından kullanılan özel dil sistemine “dil” denir. Bu bakımdan ‘ana dil’(native language), ‘ilk dil’ (first language) terimleri kullanılmaktadır. Türk dili yani Türkçe bu anlamda kullanılmaktadır. Yine Oxford sözlüğüne göre, dilin üçüncü bir anlamı vardır. Buna göre dil, özel bir konuşma veya yazma tarzıdır. Buna örnek olarak şu ibareleri belirtmek gerekmektedir: Kötü dil (bad language), iyi dil (good language), düzgün dil (correct language), güçlü dil (strong language), zayıf dil (weak language), kaba dil (foul/rude language). Bu sözlüğe göre dil, bir diğer anlamda bir grup veya meslek tarafından kullanılan söz ve yazılar anlamına gelir. Bu anlamda; ‘bilim dili’, ‘tıp dili’, ‘hukuk dili’, ‘eczacılık dili’, ‘medya dili’, ‘haber dili’, ‘film dili’ gibi kavramlar kullanılır. Ayrıca dil, düşünce ve kanaatleri ifade etmek için kullanılan işaretler, semboller, mimikler anlamına da gelir. Bu anlamda ‘vücut dili’ (body language), ‘işaret dili’ (sign language) gibi kavramlar kullanılır. Nihayet dil, bir programı yazmada kullanılan kelimeler, semboller ve kurallar sistemi anlamına da gelir. Bu anlamda ‘program dili’ (programming language) kavramı kullanılır.

¹¹ İnternet: Dil. (t.y.). Türk Dil Kurumu-Güncel Sözlük. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59e4923743b012.10252689 adresinden 02.05.2015 tarihinde alınmıştır.

¹² Demircan, Ö. (2000). İletişim ve Dil Devrimi. İstanbul: Yayılım Yayıncılık, 4.

¹³ Hornby, A.S. (1995). Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English. Oxford: Oxford University Press, 662.

Büyük Larousse'da dil: "Bir insan topluluğuna özgü olan, o topluluktaki bireylerin duygu ve düşüncelerini anlatmak ve birbirleriyle iletişim kurmak için kullandıkları sesli ve kimi zamanda yazılı göstergeler dizgisidir."¹⁴ Bu anlamda "dünya dilleri, Avrupa dilleri, eski diller, Fransız dili, İngiliz dili, Türk dili" vb. kavramları kullanılır.

Belirtmek gerekir ki; dil kelimesinin değişik alanlarda kazandığı yan anlamlar da vardır: "Tanzimat dili, çiçeklerin dili, terazi dili vb."¹⁵ Ünalın'ın dilin kazandığı yan anlamlarına günümüzün en önemli kitle iletişim aracı olan televizyonun oluşturduğu "televizyon dilini, haber dilini ve magazin dilini" de eklemek gerekir.

2.1.3. Doktrin anlamında dil

Dilbilimciler de dilin çeşitli tanımlarına yer vermektedir. Dilbilimcilere göre dil; çift eklemeli bir dizge olarak kabul edilir. Birinci düzlem, dizinin sözcüklere ayrıştırılması ya da sözcük ve göstergelerin eklenerek dizini oluşturma aşamasıdır. İkinci eklemleme düzlemi ise; sözcükleri oluşturan sesler düzeyindedir.¹⁶ Simgesel bir iletişim sistemi olan dil; söz ve göstergelerden (bir şeyi belirten, işaret eden) oluşmaktadır.¹⁷ Seslerin dilin oluşumunda etkisi büyüktür. Dilin temelini; konuşulan ve duyulan ses dünyası oluşturur. Sesler de dil aracılığıyla söze dönüştürülerek, anlamlı bir bütün oluştururlar.

Dil üzerindeki bilimsel çalışmalara "dilbilim" (linguistics) adı verilmektedir. Dilbilim, çeşitli alt bilim dallarından yani disiplinlerden oluşmaktadır. Dil ile ilgili olarak aşağıdaki kavramların açıklanmasında yarar vardır.

- a- Morfoloji (Morphology): Biçim bilgisi. Morfoloji, kelime ve cümle yapısı ile isim, sıfat, fiil çekimi gibi değişken kelime biçimlerini inceleyen alt bilim dalıdır.
- b- Ses Bilgisi (Phonetics): Ses bilgisi, dillerin ses varlığı, boğumlama ve algılama gibi boğumlu seslerini inceleyen alt bilim dalıdır.
- c- Ses Bilimi (Phonology): Ses bilimi (fonoloji), ses birleşmesi ve hece bilgisi gibi her dilde bulunan ses sistemlerini inceleyen alt bilim dalıdır.

¹⁴ Büyük Larousse. (1986).

¹⁵ Ünalın, Ş. (2014). Dil ve Kültür. Ankara: Nobel Yayıncılık, 1.

¹⁶ Yengin, H. (1996). Medyanın Dili "İletişime Kuramsal Bir Yaklaşım: Popüler Türlerinin Çözümlemesi". İstanbul: Der Yayınevi, 21.

¹⁷ Yıldız, Ş. (2005). Dil, Kültür, İletişim ve Medya. Ankara: Sinemis Yayınları, 14.

- d- Anlam Bilimi (Semantics): Anlam bilimi (semantik), bir dildeki sözlerin ve cümlelerin anlamlarını araştıran alt disiplindir.
- e- Söz Dizimi (Syntax) : Söz dizimi (sentaks), cümlelerin biçim ve yapılarını inceleyen disiplindir.
- f- Söz Bilimi: Bir dilin sözlerinin yapılanmasını ve bunun akıldaki temsilini araştıran alt disiplindir.
- g- Yazı Dili Bilimi: Bu alt disiplin, dil sistemi olarak yazılı dili araştırır.
- h- Metin Dilbilimi: Metin ve metin unsurlarının (öğelerinin) yapısını, işlevini ve etkisini araştıran alt disiplindir.
- i- Konuşma Dilbilgisi: Bu alt disiplin, hiç değiştirilmemiş sözlü iletişim alanını inceler. Bu sebeple, buna karşılıklı konuşma araştırması adı da verilir.
- j- Dil Felsefesi: Dil ve temel dil kurallarının genel işlevlerini ve ayrıca dil, düşünce, tasavvur ve gerçeklik arasındaki bağlantıyı araştıran alt disiplindir.
- k- Bürün Bilim: Bu alt disiplin, vurgu, tonlama, konuşma hızı ve ton yüksekliği gibi alt birimlere ayrılamayan dil olaylarını araştırır. Bu alan, bağımsız bir alan olmaktan ziyade, genellikle ses bilgisi, ses bilimi ve söz dizimi alanlarıyla birlikte ele alınır.
- l- Köken Bilim (ethimology): Etimoloji, kelimelerin ve anlamlarının kökenini ve oluşumunu inceleyen alt disiplindir.

Sürelili yayınlarda (gazete ve dergiler), radyo ve televizyonlarda, internet ortamında haber oluşturmada yani haber metninin yazımında ve haberlerin okunmasında yukarıda sıralanan kavramların özelliklerinin dikkate alınması ve uygulanması gerekmektedir.

*“Yapısal dilbiliminin kurucusu Ferdinand de Saussure dili toplumsal olarak yerleşmiş dilsel birimler ve kurallar (dil) ve fiilen üretilen, bireysel etkinlik (söz) şekliyle iki kategoride ele almaktadır. Saussure’ye göre dil, bir konuşmacı topluluğunca paylaşılan dil sistemini, söz ise, buna karşıt olarak dilin olanaklı kıldığı bireysel söz edimlerini, yani gerçek durumlarda bireysel konuşmacılar tarafından icra edilen somut sözceleri ifade eder.”*¹⁸ De Saussure bu görüşü ile dilde “iki yönlülük” fikrini desteklemektedir. Yapısalcı De Saussure dilsel sistemi esas alarak; dilin biçimini “langue”, “yapı-sistem” olarak değerlendirirken, dilin içeriğini “parole” yani “söz” olarak ifade etmektedir. Tarihçi ve dilbilimci olan Hermann Paul ise; iki yönlülük fikrini desteklemekle birlikte De Saussure

¹⁸ Yıldız, 2005, 15.

gibi dilsel sistemi değil tek tek kelimelerin normal ve nadir anlamlarını esas almaktadır. Paul'a göre bir kelimenin normal anlamı; o kelimenin alışlagelmiş kullanımını ifade etmektedir.

Noam Chomskye göre ise dil, sınırlı sayıdaki unsurlarla yapılmış, her biri uzunlukça sınırlı unsurlar, bir dilde kullanılan sesler ve kurallar anlamına gelir.¹⁹ Dil, belirli kurallar bütünüdür. Kendi içinde bir sistemi ve düzeni bulunur. Bu sistem içerisinde kurallı bir anlaşma biçimi oluşturur. Chomskye iki yönlülük fikrinin daha çok biyolojik nedenleri ile ilgilenmiştir. Chomskye; “dil yetisi” ve “dil edinimi” ayrımını esas almaktadır. Dil yetisi; doğuştan gelen zihinsel bir yapıyı ifade etmektedir. Dil edinimi ise; Saussure'ün “söz” kavramına karşılık gelmektedir.

Leibniz, dili aklın aynası olarak tanımlamaktadır. Bu aynada her insan kendi yansımasını görmekte ve kendisinin farkına varmaktadır. *“Dil, aklın ve kalbin ürettiği fikirleri anlatan, ruhun hissiyatını aktaran bir vasıta. Kapısız ve penceresiz bir ev ne ise, gözsüz, kulaksız ve dilsiz bir akıl da odur. Çünkü göz, ruhun dışa açılan bir penceresi olduğu gibi, kulak da aklın ahizesi, ağız ve dil ise; manaların telâffuz şeklinde dışarıya çıkış kapısıdır.”*²⁰ İnsanlar fikirlerini ve duygularını dil aracılığı ile anlamlandırarak başkalarına aktarabilmektedirler. Dil, insanların iç dünyalarının, duygu ve fikirlerinin dışavurumudur. Dil sayesinde duygular ve düşünceler kelimelere bürünerek, başkalarına ulaştırılabilmektedir. Dili, John Dewey “araçların aracı”, Heideger “düşüncenin evi”, Paul Valery “her mesele beni dile götürür” tanımlamaları ile değerlendirmişlerdir.²¹

Yukarıdaki açıklama ve tanımlardan hareketlerle kanaatimizce dili şu şekilde tanımlamak mümkündür. Dil; olayları, duygu, düşünce ve kanaatleri ve iradeyi açıklamaya ve ifade etmeye yarayan ses ve semboller sistemidir.

2.2. Dilin Özellikleri

Dil, tıpkı insanlar gibi doğar, büyür (gelişir) ve ölür. Dil, bu bakımdan yaşayan bir varlık olarak tanımlanabilir. Her milletin kendine özgü bir dili vardır. Dünya üzerinde konuşulmakta olan dillere “yaşayan diller” adı verilir. Bu dillerin bir kısmı (örn. İngilizce,

¹⁹ Ünal, 2014, 2.

²⁰ Ünal, 2014, 4.

²¹ Ünal, 2014, 3.

Fransızca, İspanyolca, Arapça, Çince, Türkçe, Rusça, Portekizce) çok geniş bir coğrafyada kullanılan dillerdir. Bunlar “yaygın dillerdir.” Bazı diller nispeten daha dar bir çevrede veya coğrafyada kullanılmaktadır (Örn. Almanca, Japonca, Urduca vb.). Bazı diller ise; çok daha dar bir çevrede, tabiri caizse mikro düzeyde ve coğrafyada kullanılmaktadır (Örn. Afrika dilleri, Maltaca, Estonyaca, Litvanyaca, Letonyaca, İrlandaca, Malayca vb.). Yaşayan dillere mukabil bir de “ölü dil” (dead language) olarak isimlendirilen diller vardır (Örn. Sümerce, Hitit Dili, Uygur Dili vb.). Bunların dışında evrensel nitelikte olan fakat pek sık, hatta hiç kullanılmayan diller de mevcuttur: Sankristçe, Esperanto.

Yukarıdaki tanımlardan hareketle dilin özellik ve niteliklerini aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür:

- a. Hiçbir dil diğerlerinden kötü veya iyi değildir. Her dilin mensubu olduğu topluluk veya milletin hususiyetlerini yansıtan özellik ve nitelikleri vardır. Bu da, o topluluk veya milletin din, sanat, müzik, örf ve âdet, anane vb. hususlarla doğrudan ilişki içindedir.
- b. Dil, âdeta bir canlı gibi yaşayan bir varlıktır. Bu itibarla diller, zamanla değişir ve gelişir. Hiçbir dil yerinde saymaz. Diller, kültür, teknolojik gelişmeler, bilim ve sanattaki gelişmeler, toplumların birbirleriyle yakın ilişkileri gibi âmil ve unsurlara bağlı olarak sürekli bir değişim ve gelişim gösterir.
- c. Dil bir iletişim aracıdır.
- d. Dil kültürle iç içedir ve onunla yakın ilişki içindedir. Dil, kültürün bir unsurudur ve dil kültürü gelecek nesillere aktaran bir araçtır.
- e. Dil, mensubu olduğu milletin özünden, tabiri caizse, bağrımdan çıkar. Bu itibarla dil, mensubu olduğu milletin kimliğidir.
- f. Dil, zorlamayı kabul etmez. Bu itibarla dil kendiliğinden gelişir, değişir ve evrilir. Bir dile zorla bazı kelimeleri yerleştirmeye çalışmak aslında o dilin bozulmasına yol açar. Bu husus, kamuoyunda “uydurma kelime” olarak bilinir. O halde bir dile, yeni kelime ve kavramların eklenmesini toplum kabulleniyorsa, yani kendiliğinden, zorlama olmadan kullanıyorsa, dil giderek gelişir ve zenginleşir.
- g. Dil bir ifade aracıdır.
- h. Giderek kullanılmayan diller zamanla ölü dil haline gelirler.
- i. Dil, toplumun hasletleri ile iç içedir ve özdeştir.

2.3. Dilin Önemi

Esasen yukarıda “genel olarak dil” başlığı altında da belirtildiği üzere dil, hem bir iletişim aracı hem de kültürün aktarma aracı ve ifade aracıdır. Dil olmazsa, kişilerin birbirleri ile ve toplumla iletişim kurmaları mümkün olmaz. İnsanı diğer canlılardan ayıran ve onlardan üstün kılan en önemli vasfı, dilidir. Yani dili kullanma yeteneğidir. Bilimsel araştırmalar, dil yeteneğinin genetik olarak insanda doğuştan var olduğunu ortaya koymaktadır. “*Dil, Bâtını bir yetenektir ve insana başka bir canlının sahip olmadığı içselliği düşünme, yoğunlaşma ve içsel uyanıklık imkânı verir.*”²²

Dil insan hayatının her alanında etkisini gösterir. Millet olabilmenin şartlarından biri olan dil, ortak bir kültüre sahip olmanın da temelidir. Aktarıcı ve taşıyıcı bir araç olarak tanımlanan dil, insanın yaşamının her alanına nüfuz etmektedir. Çiçek için su ne denli önemli ise, insan içinde dil o denli önemlidir. Nasıl ki çiçeğin büyüebilmesi, gelişebilmesi, çoğalabilmesi için suya ihtiyacı var ise; insanın da gerek düşünsel gerek duygusal açıdan büyüebilmesi ve gelişebilmesi için dile ihtiyacı vardır. İnsan herhangi bir dili kullanmadan kendini ifade edemez, gelişemez ve medenileşemez. Dil, insanı diğer canlılardan ayırarak ona ayrı bir vasıf oluşturur.

Dilin insan hayatı için ne denli önemli olduğu, dil ile ilişkili kavramlar açısından irdelenebilir. Zira dil; toplum, kültür, iletişim ve kitle iletişim araçları (özellikle radyo ve televizyon) ile etkileşim hâlinindedir.

2.4. Dil ve Dil ile İlişkili Kavramlar

2.4.1. Dil ve Kültür İlişkisi

Dili sadece bir iletişim aracı olarak tanımlamak dilin işlevleri açısından yetersiz kalır. Zira dil, bir iletişim aracı olmanın çok ötesinde bir kültür elçisidir. Kültürlerin nesillerden nesille taşınması ancak dil ile sağlanır. Dolayısıyla “kültür taşıyıcısı” olarak tanımlanabilen dil, bu işlevinin uzantısı olarak ortak tarih ve ortak kültür oluşumunda önemli bir yere sahiptir.

²² Bewley'den aktaran Ünalın, 2004, 4.

*“Kültür, bir toplumun dil, din, tarih, sanat, ekonomi, yaşam biçimi, fikir unsurlarını kapsayan; bu haliyle toplumun birlik ve beraberliğini sağlayan olay ve olgular bütünlüğüdür.”*²³ Kültürün uygarlık kavramı ile de yakın ilişkisi vardır. Uygarlıklar gibi kültürlerde zaman içerisinde gelişmekte ve değişmektedir. Yıldız; *“kültürü uygarlığın eş güdümü saymak gerekmektedir”* diyerek *“kültür ya da uygarlık, insanın bir toplumun üyesi olarak edindiği bilgi, inanç, sanat, ahlak, gelenek ve göreneklerle her türlü beceri ve alışkanlıklarını içeren karmaşık bir bütündür”*²⁴ tanımını yapmaktadır.

Kültür, bir milletin geçmişe ait maddi ve manevî yaşantılarının toplamı; bugüne ait olarak da milleti oluşturan fertlerin duyuş, düşünüş ve davranış birliği içinde olmasıdır.²⁵ Kültür, geçmişten günümüze bir toplumun maddi ve manevî bütün unsurlarını kapsar. Millet olmanın unsurlarından biri olan kültürün; dil, din, tarih, sanat, edebiyat, gelenek ve görenek gibi unsurları bulunur. İnsanın yaşamında faaliyet gösterdiği her alan kültürün unsurları arasında yer alır. Bu unsurların, ortak bir kültür oluşturabilmesi için, kuşaklar arasında aktarılabilmesi gerekir. Maddi ve manevi değerler bütünü olan kültür, tarihsel bir geçmişi kapsamı kadar çok yönlü olma özelliğine de sahiptir. Ortak kültürün oluşturulabilmesi için insanların iletişimini sağlayan temel unsur olan dil, kültürün kuşaktan kuşağa aktarılması için önemli bir işlevi yerine getirir. Dolayısıyla dil, kültürün unsurları içinde farklı bir yere ve öneme sahiptir.

“Dil” ile “kültür” tanımlarının birbirleri ile ilişkisini şu karşılaştırma ile ortaya konulabilir. Dil, duyuş ve düşüncelerin aktarım aracıdır. Kültür ise; düşünce ürünüdür. *“Kültürle ilgili her türlü yaşayış ve davranış tarzı, ifadesini hemen hemen bütünüyle dille gerçekleştirir. Dolayısıyla da maddi ve manevi kültürün sınırları içine giren bütün kavram ve kelimeler dilin içinde, dilin sözlüğünde yer almaktadır. Bu bakımdan dil, kültürün ilk ve temel unsurudur.”*²⁶ Kültür insanların oluşturduğu bir bina ise; dil o binanın örülmesinde kullanılan tuğlalardır. Binanın sağlam olarak ayakta kalabilmesi, tuğlaların gücü ile doğru orantılıdır. Nasıl ki binanın oluşturulmasında tuğlalara ihtiyaç var ise; binanın yıkılmaması için yine tuğlalara ihtiyaç vardır. İşte dil ve kültür arasındaki ilişki hem oluşum süresince hem de sonrasında bu kadar büyük önem taşır.

²³ Yıldız, 2005, 3.

²⁴ Yıldız, 2005, 1.

²⁵ Ünal, 2014, 153.

²⁶ Arpacı'dan Aktaran Yıldız, 2005, 38.

Dil olmadan aktarım olamaz. Kültürün temel aktarım aracı olan dil, kültürü tüm yönleri ile içermektedir. Sanattan felsefeye, edebiyattan hukuka, yaşayış biçiminden giyim biçimine kadar her şey kültürün dolayısıyla dilin içinde saklıdır. Dil yoksa toplumda yoktur. Dil bir toplumun kültür kimliğidir. Dil bir toplumu sarıp sarmalar, ona biçim verdiği gibi onun biçiminden de etkilenir.²⁷

“Simgeler kendiliğinden var olmayan, toplumsal uzlaşım ile belirlenen olgulardır. Onlara anlam kazandıran, toplumsal ve kültürel yaşamdır. Özellikle kültür, kuşaktan kuşağa geçen ve toplumdan bireye kazandırılan bir yaşama biçimi olup, toplum tarafından yaratılmış olan ayrıntılı değerler ve anlamlardan oluşan simgesel bir toplum çevresidir.”²⁸

“Dil ile kültür arasındaki ilişki iletişimsel bir ilişkidir. İnsanlar topluluk biçiminde yaşamaya başladıklarında, o topluluğu oluşturan bireylerin ortak bir biçimde uymaları, paylaşımları gereken kimi kurallar, ilkeler, inançlar, görüşler vb. özellikler oluşturmuşlardır. Bunların tümüne “uzlaşımlar” diyebiliriz. Bu uzlaşımların içinde yer alan en önemli bileşenlerden birisi de dildir. Ne var ki dil oluştuktan sonra kültür hep dilin egemenliğinde olmuştur.”²⁹

Kültür toplumunun oluşabilmesini sağlayan varlık alanı hiç şüphesiz dildir. Kültür, önceki nesillerden miras kalan göstergeler bütünüdür. İnsanlar arasında iletişimin vazgeçilmez vasıtası dil olduğu için, kültür toplumun şahdamarı dil demektir.³⁰ İnsan toplumun içinde yerini almadan önce toplumun dilini öğrenir. Toplumun dilini öğrenen insan, ait olduğu toplumun kültürünü de dil sayesinde tanımaya başlar.

Judith Lazar “İletişim Bilimi” adlı kitabında kültüre yapılan yüklemelerin en belirgin özelliğinin insan dilinin sahip olduğu zenginlik olduğunu belirtmektedir.³¹ Dil ile kültür arasında doğru orantı olduğu söylenebilir. Dil ne denli korunmaktaysa, kültür de o denli korunmaktadır. Dil varlığını sürdürdüğü sürece kültür de varlığını sürdürür.

Ünlü filozof Konfüçyüs’e, “Bir ulusun yönetimi sana bırakılsaydı ilk ne yapardın?” sorusunu yönelttiklerinde Konfüçyüs’ün cevabı şöyledir: “İlkin dilini düzeltirdim. Çünkü

²⁷ Ünal, Ş. (2005). Dil ve Kültür. Ankara: Nobel Yayıncılık, 14.

²⁸ Gökçe, O. (2006). İletişim Bilimi - İnsan İlişkilerinin Anatomisi. Ankara: Siyasal Kitabevi, 11.

²⁹ Yıldız, 2005, 36.

³⁰ Develi, H. (2013). Dil Doktoru. (8. Baskı). İstanbul: Kesit Yayınları, 23.

³¹ Lazar, J. (2001). İletişim Bilimi. (Çev. Cengiz Anık). (2.Baskı). İstanbul: Vadi Yayın Grubu, 74.

dil düzgün olmayınca, söylenen anlaşılabilir ve yapılması gereken yapılmadan kalır, böyle olunca töreler ve sanat geriler, adalet yoldan çıkar, halk çaresizlik içinde kalır. İşte bundan dolayı söylenmesi gereken başıboş bırakılmaz. Bu, her şeyden önemlidir.”³² Konfüçyüs’ün de ifade ettiği gibi dil kullanımını başıboş yani denetimsiz bırakılmayacak kadar ciddi bir meseledir.

Dil, kültürlerin öğrenilmesi ve yaşatılması bakımından da büyük öneme sahiptir. Dil; insanın geçmişini öğrenmesinde âdeta bir ayna işlevi görmektedir. Bu sebeple, dil ile kültür arasında yakın bir ilişki vardır. Kültürün temeli dildir. Dil, insana ait kültür, medeniyet ve teknolojinin kaynağı ve aynı zamanda taşıyıcısıdır. İnsanın medeniyet sahibi olmasını dil tarafından sağlanır.³³ Eğer, insanın dil becerisi olmasaydı; kültürler aktarılamayarak yok olmaya mahkûm olurdu. Ortak bir kültüre ve dile sahip olmayan toplumlar da millî kimliğe sahip olamazlardı. Bir dildeki atasözleri, deyimler, kavramlar, millî kültürün unsurları olup, tarih sahnesinde yer alan milletlerin yaşayışları hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlamaktadır. Bir milleti tanıyabilmek için, o milletin kültürünü tanımak gerekir. Kültür, bir milletin tarihi boyunca ortaya koyduğu bütün maddi ve manevi unsurları içermektedir. Kültürü oluşturabilmenin, aktarabilmenin ve yaşatabilmenin temelinde ise; dil bulunmaktadır.

Dil, toplum düzeni ile ilgili tüm bilgileri gelecek kuşaklara aktarır. Bir toplumun kalıcı olması geçmişi ile geleceği arasında köprü kuran dil sayesinde olur. Dilin kültür taşıyıcılığı özelliği toplumların varlığını sürdürmelerini sağlar. Zira dili olmayan toplumların varlığından söz etmek mümkün değildir.³⁴ Bir milleti yok etmenin ilk yolu o milletin dilini, dolayısı ile kültürünü (geçmişi ile olan bütün bağı) yok etmekten geçmektedir. Bu nedenle bir milletin varlığını sürdürebilmesi için kültürüne ve dolayısıyla diline sahip çıkması gerekir.

“Farklı kültür havzalarının farklı diller yoluyla değişik medeniyetler inşa etmesi dil-varlık eşitliği ile mümkün olmuştur. Dilin millî kültürü ortaya çıkaran ve onu kuşaklar boyunca taşıyan en önemli kaynak ve payanda olduğunu söylemek gerekir.”³⁵ Geçmiş geleceğe yansıtan dil, aynı kültüre sahip insanlar arasında millî bilincin oluşmasının temelidir. Bir

³² Kayış, S. N. (Mart-Nisan 2002). Türkçenin Dünü Bugünü. RTÜK İletişim Dergisi. 5(28), 17.

³³ Ünal, 2005, 4.

³⁴ Yıldız, 2005, 37.

³⁵ Karakoç, 2015, 19.

milleti ayakta tutan, onun varlığını ve devamını sağlayan, birlik bilinci yaratan dil; toplumun fertlerini bir arada tutan, onların kaynaşmalarını sağlayan bir kurucu unsurdur.

Mustafa Kemal Atatürk'ün vurgu yaptığı gibi, millî duygu ve dil arasındaki bağ çok güçlüdür. Dilin millî ve zengin olması millî duygunun gelişmesinde başlıca etkidir. Millet bilincinin oluşmasını sağlayan dil, onu konuşan milletin kültürünün, dünya görüşünün, tarih boyunca geçirdiği çeşitli evrelerin ve başka toplumlarla kurduğu ilişkilerin bir yansıtıcısıdır. Dil bir milletin dününü, bugünü ve geleceğini taşır.

2.4.2. Dil ve Düşünce İlişkisi

İnsan düşünebilen, dil kullanabilme yeteneği ile düşündüklerini aktarabilen ve başkalarının düşünceleri hakkında bilgi sahibi olabilen, sürekli gelişen sosyal bir varlıktır. İnsanın düşünebilme özelliği tıpkı insanın dil kullanabilme özelliğinde olduğu gibi, onu tabiattaki diğer canlılardan farklı kılar. Bilgi, düşünsel bir üründür. Bilgiye sahip olabilmek için önce düşünebilmek gerekir. Bilgi düşünerek ve öğrenilerek ortaya çıkarılan bir ürün olması hasebiyle bilgiye ulaşabilmek yani öğrenme eylemini gerçekleştirebilmek dil ile mümkündür.

Düşünen ve hisseden bir canlı olan insan düşündüklerini ve hissettiklerini başkaları ile paylaşma ihtiyacı içerisinde. Cereci, insanın duygu ve düşüncelerini bir kabın içerisinde damlaya damlaya biriken damlalara benzetmektedir. Biriktirdiği duygu ve düşüncelerini başka insanlar ile paylaşarak rahatlamak isteyen insan, yaşamını paylaşabileceği başka insanlara ihtiyaç duyar.³⁶ İnsanın başkaları ile düşündüklerini ve hissettiklerini paylaşma isteği iletişimin kaynağını oluşturur. İletişimin en önemli işlevi kişinin kendini ve çevresini anlaması (dolayısıyla anlatması) olduğuna göre, güdülerini hareket eden diğer canlılardan düşünebilme yeteneği ile ayrılan insan iletişim kurabilen bir canlıdır.

Humboldt'a göre *“Düşünceler dili yarattığı gibi, diller de düşünceleri yaratır. Dil, düşünmeyi tamamlayan, düşünceyi yaratan bir şeydir. Ancak, dilini olgunlaştıran bir toplum gerçek bir düşünce etkinliği gösterebilir.”*³⁷

³⁶ Cereci, S. (2002). İletişim Kurmak İnsan Olmaktır. Ankara: Metropol Yayınları, 13-14.

³⁷ Humboldt'dan aktaran Ünalın, Ş. (2005) Dil ve Kültür. 9.

Dil denilen kavram sadece kelimelerden ve kurallardan oluşan bir sistem değildir. Dil kavramının anlamı, bu tanımdan çok daha derindir. Millet olabilmenin olmazsa olmaz unsuru olarak tanımlanan dil, düşünebilen, bilgi sahibi olabilen bir insan olabilmenin de olmazsa olmazıdır.

*“Dil, bir kültüre ait düşünme biçiminin simgesel (söz, yazı, resim, tavır vb.) ifadesidir. Her kültürün düşünme biçimini, o kültürün asırlar boyunca süren oluşum süreci belirler. Dolayısıyla diller, sözcükler açısından değil, temelde bu oluşum süreçleri açısından ve bu nedenle de düşünme biçimleri açısından farklıdır. Sözcükler, terimler, deyimler, farklı olan bu düşünme biçimlerini ifadede kullanan simgelerdir. Bir dili öğrenmek demek, o dili kullanan kültürün düşünme biçimini öğrenmek demektir.”*³⁸

Kültürler arasındaki farklılıkların temeli düşünme biçimindeki farklılıklardır. Değişik coğrafyalarda yaşayan insanların düşünce ve yaşayış biçimleri, dini inançları, dünya görüşleri, dilleri (yazı dili, konuşma dili, beden dili) hatta renkleri anlamlandırma biçimleri bile birbirinden farklıdır. Batı Avrupa’da kırmızı rengi; tehlikenin rengi iken, Çin’de neşenin rengi olarak kabul edilir. Çin’de ve Japonya’da ölümün rengi beyaz iken, Batı’da ölümün matemin rengi siyahtır. Beden dili kullanımında da kültürler arasında farklılıklar bulunur. Beden dili kullanımında da düşünme biçiminden kaynaklanan kültürel farklılıklar kendini gösterir. Örneğin; ülkemizde başını aşağı yukarı doğru sallamak onay anlamına gelirken, çoğu Batı Avrupa ülkesinde bu ifade olumsuzluk belirtir. Yazı dili ve konuşma dili arasında da farklılıklar bulunur. Genelde yazı dili tek olsa da, konuşma dili olarak adlandırılan günlük dil birden fazladır. Örneklerini çoğaltabileceğimiz bütün bu kültürel farklar, toplumların farklı düşünme sistemlerinden kaynaklanır. Düşünme sisteminin ifade aracı olan dil de bu farklılıkların oluşmasında ve yayılmasında yine bir köprü görevi üstlenmektedir.

Dil, düşünce ve kültür arasındaki bağ o denli güçlüdür ki; bir millet güçlü bir düşünce yapısına sahipse, güçlü bir kültüre ve gayet tabi güçlü bir dile sahip demektir. Düşünce dil ile gelişir. Düşünce, kültür ve dil birbirini etkilerler, birbirlerinden etkilenirler ve birlikte gelişirler. Dil, düşünce ve kültür birbirine paralel ilerleme gösterirler. Biri gelişirken, diğeri gerilemez. Güçlü bir dile sahip olan bir milletin, güçlü bir düşünce yapısına ve kütlere

³⁸ Titiz’den aktaran Ünalın, 2014, 28-29.

sahip olması kaçınılmazdır. Düşünme faaliyeti oluştuğunda, dilde de gelişme faaliyeti oluşmaya başlar.

Bir dil ile düşünülmez, ilim yapılmazsa, o dil gelişemez ve zenginleşemez. Böyle bir durum ise; dilde uydurmacılık da artış ile sonuçlanır. Dilin zenginleşmesi, canlılığını koruyabilmesi bireylerin değil, toplumun ürünüdür. Millî benliğini korumak isteyen her birey, kendi dili ile düşünebilmeli, kendi tarihî varlığının dayandığı diline sahip çıkmalıdır. Milletini dili demek dünya görüşü demektir. Millet dilini yetkin bir seviyeye erdirdikçe, düşüncelerini de geliştirebilir ve fikrî ve ilmî ilerleme sağlanabilir.³⁹

Dilin en önemli işlevi; duygu ve düşüncelerin aktarılmasını sağlamaktır. Dil, bu aktarım işlevini; kelimeleri, sesleri ve işaretleri kullanarak sağlamaktadır. Kişilerin birbirleriyle iletişim kurmasını sağlayan dil, aynı zamanda kişinin kendisi ile iletişim kurabilmesinin de temelini oluşturmaktadır. Nitekim düşüncenin oluşumu ve aktarımı dil ile sağlanır. Düşüncenin aktarılması ile de iletişim oluşur. Duygu ve düşüncelerini anlayabilen ve aktarabilen kişi çevresi ile iletişim kurarak kendisini ifade edebilme imkânı bulur.

2.4.3. Dil ve İletişim İlişkisi

İletişim, TDK sözlüğünde;

1. “Bir düşüncenin, bir duygunun yüz anlatımı, el, kol ve baş hareketleri, konuşma yoluyla ya da yazı, telefon, radyo, televizyon gibi bildirişim araç ve gereçlerinden yararlanarak bir kimseden başka bir kimseye iletimi,
2. Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, komünikasyon”⁴⁰ olarak tanımlanmaktadır.

TRT'nin Yayıncılık ve Medya Sözlüğü'nde iletişimin genel ve geleneksel anlamda tanımları yapılmıştır. Belirtilen sözlükte iletişim; genel anlamıyla, iletiler aracılığıyla

³⁹ Özkan, 2010, 31.

⁴⁰İnternet: İletişim. (t.y.). Türk Dil kurumu-Güncel Sözlük. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59e5f807b17db4.21212297 adresinden 09.07.2016 tarihinde alınmıştır.

gerçekleşen karşılıklı etkileşim süreci; geleneksel anlamıyla, iletinin göndericiden alıcıya aktarılma süreci olarak tanımlanmaktadır.⁴¹

İnsanlar birbirleri ile iletişim kurarak hayatlarını sürdüren sosyal canlılardır. İletişim, toplumun bireylerinin sosyalleşmesini sağlayan, toplumun ve kültürün devamlılığını sağlayan zorunlu bir süreçtir. İçel'in haberleşme olarak adlandırdığı iletişim (communication) kelimesi Latince ortak (communis) kelimesinden türetilmiştir.⁴² İletişim; ortak dil, ortak kültür, ortak duygu ve düşünce bağıdır. İnsanlar arasındaki iletişimin en temel unsuru ise; hiç şüphesiz dildir. Konuşma dili, beden dili, işaret dili gibi türlere ayrılan dil, iletişimin en temel yapı taşıdır. Kullanılan ortak dil aracılığıyla insanlar arasında doğru ve anlaşılır bir ilişki kurulur.

İletişim, en yaygın olarak dili (kelimeleri) kullanarak başka insanları anlamak ve kendini başkalarına anlatabilmek olarak tanımlanabilir.⁴³

İletişimin temelini oluşturan dilin, pek çok kaynakta farklı tanımlarına rastlamak mümkündür. Çeşitli kaynaklarda yapılan ortak dil tanımı ise; dilin bir iletişim ve aktarım aracı olduğudur. Dil, insanlar arasındaki çeşitli bilgileri aktarırken bir iletişim yani aktarım sürecinden geçer. Öyleyse dili, bir iletişim aracı olarak tanımlayabilmek mümkündür. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere iletişimin kurulması dil vasıtasıyla sağlanır. Dil ile iletişim arasındaki ilişki tıpkı, yukarıda değinilen dil ve kültür, dil ve düşünce arasındaki ilişkiye benzer bir biçimdedir. İletişimin temeli dildir. En genel tanımı ile iletişim; duygu, düşünce ve bilgileri (enformasyon) çeşitli araçlar kullanarak, başkalarına aktarma ve başkalarının aktardıklarını anlamlandırma sürecidir. İletişim insanın doğasında bulunan bir ihtiyaç olup, insanların bir arada yaşayabilmelerini sağlayan, insanlar tarafından zorunlu olarak kurulan bir sistemdir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, iletişim aracı olarak tanımlanan dil ile sadece konuşma (sözlü iletişim) dilinin kastedilmediğidir. İletişim kurmada kullanılan dil sözlerden oluşabileceği gibi, beden dili, resim dili gibi yan anlamlarda kullanılan dil tanımlarını da içerir.

İnsanlar, yaşamın en önemli gerekliliğinin iletişim olduğunu fark ederek, tarih boyunca oluşturdukları yerleşim alanlarında pazar yeri, forum alanı gibi pek çok iletişim ortamı

⁴¹ TRT, (2015). Yayıncılık ve Medya Sözlüğü. Ankara: Mattek Yayıncılık.

⁴² İçel, K. (2018) Kitle İletişim Hukuku (13. Baskı). İstanbul: Beta Yay, 39.

⁴³ Cereci, 2002, 12.

oluşturmuştur. “Babil halkının, yüksek taraçalara asma bahçeler kurmalarının nedeni zevk elde etmek değil, diğer insanlarla buluşup, konuşup, insanlığın en değerli üretimleri için projelerini tartışmaktı. İyon şehirlerinin agoraları, insanların ekonomik gereksinimlerini yerine getirmek için değil şehir halkından haberdar olmak için kullanılırdı.”⁴⁴ Cereci’nin belirttiği üzere topluluk halinde yaşama ihtiyacı duyan insan için iletişim kurmak yemek yemek, su içmek kadar doğal bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyacı gidermek için de insanlar her dönemde farklı yöntemler deneyerek birbirleri ile temas etmenin yollarını aramışlardır.

İletişimi, “insanlar arasındaki her türlü bilgi, duygu ve düşünce alışverişi” olarak tanımlandığında iletişimin kurulabilmesi için birden fazla kişinin olması gerektiği anlaşılır. İletişim bir değiş tokuş süreci olarak nitelendirilebilir.⁴⁵ İletişim mesaj alma ve gönderme sürecidir. İletişim yolu ile kişiler arasında bağlantı kurularak, paylaşım ortamı oluşturulur.

“İletişim, vericiden alıcıya aktarılan bilgi veya haber süreci olarak tanımlanabilir.”⁴⁶ Dil ise; iletişim kuracak kişilerin aktarmak istedikleri bilgileri kodlayarak, birbirlerine iletmekte kullandıkları şifreler bütünü olarak tanımlanabilir.⁴⁷ İnsanlar arasında iletişimin sağlıklı kurulabilmesi için yani iletişim sürecinin başarılı olabilmesi için iletişim kuracak kişiler arasında ortak bir kodlama sisteminin olması gerekir. Dilleri birbirinden ayıran özellik de dilin şifreler bütünü olmasıdır denilebilir. Her dilin kendine has bir sistematığı, yapısı bulunur. Dolayısıyla, iletişim sürecinde alıcının, kaynağın kodladığı mesajı (bilgi, enformasyon...) algılayabilmesi, başka bir deyişle kaynağın kodlarını çözümlenebilmesi için, alıcı ile kaynağın aynı kodları kullanması (aynı dili kullanıyor olması) gerekir.

“İletişim, bir kaynağın belli bir amaç ile alıcının tepkisini de göz önünde tutarak, dileyip ürettiği işitsel (sözlü), görsel (yazılı) ya da öteki duygularla da algılanabilen karışık dilli iletilerin ya da metinlerin doğrudan veya taşıyıcı bir araç ile alıcıya ulaştırılması olarak tanımlanır.”⁴⁸ İletişim, söz, yazı, resim, işaret ile kurulabileceği gibi yüksek teknoloji iletişim araçları ile de kurulabilen bir eylemdir.

⁴⁴ Cereci, 2002, 16.

⁴⁵ Işık, M. (2013). Genel ve Teknik İletişim. (4. Baskı). Konya: Eğitim Yayınevi, 10.

⁴⁶ Aktaran Gökçe, 2006, 7.

⁴⁷ Ünalın, 2005, 2.

⁴⁸ Demircan, Ö. (2000). İletişim ve Dil Devrimi. İstanbul: Yayılım Yayıncılık, 4.

Harold Lasswell'in 5 temel sorusu⁴⁹ iletişim eyleminin oluşumunu yani iletişim sürecini açıklamaktadır. Günümüzde de iletişimin temel öğeleri kaynak, mesaj, kanal, alıcı ve geri dönüşüm olarak beş aşamada sıralanmaktadır. İletişimi kodlayan yani iletiyi göndererek iletişimi başlatan “kaynak”, kaynak ve hedef arasında yer alan ve iletinin hedefe ulaşmasını sağlayan “kanal”, kaynağın gönderdiği mesajın karşılayıcısı olan “alıcı”dır. Kaynağın gönderdiği mesajın alıcı tarafından doğru olarak anlaşılıp anlaşılmadığını iletişimin son aşaması olan “geri dönüşüm” belirler.

İletişimin oluşabilmesi, iletişim sürecinden bahsedilebilmesi için, kişiler veya gruplar arasında ortak bir semboller sisteminden bahsedilmesi gerekir.⁵⁰ Eğer bireyler arasında ortak bir şifreleme ve çözümlenme sistemi yani ortak semboller yoksa o kişiler arasında iletişim kurulduğundan söz edilemez. İletişimin kurulmasındaki en önemli sembol dil olduğuna göre, dilin doğru, güzel ve anlaşılır olarak kullanımı bu iletişim sürecinin sağlıklı olmasında büyük önem taşır. Nihayetinde dil, bir aktarım aracı olarak iletişim sürecinin etkili bir öğesidir. Kaynak iletişimi başlatabilmek için iletisini dil yolu ile kodlamakta, belirli sembollere dönüştürülerek kodlanan iletiyi alıcıya taşımakta, alıcı da kaynağın gönderdiği kodları dil aracılığıyla çözümlenmektedir. İşte bu iletişim trafiğinde asıl amaç iletinin kaynağa doğru olarak ulaşmasının sağlanmasıdır. İletişimin doğru kurulup kurulmadığı ise, istenilen etkinin oluşup, oluşmadığının tespiti ile mümkündür. Eğer iletişim sürecinde dil kurallarına uygun olarak kullanılırsa sağlıklı bir iletişim oluşur. Aksi hâlde iletişimde istenilen etki oluşturamaz.

Bir aktarma süreci olan iletişim, kişilerin birbirlerine çeşitli bilgi aktarması ve bunun doğal sonucu olarak, bilgilerin alışverişi şeklinde oluşturur. Fakat iletişimi bu kadar sığ olarak tanımlamak doğru olmaz. Nitekim iletişim, görünürdeki kişilerin arasında değil kültürel bağlam ve deneyimler doğrultusunda kodlanan simgeler aracılığıyla oluşmaktadır. İletişim, karşılıklı ilişkide ya da etkileşimde bulunan kişilerin aynı ya da benzer simgelere sahip olmaları ve bu simgelerin anlamlarının aynı sosyal ve kültürel çevreye dayanması sonucunda, her iki tarafın düşünce düzeyinde aynı ya da benzer şeyleri canlandırmasıyla mümkün olabilir. Kişilerin birbirlerini anlaması yani iletişim kurması gönderilen iletilerin anlaşılabilmesi ile mümkündür. Bunun içinde iletişimde bulunan kişilerin benzer simgeleri

⁴⁹ “Kim? (Kaynak), Neyi? (İleti), Hangi yolla? (Kanal), Kime (Alıcı), Hangi etkiyle? (Etki)”

⁵⁰ İçel, 2018, 40.

kullanması gerekmektedir. İletişimde kullanılan simgeler, kişilerin iletileri anlamlandırma yani yorumlama araçlarıdır.⁵¹

İletişim sistemi, özellikle topluluklar halinde yaşamak zorunda olan canlılar için çok önemli bir gereksinimdir. İletişimin olmadığı bir yerde toplum bilincinden söz etmek mümkün değildir. Tek başına hayatını devam ettirebilmesi mümkün olmayan insanoğlu için diğer insanlar ile iletişim kurmak zorunlu bir ihtiyaçtır. Doğaları gereği topluluk halinde yaşayan insanlar; çağlar boyunca çeşitli beden, konuşma, yazı ve resim dillerini kullanarak, birbirleriyle iletişimin kurmayı sağlamışlardır. İnsan için iletişim aracı; dildir.⁵² Yani iletişimi sağlamanın yegâne yolu; dili kullanmaktır. Bireylerin ürettiği bilgilerin tek çıkış kapısı dildir. İnsanların yaşadığı her yerde dil vardır. Eğer insan kendine özgü bir dile sahip olmasaydı, gelişemezdi.⁵³ İnsan dil sayesinde öteki insanlar ile anlaşabilmektedir. Dil olmadan insanlar arasında ortak bir payda oluşamazdı. Dil insanlar arasında birleştirici bağ kurma görevini de üstlenir. Dil olmasaydı, çevresi ile iletişim kuramayan insan, kendi dünyasına kapanıp kalacak, kendi dünyasını, duygu ve düşüncelerini, edindiği bilgileri başkalarına aktarılamazdı. İnsanın kendini ifade edebilmesi dilin başarısıdır.⁵⁴

Dil ile iletişim kelimelerinin birlikte kullanılmasının en önemli sebebi, insan iletişiminin en yoğun gerçekleştirilme biçiminin dil olmasıdır.⁵⁵ Dil, iletişimin kolay ve sağlıklı kurulmasının yoludur.

İletişim kurmak belirli bir zamanda başlayıp, biten bir eylem olarak nitelendirilemez. İletişim anlık olabileceği gibi binlerce yıl sonrasına kurulabilir. İletişimin bu yönü iletişim, kültür ve dil kavramlarının birbirleri ile olan sıkı ilişkisini anlayabilmek için önemli bir noktadır. İletişimin zamansızlığını vurgulamak isteyen Cereci, ilk Çin imparatoru Çin Şi Huang'ı örnek vermektedir. *“En eski yerleşim yerlerinden biri olan Xian'da yaşayan imparator kibrinden kaynaklı duygularını, çamurdan binlerce asker ve at heykeli yaptırarak yansıtmıştır. Öyle ki, duygularının yansıması olan heykelleri kendi cesediyle birlikte gömdürerek, binlerce yıl sonrasına bir mesaj ulaştırmıştır.”*⁵⁶ Böylece kendisinden binlerce yıl sonra gelecek olan neslin kendi ile ilgili bilgi sahibi olabilmelerini sağlayarak,

⁵¹ Gökçe, 2006, 10-11.

⁵² Ünal, 2005, 2

⁵³ Ünal, 2005, 4.

⁵⁴ Özkan, 2010, 15.

⁵⁵ Lazar, 2001, 74-75.

⁵⁶ Cereci, 2002, 17.

onlarla olan iletişimini ölmesine rağmen sürdürmenin bir yolunu bulmuştur. İletişim, dil ve kültür kavramlarının birbirlerinin devamını sağlamak için ne denli önemli olduğu bu örnekten rahatlıkla anlaşılabilir. Türk tarihine bakılacak olursa, ilk yazılı eser olan Orhun Abideleri, Türk tarihinin başyapıtlarından biridir. Yazı dilini kullanarak bugünkü nesille iletişim kurmanın bir yolunu oluşturan Orhun Abideleri geçmiş ile gelecek arasında kurulan bir iletişimdir. Örnekleri çoğaltmak mümkündür. Belirli bir tarih içerisinde varlığını sürdüren büyük ya da küçük tüm devletler gerek yazı dilini, gerek resim dilini kullanarak tarihte bir iz bırakmak ve gelecek nesillere kültürel miras bırakmak için çeşitli eserler bırakmıştır. Bu iletişim sayesinde geçmişte var olan devletler hakkında bugün bilgi sahibi olunabilmekte, geçmiş ile bağların kopması engellenmektedir. “Söz uçar yazı kalır” sözü iletişimde kalıcılığın olması için yazının ne denli önemli olduğunu destekleyen bir görüştür. İletişimin en temelinde hiç şüphesiz söz vardır. Toplumı derinden etkileyen olaylardan oluşan destanlar, bugünkü atasözlerinin temeli olan savlar vb. sözlü edebiyat (iletişim) ürünleri de dili kullanarak, geçmişle gelecek arasındaki kültürel bağları sürdüren önemli iletişim örnekleridir.

2.4.4. Dil ve Kitle İletişimi

Dil ve kitle iletişimi arasındaki bağı açıklamadan önce kitle iletişimi (mass communication) kavramına değinmek gerekirse, kitle ve iletişim kelimelerini bir araya getiren kitle iletişimi kavramı gazete, dergi, kitap, radyo, televizyon ve sinema gibi kitlesel bir iletişim aracı ile gerçekleştirilen iletişimi ifade eder.⁵⁷ İletişimin kitlesel olabilmesi, iletişim ağı büyük olan, bir topluluğa hitap edebilen araçlar ile (bunlara kitle iletişim araçları denilmektedir) gerçekleştirilmesine bağlıdır.

İnsanlar arasındaki iletişimin giderek gelişmesi, iletişim sürecine yeni unsurların eklenmesi, sanayileşme ve kentleşmenin de etkisi ile günümüzde iletişim araçlarının çeşitlenmesine ve kitlesel iletişimin oluşmasına katkı sağlamıştır.

İletişim kavramına yukarıda yer verilmiştir. Kitle iletişim kavramını oluşturan kitle kavramı; TRT Yayıncılık ve Medya Sözlüğü’nde, “genellikle kendiliğinden bir araya gelen, ortak özelliklere sahip olmamakla birlikte bir toplumsal olgu ve olay karşısında

⁵⁷ TRT, 2015, 211.

ortak tepkiler veren bireyler topluluğu” olarak tanımlanmaktadır.⁵⁸ TRT tanımında kitlenin ortak özelliklere sahip olmadığı ifadesine yer verilmiştir. Kitleler ortak özelliklere sahip de olabilirler. Burada önemli olan kitlelerin ortak özelliklerinin olup olmadığı değil, herhangi bir sebeple ya da sebepsiz olarak bir arada bulunan bireylerin aynı olaylara, mesajlara maruz kalması ve genellikle durumlar karşısında aynı tepkileri vermeleridir.

Kitle iletişiminde geniş bir alana yayılan, birbirine benzemeyen farklı sosyal tabakalara mensup, kitle iletişiminin tüketicileri olan dinleyici ya da izleyici, birbirini tanımayan bir kitledir.⁵⁹ Kitle iletişimi, birbiri ile tanışıklığı olmayan geniş bir kitle ile kurulan iletişim türü olması sebebiyle diğer iletişim türlerinden ayrılır. Birbirini tanımayan kişiler ile örgütsel bir iletişim kuran kitle iletişimin etkisi de hiç şüphesiz diğer iletişim türlerinden daha fazladır.

İçel, iletişim ve haberleşme ve kitle iletişimi ile kitle haberleşmesi kavramlarını aynı anlamda kullanmaktadır. İletişim bireylerarası iletişim ve kitle iletişimi olarak iki gruba ayrıldığında basın, radyo ve televizyon, sinema filmleri, video, ses bantları ve internet kitle iletişimini, bunların dışında kalan iletişim türleri ise bireylerarası iletişimi oluşturur.⁶⁰ Doğası gereği iletişim kurma ihtiyacı içerisinde olan birey, iletişim eylemini gerçekleştirebilmek için çeşitli yöntem ve dilleri (sanat dili, meslek dili, bilim dili, edebiyat dili, televizyon dili, radyo dili...) kullanmıştır.⁶¹ Mağara resimlerini kullanarak, ateş yakarak, güvercin gibi diğer canlıları kullanarak iletişim kurma yöntemleri deneyen ve bu yöntemleri sürekli geliştiren insan günümüzde teknolojinin getirdiği olanaklar doğrultusunda daha kolay ve hızlı bir iletişim yöntemi olan kitle iletişim araçlarını kullanmaktadır.

Kitle iletişim araçları ile kurulan kitle iletişimi kitle toplumunu ve kitle kültürünü de beraberinde getirir. Kitle toplumu; kitle iletişim araçlarının toplumsal iletişim üzerindeki belirleyiciliğinin ve yönlendiriciliğinin artması ile insanlar arasındaki iletişimin zayıfladığı bir toplum kavramını ifade eder. Kitle iletişim araçlarının oluşturduğu kültürü, kitle kültürü olarak tanımlamak mümkündür.⁶² Kitle iletişim araçları vasıtasıyla kurulan kitle iletişimi verilmek istenilen mesajların aynı anda çok sayıda insana ulaştırılmasını sağlar. Bu

⁵⁸ TRT, 2015, 211.

⁵⁹ Lazar, 2001, 61.

⁶⁰ İçel, 2018, 42.

⁶¹ Cereci, 2002, 18.

⁶² TRT, 2015, 211.

nedenle kendi toplumunu ve kültürünü oluşturur. Bu durum diğer iletişim yöntemlerinin önemlerinin azalmasına neden olabilir.

Cereci, kitle iletişim araçlarının tek kaynaktan geniş kitlelere seslenen araçlar olması nedeniyle yüz yüze iletişim ortamını kaldırdığı yönündeki eleştirilere farklı bir açıdan bakmaktadır. Günümüzde insan nüfusunun artışa ve yaşam temposunun ulaştığı noktaya dikkat çeken Cereci, *“her ne kadar en etkili ve verimli iletişim türü yüz yüze iletişim olsa da, bu ihtiyacı kitlesel ortamda karşılayabilecek tek teknik yine kitle iletişim araçlarıdır”*.⁶³ Cereci'nin bu yaklaşımına sanayileşmenin ve küreselleşmenin etkisi ile insanlar arasındaki iletişimin hızlanması gerekliliğinin ortaya çıktığını eklemek gerekir. Günümüzde iletişim teknolojilerinin gelişimi ortadadır. Bunun en büyük nedeni ise, insanların daha geniş kitleler ile iletişim kurma isteğidir. Netice de hangi yöntem ile kurulursa kurulsun iletişim kurmak insanın varoluşunda bulunan vazgeçilmez bir istektir.

2.5. Ana Dil ve Türkçe

Dil ve dil ile ilişkili kavramlara değindikten sonra, “ana dil” kavramının üzerinde durmak gerekir. Ana dilin önemine değinilecek olan bu başlık altında ana dilimiz olan Türkçenin tarihinden, zenginliğinden ve özelliklerinden de bahsedilecektir.

2.5.1. Ana Dil

Ana dil TDK'nın sözlüğünde “kendisinden başka diller veya lehçeler türemiş olan dil” olarak tanımlanır.⁶⁴ Örneğin Latince; Roman dilleri için ana dildir. Başta Yakutça, Çuvaşça olmak üzere, Türk dil ve lehçeleri de başlangıcı bilinmeyen ana dilden gelir.⁶⁵ Ana dil kelimesinde dili niteleyen “ana” kavramından anlaşılacağı üzere, “ana dil” kendisinden türeyen dillerin anası yani kaynağıdır. Ayrıca ana dil öğrenilmesinde annenin büyük görevi olduğu için, Türkçede de “ana dil” olarak anılmaktadır.

⁶³ Cereci, 2002, 23.

⁶⁴ İnternet: Anadil. (t.y.). Türk Dil Kurumu-Güncel Türkçe Sözlük. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.574566984ebcd6.49894699 adresinden 25 Mayıs 2016 tarihinde alınmıştır.

⁶⁵ Koç, N. (1992). Açıklamalı Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 28.

Ana dili “İnsanın çocukken ailesinden ve soyca bağlı olduğu topluluktan öğrendiği dil” olarak da tanımlanabilir.”⁶⁶ TDK’nın tanımlarından da anlaşılacağı üzere “ana dil” ile birey doğduğu andan itibaren çevrelenmeye başlar. Birey kendini ifade edebileceği ana dilini, ilk olarak anne ve babasından öğrenmeye başlar ve bu öğrenme süreci iletişim kurduğu her mecra ve her kişi ile devam eder.

Unesco⁶⁷, Dünya Tehlike Altındaki Diller Atlası Editörü Chris Molesey ana dili; "rüya gördüğün, düşündüğün, hatta başka dillerdeki düşünceleri bile fark etmeden çevirdiğin dil anadilindir" diye ifade etmektedir. Molesey, ana dilin önemine şöyle vurgu yapmaktadır: “Herkesin kendi anadili duygu ve düşüncelerini ifade etmek için en uygun evrendir.”⁶⁸

Ana dil, bilinçaltı ile yakın ilişkilidir. Ana dil insanı bebekliğinden itibaren etkisi altına alarak, bireyin dünyayı ana dili ile kavramasını sağlar. Ana dilini birey, dünyaya geldiği anda hazır hâlde bulur. İnsan dünyaya geldiği andan itibaren içine düştüğü bedensel büyüme ve gelişme sürecinde, bedensel gelişimin yanı sıra ana dilini dolayısıyla öz kültürünü öğrenir ve geliştirir.

İnsanın önce annesinden sonra çevresinden öğrenerek, bilinçaltına (şuur altına) yerleşen ana dil, insanın toplumla arasındaki bağları kuran bir köprü işlevini üstlenir.⁶⁹ Ana dili sadece bir iletişim aracı olarak görmemek gerekir. Çünkü ana dil aynı zamanda kültürün aktarılmasında önemli bir yere sahiptir. İnsanın dünyaya geldiği ilk yıllarda annesinden dinlediği ninnilerden zaman içerisinde öğrendiği gelenek ve göreneklere kadar pek çok unsur kültürün parçasıdır.

Ünalın, ana dilin oluşum sürecini şöyle aktarır: “*Ana dilin temelleri ilk on beş yılda atılmaktadır. Sonraki on beş yıl onun üzerinde kurulan bina daha sonraki on beş yıl ise; yapılan binanın (düşünce ve davranış kontrol merkezi, iman ve sezgi evi) döşenmesi, bezenmesi, zenginleştirilmesi yıllarıdır. Bize göre bundan sonraki on beş yıl ise, saray veya gecekondur türünden bir düşünce ve davranış evinde yaşayış zamanlarıdır. Kişiler, ilk on beş yılda düşüncenin ve dilin geliştirilmesi için tanınan imkânlar ölçüsünde “ iç denge” ile sonuçları “mutlu olma ile mutlu kılma” olan bir ‘benlik’ ve ‘kimlik’ sahibi oluyorlar.*

⁶⁶ Türk Dil Kurumu. (2005). Türkçe Sözlük. Ankara: TDK, 93.

⁶⁷ Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

⁶⁸ İnternet: BBC. Web <https://www.bbc.com/turkce/haberler-47311366> adresinden 2 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

⁶⁹ Toplaoğlu, A. (1989). Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 24.

Kararsızlık kendisiyle ve çevresiyle çatışmalı kalır, aczine inanış da, teşhircilik ölçüsündeki hırs, öfke ve inat da, dil ve düşünce evindeki eksiklerin, yanlışların sonucudur. Bir kişi on beş yaşına geldiğinde, ana dilindeki 15.000 kelimeyi (kullansın, kullanmasın) kazanmamışsa, bir cümle içinde karşılaşınca anlayamıyorsa, dil kazanımındaki eksiklik, düşünceyi işletmesine de yansiyacaktır. İkinci veya üçüncü bir dilin öğrenilmesindeki başarı, ana dilinin temellendirilmesi ile doğru orantılıdır.”⁷⁰ Çocuğun büyüdüğünü konuşmaya başlamasıyla, kullandığı kelime ve kurduğu cümlelerin yetkinliği ile anlaşılır. İlk başlarda sadece ses çıkarma yetisini kullanan bebek, zamanla sesleri harflere ve kelimelere dökmeye başlar. Anlamsız çıkardığı sesler zamanla bir sistematığe bürünür ve anlamlı bir bütününi yani dilin parçaları olarak ortaya çıkar.

“Çocuk anadilini öğrenirken aslında o, kendi beyninde ilgili dilin sistemini de programlamaktadır. Eğer çocuk dilin düzgün konuşulduğu bir ortamda büyürse, o takdirde gramer kurallarını ayrıca öğrenmeye ihtiyaç duymadan düzgün konuşabilmektedir.”⁷¹

Çocuğun dil gelişimi hem olgunlaşmaya, hem olgunlaşmaya, hem de öğrenmeye bağlıdır. Çocuğun dil gelişimine anne-babanın yanında kitaplar, öğretmenler ve arkadaş grupları, televizyon ve internet etki eder.⁷²

“Ana dil, toplumsal bir şuurun armonisidir.”⁷³ İnsanın bilinçaltına (şuur altına) yerleşen ana dil aynı zamanda kültürün bir parçası olması sebebi ile toplumun da bilinçaltının (şuur altının) bir göstergesidir.

Her dil kendi halkının, kendi milletinin deneyimlerini, birikimlerini, duygularını genç kuşaklara aktaran bir araçtır. Milletler ana dillerine sahiplendikleri, ana dillerini işledikleri oranda yeryüzünde kültürel varlıklarıyla kalıcı olurlar.⁷⁴

Geçmişini (tarihi) anlayabilmek; bugünü anlayabilmektir. Bugünü anlayabilmek ise; geleceğini anlayabilmektir. Bu tarihsel süreçte anlamının kilidi dildir. Millet olma bilincine ulaşabilmek için ana dil yeterince kavranmalıdır. Ana dile sahip çıkmak demek, atalarından gelen kültürel mirasa sahip çıkmak demektir. Bu sebeple ana dil, insan hakları ve kültürel haklar kapsamına girmektedir.

⁷⁰ Ünal, 2005, 10.

⁷¹ Ünal, 2005, 63.

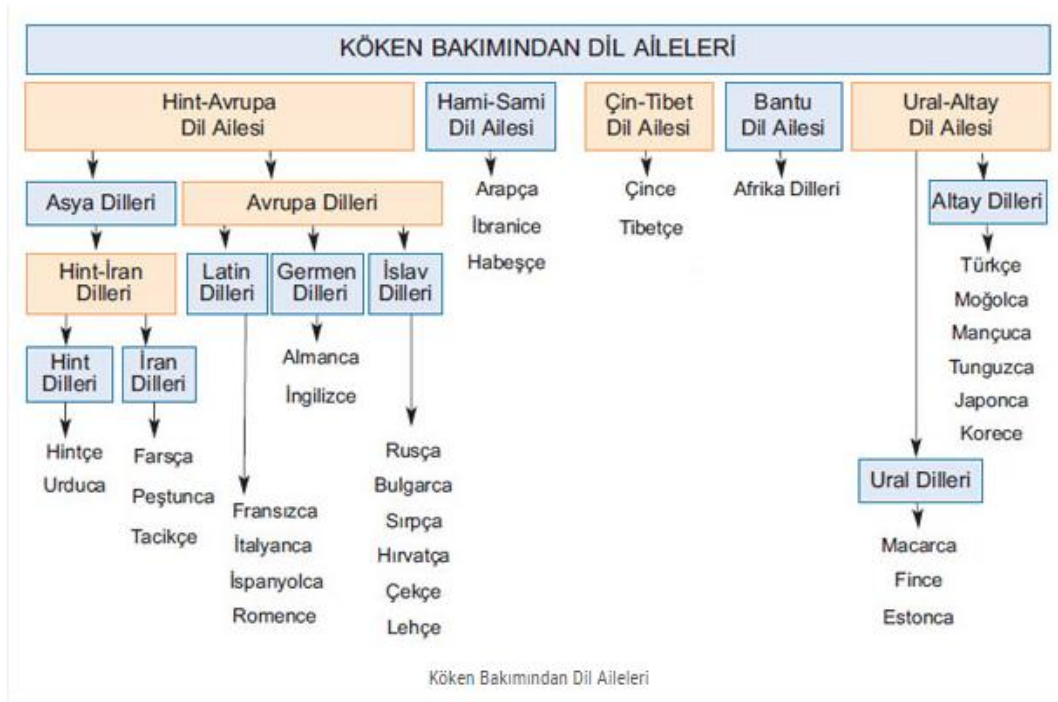
⁷² Ünal, 2005, 5.

⁷³ Kayaalp, 2002, 38.

⁷⁴ Ünal, 2005, 7.

2.5.2. Ana Dil Türkçe

Ana dil, bir toplumu diğerlerinden ayıran, toplumun kimliğinin bir parçasıdır. Her toplumda kullanılan ana dil diğer toplumlarda kullanılan ana dilden farklıdır. Çünkü toplumun kültürünün bir parçası olarak görülen ana dil, belirli özelliğe sahip seslerin, belirli vurgu ve tonlama ile ahenkli bir biçimde harmanlanmasıdır.

Resim 2.1. Köken bakımından dil aileleri⁷⁵

Yukarıdaki resimde gösterildiği üzere Türkçe Ural-Altay Dil Ailesi'nin Altay Kolu'ndandır.

Karakoç, Türkçenin mensubu olduğu dil ailesi bakımından şunları dile getirmektedir; *“Ana dilimiz Türkçe; Ural-Altay Dil ailesinin Altay dilleri kolundandır. Dünyanın en köklü ve en zengin dillerinden biri olan Türkçe, ortak kültürlerin merkezidir. “Asya’dan Avrupa’ya uzanan geniş bir alanda, bölgelere özgü değişik renkler arz edebilen Türk*

⁷⁵ İnternet: Türk Edebiyatı. Web: <https://www.turkedebiyati.org/dillerin-siniflandirilmesi-dil-aileleri/> adresinden 10 Mart 2019 tarihinde alınmıştır.

kültürünün de özündeki birliğine Türkçe sayesinde kavuştuğunu söylemek, sanıyorum ki yanlış olmayacaktır.”⁷⁶

Türkçe, Türk milletinin maddi ve manevî bütün değerlerini kuşaktan kuşağa aktaran millî kazanımın ortak adı olarak tanımlanabilir. Dili sadece bir iletişim aracı olarak tanımlamak yeterli değildir. Dil, millî bir unsurdur. Dil bir milletin musikisi, kültürü, ahlakıdır. Türkçede, Türk milletinin ortak kültürüdür. Türkçe, Türk toplumunun dünü, bugünü ve geleceğidir.

Ana dili; temeli ses olan konuşma ve yazı dilinden oluşmaktadır. “*Dış dünyadan gelen seslerin dilsel nitelikli olanlarından beyinde algılanıp kümeleme işlemine tabi tutulması ve anadilinin kodlarıyla şifrenip bilgiye dönüştürülmesi sürecinde ses ana malzemedir. Konuşma ise; dildeki ses olgusunun ana dilinin işlenmesi ve fonetik dizgileri kullanılarak başkaları tarafından kolayca algılanabilecek şekilde ilenmesi ve icra edilmesidir”⁷⁷*

2.5.2.1. Tarih içerisinde gelişen Türkçe

Türkçe dünyanın en eski dilleri arasında yer alır. Türk dilinin bilimsel olarak ispatlanan geçmişi yaklaşık olarak yedi bin yıldır. Türkçenin eski tarihlerdeki kullanımını bugünkü hâlimden farklıdır. Bu farklılıklar, tarih serüveninde diğer toplumlarla kurulan ilişkilerden, etkileşimlerden, süreç içerisinde değişen fonetik gelişmelerden kaynaklanır.⁷⁸

Dil nihayetinde canlı bir varlıktır. Dolayısıyla, her dil yaşanan şartlara ve koşullara bağlı olarak gelişir ve değişir. Türk dili de yaşanan zamana göre belirli değişikliklere uğrayarak, gelişmiş ve günümüze kadar varlığını sürdürmeyi başarmıştır. Türkçe tarih boyunca önemli bir ilim, bilim, edebiyat, sanat dili olarak kültür ve medeniyet havzasındaki yerini koruyarak, günümüze kadar ulaşarak, yaşayan diller arasındaki yerini muhafaza etmektedir.

Tarih ile dil arasında yakın bir ilişki vardır. Türk tarihinin geçtiği aşamalardan, Türk dili de geçmiştir. Türk toplumunun geçtiği üç safha vardır ki bu safhalar Türk dilinde de kendini

⁷⁶ Karakoç, 2015, 19.

⁷⁷ Karakaş, Ş. (Bahar 2009). “Gazi Türkiyat”. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi* 3(4), 84.

⁷⁸ Develi, 2013, 90.

gösterir.⁷⁹ Türk toplumunun medeniyet beşiğinde geçirdiği üç dönemi şöyle sıralamak mümkündür; İslamiyet öncesi dönem, İslamiyet sonrası dönem, Batı Uygarlığının etkisinde kalan dönem.

Türkler, tarih sahnesine ilk çıktıkları dönemde göçebe hayat tarzını benimsemişlerdir. Türklerin yerleşik bir hayat tarzı benimsemeyerek göçebe bir hayat tarzı ile yaşamaları, onların diğer topluluklar ile ilişkiye girmelerini sağlamıştır. Ayrıca, Türklerin geniş coğrafyaya yayılmaları Türkçeyi çeşitli dallara ayırmıştır.

Türkçe ilk ortaya çıktığı zaman Orta Asya gibi sınırlı bir bölgede konuşuluyordu. Türklerin Orta Asya sınırlarından çıkışı ile birlikte Türk Dili de gelişmeye ve değişmeye başlamıştır. 11. Yüzyıl ve sonrasında, Orta Asya Türkleri için göç dönemi olduğu söylenebilir.⁸⁰

İslamiyet'ten önceki dönemde "bozkır kültürünün" etkisinde kalan Türkler, bu dönemde birçok dinin etkisinde kalmışlardır. Diğer kültürlerden etkilenerek benimsedikleri dinler sebebiyle de Türkçeye çok sayıda dini içerikli kelime katılmıştır. Türkçeleştirme faaliyetlerine önem verilerek, bu kelimelerin Türkçeleştirilmesi için büyük gayret sarf edilmiştir.⁸¹

Türklerin İslamiyet'i kabulü ile Türkler, İslam medeniyetlerini yakından tanıma fırsatı bularak, kültürel etkileşim içerisine girmişlerdir. Türklerin İslamiyet'i kabulü hem Türk tarihi açısından hem de Türk dili açısından büyük öneme sahiptir.

*"Karahanlılardan sonra Büyük Selçuklular, Anadolu Selçukluları ve özellikle Osmanlılar zamanında Türkler, büyük bir uygarlık dünyasının kapısını araladılar. Kendi geçmişlerinden getirdikleri değerleri, İslamiyet'in prensipleri ile uzlaştırıp, bundan aldıkları hızla, düşüncede, sanatta, ilim ve teknikte büyük hamleler gerçekleştirdiler."*⁸²

Büyük coğrafyaya ulaşan sınırları ile büyük bir imparatorluk hâline gelen Osmanlı Devleti döneminde Türkçe hem devlet dili, hem de ilim dili olarak kullanılmıştır. Yunus Emre, Fuzuli, Nedim, Şeyh Galip gibi pek çok şair Türk kültürünü yansıtan eserler vermiştir. Türk kültürünün yansıtıcısı olan Osmanlı Türkçesi, büyük bir medeniyet dilidir. Türk

⁷⁹ Özkan, 2010, 14.

⁸⁰ Özkan, 2010, 113.

⁸¹ Özkan, 2010, 83.

⁸² Özkan, 2010, 83.

kültürü Batı kültüründen de etkilenip, başka bir medeniyet safhası yaşamıştır. Batı'da yaşanan teknolojik gelişmeler, yeni fikir akımları Türkleri de etkilemiştir. Türkler de batıya ayak uydurabilmek için çeşitli girişimlerde bulunup, yüzlerini Batı'ya çevirmişlerdir. Tarihte yaşanan yeni dönemler dili de doğrudan etkilemiştir. Batı Uygarlığının en büyük etkisi Tanzimat edebiyatında kendini gösterir.⁸³

1910'dan sonra ortaya çıkan millî dil ve edebiyat anlayışı dilde değişimlere neden olmuştur. Bu değişim Cumhuriyet dönemi ile birlikte başka bir boyut kazanarak, Türk dillinin bir bilim dalı olarak üniversitelerde incelenmesine yol açmıştır. Türk Dil Kurumu'nun kuruluşu Türk dilinin incelenip, araştırılması bakımından önem arz eder.⁸⁴

13. Yüzyıldan günümüze kadar çeşitli evrelerden geçen Türkçe ile edebiyat, bilim, sanat gibi birçok alanda sayıca hayli fazla eser verilmiştir. Türkçe, Osmanlı Devletinin dili olarak üç kıtaya seslenerek, çeşitli halkların ortak dili olmuştur. Türkçe günümüzde de geniş bir kesim tarafından kullanılmakta ve geniş bir kuşakta rahatlıkla anlaşılabilir.⁸⁵

Türkiye Türkçesinin seksen milyona yakın doğal konuşucusu (ana dil olarak) mevcuttur. Bu sayının büyük kısmı Türkiye'de yaşarken, geri kalan kısımları ise; Balkanlarda, Almanya'da ve Hollanda'da, Fransa'da, İsviçre'de, Avusturya'da yaşamlarını sürdürmektedirler. Kafkaslar, Azerbaycan, İran, Irak ve Suriye'deki nüfusun büyük bir kısmı da Türkiye Türkçesinin etki alanı içerisinde yer almaktadır.⁸⁶ Bu etki öylesine güçlüdür ki Türk televizyonlarındaki yapımlar özellikle de diziler bu coğrafyalarda büyük ilgi ile takip edilmektedir. Türk dizilerinin yapımcıları bu bölgelerdeki ilginin farkında olup, birçok Türk yapımını sözü geçen ülkelere pazarlamaktadırlar. Bu durum Türkiye Türkçesinin etki alanını genişletmektedir.

Türkçe, kökeni çok eskilere dayanan bir dil olması sebebiyle, tarih sürecinde önemli gelişmeler yaşayıp, varlığını koruyarak günümüze kadar ulaşabilmiştir. Dil canlı bir varlık olduğuna göre, bu gelişim süreci bugünde devam etmek de olup, bundan sonra da devam edecektir.

⁸³ Özkan, 2010, 84-85.

⁸⁴ Özkan, 2010, 85.

⁸⁵ Develi, 2013, 91,92.

⁸⁶ Develi, 2013, 91,92.

2.5.2.2. Türkçenin yapısı ve temel özellikleri

Türkçenin gerek yapısı gerek özellikleri bakımından zengin bir dil olarak nitelendirilebilir. Türkçeyi diğer dillerden ayıran ve Türkçenin zenginliğini ortaya koyan yapısal özellikleri şöyle sıralanabilir:

- a) 1 Kasım 1928 tarihinde 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanunla kabul edilen Türk alfabesi, 8 sesli, 21 sessiz olmak üzere, 29 harften oluşur. Ses yolunda bir engele çarparak çıkan sesler “sessiz” ya da “ünsüz” olarak adlandırılır. Ünsüz, ses tellerinin titreşimi ile oluşuyorsa, “yumuşak ünsüz” adını alır. Türkçedeki yumuşak ünsüzler; “b, c, d, g, ğ, j, l, m, n, r, v, y, z” harfleridir. Ünsüz sert telleri titreşmeden oluşuyorsa, “sert ünsüz” adını alır. Sert ünsüzlerde ise; “ç, f, h, k, p, s, ş, t” harfleridir. Ünsüzlerdeki ayırım gibi ünlü harflerde kendi aralarında “kalın ünlü” ve “ince ünlü” olarak ikiye ayrılırlar. Kalın ünlüler olarak adlandırılan harfler; “a,ı,o,u” iken; ince ünlüler “e,i,ö,ü” harfleridir. Ünlüleri kendi içlerinde geniş ve yuvarlak ünlüler olarak ayırmak mümkün iken; ünsüzleri de kendi içlerinde çıkaklarına göre; sürekli sert, süreksiz sert ya da sürekli yumuşak, süreksiz yumuşak olarak sınıflandırabilmek mümkündür.

“Bir dili meydana getiren temel yapı birimleri seslerdir. Türkçenin ünlüleri berrak ağız ünlüleri olup ünlüler bakımından zengin bir dil sayılmaktadır. Çünkü dünyadaki bütün dillerde ünlü sayıları toplam 13 iken ve kimi dilde çok az sayıda ünlü bulunurken, Türkiye Türkçesinde 8 temel ünlü bulunmaktadır.”⁸⁷

- b) Türkçede kelimeler iki ünsüz ile başlamamaktadır. Eğer kelime iki ünsüz yan yana bulunuyorsa, bu kelime Türkçe değildir.
- c) Türkçe hem açık, hem kapalı hecelere sahip bir dildir.
- d) Türkçede büyük ve küçük ünlü uyumu özelliği vardır. Ses uyumları kelimelerde bir ahenk oluşturarak kelimelerin anlaşılabilirliğini arttırmaktadır. Türkçede büyük ünlü uyumu kuralına göre, bir kelime kalın ünlülerden (seslilerden) sonra, kalın ünlüler; ince ünlülerden (seslilerden) sonra ince ünlüler gelmektedir. Küçük ünlü uyumuna göre ise; bir kelime yuvarlak ünlülerden sonra (o,ö,u,ü), yuvarlak dar

⁸⁷ Aksan, D. (1999). Anlambilim. Ankara: Engin Yayınevi, 19.

(u,ü) ya da düze geniş (a,e) ünlüleri gelmektedir. Yine küçük ünlü uyumuna göre düz ünlülerden (a,e,ı,i) sonra düz ünlüler (a,e,ı,i) gelmektedir. Türkçede büyük ve küçük ünlü uyumunun yanı sıra ünlü ve ünsüz uyumu da vardır. Ünsüz uyumu kuralına göre, bir kelimedede sert ünsüzlerden sonra sert ünsüzler, yumuşak ünsüzlerden sonra yumuşak ünsüzler gelir.

“Türkçede algı yoluyla gelen seslerin beyinde kümelenme aşamasına geçtiğinde ünlü uyumu kurallarının etkili olduğu düşünülmektedir. Türkçe kelimelerin bir kuralla ünlü uyumuna bağlanmış olması kümeleme aşamasında beynin yüzey yapıyı ve daha sonrada anlam oluşturma sürecini hızlandırmaktadır. Bu hususun özellikle dil edinimi sürecinin ilk dönemlerinde etkili olduğu düşünülmektedir.”⁸⁸

- e) Türkçede iki ünlü (sesli) harf yan yana gelmemektedir. Dolayısıyla tek hecede iki ünlü harf yan yana bulunmaz. Eğer bir kelime ünlü harf ile bitiyor ve peşinden gelen ek ünlü harf ile başlıyor ise; iki ünlü harf arasına “y,s,ş,n” kaynaştırma harflerinden birini alır.
- f) Türkçede ünsüzler arasında gerçekleşen ses olayları Türkçenin eklemeli bir dil olmasından kaynaklı heceleme zorluklarını ortadan kaldırmaktadır.
- g) “Ünsüz türemesi” Türkçeye özgü bir diğer ses olayıdır. Arapça kökenli bazı tek heceli kelimelerin sonlarında iki sessiz bulunmasına rağmen, Türkçede tek sessiz ile yazılırlar. Sözcüğe ünlü bir ek geldiğinde, atılan ünsüz tekrar ortaya çıkar. Örneğin; af-afetmek, his-hissetmek... Yabancı sözcükler Türkçeye kazandırılırken yazılış ve söyleyişlerinde farklılıklara uğrarlar. Örneğin, sözcüklerde yan yana bulunan iki ünlü hafif arasına bir ünsüz getirilir. Örneğin; Europa-Avrupa, Acaib-Acayip.⁸⁹ Kaynaştırma harflerini alan kelimeler de ünsüz türemesi sınıfına girmektedir.
- h) Türkçede bir kelime “p,ç,t,k” sert ünsüzleri ile bitiyor ve bu kelimeye ünlü ile başlayan bir ek getiriliyorsa; “p,ç,t,k” sert ünsüzleri yumuşayarak “b,c,d,g”

⁸⁸ Karakaş ve Bahar, 2009, 85.

⁸⁹ Ünsal, F. ve Şahin, H. (2014). Spikerlik ve Türkçenin Kullanımı. Ankara: TRT Eğitim Dairesi Başkanlığı, 78.

seslerine dönüşür. Ayrıca, Türkçede kelimenin son sesinde, “b,c,d,g” ünsüzleri yer almamaktadır.

- i) Türkçede geniş ünlüler daralmaya uğrarlar. *“Sözcüğün köke ya da gövdesinin sonunda ‘a’ veya ‘e’ geniş ünlülerinden biri varsa, sözcük ünlüyle başlayan bir ek aldığı anda araya ‘y’ kaynaştırma ünsüzü girerek, geniş ünlüleri (a,e,o,ö) darlaştırır ve ‘ı’, ‘i’ ya da ‘u’, ‘ü’, ünlülerine dönüştürür.”*⁹⁰
- j) Türkçede akıcı söyleyişi sağlamak için bazı kelimeler ünlü düşmesine uğramaktadır. Ayrıca Türkçede kelimelere yapım ve çekim ekleri eklenir. Bazı kelimeler birleşerek “birleşik kelimeler” oluştururlar. Bu oluşmalar sırasında ortaya ses fazlalıklarını atmak için Türkçede bazı kelimeler ünlü ve ünsüz düşmesine uğramaktadır.⁹¹
- k) *“Söyleyiş; kelimelerin ses, hece, tonlama ve vurgularla birlikte, konuşma organlarının doğru hareketleriyle, kurallarına uygun bir şekilde seslendirilmesidir.”*⁹²
- l) Türkçenin de kendine özgü söyleyiş özellikleri bulunur. Türkçe genel kanının aksine tamamıyla okunduğu gibi konuşulan bir dil değildir. Telâffuz (söyleyiş) bakımından en temiz ve doğru bulunan “İstanbul Türkçesi” olarak adlandırılan söyleyiş biçimidir. Özellikle televizyonda kullanılan ortak söyleyiş biçimi “İstanbul Türkçesi” olmalıdır. Söyleyiş biçimi olarak “İstanbul Türkçesinin” belirlenmesi dil birliğinin sağlanması amacıyla yöneliktir. Türkçede çeşitli söyleyiş biçimleri de bulunmaktadır. Türkçede yer alan “lehçe ve şive” olarak adlandırılan yöresel ağızlar, başka bir ifade ile söyleyiş farklılıkları, Türkçenin zenginliğinin ve dolayısıyla Türk kültürünün çeşitliliğinin bir göstergesidir.
- m) Türkçenin hece değeri yüksektir. “Matematik profesörü Mustafa İnan “Türkçenin ortalama hece değerini 2.45 birim olarak hesaplamıştır.”⁹³ *“Fatih Sezgin ‘in Kraft eşitsizliği formülüyle Türkçenin ortalama hece değeri 2.50 dir. Türkçe; İngilizce,*

⁹⁰ Ünsal ve Şahin, 2014,67.

⁹¹ Ünsal ve Şahin, 2014, 61.

⁹² Ünsal ve Şahin, 2014, 49.

⁹³ Atay’dan aktaran Karakaş ve Bahar, 2009, 87.

Almanca, Arapça, Yunanca, Japonca ya göre en yüksek hece değerine sahiptir. Bu durumda kelimeler arasındaki ses benzerliklerinden doğabilecek anlam karışıklıklarının ortadan kaldırmaya kelimeler ayırt etmeyi sağlamaktadır.”⁹⁴

- n) Türkçe matematiksel bir dildir. Dolayısıyla Türkçe bir bilim dilidir. *“Bilgisayar dili ile Türkçenin morfolojik yapısı ve kural sistemi arasında benzerlikler vardır. Türkçenin kelime yapısındaki matematiksel sistem kelime kökünün her durumda sabit kalmasından kelime köküne gelen eklerin kolayca ayrılmasından kaynaklanmaktadır. Türkçedeki kelime üretimini insan beyninin çalışma sistemine uygun mantıksal bir yapıya büründürmektedir.”⁹⁵* Ayrıca Türkçenin eklemeli bir dil olmasına rağmen kelimelerin kökü ile köke gelen eklerin kolayca ayrılabilmesi eklemeli dil olmasından kaynaklı olumsuzlukları ortadan kaldırmaktadır.
- o) Türkçe köklü bir dildir. Yapısı açısından bakıldığında ise köke ek alan sondan eklemeli bir dildir. Sondan ekleme yaparak tek bir kökten çok sayıda kelime üretmek mümkündür. Türkçe bu özelliğiyle zengin bir dildir.
- p) Türkçede deyimler soyut kavramları beynin daha kolay algılamasını sağlamakta ve Türkçeye geniş anlatım olanakları sunmaktadır.
- q) Bir dilin zengin bir dil olarak nitelendirilebilmesi, dilin söz dağarcığına (söz hazinesine) ve anlatım gücüne bağlıdır. Türkçe gerek atasözleri ile gerek deyimleri ile gerek söz sanatları ile zengin bir dildir. Ayrıca, halk ağızlarının çeşitliliği de Türkçenin kültürel olarak zenginliğinin önemli bir kanıtıdır. Bir dilin ‘zengin bir dil’ olarak adlandırılabilmesi için gerekli olan nitelikleri Şahin şu şekilde sıralamaktadır: *“Bir dilin zenginliği; kelime sayısına, çağdaş bilim, teknik ve sanat kavramlarını eksiksiz aktarabilmesine, gelecekte yaşanacak bilimsel gelişme, icat, yenilik ve aygıtların anlam ve kavramlarını adlandırıp, anlatmak için gerekli kavramları ve kelimeleri kolayca üretebilmesine bağlıdır.”⁹⁶*
- r) *“Türkçe dil yapısı bakımından kelime diziminde yapısal ilişkileri ilgi sözcükleri ile kurmaması, dil bilgisi kavramları bakımından türetme kavramına göre bitişken*

⁹⁴ Karakaş ve Bahar, 2009, 87.

⁹⁵ Karakaş ve Bahar, 2009, 88.

⁹⁶ Şahin, M. (2012). Söz Söyleme ve Konuşma Sanatı. İstanbul: Avcıol Basım Yayın, 42.

(kök+ek), dile özgü sebebiyle karmaşık, kök-içi ses değişimiyle türev yapmayan saf bağıntılı diller ana sınıfına bireşim biçimi yönünden bireşimsel, yani kavramları belli bir sıraya göre tek bir çekirdek sözcüğe ekleyip, birleştiren bir dildir. Kelime köklerinin değişikliğe uğrayıp, uğramaması bakımından bükümsüz, tümce öğelerinin dizimsel yerlerini değiştirip değiştirmemesine göre değiştiren, oynak dizimli diller birliğine girmektedir.”⁹⁷

- s) Türkçede öğelerin sıralanışı özne, nesne, tümleç ve yüklem biçimindedir. Tümevarımcı bir anlayış vardır.
- t) “Türkçede eylem çatıları söz dizimsel algılama ve aktarma sürecini hızlandırabilecek özelliktedir.”⁹⁸ Türkçede nesne alan cümleler “geçişli”, nesne almayan cümleler “geçişsiz” olarak ifade edilmektedir. Öznesine çatı göre ise; yüklemde belirtilen eylemi eğer özne yapıyorsa “etken”, özne eylemi kendi yapmıyor ama başkasının yaptığı işten etkileniyorsa “edilgen”, özne eylemi hem yapıyor hem etkileniyorsa “işteş”, özne eylemi başkasına yaptırıyorsa “dönüşlü” çatı olarak ifade edilmektedir.

⁹⁷ Demircan, 2000, 41.

⁹⁸ Karakaş, Bahar 2009, 90.

3. TELEVİZYON, TELEVİZYONUN İŞLEVLERİ VE ÖZELLİKLERİ BAĞLAMINDA YAYINLARDA DİLİ DOĞRU, GÜZEL VE ANLAŞILIR KULLANMANIN ÖNEMİ

3.1. Genel Olarak

Tezin bu bölümünde televizyon ve dil ilişkisi, televizyonun işlevleri ve özellikleri bağlamında irdelenerek, televizyonda “Türkçenin (dilin) doğru, güzel ve anlaşılır kullanmanın” önemine vurgu yapılacaktır. Ayrıca, bu bölümde televizyon yayınlarında Türkçenin (dilin) doğru, güzel ve anlaşılır kullanılmamasının (hatalı kullanımının) ortaya çıkardığı dil sorunlarına değinilecektir. Bölümün sonunda ise, televizyon yayınlarının ticarileşmesi ile birlikte dil sorunlarının arttığına vurgu yapılacaktır.

3.1.1. Genel Anlamda Televizyon

Görüntünün ve sesin unsurlarını bünyesinde taşıyan, dolayısıyla hem sesin hem de görüntünün gücünü kullanan televizyon, gelişen teknolojiye rağmen çağın ihtiyaçlarına uyum sağlayarak, kendini sürekli yenileyen, dönüştüren ve etki gücü giderek artan bir medya hizmet sağlayıcıdır.

Televizyon, küçük anlatılardan oluşan büyük bir görsel anlatıdır.⁹⁹ Tanıma, televizyonun işitsel bir anlatı olma özelliğini de eklemek gerekir. Zira televizyonda görüntü ne denli önemli ise; ses de o denli önemlidir. Bu önemi bir örnek ile açıklamak mümkündür. Mutfakta yemek hazırlayan ev hanımları genelde tezgâhın uzağında, çoğunlukla arkasında yer alan televizyonu, yemek yaparken izleyebilir. Yani, televizyon denilen aygıtı görmeden de izlemek mümkündür. Zira televizyonu izlemek için sadece görüntüyü izlemek gerekmez. Televizyon yayınının sesini duymak da televizyonun izlenmesi olarak değerlendirilebilir. Ev hanımı televizyonu görmeden sadece sesini dinleyerek bir işle meşgul olurken, aynı anda takip ettiği bir televizyon programını sadece sesini duyarak da izleyebilir. Kişi, televizyonda duyduğu sestten etkilenerek görüntünün merak uyandırdığı kısımlarda dönüp, görüntüye kısa süreli bakıp, tekrar işine dönebilir. Yani televizyon hem görüntünün unsurlarını hem de sesin unsurlarını taşıyan bir araçtır. Hiç şüphesiz, tek

⁹⁹ Mutlu, E. (1999). Televizyon ve Toplum. Ankara: TRT Genel Sekreterlik Basım ve Yayın Müdürlüğü Ofset Tesisleri, 137.

başına ses ya da tek başına görüntü televizyon yayınının vermek istediği mesajı, istenilen etki ile izleyiciye taşımakta yeterli değildir. Televizyon programında iki duyunun (görme ve duyma) gücünün birlikte kullanması yayının etkisini artırır, verilmek istenilen mesajı pekiştirir.

Günümüzde erişimi kolaylaşan, alım gücü artan ve dolayısıyla kullanımı yaygınlaşan televizyon, kitle iletişim araçları içerisinde hiç şüphesiz en sık kullanılanıdır. Gelişen ve değişen teknolojiye ayak uyduran televizyon, toplumu etkileyen en önemli kitle iletişim aracıdır. Yeni teknoloji ile kendini geliştiren, ana akım medyanın¹⁰⁰ dışına çıkarak, yeni televizyon yayıncılığına¹⁰¹ doğru geçiş yapan televizyon yayıncılığı günümüz izleyicisinin dikkatini üzerinde tutmayı başarmaktadır.

Televizyon işlevleri (haber ve bilgi verme, denetim, eğitime, reklam, eğlendirme...) bakımından toplum için vazgeçilmez bir kitle iletişim aracıdır. Ayrıca, televizyon sanattan siyasete, edebiyattan ticarete kadar çok çeşitli ve değişik alan ve sektörleri etkiler. Dolayısıyla, günümüzde televizyon yayıncılığı bir hizmet olarak görülmektedir. 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'da açıkça televizyon, "Görsel-İşitsel Medya Hizmet Sağlayıcı" olarak tanımlanmıştır.

Televizyon insanın temel haklarından biri olan haber alma özgürlüğünün temelini oluşturur. Günümüzde, televizyonun gündem belirleme ve kamuoyu oluşturma gibi iki önemli işlevi daha bulunur. İnsanlar, gündemi çoğunlukla televizyon ile takip etmekte, yaşadığı coğrafyada ve dünyada olup biteni yine televizyon aracılığı ile öğrenebilmektedir.

Televizyon yetişkin eğitiminde önemli bir yere sahip olduğu gibi çocukların gelişimi ve eğitiminde de önemli bir yer tutar.

Televizyon iletişimin temeli olan dilin öğrenilmesinde, dilin gelişiminde, dilin korunmasında, dilin varlığını sürdürmesinde büyük öneme sahip olması sebebi ile kültürün aktarılmasında da önem ihtiva eder.

¹⁰⁰ Geleneksel yayıncılık olarak da ifade edilebilir. Devletin ya da sermayesi büyük grupların elinde olan medyadır.

¹⁰¹ Alternatif yayıncılık ya da etkileşimli yayıncılık da denilebilir.

Televizyon önemli bir reklam verme aracıdır. Ürünlerin tanıtılmasında televizyonun etkisi büyüktür. Ticarileşen yayıncılık da televizyon kanalları reklam ile beslenir. Reklam, televizyonun en önemli gelir kaynağıdır.

Televizyon, günümüzde ticari yönü ağır basan bir araç olarak görülse de kamu yararını gözetmesi gereken, kamuyu etkileme gücü yüksek olan bir kitle iletişim aracıdır.

3.1.2. Sözlük Anlamına ve Mevzuata Göre Televizyon

Kitle iletişim araçlarından biri olan televizyonun çeşitli tanımlarını yapmak mümkündür. TDK'da televizyon; “vericiden iletilen dalgaların görüntü ve ses olarak görünmesini ve duyulmasını sağlayan aygıt, televizyon alıcısı” olarak tanımlanır.¹⁰² TDK'nın tanımından anlaşılacağı üzere; televizyon elektromanyetik dalgaların görünebilen ve duyulabilen hâle gelmesini sağlayan bir aygıttır. Televizyon, hem görüntünün hem de sesin unsurlarını taşıyarak, iletilerin kitlelere ulaşmasını sağlayan bir araçtır.

TDK tanımının ardından, Türkiye’de yürürlükte bulunan iletişim hukukundaki televizyon ve televizyon ile ilgili tanımlara yer vermek gerekmektedir. 11/11/1983 tarihinde kabul edilen ve 14/11/1983 tarihinde Resmi Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe giren 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu’nda (TRT Kanunu) televizyon yayını, kablolu televizyon, kapalı devre televizyon sistemi ve televizyon alıcısı tanımları yer alır. Söz konusu kanuna göre televizyon yayını; “elektromanyetik dalgalar yoluyla halkın doğrudan alması amacıyla yapılan, hareketli veya sabit resimlerin sesli veya sessiz kalıcı olmayan yayını olarak” tanımlanırken, televizyon alıcısı; “televizyon yayımlarını almaya ve seyrettirmeye yarayan cihazlar” olarak tanımlanır. Yine 2954 sayılı Kanun’da yer alan tanımlara göre, kablo televizyon; “televizyon yayınının kablo, cam iletken ve benzeri bir fiziki ortam üzerinden halkın alması amacıyla abonelere ulaştırıldığı yayın türünü; kapalı devre televizyon sistemi ise; televizyon yayını dışında eğitim, öğretim, güvenlik ve turizm gibi belirli amaçlar için bir bina dâhilinde veya birbiri ile ilişkili binalar grubunda kullanılan kablo televizyonu” ifade eder.¹⁰³

¹⁰² İnternet: Televizyon (t.y.). Türk Dil Kurumu-Güncel Sözlük. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.575a9446a6c060.84787274 adresinden 10 Haziran 2016 tarihinde alınmıştır.

¹⁰³ 6112 sayılı Kanun (Bkz.: RG., 3 Mart 2011, No. 27863).

Avrupa Birliği'ne uyum sağlayabilmek amacıyla 1994 yılında çıkarılan 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un yerine yine AB'ye uyum amacıyla radyo ve televizyon teknolojisindeki ve programcılığındaki gelişmelere ayak uydurmak amacıyla bu defa 15/2/2011 tarihinde kabul edilen ve 3/3/2011 tarihinde Resmi Gazete' de yayımlanan 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun çıkarılmıştır. 6112 sayılı Kanun'a göre televizyon; "bir medya hizmet sağlayıcı" olarak ifade edilir. Radyo ve televizyon kuruluşlarının "medya hizmet sağlayıcı" olarak ifade edildiği 6112 sayılı Kanuna göre, "medya hizmet sağlayıcı; radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmeti içeriğinin seçiminde editoryal sorumluluğu bulunan ve bu hizmetin düzenleme ve yayınlanma biçimine karar veren tüzel kişi" olarak tanımlanır. 6112 sayılı Kanun madde 3'te yer alan program (haber bültenleri bir program türüdür), yayın hizmeti ve televizyon yayın hizmeti tanımları şöyle sıralanabilir:

"Program: Bir medya hizmet sağlayıcı tarafından hazırlanan bir yayın akış izelgesi veya katalog içinde yer alan bir dizi görsel ve/veya işitsel unsurun oluşturduğu tek bir bütünü,

Yayın hizmeti: Medya hizmet sağlayıcının editoryal sorumluluğu altında ve temel amacı kamuoyunu bilgilendirmek, eğlendirmek veya eğitmek üzere elektronik iletişim şebekeleri yoluyla program sunmak olan, bireysel iletişim hariç olmak üzere, televizyon yayın hizmeti, isteğe bağlı yayın hizmeti ve ticarî iletişim ile radyo yayın hizmetini,

Televizyon yayın hizmeti ise: Programların bir yayın akış çizelgesine dayalı olarak eş zamanlı izlenebilmesi amacıyla bir medya hizmet sağlayıcı tarafından sunulan şifreli veya şifresiz görsel-işitsel yayın hizmetini"¹⁰⁴ ifade eden kavramlardır.

3.2. Televizyon ve Dil İlişkisi

Günümüzde hızla gelişen teknoloji ile etkisini ve gücünü giderek arttıran görsel-işitsel medya hizmet sağlayıcılardan (kitle iletişim araçlarından) biri olan televizyon, bir toplumu millet yapan unsurların başında yer alan kültürün en önemli taşıyıcısı olan dil üzerinde; dilin öğrenilmesi, geliştirilmesi ve yaşatılması gibi önemli işlevlere sahiptir.

¹⁰⁴ 6112 sayılı Kanun (Bkz.: RG., 3 Mart 2011, No. 27863).

Teknolojik hız günümüzde neredeyse ışık hızına ulaşarak, başta görsel-işitsel teknoloji olmak üzere, yaşamın her alanını hızla değiştirmekte, geliştirmekte hatta yönetmektedir.¹⁰⁵ Teknolojinin hızının giderek artması, küreselleşmenin şiddetinin de artmasına sebep olmaktadır. Radyo ve televizyonun toplum üzerindeki etkisini araştıran Kanadalı iletişim kuramcısı McLuhan, iletişim araçlarının kültürün yayılmadaki önemini fark ederek, dünyanın “küresel bir köy”e¹⁰⁶ dönüşeceği tezini ortaya atmıştır. McLuhan’ın öngördüğü gibi günümüzde radyo ve televizyon vasıtasıyla kültürler giderek daha da benzeşmektedir. Küreselleşme bir süreçtir. Gün geçtikçe daha da küreselleşen dünyada, kültürel değerler ve normlar sınırları aşarak, dünyanın diğer bir ucundaki toplumlara ulaşabilmekte ve ulaştığı toplumların kültürel unsurları -dil de bir kültür unsurudur- üzerinde etkide bulunabilmektedir.

Kültürler günümüzde sınırları aşan teknoloji ile tanınmakta, gelişmekte, değişmekte ve yayılmaktadır. Değişen kültür, kültürün bir parçası olan dil üzerinde değişimlere neden olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Teknoloji sınırlar ötesine ulaşırken, dil üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkilere yol açabilir. Teknolojik gelişmeler, bazı dillerin gelişip, yayılmasını sağlarken, bazı dillerin ise yok olmasına neden olabilir.¹⁰⁷ Günümüzde kitaları aşan bir iletişim ağı kurulmuştur. Bir örnek vermek gerekirse; bugün Türkiye’de meydana gelen bir olay, televizyon ve internet aracılığıyla anında yani neredeyse ışık hızı ile tüm Türkiye’de ve diğer ülkelerde yankı bulmaktadır. Gelişen teknolojinin ve özellikle televizyonun etkisi ile dünyanın bir iletişim ağı hâline dönüşmesinde, dil aktarım aracı olma görevini üstlenir. Her kitle iletişim aracı kendi dil kavramını oluşturmaktadır. Örnek vermek gerekirse: radyonun özellikleri ile donatılarak dinleyiciler ile radyo arasında iletişim kurmaya yarayan dile “radyo dili”, televizyonun özelliklerine bezenerek izleyici ile televizyon arasında iletişim kurmaya yaran dile “televizyon dili ya da görsel işitsel dil” adı verilir. Örnekleri çoğaltmak mümkündür.

*“Televizyon dili, hareketli imgeler, kaydedilmiş sesler, gürültü, ezgi, yazı dili gibi anlatım araçlarıyla birden çok dili içerir.”*¹⁰⁸ “Görsel işitsel dil”; televizyonlar aracılığıyla

¹⁰⁵ Yengin, 1996, 63.

¹⁰⁶ McLuhan, M. and Powers, B. (Çev. Düzgören, B.). (2015). Global Köy. İstanbul: Scala Yayıncılık.

¹⁰⁷ Yengin, 1996, 63.

¹⁰⁸ Yıldız, 2005, 61.

kullanılan, görsel ve işitsel göstergeleri (unsurları) birlikte kullanan ve düzenleyen bir dil kavramıdır.¹⁰⁹

*“Televizyon, akıcılığı içinde göze ve kulağa hitap ederek dilde âdeta bir şartlı refleks oluşturur. Bu açık okul eğitiminin dilini öğrenen genç nesil, artık bu sistemi değiştiremez hâle gelir. Bu yüzden televizyon dili her yönüyle çok önemlidir.”*¹¹⁰ Televizyon, kendine has dilini kullanarak, insanın görme ve duyma duyularını harekete geçirerek, onu kendi seyirlik dünyasına çeker. Televizyonun kullandığı bu dilin doğru ya da hatalı kullanımı, milli unsur olarak görülen ve bir milletin kimliği olarak nitelendirilen ana dil üzerinde büyük önem arz eder.

Ünalın, sözlü kültürün ve sözün gücünün azalmasında görsel malzemenin çoğalmasının önemli bir payı olduğunu söyleyerek görsel malzemenin en çok tüketildiği aracın televizyon olduğunu ifade etmektedir.¹¹¹ Ünalın’ın belirttiği gibi televizyon görsel malzemenin öne çıkarıldığı bir medya hizmet sağlayıcıdır. Aynı zamanda söz, müzik ve efekt gibi sesin unsurlarını da ihtiva eder.

Televizyon, insanların yaşamlarının, kültürlerinin, hatta dillerinin değişmesinde büyük rol oynar.¹¹² İnsanlar yerel, ulusal ya da uluslararası televizyon programlarında gördükleri hayatlara özenerek, takip ettikleri televizyon karakterleri gibi giyinmeye, kuşanmaya hatta onlar gibi konuşmaya başlar. Dolayısıyla izleyiciler, ait oldukları kültürün sınırlarının dışına çıkarak başka bir kültürün “televizyon kültürünün” bir parçası ve taşıyıcısı olurlar.

Kişi ne ile muhatap kalırsa, ona benzemeye başlar. Günümüzde toplum en çok televizyon ile muhatap olduğuna göre, toplumun dili, zamanla “televizyonun diline” benzemeye başlar. Eğer “televizyon dili” kurallarına uygun olarak doğru, güzel ve anlaşılır olarak kullanıyorsa, televizyon toplum dili üzerinde yapıcı bir etkide bulunur. Ama televizyonda kullanılan dil, dil kurallarına dikkat edilmeden, özensiz ve hatalı kullanılıyorsa; o zaman televizyon yıkıcı bir etkide bulunur.

¹⁰⁹ Yengin, 1996, 63.

¹¹⁰ Kayra, O.K. (2000). Görüntülü Medyada Dil Yanlışları. Ankara: Berikan Yayınları, 50.

¹¹¹ Ünalın, 2005, 22.

¹¹² Şahin, 2012, 9.

*“Kitle iletişim araçları hiç şüphe yok ki önemli birer silahtır. Hangi yöne çevirirsen o yöne patlar.”*¹¹³ Eğer o silah dil üzerine çevrilirse, dili yaralar. Dilin yaralanması ise; kültürün yaralanmasına neden olur.

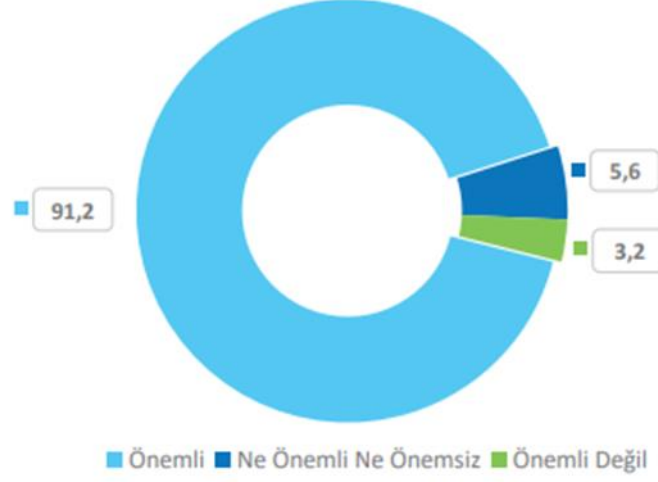
Bir dili kullanmak dilin imkânları ile sınırlı olsa da, bir dilden faydalanmak ve o dili zenginleştirmek bilgiyi gerektirir. Günümüz toplumlarında bilgiye ulaşmanın en kolay yolu okumaktan ziyade izlemekten geçer. İzleyerek bilgi sahibi olmak toplumun genelinin kolayına gelir. *“Okuma egemen bir toplumdur, görme egemen bir topluma geçilmiştir. Ong’un kavramsallaştırılmasıyla ikinci sözlü kültür, dilin otoritesini iktidarını görselliğe terk etmiştir. Artık gerçekliği dil yani söz değil, görüntü anlatmaktadır. Görselliğe hapsolmuş bir zihinsel süreç ise, ister istemez dilin zenginleşmesini engeller. Çünkü görmek, izlemek bizlere soru sormaktan alıkoyan bir hayatı dayatır.”*¹¹⁴

İzlemenin yaygınlaşması ile insanların hayâl güçleri sınırlanır. İzlemek, okumaya nazaran daha zahmetsiz, daha kolay bir eylem olup, daha az zihinsel güç ister. Okuma eylemi aktif olarak yapılması gereken bir faaliyetken, izlemek eylemi okumaya göre daha pasif bir eylemdir. Okumak yerine izlemeyi tercih eden toplumlarda, insanların hayâl güçleri de televizyon çerçevesi ile sınırlanır. Televizyon iktidarının egemenliği altında olan ve daha az okuyan az gelişmiş toplumlarda dilin (tüm kültür unsurlarının) yegâne taşıyıcısı televizyondur.

¹¹³ Şahin, 2012, 21.

¹¹⁴ Ünal, 2005, 22.

Grafik-13. Sizce Televizyon Yayını Yapan Kanallarda Türkçenin İyi Kullanılması Ne Kadar Önemli?(%)
(Cevap veren sayısı = 2.255)

Resim 3.1. Televizyon kanallarında Türkçenin iyi kullanılmasının önemi¹¹⁵

Yukarıda yer alan RTÜK'ün 2018 yılında yaptığı "Televizyon İzleme Eğilimleri" araştırmasında katılımcıların %91.2'si televizyonda Türkçenin kullanımının önemli olduğunu belirtmiştir.

Televizyonun dil ile olan ilişkisini tam anlamı ile ortaya çıkarabilmek için, televizyonun özellikleri ve işlevleri bağlamında dil konusunu irdelemek gerekmektedir.

3.3. Toplumsal Sorumluluk Kuramı

Basının, kamu yararından çok, kâr merkezli çalışmaya başlaması, basının sorumluluğu tartışmalarını beraberinde getirmiştir. Yani basının sorumluluğu, basının ticarileşmesi ile gündeme gelmiştir. Televizyonun haber verme ve dili öğretme-geliştirme işlevleri ticarileşen televizyon yayıncılığında kamu yararının mutlak bir biçimde gözetilmesi gerektiğinin kanıtıdır. Televizyon haber bültenlerinde Türkçeyi doğru kullanmak toplumsal bir sorumluluktur.

¹¹⁵ İnternet: RTÜK (2018). Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyonizlemeegilimleriarastirmasi2018.pdf> adresinden 2 Ocak 2019 tarihinde alınmıştır.

“Toplumsal Sorumluluk Kuramı”; demokratik toplumlarda kitle iletişim araçlarının işleyişi için ortaya çıkan ama özgürlük ile onun kötüye kullanımını ayırt etmede kesin ölçütler bulamadığı için eleştirilen “Özgürlükçü (Liberal Medya) Kuramı”na bir tepki olarak gelişmiştir.¹¹⁶ Toplumsal Sorumluluk Kuramı, liberal bakış açısının aksine kontrol edilebilen bir özgürlük fikrini benimsemektedir.

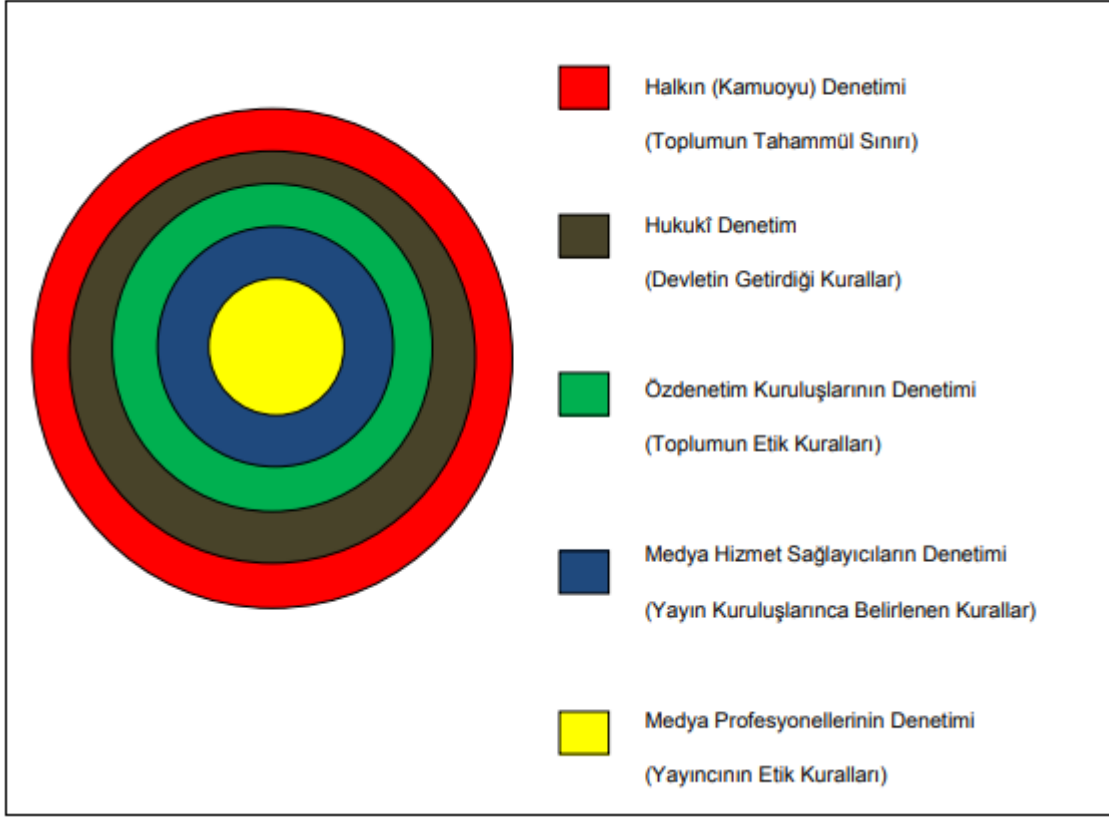
Toplumsal Sorumluluk Kuramının temeli “*A Free and Responsible Press*” (Hür ama Sorumlu Basın) adlı rapora dayanmaktadır. Hutchins Komisyonu’nun 1947’de hazırladığı raporda basın, elindeki gücü kötüye kullanarak, kamu yararını gözetmediği belirtilmiştir. Ayrıca raporda; basının haber verme görevini halkı bilgilendirmek için değil, dalgalanma yaratmak için kullandığı ve topluma olan sorumluluklarından kaçındığı ifade edilmiştir.¹¹⁷ “Toplumsal Sorumluluk Kuramı” toplumun menfaatlerini öne çıkaran ve gazeteciye toplumsal görevler yükleyen bir kuram olarak açıklanabilir.¹¹⁸ Televizyon, haber kaynağı olması sebebiyle gazetecilik mesleğini içermektedir. Yani televizyon haberciliği yapanlar, gazetecilik mesleğini icra ettikleri için gazetecilik etik kurallarına uygun olarak haber yapmak ve yayınlamak yükümlülüğündedirler. Bu bakış açısından yola çıkıldığında kuramın temelini oluşturan “Hür ama Sorumlu Basın” ifadesindeki “basın” kavramının “televizyonu” da kapsadığı kanısına varılabilir. Televizyon haberciliği açısından basının hür olması; dışarıdan herhangi bir baskı ve sınırlama olmadan başka bir ifadeyle özgürce haberi yapabilmek ve paylaşabilmek anlamına gelmektedir. Kuramın savunucuları “özdenetim” kavramına vurgu yapmaktadır. Özdenetim: kendi kendini denetleyebilmektir. Buradaki özgürlükten kasıt ise, dışarıdan baskı ve sınırlama olmaksızın eylem gücüne ve eylemin gerektirdiği tüm araçlara sahip olmaktır. Bu kuramı savunanlara göre, hükümet arka planda kalmalı ve özdenetim yoluyla medyayı sorumlu olmaya zorlamalıdır. Özdenetim ile ekonomik ve siyasi iktidarın, basını baskı ve sansür altına alması önlenmektedir. Öte yandan Anayasa madde 28’de: “Devlet basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır” hükmü öngörülmüştür.

Toplumsal sorumluluk Agee, Ault ve Emery'nin yaklaşımı ile beş kontrol mekanizmasında toplanmaktadır. İç içe beş halkadan oluşan mekanizma aşağıda gösterilmektedir.

¹¹⁶ Işık, M. (2002). Dünya ve Türkiye Bağlamında Kitle İletişim Sistemleri. Konya: Eğitim Kitabevi, 27.

¹¹⁷ Öztürk, O. (2007). *Demokrat Parti Dönemi Basın Rejimi ve Zafer Gazetesi (1957-1960) Ulus Gazetesi ile Karşılaştırmalı bir inceleme*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 15.

¹¹⁸ Özgen, M. (2002). *Gazetecinin Etik Kimliği*. (2.baskı). İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 120.

Resim 3.2. Sorumluluk Halkası

Agee, Ault ve Emery'nin oluşturduğu mekanizma, tezin konusu kapsamında değerlendirildiğinde televizyon haber bültenlerinde Türkçenin doğru, güzel ve anlaşılır kullanımı için de uygulanabilir. Bu mekanizma televizyon haber bültenlerinde Türkçe kullanımına uyarlandığında birinci halka olan “Medya Profesyonellerinin Denetimi”; televizyon haber bültenlerinde çalışanları kapsamaktadır: Yapımcı, yönetmen, muhabir, spiker, editör, haber masası şefi, alt yazı operatörü. Millet olabilmenin unsurlarından ve kültürün taşıyıcısı olan dili kurallarına uygun olarak kullanmak, haber bültenlerinin toplum için önemi göz önünde bulundurulduğunda işi Türkçe kullanarak haber yapmak olan haber merkezi çalışanlarının sorumluluğu halkanın merkezinde yer almaktadır. Türkçeyi doğru kullanmak, özellikle haber merkezi çalışanları için vicdani ve ahlaki bir sorumluluktur. Mekanizmanın ikinci halkasını “Medya Hizmet Sağlayıcılarının Denetimi” oluşturmaktadır. Haberin yayıncı kuruluşu çalışanlarının uyması gereken çeşitli kurallar ortaya koymaktadır. Televizyon haber bültenlerinde Türkçenin kullanımı, televizyon kanallarının yöneticileri tarafından bir yayın ilkesi olarak benimsetilmeli ve gerekli denetimler yapılmalıdır. Üçüncü halka, ulusal düzeydeki meslek ahlak kurallarını ifade

etmektedir. Gazetecilik meslek ilkelerinin doğru bir şekilde yerine getirilebilmesi doğru ve anlaşılır Türkçe kullanımı ile mümkündür. Dördüncü halka olan “Hukuki Denetim” Televizyon haber bültenlerinde Türkçe kullanımına yönelik mevzuatı içermektedir. Örneğin: 2954 sayılı Kanun’da ve 6112 sayılı Kanun’da yer alan ilgili maddeler. Sorumluluk halkasının son halkası “Halk Denetimi”dir. Halkın tahammül sınırlarını kapsayan bu halka, halkın haber alma kaynaklarının başında gelen televizyon haber bültenlerinde Türkçenin doğru, güzel ve anlaşılır kullanımında kamuoyunun önemini ortaya koymaktadır.

3.4. Televizyonun Özellikleri Bağlamında Yayınlarda Dili Doğru, Güzel ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi

Günümüzde en çok kullanılan kitle iletişim araçlarının başında gelen televizyon, diğer kitle iletişim araçlarından kendine has özellikleri ile ayrılır. Bu başlık altında televizyonun özellikleri, televizyonun dil kullanımı ile olan ilişkisi bağlamında ele alınacaktır. Böylece, televizyonun dil üzerindeki etkisi ve gücünün sınırlarının ortaya çıkarılması hedeflenmektedir.

Aysel Aziz, televizyonun özelliklerini aşağıdaki beş başlıkta toplamıştır. Aziz’e göre;

1. “Televizyon toplumsal bir araçtır.
2. Televizyon halka dönük, popüler bir sanattır.
3. Televizyon bir sanattır.
4. Televizyon seçkinlerin (belirli bir kesimin) değil, halkın (genelin) sanatıdır.
5. Televizyon sesin ve görüntünün gücünü kullanmaktadır.”¹¹⁹

Aziz’in televizyonun özellikleri olarak sıraladığı başlıklardan yola çıkarak, televizyonun özelliklerini genişletmek mümkündür. Televizyonda dilin doğru, güzel ve anlaşılır kullanılmasının önemini televizyonun özellikleri ile ilişkilendirilerek, aşağıdaki biçimde sınıflandırarak açıklamak mümkündür.

1. Televizyon toplumsal bir medya hizmeti sağlayıcıdır.
2. Televizyon bir denetim ve siyasi katılım aracıdır.

¹¹⁹ Aziz, A. (1981). Radyo ve Televizyona Giriş. Ankara: Ankara Üniversitesi ve Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları. S.B.F Basın ve Yayın Yüksekokulu Basımevi, 68.

3. Televizyon kültürel bir kitle iletişim aracıdır.
4. Televizyon küreselleşme sürecinden etkilenmektedir
5. Televizyon çocukları etkileme özelliğine sahiptir.
6. Televizyon yeni medya teknolojilerine uyum sağlamaktadır.
7. Televizyon popüler bir kitle iletişim aracıdır.
8. Televizyonun sanatsal yönü vardır.
9. Televizyon hem sesin hem görüntünün gücünü kullanmaktadır.
10. Televizyon demokratik bir medya hizmet sağlayıcıdır.
11. Televizyonun inandırıcı ve harekete geçirici özelliği vardır.
12. Televizyon ticari yönü olan bir kitle iletişim aracı olmasına rağmen kamusal yönü bulunmaktadır.

3.4.1. Toplumsal Bir Medya Hizmet Sağlayıcı Özelliğine Sahip Olan Televizyonda Dili Doğru, Güzel ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi

Televizyon, toplumun çeşitli ihtiyaçlarını karşılaması sebebiyle (bilgi edinme, eğlenme, vakit geçirme...) toplumun bir parçası hâline gelen bir kitle iletişim aracıdır. Toplum pek çok ihtiyacını televizyon aracılığı ile giderir. Toplumun yaygın olarak ilgi gösterdiği televizyonun, toplumun her alanında etkisi bulunur. Televizyon bir kitle iletişim aracı (medya hizmet sağlayıcı) aynı zamanda bir toplumsallaşma aracıdır.

Televizyon günümüzde toplum tarafından en yaygın olarak kullanılan, dolayısıyla toplum üzerindeki etkisi en güçlü olan kitle iletişim aracıdır. Bu sebeple, televizyon, toplumsallaşma sürecinin önemli bir parçasıdır. Televizyonun etkisinin ve gücünün bu denli büyük olduğu günümüzde, toplumsallaşma sürecinin temelinde de hiç şüphesiz televizyon yer almaktadır.

Televizyon, toplumun temel ihtiyaçlarını gideren, toplumun ayrılmaz bir parçası hâline gelen dolayısıyla toplumsal yönü olan bir kitle iletişim aracıdır. Televizyon, toplum üzerinde etkili olan, toplum bilincinin oluşmasında etkin bir yere sahip olan bir kitle iletişim aracıdır. Gelişen medya teknolojileri ile genişleyen tanımı ile televizyon, toplumsal bir medya hizmet sağlayıcı olarak tanımlanabilir. Televizyon, toplumu birçok alanda etkiler, dönüştürür ve değiştirir. Televizyon toplumun genelinin yaygın olarak kullandığı bir medya hizmet sağlayıcı olması sebebiyle toplumsal iletişim sürecinin önemli

bir parçası olarak kabul edilir. Televizyonun toplum üzerinde etkisinin güçlü olmasının en önemli nedeni yaygın kullanımından kaynaklanır. Televizyonun ilk yıllarında, televizyona sahip olan evler, zengin evler olarak değerlendirilirken, günümüzde her evde en az bir televizyon bulunmaktadır. Köyden kente kadar günümüzde televizyonu olmayan ev herhalde kalmamıştır. Gelişen teknoloji ile çeşitli özelliklerle donatılmış televizyonlar, her bütçeye hitap edecek çeşitte üretilmektedir. Ucuzlayarak, insanların alım gücünü zorlamadan kolay elde edilebilir bir hâle gelen televizyon, günümüzde en yaygın kullanılan kitle iletişim araçlarındandır. Yaygın kullanılan televizyonun, toplum üzerinde çeşitli etkileri bulunmaktadır. Birbirinden bağımsız, çok geniş izleyici kitlesine yani heterojen bir yapıya sahip insan topluluklarına ulaşabilen televizyon; insanların tutum ve davranışlarını etkileyebilmekte ve toplum üzerinde güçlü bir algı oluşturabilmektedir.

Televizyonun toplumu etkilediği en önemli alanlardan biri hiç şüphesiz, toplumun dilidir. Toplumdaki bireyler, gün içinde çeşitli ortamlarda isteyerek (bilinçli olarak izleyici konumunda olmak) ya da istemeyerek (bulunulan ortamda kendi isteği dışında açılmış olan televizyonun izleyicisi olmak) televizyon programların hedefi hâline gelir. Toplumun çevre saran televizyonda kullanılan dil, toplumun dili üzerinde bir etkiye sebep olur. “Televizyon dili” olarak adlandırılan televizyon programlarında kullanılan dil, doğru, güzel ve anlaşılır şekilde kurallarına uygun olarak telaffuz ediliyorsa, toplumun kültürünün en önemli unsuru olan dil üzerinde olumlu, geliştirici bir etki oluşturur. Aksi hâlde, dilin dolayısıyla kültürün bozulmasına, özelliklerini kaybetmesine, yozlaşmasına hatta yok olmasına sebep olur.

Televizyon insanların gerek ulusal gerek uluslararası boyutta güncel olarak siyaset, ekonomi, spor, sanat, magazin gibi pek çok alanda haber alma kaynağıdır. Toplumun enformasyon ihtiyacının büyük bölümü televizyon haberleri ile sağlanır. Televizyon toplumun haber alma-verme ihtiyacını gidermenin yanı sıra toplumun ortak eğlence aracıdır.

Toplumsal bir araç olan televizyon, toplumun en küçük ama en önemli parçası olan aile üzerinde etkilidir. Televizyonda yayınlanan programlar (dizi, haber, çeşitli türdeki programlar) aile yapısının bütünlüğüne zarar verecek, genel ahlâkı olumsuz etkileyecek, olumsuz örnek teşkil edecek içerikte olmamalıdır.

RTÜK, televizyon yayınlarının olası olumsuz etkilerinden genel olarak toplumu ve toplumun unsurları olan aileleri, gençleri ve çocukları korumak amacıyla televizyon yayınlarının içeriğiyle ilgili bilgilendirici bir sınıflandırma sistemi olan “akıllı işaretler” uygulamasını başlatmıştır. RTÜK, internet sayfasında, toplumun farklı kesimlerinin temsil edildiği geniş çaplı bir araştırma sonucu anne babaların %80'e yakınının televizyon programlarının içeriği konusunda bilgilenecek ve uyarılmak istedikleri için böyle bir çalışma yaptıklarını belirtmektedir.¹²⁰

RTÜK'ün yaptığı bu araştırma, ebeveynlerin büyük çoğunluğunun, televizyon içeriğinin aile yapılarına ve çocuklarının yaşlarına uygun olup olmadığını yayından önce fark etmek istediklerini ortaya koymaktadır.

Televizyonun insanları ve toplumu etkileyebilmesi ve insan ve toplum yaşantısında önemli kabul edilmesi, televizyonun toplumun temel ilgilenimlerini (ihtiyaçlarını) karşılayabilecek niteliklere sahip olmasından kaynaklanır.¹²¹ Yani televizyonun, toplumları etkileyecek kadar güçlü bir etkiye sahip olabilmesi için, toplum tarafından yaygın olarak kullanılıyor olabilmesi, dolayısıyla toplumun onu izlemesi gerekir. Toplumun televizyonu izlemesi için ise; televizyonun, insanların ihtiyaçlarını (gereksinimlerini), beklentilerini karşılayabiliyor olması, dahası insanların ilgilerini ve merakını çekmesi gerekir.

Televizyon, insanlar ve toplum üzerinde yapılması istenilen değişiklikler için en uygun olan kitle iletişim aracıdır. Tarihsel sürece bakıldığında, sadece sese dayalı bir kitle iletişim aracı olan radyonun toplum üzerindeki etkisinin fark edilmesi, radyonun uzun yıllar boyunca propaganda aracı olarak kullanılmasına neden olmuştur. Radyonun imkânlarını geliştirerek, hem sesin gücünü hem de görüntünün gücünü kullanan televizyon için de durum farksız değildir. Televizyon, belirli kesimlerin söylemlerinin halka taşınmasında bir araç olarak kullanılagelmiştir. Diğer kitle iletişim araçlarından olduğu gibi televizyonun da, insanların tutum ve davranışlarının değişmesinde etkisi bulunur. Bu sebeple, gerek radyo gerek televizyon, tarihleri boyunca denetim altında tutulmaya çalışılan medya hizmet sağlayıcılardır.

¹²⁰ İnternet: RTÜK. Akıllı İşaretler. Web:

<https://www.rtukisaretler.gov.tr/AIsaretlerPublic/content?id=1&mid=3> adresinden 22 Mart 2017 tarihinde alınmıştır.

¹²¹ Mutlu, 1999, 12.

Toplumun bir parçası olan insan, televizyon sayesinde yaşadığı toplumun sorunlarını öğrenebildiği gibi tüm dünyanın içinde bulunduğu durumu öğrenerek, mevcut düzen ile ilgili kendi fikirlerini oluşturabilir. Toplumun bilgi kaynağı (enformasyon) olarak nitelendirilebilen televizyon sayesinde insan bilmediklerini öğrenebilmekte, bildiklerini pekiştirebilmektedir.

3.4.2. Denetim Ve Siyasi Bir Katılım Aracı Olma Özelliğine Sahip Televizyonda Dili Doğru, Güzel Ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi

Televizyonun toplum üzerindeki etkilerinden biri; Lazarfeld'in ortaya koyduğu "toplumsal denetim" görüşüdür. Bu görüşe (yaklaşım) göre, kitle iletişim araçları (bir kitle iletişim aracı olan televizyon) açıkça kamuoyunu güçlendirme hizmeti görmektedir. Televizyon bu hizmeti, toplumsal kuralları ve bu kurallardan sapmaları göstererek gerçekleştirir.¹²² Televizyon toplumun, güçlü bir denetim aracıdır. Kurum ve kuruluşlar, toplumsal yapılar televizyon sayesinde halk tarafından denetlenebilmektedir. Toplumun aksayan yönleri yine televizyon sayesinde gün ışığına çıkabilir.

Toplumun bir parçası olan bireyin, toplumsallaşmasında önemli bir işleve sahip olan televizyon, bireyin çeşitli alanlarda bilgi sahibi olmasını ve bir fikre sahip olmasını sağlar. Bu çeşitli alanlardan biri de siyasal yapıdır. Bireyler siyasal bilgileri televizyondan edindiği gibi, televizyon sayesinde siyasal katılımdaki tercihlerini de yine televizyonun etkisi ile şekillendirebilir. Televizyon dâhil olmak üzere kitle iletişim araçları; yasama, yürütme ve yargıyı, bütün idareyi (yönetimi), kamuya mâl olmuş kişileri (sanatçı, sporcu, iş adamı, bürokrat, üst düzey yönetici vb.), kamu maliyesini denetleme işlerini yerine getirir.

Bir reklam aracı olan televizyon, özellikle seçim dönemlerinde bir siyaset meydanına dönüşür. Partilerin tanıtımlarını ve reklamlarını halka ulaştırmak için seçtikleri en etkili ve hızlı yol hiç şüphesiz televizyon ekranlarıdır. Seçim dönemlerinde çeşitli kanallara konuk olan parti temsilcileri, seçim kampanyalarını yine televizyon aracılığı ile halka duyurarak, kendi partilerinin reklamlarını yapar. Televizyonların seçim döneminde etkisinin büyük olması sebebiyle seçim süresinde partilerin seslerini duyurabilmeleri ve topluma vaatlerini

¹²² Aziz, A. (1982). Toplumsallaşma ve Kitleli İletişim. Ankara: Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları , 48.

açıklamalarını sağlayabilmeleri amacıyla devlet kanalı olan TRT’de seçim yayınlarına yönelik belirli bir yayın saati ayrılmaktadır. Aşağıda yer alan gerek 2954 sayılı TRT Kanunu’nda gerek 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun’da açık olarak televizyonların siyasi bir katılım aracı olduğu kabul edilerek seçim dönemlerindeki yayınlar için özel şartlar getirilmiştir.

Cumhurbaşkanı ve siyasi parti açıklamalarının ve siyasi parti açıklamalarının ve faaliyetlerinin yayımlanması 2954 sayılı TRT Kanunu’nu madde 20’de düzenlenmektedir.

“Madde 20– Bu Kanunda belirtilen yayın esaslarına uymak ve diğer siyasi partilere cevap hakkı doğuracak bir unsur taşımamak kaydıyla; Cumhurbaşkanı’nın ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan siyasi partilerin açıklama ve faaliyetlerinin yayımlanması, bunların haber değeri ve niteliği taşıması şartına bağlıdır.

Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu, Cumhurbaşkanı veya bir siyasi parti açıklama ve faaliyetlerini yayınladıktan sonra bunu dengelemek maksadıyla hemen ardından veya aynı bülten içerisinde karşı görüşleri almak için çaba harcamak ve yayınlamak zorunda değildir.”¹²³

TRT Kanunu’nun yanı sıra 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun’u 30. ve 31. maddelerinde seçim döneminde yapılacak yayınların düzenlenmektedir. Söz konusu kanunda;

“Madde 30 – (1) Seçimlerle ilgili olarak seçim dönemlerinde yapılan yayınlara ilişkin usul ve esaslar Yüksek Seçim Kurulu tarafından düzenlenir.

(2) Üst Kurul, medya hizmet sağlayıcılarının seçim dönemlerindeki yayınlarını Yüksek Seçim Kurulunun kararları doğrultusunda izler, denetler ve değerlendirir.

(3) 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 149/A maddesinde düzenlenen hükümler, Yüksek Seçim Kurulu kararlarını müteakip Üst Kurulca yerine getirilir.

¹²³ Çiftci A. ve Kırgıl S. (2018). İctihatlı Basın Yayın Mevzuatı. Ankara: Adalet Yayınevi, 60.

Madde 31 – (1) *Medya hizmet sağlayıcılar, Yüksek Seçim Kurulu tarafından ilân edilen seçim döneminde, yayın yasaklarının başlayacağı saate kadar siyasî parti ve aday reklamları yayınlayabilir.*

(2) *Siyasî reklamlar, bu Kanunda yer alan hükümlere ve Yüksek Seçim Kurulunca belirlenen usul ve esaslara uygun olmak zorundadır.*”¹²⁴

2954 sayılı TRT Kanunu’nda ve 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun’da seçim dönemlerinde yer alan maddeler doğrultusunda televizyon aracılığı ile yapılacak olan siyasi katılımı etkileyecek yayınlarda halkın tutum ve davranışlarını belirli bir doğrultuya yönlendirici yayınların önüne geçerek, partiler arası fırsat eşitliğinin korunması amaçlanmaktadır. Adı geçen kanunlarda seçim süreçlerindeki yayınların özel ve açık olarak maddelendirilmesi televizyonun siyasi alanda etkisinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Televizyon toplumda siyasal katılımı sağladığı gibi kamuoyu oluşturulmasında da önemli bir işleve sahiptir. Bir kitle iletişim aracı olan televizyonun kamuoyunun oluşumundaki önemine değinmeden önce kamuoyunun tanımına yer vermek yerinde olacaktır.

TDK Güncel Türkçe Sözlüğü’nde kamuoyu: “*bir konuyla ilgili halkın genel düşüncesi, halkoyu*”, TDK Toplum Bilimleri Sözlüğü’nde “*1. toplumsal yaşamın olay ve olguları konusunda toplumsal kümelerin ya da toplumun ortaklaşa yargısını yansıtan düşünce ve kavramların toplamı, 2. bir insanın eylemleri konusunda çevresindekilerin onaylayıcı ya da kınayıcı tutumları*” olarak tanımlanmaktadır.¹²⁵

Televizyonun kamuoyu açısından önemli bir araç olmasının en önemli nedeni geniş halk kitlelerine seslenebilme özelliğinden kaynaklanmaktadır. İçel, basının kamuoyu üzerindeki görevini, basının kamuoyunu oluşturma ve kamuoyunu açıklama görevi olarak iki başlık altında toplamaktadır. Basın, demokratik toplumlarda kamuoyunun sesini duyuran bir araç olarak önem arz ederken, aynı zamanda kamuoyunun oluşumunda da etkili olan bir itici güçtür.¹²⁶ Kamuoyu toplumun genel düşüncesini, bir olay karşısında kanaatini ifade eden

¹²⁴ Çiftçi ve Kırgıl, 2018, 103.

¹²⁵ İnternet: Kamuoyu. (t.y.). Türk Dil Kurumu-Güncel Türkçe Sözlük. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59102d8ccf38d5.78586600 adresinden 8 Mayıs 2017 tarihinde alınmıştır.

¹²⁶ İçel, 2018, 136-142.

bir kavram olduğuna göre, İçel'in basın olarak genellediği, içerisinde televizyonun da yer aldığı kitle iletişim araçları, söz edilen toplum kanaatinin oluşumunda, halkın bir konu üzerinde görüş sahibi olmasında büyük bir güce sahiptir. Bu güç, yukarıda da değinildiği üzere televizyonun, gelişen teknolojinin de katkısı ile geniş kitlelere çok kısa süre içerisinde tesir edebilmesinden kaynaklanır.

İçel'in basının kamuoyunu açıklama görevinden kast ettiği, demokratik ve basın özgürlüğünün olduğu toplumlarda kendini göstermektedir. Yine İçel'in basın olarak ifade ettiği kavramın içerisinde televizyonun da bulunduğu kitle iletişim araçları, seçim dönemlerinde ya da herhangi kamusal sorunlarının bulunduğu zamanlarda vatandaşın sesini duyurmanın en etkili yoludur. İçel, kitle iletişim araçlarının oluşturduğu kamuoyunu, parti gruplarının görüşlerine ya da kararlarına uyma zorunluluğu olmayan, sürekli toplantı hâlinde bulunan ve bütün vatandaşların katılabildiği bir parlamento olarak ifade etmiştir.¹²⁷

Bir konunun toplumun gündemini oluşturmasında, toplumun haber kaynağı olan televizyon ne kadar önemli ise; kamuoyunun oluşturulmasında ve kamuoyuna temel oluşturan siyasal kanıların biçimlenmesinde de o kadar önemli bir kitle iletişim aracıdır. Televizyon günümüzde toplumun en önemli bilgi kaynağı olması sebebiyle ve geniş kitlelere ulaşabilme özelliği sayesinde hem kamuoyunun oluşumunda hem de kamuoyunun açıklanmasında dolayısıyla siyasal katılım sürecinde en etkili kitle iletişim aracıdır. Bilinçli bir kamuoyunun ve sağlıklı siyasal katılım sürecinin oluşumunda bu kadar etkili olan televizyonda kullanılan dil hiç şüphesiz doğru, güzel ve anlaşılır olmalıdır. Aksi durumda açık, anlaşılır bir biçimde aydınlatılmayan toplum doğru tercihlerde bulunamaz. Halkın tamamına seslenebilen bir araç olması sebebiyle televizyon yayınlarda kullanılan dilin kurallarına uygun ve anlaşılır olması, halkın kamuoyu oluşturacağı hususlarda, özellikle de toplumsal sorunlar karşısında mevcut durumu doğru olarak algılamasında büyük önem taşır. Eğer yayınlarda dil kullanımına özen gösterilmezse; hatalı kelime kullanımından, telaffuz ve vurgu hatalarından ya da anlatım bozukluklarından kaynaklı gerçekliğin sapmasına neden olunarak kamuoyunun oluşumu ve açıklanmasında dönüşü olmayan hatalara neden olunabilir. Bu durum ise; toplumsal düzenin ve ahengin bozulmasını beraberinde getirir.

¹²⁷ İçel, 2018, 40.

3.4.3. Kültürel Bir Medya Hizmet Sağlayıcı Olan Televizyonda Dili Doğru, Güzel Ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi

Kültür (culture), toplum yaşamının bütünüdür. “Kültür” olarak tanımlanan toplumun maddi ve manevi bütün unsurlarını kapsayan kavram bir toplumun tarihi boyunca ortaya koyduğu maddi ve manevi bütün unsurlarını içerir. Kültürün unsurlarını, dil, tarih, örf ve adetler, yasalar, din, sanat, dünya görüşü olarak sıralamak mümkündür. Kültür unsurları içinde en başta sayılması gereken dildir. Çünkü dil olmadan kültürün diğer unsurları oluşamaz. Televizyon kültür üzerinde etkili olan bir kitle iletişim aracıdır. Televizyon, kültürün tanıtılması, aktarılması ve geliştirilmesinde aktif rol oynar. Dil de kültürün bir parçası olduğuna göre, televizyon dil üzerinde etkilidir.

Televizyon kendine özgü bir dile sahip olan bir kitle iletişim aracıdır. Televizyon, “televizyon dili” denilen kendine has dili kullanarak, kültürün taşıyıcılığı ve aktarıcılığı görevini üstlenmiştir. Kültür ve dil ilişkisinde olduğu gibi televizyon, kültür, iletişim ve dil ilişkisi birbiri ile yakından ilgilidir.

İletişim sürecinde kullanılan kültür ürünleri, iletişim sayesinde yayılır. İletişim ile nesilden nesillere aktarılan kültür genç nesillere kültürleriyle ilgili gerekli bilgiyi kazandırır. Dolayısıyla, kültürün unsurları ile kodlanarak “kültürlenmiş” iletişim araçları özellikle televizyon aynı zamanda bizi “kültürler.”¹²⁸

Teknolojik gelişme ya da değişme kültürü etkiler ve kültürden etkilenir. Televizyon teknolojinin bir ürünü olduğuna göre teknolojiye bağlı değişme, her zaman hem dünya görüşümüzü ifade eder hem de dünya görüşümüzü değiştirir.¹²⁹

Raymond Williams, televizyonu; hem teknolojik hem de kültürel bir araç olarak tanımlayarak, televizyonun teknik bir araç olmasının yanı sıra kültürün üretim, aktarım ve tüketim (yeniden üretim) ortamı olduğunu ifade eder.¹³⁰ Kültür üzerinde etkisi olan bu kitle iletişim aracı, kültürü oluşturan unsurlar (dil, din, sanat, gelenek, görenek...) üzerinde de hiç şüphesiz aynı etkiye sahiptir.

¹²⁸ Yıldız, 2005, 3.

¹²⁹ Yengin, 1996, 63.

¹³⁰ Williams'dan aktaran Mutlu, 1999, 11.

Televizyon programlarında, televizyonun kültürü etkileme gücü göz önünde bulunularak, gerekli hassasiyet ile yayıncılık yapıldığı takdirde televizyon, kültürün gelişmesine hizmet eder. Aynı zamanda küreselleşen dünyada, küreselleşmeden en çok etkilenen medya hizmet sağlayıcılardan biri olan televizyon aracılığı ile değişik kültürlerin tanınması da sağlanabilir. Böylece kültürlerin yok olmasının önüne geçilerek, kültürel birikimin kuşaktan kuşağa aktarımı sağlanabilir. Televizyon tüm bu kültürel hizmetleri sağlarken, toplumun kültürel hafızasını da diri tutar. Televizyon, bireylerin, kendi kültürlerini yeterince tanıyabilmelerine olanak sağlayarak, kültürün korunmasına katkıda bulunur.

Kültür bir toplumdaki maddi ve manevi unsurların bütünü olduğuna göre, televizyonda yayımlanan her şeyin bir kültür unsuru olduğu tanımı yapılabilir. Bu geniş kapsamlı tanımın yanı sıra daha seçkin bir tanıma yer verilmesi istenilirse; sosyal içerikli, sanatsal ve bilimsel yönü olan daha tematik programlar -bu programlar kültür programı olarak adlandırılıyor- televizyon kültür ilişkisinin birer örneği kabul edilebilir. Televizyonun ortaya çıkardığı ya da mevcut kültürel değerler üzerinde etkide bulunarak, kendi imkânları ile topluma yaydığı kültüre “televizyon kültürü” denilmektedir. Televizyon teknolojinin olanakları doğrultusunda, ses ve görüntünün, etkileyici kayıt ve kurgu yöntemleri ile işlenmesini sağlayarak, toplumların değer ve normlarını büyü ekranı vasıtasıyla geniş kitlelere sunar. Kendi imkânları çerçevesinde tekrar şekillendirdiği değerlerin ve normların geniş kitlelere yayılmasını sağlayan televizyon; kültürleri aktarmak, değiştirmek, çarpıtmak ya da pekiştirmek gibi kültürel işlemlere sahiptir.

Televizyon ile kültür arasındaki ilişkiyi çok yönlüdür. Televizyon, kültür üretme ve yayma işlevini üretilen programlar ve haberler aracılığı ile gerçekleştirir. Televizyonda farklı kültürlerin görsel, işitsel ya da her ikisini içeren temsilleri bulunmaktadır. Kültürel unsurları bünyesinde barındıran televizyon, toplumdaki bireylerin kültürlerini etkilemektedir.

Bir medya hizmet sağlayıcı olan televizyon yukarıda belirtildiği üzere kültürle etkileşim içindedir. Televizyonun kültür ile olan yakın ilişkisi, televizyonun kültür üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkide bulunmasına neden olur.

“Medya, ister millî kültür, isterse de popüler kültür formlarında olsun, bütün bu oluşumlarda etkili rol oynamaktadır. Gelinen noktada, popüler kültürün milli kültür

aleyhine olacak biçimde yaygınlaşması olarak da okunabilecek dildeki bozulma, aynı zamanda, belirli bir kültüre ve değerler sistemine aidiyet duygumuzu da zayıflatan olumsuz bir süreçtir ve muhakkak üzerinde düşünmemiz gereken bir durumdur.”¹³¹

Yukarıda da belirtildiği üzere, televizyonun toplum üzerinde “kültürleyici” bir etkisi olduğu aşikârdır. Kültürel bir medya hizmet sağlayıcı olarak tanımlanabilen televizyonda kullanılan dilin, doğru, düzgün ve anlaşılır olması, hem kültürün hem de kültürün en önemli unsuru olan dilin varlığının korunmasına büyük katkı sağlar.

3.4.4. Küreselleşmenin Etkilediği Televizyonda Dili Doğru, Güzel Ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi

Televizyon ile küreselleşme ilişkisini irdelemeden önce küreselleşmenin tanımına yer verilecek olunursa; TDK küreselleşmeyi; “uluslararası düzlemde yaygınlaşmış iktisadi etkinliklerin işlevsel anlamda birbirlerine eklenmesi” olarak tanımlamaktadır.¹³² TDK’nın tanımına sosyal, siyasal ve uluslararası ilişkileri de eklemek gerekir. Küreselleşme dünyanın tek bir pazara dönüşmesini, bir başka deyişle ulusların iktisadi, sosyal ve siyasal olarak hatta kültürel olarak bütünleşmesini ifade eder.

Televizyon, “küreselleşme” ile yakın ilişkili olan bir kitle iletişim aracıdır. Küreselleşmenin dili etkileme araçlarından biri televizyondur. Televizyon insanın dış dünyaya açılmasını sağlar. İnsan, televizyon ile kendisi dışındaki dünyayı görerek ve duyarak tanıyabilir. Aysel Aziz, televizyonun, bireyin yenileşmeden yana tutum kazanabilmesinde ve yeni yaşama istek duyabilmesinde etkisi olduğundan bahseder. Aziz, “Özellikle radyo ve televizyon aracılığıyla ekonomik yönden gelişmiş ülkelerin olgularını aktararak, onların siyasal, ekonomik, toplumsal ve kültürel yaşantılarına özgü bilgiler vererek, gelişmekte olan ülke insanının kendi gelenekleri üzerinde düşünmesini sağlayarak, ülkede değişik bir ‘entelektüel iklim’ yaratılabileceğinden” söz ederek, böyle bir iklim içerisindeki toplumun, geleneksel yapıdaki kimi kurumları atarak, yenilerini geliştireceğini ve toplumsal ilişkilerin gelişeceğini söyler.¹³³ İnsan, televizyon ile dış dünyaya ulaşır. Böylece içinde yaşadığı toplumun sınırları dışına çıkan insan, kendi

¹³¹ Karakoç, 2015, 19.

¹³² İnternet: Küreselleşme (t.y.). Türk Dil Kurumu-Güncel Türkçe Sözlük. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5a1ec929d310e2.98111761 adresinden 29 Kasım 2017 tarihinde alınmıştır.

¹³³ Aziz, 1982, 52.

yaşadığı toplumun şartlarını sorgulayabilir. Toplumların, diğer toplumlardan televizyon sayesinde etkilenebilmesinde hiç şüphesiz küreselleşmenin etkisi büyüktür. Teknolojinin gelişimi ile giderek daha da şiddetlenen küreselleşme ile zaman ve mekân ayrımını ortadan tamamıyla kalkmıştır. Toplumlar arası ışık hızında etkileşimin oluşmasında teknolojinin gelişimi ile küreselleşme ve bu iki kavramın televizyona olan etkisi önem taşır. İletişimin sınırları aştığı günümüzde küreselleşme her yerde ve her şey de kendini gösterir. Yaşanılan çağın “enformasyon çağı” (information age) olarak adlandırılmasının sebebi de budur. Küreselleşen dünyada, bilgiye ulaşmak ve edinilen bilgiyi sınırları aşacak kadar geniş bir alana yaymak, çaba harcanmayacak kadar kolay ve hızlı gerçekleşmektedir.

Televizyon küreselleşmenin temelinde yer alır. Evrenin küçülmesine neden olan televizyon daha önce de belirtildiği üzere, McLuhan’ın deyimi ile içinde bulunduğumuz evreni “küresel, evrensel bir köy” (global village) durumuna getirmiştir.¹³⁴

Yıldız, küreselleşmeyi; “Ülke sınırları hızla fiziksel varlıklarını kaybederken insanlar, sermaye, kültür, moda, inanç ve hatta suç unsurları ulus devlet ötesi bir akışkanlık ve yaşam alanı kazanmaktadır. Küreselleşme “zaman” ve “mekân” olgularının modern bir düşünce geleneği çerçevesinde yeniden örgütlendiği, sosyal ve ekonomik faaliyetlerin yeni bir “hız” kültürü üzerine oturtulduğu bir olgu” olarak açıklamaktadır.¹³⁵ Küreselleşme zaman ve mekânın ötesine geçmek anlamına gelmektedir. Küreselleşme ile birlikte insanların ürettiği maddi ve manevi bütün değerlere “buna genel olarak kültür de denilebilir” her zaman ve her yerde ulaşılabilir. Dolayısıyla üretilen her şey “zamansızlaşmakta” ve “mekânsızlaşmaktadır”.

Kitle iletişim araçları özellikle televizyon, küreselleşmenin oluşmasında etkili olduğu gibi yayılmasında da etkilidir. Kitle iletişim araçları küreselleşmenin ivmesini arttırarak, küreselleşmenin yaydığı olguların toplumlara hızlı ve etkili şekilde ulaşmasını sağlar. Denilebilir ki; kitle iletişim araçları küreselleşmeyi etkileyen ve küreselleşmeden etkilenen araçlardır.

Küreselleşme ile birlikte, televizyon yayınları sınırları aşarak, yüklenen mesajları saniyeler içerisinde, kitlelere ulaştırılabilir hâle gelmiştir. İletileri anlık olarak kitlelere ulaştırmaya

¹³⁴ Aziz, 1981, 68.

¹³⁵ Yıldız, 2005, 168.

imkân sağlayan teknoloji, dikkatli ve özenli olarak kullanılmadığı zaman, toplumların manevi değerlerini ve kültürlerini olumsuz etkileyecek nitelikte olabilmektedir. Bu değerlerin içerisinde en önemlisi kültürün bir parçası olan dildir. Kitle iletişim araçları, bütün iletilerini dili kullanarak kodlar. Dili bu kadar yoğun olarak kullanmak ise; dilin korunmasının gerekliliğini ortaya çıkarır. Aksi halde, televizyon programlarında özensiz ve dikkatsiz olarak kullanılan dil; dilin yozlaşmasına, kirlenmesine ve daha ileriki boyutlarda kültürün yok olmasına neden olabilir. Yıldız'ın belirttiği gibi; “Kitle iletişim araçları insanın gözü, kulağı ve hatta giderek beyni durumuna gelmiştir.”¹³⁶

3.4.5. Çocukları Etkileme Özelliği Olan Televizyonda Dili Doğru, Güzel Ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi

Televizyonun çocuklar üzerinde güçlü bir etkisi vardır. Günümüz çocukları, bebeklik dönemlerinden itibaren teknoloji ile yakın ilişki kurarak büyümektedir. Bu teknolojik cihazların içinde çocukların zihinsel gelişiminde en etkili olan araç son zamanlarda çocuklara yönelik tematik yayınlar yaparak doğrudan çocuk izleyicileri hedef kitesine alarak onlara özel içerik hazırlayan televizyondur. Çocuklara özel tematik yayın yapan kanallara değinmeden önce tematik yayıncılığın tanımına yer vermek gerekirse; 6112 sayılı Kanun'da “Tematik yayın, Günlük yayın süresinin en az yüzde yetmişini haber, belgesel, eğitim, ekonomi, kültür, tarih, spor, müzik, sinema, dizi film, pazarlama veya benzeri konularda olmak üzere sadece belli bir türe veya genel izleyici kitlesi dışında belli bir izleyici kesimini hedef alan programlara ayıran yayını”¹³⁷ olarak ifade edilmektedir. Günümüzde belirli konulara ya da belirli hedef kitleye yönelik yapılan yayınların dolayısıyla tematik yayıncılık yapan kanalların sayısı giderek artmaktadır. Türkiye’de devlet kanalı olarak yayın hayatına başlayan ve devam eden TRT’de bugün farklı içeriklere sahip 14 televizyon kanalı bulunmaktadır. D-Smart, Digitürk, Teledünya gibi pek çok yayın platformunda çocuklara özel televizyon kanalları bulunmaktadır. Hatta kullandıkları kablolu yayınlardaki çocuk kanallarını yeterli bulmayan ailelere yönelik bu yayın platformlarında “çocuk ek paketi” adı ile satılan her yaştaki çocuğa yönelik içeriklerin yer aldığı kanal sayısı olarak seçeneğin arttığı paketler bulunmaktadır. Çocuklara yönelik televizyon kanallarına örnek olarak; TRT Çocuk, Yumurcak Tv, Duck Tv, Baby Tv, Baby First, Playhouse Disney, Disney XD, Disney Channel, Cartoon

¹³⁶ Yıldız, 2005, 49.

¹³⁷ Çiftci ve Kırgıl, 2018, 78.

Network, Nickelodeon verilebilir. Görüldüğü gibi günümüzde giderek daha da ticarileşen televizyon yayıncılığında tematik yayıncılık öne çıkarak, hemen hemen her hedef kitleye yönelik içerik üretilmektedir. Televizyonun çocuklar üzerindeki etkisinin irdelendiği bu başlık altında yukarıda sıralanan sadece çocuklara yönelik yayın yapan televizyon kanallarının içeriklerini ve hitap ettikleri yaş gruplarını daha detaylı ele almak yerinde olacaktır.

D-Smart'ın "Çocuk ek paketi" kanalları olarak satışa sunduğu çocuk kanalları Da Vinci Learning, Baby Tv, Boomerang TV ve Smart Çocuk olarak sıralanabilir. D-Smart'ın internet sitesinde çocuklara yönelik satışa çıkardığı kanalların özellikleri, içerikleri ve hedef yaş grubu aşağıdaki şekilde sunulmaktadır:

"Da Vinci Learning; her yaştan meraklı zihinleri bir araya getirip, yaşam boyu öğrenmeyi destekleyen, yenilikçi ve özgün programlarla karşımıza çıkıyor. Ailelere yönelik sabah programlarının ardından, öğleden sonra yine ailelerin bir arada eğlenebilecekleri programlar ve akşamları ebeveynlerin merakını cezbedecek programlar sunuyor."

"Baby TV 0-3 yaş arası çocuklara hitap eden programlarıyla çocukların renkli dünyalarına konuk oluyor."

"Boomerang TV, "Scooby-Doo", "The Tom and Jerry Show", "Garfield", "Inspector Gadget", "Looney Tunes", "Mr.Bean" ve "Bugs Bunny" gibi unutamadığımız ve akılda kalan birçok çizgi filmi 4 ve 7 yaş arasındaki çocuklarla buluşturuyor."

"Smart Çocuk HD, Caillou, Yakari, Sissi gibi dünyaca ünlü ve eğlence dolu çizgi dizileri her yaştan çocuğun beğenisine sunuyor."¹³⁸ D-Smart'ın ek paket olarak belirli bir ücret karşılığında çocuk izleyicilere sunduğu televizyon kanallarının tanıtımları yukarıdaki şekilde internet sitesinde yer almaktadır.

Digitürk'ün çocuklara yönelik yayın yapan televizyon kanallarını ise şu şekilde sıralamak mümkündür. Baby First, Disney Junior, Nickelodeon, Duck Tv, Cartoon Network, TRT Çocuk, Disney XD Nick Jr. Planet Çocuk, Disney Channel, Jo Jo, Minika GO, Nickelodeon HD.

¹³⁸ İnternet: D-Smart. (2007). Web: <https://www.dsmart.com.tr/tv-ek-paketler/cocuk-ek-paketi>, adresinden 5 Haziran 2017 tarihinde alınmıştır.

Digitürk'ün internet sayfasında tanıtımlarının yapıldığı çocuk kanalları da bazı özellikleri ön plana çıkarılarak satışa sunulmaktadır. Aşağıda Digitürk çocuk kanallarının bazılarının özelliklerine yer verilmektedir.

“Baby first, 0-3 yaş bebeklere yönelik bebekler, yeni yürümeye başlayan çocuklar ve anne-babalar için hazırlanmış televizyon kanalıdır. Baby first yayın akışında dil, algılama becerileri, oyun becerileri gibi çeşitli gelişim alanlarına odaklanmıştır. Kanalin yayın akışında hiç reklam yoktur. Gece programlarında bebeğinizi rahatlatıp, uykuya hazırlar. İsim yapmış uzmanlar tarafından hazırlanmış, çocuk gelişimi, eğitim, psikoloji olarak interaktif programlar sunar. Bebekleriniz, eğlendirmek üzere tasarlanmış hikayeler, karakterlerin müziklerin yer aldığı bir yaratıcılık ve hayal dünyasında bulacaklar. Baby first kanalı siz ve bebeğiniz için alışılmış TV hizmetini eğlenceli eğitim aracına dönüştürür.”

“Disney Junior çocuk kanalı, 2-7 yaş arası çocuklar için yayın vermektedir. Çocukların gelişiminde hem eğitici hem de eğlendirici içerikleriyle birbirinden kaliteli programlar yer almaktadır. Yayın süresi 24 saattir.”

“Disney Channel kardeş kanalları Disney Junior ve Disney XD'dir. Okul öncesi çocuklar için eğlenceli ve öğretici diziler ile birlikte tüm aile yönelik en iyi Disney sinema filmleri de vardır. Dünyanın en iyi çocuk kanallarından Disney Channel; ödüller kazanan dizi ve filmlerin yanı sıra en eğlenceli çizgi filmlerin adresidir.”¹³⁹

Yukarıda aboneli kablolu yayın yapan platformlardan D-Smart'da ve Digitürk'de yer alan çocuk kanallarından bazılarına yer verilmiştir. Verilen örneklerde açıkça görüldüğü üzere çocuk kanalları belirli yaş gruplarına göre yayınlar içermektedir. Hemen hemen bütün çocuk kanallarının izleyicilerine vaat ettiği hizmetler, eğitmek ve eğlendirmek üzerinedir. Çocuk kanallarının televizyonun eğitme, eğlendirme, eğlendirirken eğitme özelliklerini ön plana çıkarılarak çocuklara yönelik yayınlar hazırlaması televizyonun çocuklar üzerindeki etkisinin en büyük kanıtı olarak gösterilebilir. Televizyon, hem içerik üreticiler hem de alıcılar tarafından sadece bir eğlence aracı olarak görülmemekte, eğlencenin ötesinde ailelerin çocuklarının eğitiminde kullandıkları bir medya hizmet sağlayıcı olarak karşımıza çıkmaktadır. Televizyonun, çocuklar üzerindeki etkisinin ve çocukların televizyon

¹³⁹ İnternet: Digiturk. (1999). Web: <http://www.abonelik.gen.tr/digiturk-cocuk-paketi/>, adresinden 5 Haziran 2017 tarihinde alınmıştır.

karşısında geçirdikleri uzun zamanın farkına varan özel yayıncıların ticari kaygı ile sayısını arttırarak ve içeriğini zenginleştirerek abonelerinin hizmetine sunduğu çocuk kanallarının yanı sıra ülkemizde devlet kanalı olan TRT, sadece çocuklara yönelik yayın yapan “TRT Çocuk” kanalına sahiptir.

Çocuklara yönelik içerik üreten TRT Çocuk kanalı “01.11.2008 tarihinde, Türkiye’nin ilk ve tek yerli çocuk kanalı olma özelliği ile” yayın hayatına başlamıştır.¹⁴⁰ TRT Çocuk kanalı 3-5, 6-8, 9-11 ve 12 yaş üzeri olmak üzere çeşitli yaş grupları oluşturarak, bu yaş gruplarına yönelik programlar yayınlamaktadır.

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere günümüzde gerek devlet kanalında gerek özel kanallarda ya da aboneli hizmet veren yayın platformlarında sadece çocuklara yönelik yayın hizmeti sağlanmaktadır. Çocuklar ticari amaçla yayın hizmeti veren kuruluşlar tarafından önemli bir hedef kitle olarak görülmektedir. Çocuklara yönelik yapılan programlardaki karakterler, karakterlerin kullandığı materyaller bir süre sonra oyuncak piyasasında etkisini göstererek çocukların oyun hayatlarında da yer edinmektedir. Televizyon reklamlarında çocukların ön planda tutulması ya da çocukların ilgisini çekecek renkte, biçim de vb. ürünlerin tanıtımı hiç şüphesiz tesadüf değildir. Televizyondaki programlara ve reklamlara maruz kalan çocuk ilgisini çeken ürünleri ailesine baskı kurarak aldırmanın yolunu bulmaktadır. Kapitalist düzenin hüküm sürdüğü günümüz televizyon yayıncılığında çocuk önemli bir hedefdir.

Televizyonun çocuk üzerinde etkisi çok yönlü olan televizyon, çocuğun dil öğreniminde ve dil beceresinin gelişiminde en önemli faktördür. Bir bebek annesi ile dünyayı tanımaya, içinde bulunduğu toplumun kültürel kodlarını öğrenmeye, ana dilini öğrenmeye başlar. Çocuğun öğrenme sürecine zamanla çevre, okul ve teknoloji gibi etmenler eklenir. Teknolojinin içinde dünyaya gelen ve teknoloji ile büyüyen çocukların gelişiminde günün büyük bir bölümünde açık olan televizyonun çocuk üzerindeki etkisi büyüktür. Televizyon ile çocukluk yaşlarında kurulan bu ilişki, çocuğun kültürünü öğrenmesinde ve özellikle ana dilini öğrenmesinde etkilidir. Birçok dil kursunda, dili öğrenmenin en kolay yollarından biri olarak, öğrenmek istenilen dildeki televizyon yayınlarının izlenilmesi önerilir. Televizyon programlarının bir dili öğrenmedeki etkisi ne denli büyükse, dilin korunması

¹⁴⁰ İnternet: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu. Tarihçe. Web: <http://www.trt.net.tr/Kurumsal/Tarihce.aspx> adresinden 11 Temmuz 2017 tarihinde alınmıştır.

ve geliştirilmesi üzerindeki etkisi de o denli büyüktür. Özellikle çocukların televizyon izleme saatlerinde yayınlanan dizilerde ya da programlarda argo dil kullanımının artması, çocukların zihinsel gelişimi açısından kötü örnek oluşturmaktadır.

3.4.6. Yeni Medya Teknolojilerine Uyum Sağlayan Televizyonda Dili Doğru, Güzel Ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi

Televizyon gelişen teknolojiye ayak uyduran, yeni teknolojiler ile kendini yenileyen böylece gücünü kaybetmeyen bir kitle iletişim aracıdır. Televizyon, yeni medya ile yakınsama (farklı araçlar ile yapılabilen işlerin tek bir araç ile yapılabilmesi) içerisinde bulunan bir araçtır.

En önemli kitle iletişim araçlarından (medya hizmet sağlayıcılarından) biri olan televizyon, günümüzde geleneksel medyanın keskin kalıplarından kurtulup, yeni medya teknolojileri ile bir yakınsama içerisine girerek, etkisini ve gücünü kaybetmek bir yana, gün geçtikçe arttırmaya devam ettirmektedir. Televizyon, gelişen teknoloji ile birlikte izleyicinin kimliksel dönüşümlerine ve bu dönüşümlerin doğurduğu taleplere cevap vermek zorunda kalmıştır. Radyonun sese dayalı gücüne görüntüyü ekleyerek 20. yy. damgasını vuran televizyon, günümüzde de yeni iletişim teknolojilerinin getirdiği imkânlardan yararlanarak, geleneksel televizyon yayıncılığını dönüştürmektedir.

Televizyonun internet teknolojisi ve sayısal yayıncılıktan faydalanmasıyla birlikte kapsama alanı genişleterek, yayıncılık alanına farklı boyutlar kazanmıştır. Televizyon alıcılarında ve yayınlarında dijital dilin oluşması televizyonun etkileşimli bir araç olmasını sağlamaktadır. Farklı teknolojilerin bir araya gelmesi olarak tanımlanabilen “teknolojik yakınsama” sonucunda “yeni nesil televizyon” sadece yayın içeriğinin sunulduğu bir araç olmaktan sıyrılarak etkileşimli yeni iletişim teknolojisi olarak konumlanarak, izleyicisine içerik seçimi yapabileceği yeni yayın platformları sunmaktadır

Yeni iletişim teknolojilerinde yakınsama, tüm teknolojilerde ortak olan dijital dilin ve ortak iletim ağlarının kullanılması ile sağlanabilmektedir. Yeni iletişim teknolojileri kategorisinde yer alan tüm teknolojilerin dili ortaktır. Kullanılan dijital dil, yeni iletişim teknolojilerinin de birbirine uyumlu çalışabilmesini sağlamaktadır. Bu birleşme veya

yakınlaşma iki temel süreçte gerçekleşmektedir. Bu iki temel süreç; Teknolojik yakınsama ve (medya) içerik yakınsamasıdır.¹⁴¹

Günümüzde, televizyon ve internet kavramları bir arada kullanıldığında artık bu olguların ortaklaştığı bir süreçle karşılaşılmaktadır. Webcast (video konferans sistemi) , streaming, İPTV gibi kavramlar, önceden alışık olduğumuz, yayın içeriğinin tamamen yayıncı tarafından belirlendiği, yayıncılar tarafından belirlenmiş bu içeriğinde edilgen bir biçimde ekran karşısında konumlanan izleyicilere aktarıldığı tek yönlü klasik televizyon düzeninden çok farklı bir yayıncılık dünyasına geçmekte olduğumuzu bize işaret etmektedir. Bu noktada özellikle internet olarak tanımlanan iletişim teknolojisiyle ortaklık kurarak hayatımıza giren bu yeni televizyon, eski tek yönlü televizyon anlayışını radikal bir biçimde değiştirecek önemli bir kavram olan etkileşimi gündeme getirmiştir.¹⁴²

Yukarıda da açıklandığı üzere, günümüz televizyonu teknolojinin gelişimine ayak uydurarak, izleyici kitlesini koruyabilmek için sürekli bir gelişim ve değişim içinde bulunur. Yeni medya ile yakınsama içinde bulunan ve sosyal medyayı (Facebook, Twitter,...) aktif olarak kullanan televizyon programlarında bu ortamlarda kullanılan dil ekranlara yansıyor, yayılım alanını genişletmektedir. Günümüzde özellikle genç kuşağın hızlı, farklı, popüler bir dil oluşturma gayreti ile özensiz ve kuralsız biçimde kullandıkları dil yani “internet dili” başka bir ifade ile “sosyal medya dili” o kadar hızlı yayılmaktadır ki, televizyon programlarına katılan gerek konukların gerek sunucuların kullandıkları dil giderek sosyal medya diline benzemektedir. Yeni medya araçlarında ya da sosyal medya ortamlarında kullanılan dil, bu mecra ile yakınsama içerisinde olan televizyonu etkilediği gibi, televizyonda kullanılan dil de bu ortamlarda kullanılan dili etkilemektedir. Teknolojilerin bir araya gelmeleri ile oluşan yakınsama, bu teknolojilerde kullanılan dil de de yakınsama oluşturmaktadır.

3.4.7. Popüler Bir Medya Hizmet Sağlayıcı Olan Televizyonda Dili Doğru, Güzel Ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi

Popüler olarak adlandırılan ürünler, genelin zevkini ve beğenisini kazanan ve çoğunluk tarafından tüketilen ürünlerdir. Televizyon da nihayetinde ortaya bir ürün çıkaran bir

¹⁴¹ Öztürk, M, C. (Editör). (2013). Dijital İletişim ve Yeni Medya. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset, 15.

¹⁴² Köksalan, E, M. (2010). Alternatif Televizyon. İstanbul: Punto Yayınevi, 90.

medya hizmet sağlayıcıdır. Televizyon ürünlerinin popülerliğini belirleyen ise; diğer popüler ürünler gibi ortaya konulan ürünün halk tarafından benimsenmesi ve tüketilmesidir. Televizyon ürünleri de halkın tüketmesi, başka bir deyişle izlemesi için ortaya konulur. Bir televizyon programı halkın zevki ve doyumunu doğrultusunda popülerleşerek, popüler bir ürün hâlini alır. Popüler ürün olarak adlandırılan popüler program üretmek, ticari yönü olan televizyon kanalları için büyük önem arz eder. Popüler program üretebilmek, daha fazla reklam alabilmek dolayısıyla daha fazla kâr elde etmek demektir. İzlenme kaygısı program üreten televizyonlarda Türkçe kullanım hataları daha yaygın olarak görülmektedir.

Türkiye’de popüler kültürün televizyona taşınması 1990’ların başlarına dayanır. Özel televizyon yayıncılığının başlaması ile TRT’nin yani devlet tekeli kırılmıştır. Yayın tekelinin TRT’de olduğu yıllarda televizyon programları sıkı bir denetim süzgecinden geçirildikten sonra halka ulaştırılıyordu. Dolayısıyla, bugünkü televizyon kanallarının birçoğunda rahatlıkla izlenen popüler kültür ürünlerini izlemek, TRT tekelinin olduğu dönemlerde mümkün değildi.¹⁴³ Bu noktada iki kültür tanımına yer vermek yerinde olacaktır. “Seçkin kültür ya da yüksek kültür” ve “halk kültürü ya da alt kültür”.

“Seçkin kültür” olarak tanımlanan kültür, bir ülkede daha üst grubun kültürünü, “alt kültür” ise; seçkin kültüre göre daha yaygın olup, toplumun daha aşağı katmanlarındaki kişilerin benimsediği kültürü ifade eder. Günümüzde televizyon yayınları ile yüksek kültür ya da alt kültür ayrımının ötesinde popüler kültüre hizmet eden yayıncılık yapılmaktadır.

Her ülkenin kendine has popüler bir kültürü mevcuttur. Tekinalp, *“ülkelerin küreselleşme ve sınırsız yayıncılık çağında feryat figan ederek savundukları şey, onların ‘ulusal popüler kültüründen’ başka bir şey değildir”* şeklinde tanımlamada bulunmuştur.¹⁴⁴

Türkiye’de, Cumhuriyetle birlikte seçkin popüler kültür yaygınlaştırılmak istenilerek, 1980’lerde arabesk adı altında sıra dışı (marjinal) kültürler popülerleşmeye başlamıştır. Popüler müzik ürünleri, TRT’de yer bulamasa da halkın büyük beğenisini kazanan bu ürünler, televizyoncular, reklamcılar ve sinemacılar için bir kazanç kapısı oluşturmuştur. Radyo ve televizyonların çoğaltıcı etkisi ile popülerliğini her geçen gün arttıran ürünler

¹⁴³ Tekinalp, Ş. (2011). Karşılaştırmalı Radyo ve Televizyon. (2. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 304.

¹⁴⁴ Tekinalp, 2011, 305.

halkın tüm kesimlerini sarmaya başlamıştır. Kültürün popülerleşmesi toplumun her alanına yansımıştır. Müzik, dizi, reklam ve haber bültenleri aracılığı ile kültürün popülerleşme süreci hızlanmıştır.¹⁴⁵

Popülerleşen kültürün televizyon aracılığı ile yayılışı yadsınamaz bir gerçektir. Konu dil açısından irdelenecek olursa, dil, popüler kültürden olumsuz yönde etkilenmeye açık bir kültür unsurudur. Kültürün popülerleşme süreci kendini dil alanında da hissettirmektedir. Sınırları aşan, küresel yayıncılıkta kültürlerin birbirleri ile teması daha şeffaf bir hâle gelmiştir. Tekinalp'in "ulusal popüler kültür" olarak tanımladığı kültür, küreselleşmenin etkisi ile ulusallığını kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalarak "uluslararası popüler kültüre" doğru yol almaktadır. Bu uluslararası popüler kültür ürünlerinden etkilenen uluslarda birçok ulusal kimlik değeri taşıyan unsurlar bozulma ya da yok olma tehdidi ile karşı karşıya kalmaktadır. Dil şüphesiz, bu süreçten en çok etkilenen bir kültür unsurudur. Öte yandan kültürün popülerleşmesi dil vasıtasıyla gerçekleşmektedir. "Özenti dil" olarak adlandırılan kavram bu noktada ortaya çıkar. Uluslararası popüler kültürün etkisi yayılırken, başka ulusların kültürlerine özellikle de dillerine karşı bir özenti ortaya çıkabilmektedir. Özenilen dil, ana dilin içine yerleştirilerek kullanılmaya başlandığında ise; bu defa ortaya "uydurma bir dil" ortaya çıkararak, dilin varlığını koruması karşısında bir tehdit oluşturur. Popüler bir ürün olan televizyon, (halkın beğenisini kazanan ve halkın takip ettiği bir ürün olması sebebiyle), popüler ürünler ortaya çıkardığı gibi popüler kültür ürünlerinin de bir taşıyıcısıdır. Popüler kültürün bir taşıyıcısı olan televizyonda kullanılan dilin doğru, güzel ve anlaşılır kullanımı önemlidir.

Televizyonla birlikte birçok olay ve olgu popülerleştirilmekte ve magazinleştirilmektedir. Toplumsal ve siyasi olaylar da dâhil olmak üzere birçok şey izleyiciye gerçek değerinin dışında algılanılmaktadır. Popüler kültür kavramıyla birlikte insanlar, haberleri de popüler unsurlarla algılamakta, sadece verilen haberleri tüketerek "kitle insanına" dönüşmektedirler. Sunulan olaylar magazinleştirilerek, gündelik hayatın gerçeklerinden sıkılan insanlara bir tür "kaçış" sunulmaktadır. Bu yapılırken de, insanların gelecekleri için yeni bakış açıları sunulmamakta; var olan düzenin en iyisi olduğu vurgulanarak verili toplumsal realitenin sürekli bir tekrarı yapılmaktadır. Diğer bir deyişle, insanlara post-

¹⁴⁵ Tekinalp, 2011, 305.

modern hayatlar kitle iletişim araçları ile dayatılmakta ve popüler kültür unsurları sundukları sanal gerçeklikler ile giderek hayatımızın başköşesine oturmaktadır.¹⁴⁶

İnsanlara faydalı bilgiler vermek, onları eğitmek gibi amacı yoktur; insanlara hoşça vakit geçirtme temel amaçtır. Bu yüzden çoğu zaman kendisine olumsuz işlevler atfedilmekte; halkı uyuşturduğu ve derinlemesine düşünmeye mani olduğu ileri sürülmektedir.¹⁴⁷ Popüler kültürün modernleşmenin getirdiği gündelik yaşamın kültürü olduğu, gerçekliğin olumsuz yanlarından kurtulmaya yaradığı ve yapay mutluluklar yarattığı ise ağırlıklı olarak kabul gören bir yaklaşımdır. Buna rağmen toplumun ortak bir ihtiyacından doğduğu da yadsınamaz bir gerçektir.¹⁴⁸

Popüler kültürün geniş kitlelerin toplumsal konumlarını iyileştirmelerini, bilinçlenmelerini engelleyen bir uyuşturucu niteliğinde olduğunu ya da tam tersine, geniş kitlelerin soluk almalarını ve toplumsal hayatın zorlayıcı koşullarına katlanmalarını sağlayan bir alt kültür olduğunu düşünenler de vardır.¹⁴⁹

Medyanın bu karşı konulmaz etkisiyle birlikte, insanların ruh dünyası daraldı; günlük düşünüp günlük yaşayarak, “daha çok üretim”, “daha çok tüketim” ekseninde yer alan sürekli ve bilinçsiz bir tüketim başladı. Yerleşik kültür, yerini kitle iletişim araçlarının yönlendirdiği zevklere terk etti ve çoğunluğun kabul ettiği popüler kültür unsurları da böylece hayatımıza yerleşmiş oldu.

Postman'ın belirttiği gibi “insanlar süreç içinde üzerlerindeki baskıdan hoşlanmaya ve düşünme yetilerini sekteye uğratan teknolojileri yüceltmeye başlamaktadırlar.”¹⁵⁰ Televizyonun etkileyciliği ile dayatılan popüler kültür ürünü programlar insanların başka kültürlerle özenmelerine neden olmaktadır. Zamanla insanlar televizyonda dayatılan bu kültürü benimsemekte ve içselleştirmeye başlamaktadır.

¹⁴⁶ Güllüoğlu, Ö. (t.y.). Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyonun Popüler Kültür Ürünlerini Benimsetme ve Yayma İşlevi Üzerine Bir Değerlendirme, Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi.

¹⁴⁷ Bektaş, A. (1996). Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 128.

¹⁴⁸ Batmaz, V. (1981). Popüler Kültür Üzerine Değişik Kuramsal Yaklaşımlar. Ankara: A.İ.T.İ.A. Yayın Organı, 16.

¹⁴⁹ Oskay, Ü. (2001). Yıkanmak İstemeyen Çocuklar Olalım, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 237.

¹⁵⁰ Postman, N. (1994). Televizyon öldüren eğlence. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 79.

Yapılan arařtırmalar¹⁵¹ televizyonun en çok izlenen yayın saatinde (prime time) televizyon şebekelerinin eğlence programlarına ağırlık vermeye yöneldiklerini göstermiştir. Bu yüzden tüm televizyon program türleri içinde izleyiciye hoşça vakit geçirten, düşündürücü yönü ağır basmayan müzik, magazin ve spor türü programlarda aşırı bir tüketime ulaşılmıştır.

Saldırı, darbe, savaş gibi önemli siyasi ve toplumsal olaylar biçim ve içerik olarak üretici kültürün ideolojik yapısına uygun iletilerle verilmektedir. Toplumun büyük bir kısmını ilgilendiren olaylar kişisel dramlara dönüştürülmekte; hikâyeleştirilmekte, yalnızca bir kişiye ya da bir topluma aitmiş gibi gösterilmektedir. Bunun sonucunda insanların gerçek hayata ve gerçek durumlara ilgisi kaybolmakta, gösteri dünyasıyla daha fazla ilgilenmelerine neden olmaktadır. Bilgilendirme ve eğitim, eğlendirme olgusu içinde kaybolup gitmekte; haberlerin dramatik oluşumların güçlü etkisi altında bulunmasına neden olmaktadır. Öyle ki, bir tiyatro oyununun niteliğini bir haberin içinde bulabilme mümkün hale gelmiştir. İzleyici oranının en fazla olduğu akşam haberlerinde karşı karşıya gelinen bu durum, fonda çalınan müzik parçasıyla bile kendini belli etmektedir.

Walter Benjamin, kitle iletişim sürecinin enformasyon sunumunda duyarlılığa (sensation) dayalı bir boyut yaşandığını belirterek, olgular ve olaylar arasında düşündürücü, eğitici, bilgilendirici nitelikte olanların değil, “satış arttırıcı” yaşamın önemli olgu ve olaylarıyla ilgilenmeyi geriletici, sansasyonel nitelikte olanların enformasyon diye verildiği bir ortamın varlığına dikkat çekmiştir. Benjamin ayrıca, çağdaş kitle iletişiminde yayın organlarının bu enformasyon piyasasını kültürel işlevleri açısından uygun buldukları için yeğlediklerini belirtmekte; televizyonun kitle toplumu insanların ilgisini ancak bu tür enformasyon konuları ile çekebileceklerini gördükleri için yayın politikalarını bu doğrultuda belirlediklerini ifade etmektedir.¹⁵²

Popüler kültür bağlamında televizyon, yüksek izleyici oranı amacına uygun olarak, izleyiciye çekici gelecek türde programlar kurgulamaktadır. İzleyiciler, hareketli görüntüsü bulunan, klip tarzında kurgulanmış programları izlemekten hoşlanmaktadırlar. Bu programlar kimi zaman sadece görüntüsünün çekiciliği nedeniyle seçilmiş olayların

¹⁵¹ İnternet: RTÜK (2018). Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyonizlemeegilimleriarastirmasi2018.pdf> adresinden 25 Ocak 2019 tarihinde alınmıştır.

¹⁵² Benjamin'den aktaran Berger, A. (1991). Bir Terör Aygıtı Olarak Televizyon; Enformasyon Devrimi Efsanesi. İstanbul: Rey Yayınları, 76-77.

televizyonlarda geniş yer tutmasına yol açabilmektedir. Popüler kültürün ürünü hâline gelen televizyonda kullanılan dil de giderek popülerleşmektedir. Dil, belirli kuralları olan ve bu kurallara uyularak kullanılması gereken bir araçtır. Yukarıda yayınların eğlence yönlerinin ön plana çıkarılarak nasıl biçim değiştirdiklerine yer verilmektedir. Ama bu değişimden dil de etkilenmektedir. Yayınlarda dil kullanımı konusunda dil kuralları gözetilmemekte, dilin hatalı kullanımına sıklıkla rastlanılmaktadır.

3.4.8. Sanatsal Yönü Olan Televizyonda Dili Doğru, Güzel Ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi

Televizyonun sanatsal yönüne değinmeden önce Türk Dil Kurumu'nun sanat tanımlarına yer vermek gerekmektedir. TDK sanatı aşağıdaki gibi tanımlamaktadır:

1. “Bir duygu, tasarı, güzellik vb.nin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık.
2. Belli bir uygarlığın veya topluluğun anlayış ve zevk ölçülerine uygun olarak yaratılmış anlatım.”¹⁵³

TDK tanımlarından yola çıkarak, televizyon yayıncılığının da sanat ile ilişkili olduğu söylenebilir. Bir televizyon programı belli bir hedef kitleye yönelik olarak belirli amaçları gerçekleştirmek üzere tasarlanan ve bu tasarımı belirli yöntemler ile (kamera hareketleri, kompozisyon kuralları, ses-ışık donanımı, kurgu...) televizyon diline aktararak bir ahenk oluşturan, yani yapımın her aşamasında bir yaratıcılık içeren bir anlatımdır. Dolayısıyla televizyon sanatsal yönü de olan bir medya hizmet sağlayıcıdır. Gerek görüntünün kullanımı, gerek sesin kullanımı gerek de dilin kullanımı bakımından televizyon sanatsal bir araç olarak tanımlanabilir. Öte yandan televizyon, belirli bir kesimin sanatı değil, halkın sanatıdır. Televizyon, halka dönük, halktan beslenen ve halkı pek çok alanda besleyen bir kitle iletişim aracıdır. Halkın beğenisi için yapılan ve halkın beğenisine göre şekil alan televizyon yayınlarında halkın kültürünü korumak ve geliştirmek televizyonun önemli bir sorumluluğudur. Özellikle kültürün en önemli unsuru olan ve televizyon sanatında sıklıkla kullanılan dil hususunda gerekli özen ve hassasiyetin gösterilmesi gerekir. Dili doğru, düzgün ve anlaşılır kullanmadan yapılan televizyon yayınlarının

¹⁵³ İnternet: Sanat. (t.y.). Türk Dil Kurumu-Güncel Türkçe Sözlük. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.59b6368501bbc1.58037885 adresinden 11 Eylül 2017 tarihinde alınmıştır.

sanatsal yönünün eksik kalacağı ortadadır. Dili doğru kullanabilmek de bir sanattır. Halkın tamamına ulaşabilen ve sanatsal yönü olan televizyon yayınlarında, kullanımını bir sanat olarak ifade edilen dile gerekli önemin gösterilmesi gerekmektedir.

3.4.9. Sesin Ve Görüntünün Özelliklerini Birlikte Kullanan Televizyonda Dili Doğru, Güzel Ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi

Televizyon sesin ve görüntünün gücünü kullanarak, hem göze hem kulağa hitap eden bir medya hizmet sağlayıcıdır. Televizyonun iki ana unsurundan biri olan görüntü unsurunu kullanarak görüntü dili oluşturur. Televizyonun bir diğer unsuru ise; sestir. Televizyonda ses unsuru; efekt, müzik ya da söz ile anlatıma katkı sağlar. İnsanın iki önemli duyusuna sahip olan televizyonun gücünün temelini ses ve görüntü oluşturur. Görüntüde kullanılan dil ikiye ayrılabilir. Bunlardan birincisi; kameranın görüntüyü alması ile başlayan ve yönetmenin canlı yayınlarda seçeceği görüntüler ile oluşan, bant yayınlarda ise; yönetmenin kurgu yöntemleri ile görüntüleri belirli bir sıra ile düzenlenmesi ile oluşan görüntülerin ard arda sıralanmasında oluşan dildir. İkinci ise; görüntülerin üzerine canlı yayınlarda alt yazı (kj) operatörü aracılığı ile bindirilen alt yazılar, tanıtıcı yazılar, bant yayınlarda ise kurgu yöntemleri kullanılarak anlatılmak istenilen konuyu destekleyici açıklayıcı yazılar bindirilmektedir. Sesin unsurlarından biri olan söz doğrudan dili içerir. Söz televizyon programlarında görüntünün anlatımını destekleyici olarak ya da doğrudan söz programı özelliği taşıyan programlarda görüntünün eşlik ettiği ana unsur olarak kullanılmaktadır. Televizyon izleyicisi programın türü ya da içeriği ne şekilde olursa olsun televizyon diline maruz kalmaktadır. Dolayısıyla televizyonda görüntüde ve seste kullanılan dilin doğru, güzel ve anlaşılır olması hem anlatımın doğru algılanması açısından hem de kültürün en önemli taşıyıcısı olan dilin korunması açısından önem taşır.

3.4.10. Demokratik Bir Hizmet Sağlayıcı Olan Televizyonda Dili Doğru, Güzel Ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi

Televizyon, günümüzde toplumun yaygın olarak kullandığı en ucuz eğlence, eğitim ve bilgilendirme aracı olarak nitelendirilebilir. Toplum üzerinde önemli işlevleri olan televizyon, toplumların gelişmesine katkı da bulunur. İzleyebilmek için özel bir beceri gerektirmeyen, toplumun tamamına seslenebilen ve toplumun tamamının ulaşabildiği bir araç olan televizyon, bu özelliklerinden ötürü, “demokratik bir kitle iletişim aracı” olarak

nitelendirilebilir. Televizyon kolay ulaşılabilir ve ucuz olması sebebiyle yayıncıların geniş kitlelere ulaştırır. Televizyon herkese eşit erişim imkânı sağlaması bakımından demokratik bir medya hizmet sağlayıcı olarak tanımlanabilir. Televizyon yayıncıları aboneli ya da şifreli yayıncılar haricinde gizli değildir. Televizyon, belirli bir kesime yapılan, gizli bir yayıncılık yerine toplumun tümüne hatta sınır ötesine kadar uzanan bir yayıncılık örneğidir. Nihayetinde, televizyon kamunun ortak malını (atmosfer) kullanarak, kamuya hizmet etmesi gereken bir medya hizmet sağlayıcıdır. Toplumun tamamına kişiler arasında ayırım yapmadan ulaşabilme özelliğine sahip olan (demokratik olarak nitelendirilebilen) televizyon yayıncılığında toplumun varlığının temelini oluşturan dilin doğru, güzel ve anlaşılır kullanımı hususunda gerekli özen gösterilmelidir. Aksi hâlde dilin özensiz ve hatalı kullanımı toplum içerisinde hızla yayılarak, yaygın yapılan ve hatta kalıcı olan dil hatalarına sebep olabilir.

3.4.11. İnanıdırıcı Ve Harekete Geçirici Olan Televizyonda Dili Doğru, Güzel Ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi

Televizyon günümüzün en önemli ve hatta en etkili reklam araçlarından biridir. Görüntünün ve sesin gücünü kullanarak etkisini güçlendiren ve toplumun tamamına eşit olarak ulaşabilen televizyon, mal ve hizmetlerin tanıtımı için çok etkili bir kitle iletişim aracıdır. Televizyon görsel ve işitsel olarak işleyerek sunduğu olaylar hakkında ya da mal ve hizmetlerin tanıtımında, inandıdırıcılığı ve insanları yönlendiriciliği, harekete geçirici özelliğine sahip bir kitle iletişim aracıdır. Televizyon, halkın eğilimlerini ve yönelimlerini belirler ve yönetir. Halk üzerinde bu denli güvenilirliği yüksek olan televizyonda kullanılan dilin doğru, güzel ve anlaşılır kullanımı, anlatılmak istenilen konunun ya da aktarılmak istenilen mesajın doğru olarak algılanmasında büyük önem taşır.

3.4.12. Kamusal Hizmet Aracı Olan Televizyonda Dili Doğru, Güzel Ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi

Kamusal yayıncılık, kamuya hizmet etmeyi ilke edinen yayıncılık olarak tanımlanabilir. Türkiye’de 1990’lardan itibaren özel kanalların açılmaya başlaması ve TRT tekelinin ortadan kalkmasıyla televizyon yayıncılığı giderek ticarileşmeye başlamıştır. Her ne kadar ticari kaygı ile yapılan yayınların sayısı artsa da nihayetinde yapılan yayınlarda az ya da çok kamuya hizmet etme amacı vardır. Nitekim mülga 3984 sayılı Kanun’un 4.maddesinin

1.fıkrasında: “Radyo, televizyon ve veri yayınları, hukukun üstünlüğüne, Anayasanın genel ilkelerine, temel hak ve özgürlüklere, millî güvenliğe ve genel ahlâka uygun olarak kamu hizmeti anlayışı çerçevesinde yapılır. Yayınların Türkçe yapılması esastır. Ancak, evrensel kültür ve bilim eserlerinin oluşmasına katkısı olan yabancı dillerin öğretilmesi veya bu dillerde müzik veya haber iletilmesi amacıyla da yayın yapılabilir. (Değişik dördüncü cümle: 15/7/2003-4928/14 md.) Ayrıca, kamu ve özel radyo ve televizyon kuruluşlarınca Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir. (Ek hükümler: 3/8/2002-4771/8 md.) Bu yayınlar, Cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel niteliklerine, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı olamaz. Bu yayınların yapılmasına ve denetimine ilişkin usul ve esaslar, Üst Kurulca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.”¹⁵⁴ hükmü öngörülmüştür. Bunun gibi 6112 sayılı Kanun’un 8.maddesinde “Toplumun millî ve manevî değerlerine, genel ahlaka ve ailenin korunması ilkesine aykırı olamaz”¹⁵⁵ hükmü yer almaktadır.

Televizyon kamuya yönelik yapılan yayınlardan oluşur. Televizyonun kamusal hizmet aracı olarak tanımlanabilmesi için, kamunun belirli ihtiyaçlarına (eğitim, eğlence, bilgilendirme...) cevap vermesi gerekmektedir. Televizyonun kamusal hizmetlerine televizyonun işlevleri başlığı altında ayrıntılı olarak değinilecektir. Kamusal hizmet aracı olma özelliğine sahip olan televizyon yayınlarında toplumun en önemli unsuru olan dilin doğru, düzgün ve anlaşılır kullanılması kamu hizmet anlayışının en önemli parçasıdır.

3.5. Televizyonun İşlevleri Bağlamında Yayınlarda Dili Doğru Kullanmanın Önemi

“Yüzyılımızın teknik gelişim verileri olan kitle haberleşme araçları bugün gerek gelişmiş, gerekse gelişmekte olan ülkelerde ülke sorunlarının çözümünde yararlandıkları bir araçlar topluluğudur. Özellikle bu araçların geniş kitlelere yayılabilmesi; kulak ve göze çeşitli yöntemlerle seslenmesi, bu araçlarla verilenleri daha etkili yapmaktadır. Kitle haberleşme araçlarının görevleri olarak tanımlanan haber verme, eğitme, kamuoyu oluşturma, siyasal sürece katılma ve denetleme, ulusal bütünleşmeyi sağlamak gibi işlevler, kitlelerin bu konulardaki sorunlarını çözümlenmeye daha etkili olarak yardımcı olmaktadır.”¹⁵⁶

¹⁵⁴ İnternet. 4676 sayılı Kanun. (Değişiklik tarihi 2001). Web: <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4676.html> adresinden 18 Mart 2017 tarihinde alınmıştır.

¹⁵⁵ Çiftci ve Kırgıl, 2018, 81.

¹⁵⁶ Aziz, A. (1975). Televizyonun Yetişkin Eğitimindeki Yeri ve Önemi. Ankara: Sevinç Matbaası, 29.

Televizyonun işlevleri ile ilgilenen farklı toplumbilimciler, televizyonun haber verme, eğitime, eğlendirme, mal ve hizmet tanıtımını yapma, inandırma ve harekete geçirme hizmetlerini yerine getirdiğini söylemektedir¹⁵⁷. Televizyonun işlevleri sınıflandırmasına televizyonun en önemli işlevi olan ve diğer işlevlerinin etkisini doğrudan etkileyecek olan televizyonun dil öğretme ve dili geliştirme işlevini eklemek yerinde olacaktır. Televizyonun işlevlerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür. Televizyonun bütün işlevleri büyük önem taşımaktadır. Tezin konusu kapsamında televizyonun işlevleri arasında yer alan haber verme ve bilgilendirme işlevi ile dil öğretme ve geliştirme işlevine aşağıdaki başlıklarda detaylandırılmaktadır.

- Haber Verme ve Bilgilendirme İşlevi
- Denetim ve Eleştiri İşlevi ve Basın Yayınının 4. Güç Niteliği
- Kamuoyu Oluşturma, Oluşan Kamuoyunu Açıklama İşlevi
- Tutum ve Davranış Oluşturma, Tutum ve Değer Yerleştirme İşlevi
- Gündem Belirleme İşlevi
- Eğitime İşlevi
- Mal ve Hizmetleri Tanıtma (Reklam İşlevi)
- Dil Öğretme ve Dili Geliştirme İşlevi
- Eğlendirme İşlevi
- Devletlerarası İlişkileri Geliştirme İşlevi

3.5.1. Televizyonun Haber Verme Ve Bilgilendirme İşlevi

Haber alma ve haber verme ihtiyacı insanlık tarihine kadar uzanmaktadır. İnsanlar varoluşlarının farkına vardıldıktan sonra çeşitli ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmıştır. Acıkan ve susayan insan için ekmek ve su ne kadar önemli ise, toplumsal bir varlık olan insan için haber alma ve verme o kadar önemlidir.

Toplumların gelişmesi ile haber alma-verme de gelişmiştir. Gelişen teknoloji iletişim yöntemlerini dolayısıyla haber alma yöntemleri de gelişmiştir. *“Teknolojinin önemli buluşlarından olan radyo ve televizyon tekniği aracılığı ile halkın haber almasında, haber alma ve verme yöntemine yeni boyutlar getirilmiştir. Bu boyutlar önce radyo aracılığıyla ülkenin en uzak köşesine, en ıssız yerine kadar ses yolu ile haberin ulaştırılması;*

¹⁵⁷ Aziz, 1981, 51.

televizyonun bulunuşu ile de ses unsuruna ek olarak, görüntü unsurunun eklenmesi ve kişiyi olaya doğrudan tanık etmesi şeklinde olmuştur."¹⁵⁸

İletişim olarak tanımlanan kavramı haberleşme, bilgi alışverişi olarak da tanımlamak mümkündür. Kitle İletişim araçları diye adlandırılan araçlarda bir bakıma kitle haberleşme araçlarıdır. İletişimin temelinde bilgi, haber alışverişi vardır. Televizyon özelliklerinden ötürü, kitle haberleşme araçları içerisinde en etkili ve en güvenilir araçtır. Televizyon haber aktarma işlevini gerçekleştirirken sesin ve görüntünün gücünü birlikte kullanmaktadır.

Televizyon, bilgi aktarma işlevini yerine getiren önemli bir medya hizmet sağlayıcıdır. Televizyonun bilgilendirme işlevi, kitle iletişim araçlarının toplumsal, siyasal ve ekonomik işlevleri arasında yer alır. Televizyon, bilgilendirme işlevi ile kitlenin bilgisizliğini giderir ya da bilgisini artırır.¹⁵⁹ Kişi televizyon ile kendisine ulaşan bilgiler konusunda daha önceden bilgi sahibiyse, mevcut bilgilerini televizyon sayesinde pekiştirebilir, eksik bilgiye sahipse bilgilerini genişletebilir ya da yanlış bilgiye sahip olduğu kanısına varıp, yeni bilgiler ile mevcut bilgisinden vazgeçebilir.

Kitle iletişim aracı olan televizyon bilgi aktarım işlevini yerine getirmek için hiç şüphesiz dili kullanır. Televizyonda kullanılan dil; görsel ve işitsel dil olarak adlandırılabilir. Televizyon, toplumsal, siyasal, ekonomik vb. birçok alanda görsel ve işitsel dili kullanarak haber verme ve bilgilendirme işlevini yerine getirir.

Günümüzde gelişen teknolojinin ve küreselleşmenin etkisi ile kitle iletişim araçlarının habere ulaşma ve haberi aktarma süresi o kadar kısalmıştır ki, haber oluştuğu anın daha ilk dakikalarında televizyon ekranları aracılığı ile "Son Dakika", "Sıcak Gelişme" ya da "Flash Haber" spotları ile insanlara ulaştırılmaktadır. Ülkesinde ve dünyada olup bitenleri merak eden toplum bireyleri belirli sıklıklar ile ara haber bültenlerini ve büyük çoğunlukta ise; günün haberlerinin derlendiği akşam haber bültenlerini ilgi ile takip ederler. Bireyi haber izlemeye yönlendiren temel dürtüsü çevresinde oluşan gerçek olaylardan haberdar olma ve bilgilendirilme isteğidir. Bireyin haberdar olma ve bilgilendirilme talebi

¹⁵⁸ Aziz, 1981, 52.

¹⁵⁹ Gökçe, 2006, 129.

televizyonun en önemli işlevlerinden biri olan haber verme ve bilgilendirme işlevinin temelini oluşturur.

Aziz yaptığı araştırmaların sonucuna göre; kitle haberleşme araçları arasında gerek eğitimde gerekse haberde en etkin, en güvenilir haberleşme aracının hangisi olduğu konusundaki sonuçlar “televizyon” üzerinde toplanmaktadır.¹⁶⁰

İzlemek ya da dinlemek için okuma ve yazma bilmeyi gerektirmeyen radyo ve televizyon, az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin, toplumsal gelişmelerine katkıda bulunur.¹⁶¹ Bireyin bilgisini arttırabilmesi, belirli bir düzeyde bilgi birikimine sahip olabilmesi için hiç şüphesiz okuması gerekir. Okuma yazma oranı düşük olan toplumlarda bireylerin bilgilenmelerini, ülke ve dünya gündeminden haberdar olmalarını, sanat, bilim ve teknoloji alanlarındaki gelişmeleri ve yenilikleri takip edebilmeleri büyük çoğunlukla televizyon ile sağlanır. Televizyon toplumun eğitim araçlarından biridir.

Televizyon haber bültenlerinin asıl amacı toplumu ülkede ve dünyada olup biten olaylardan haberdar etmektir. İnsanların televizyonu en yoğun izledikleri zaman diliminde yer alan ve konusu bakımından en dikkat çekici program türlerinden biri olan televizyon haber bültenlerinde dilin doğru, güzel ve anlaşılır kullanımı büyük önem taşımaktadır. Haber bültenlerinde haber bilgilendirilmesinin dışında, kullanılan dil ile dolaylı olarak (bilinçaltı) dil bilgilendirilmesi de yapılmaktadır. Büyük ilgi ile izlenen ve kişilerin algısının en yüksek olduğu haber bültenlerinde kullanılan dilin kurallarına uygun, açık ve anlaşılır olması, hem toplumun haberi doğru algılaması bakımından önem taşır hem de toplumda dilin hatalı kullanımı sonucu ortaya çıkabilecek dil sorunlarının önüne geçer. Bu sebeple, gerek spikerin gerek muhabirin kelimeleri doğru telaffuz etmesi, anlatım bozukluklarına karşı dikkatli olması, yabancı kelimelerden uzak durması kısacası kullandığı dilin kurallarına hâkim olması ve dilini koruyup, geliştirme bilincinde olması gerekir. Özellikle toplumun ilgi ile takip ettiği ve güvenilirliğinden emin olduğu haber bültenlerinde dil kullanımına gerekli özen gösterilmiyorsa (kelimenin doğru ve yerinde kullanımında, telaffuzunda, vurgusunda özensiz davranılıyorsa) ve izleyici o kelimenin doğru kullanımını bilmiyorsa, kelimenin doğru kullanımını bilse bile kelimenin haber bülteninde kullanılan şeklinin doğru olduğunu düşünüp, dil konusunda yanlış

¹⁶⁰ Aziz, 1975, 223.

¹⁶¹ Aziz, 1982, 53.

bilgilendirmeye maruz kalacaktır. Dil kullanımını konusunda gerek radyo gerek televizyon haber bültenlerinde özellikle spikerlerin dil kullanımını bir referans olarak değerlendirilmektedir.

Aziz, konu ile ilgili yapılan araştırmaları içeren kitabının sonuç bölümünde 1973 yılında yaptığı anketin çıkarımlarına değinmektedir. “*Televizyonun gerek yetişkin eğitiminde gerekse haber almada kitle haberleşme araçları içindeki yeri ve önemi, televizyonun etkin kitle haberleşme aracı olduğu, çıkan bulgularla doğrulanmıştır. Haber kaynağının inanılır, güvenilir olması konusunda televizyonun yeri ise, diğer kitle haberleşme araçlarına göre birinci sırayı almaktadır.*”¹⁶² Dolayısıyla haber bültenlerinde dil konusuna itina ile yaklaşılmalı ve bir toplumun en önemli kültür taşıyıcısı olan dilin doğru, güzel ve anlaşılır kullanımını konusunda gerekli hassasiyet gösterilmelidir.

3.5.2. Televizyonun Dil Öğretme Ve Dili Geliştirme İşlevi

Toplumsallaşma sürecinde önemli bir işlevi olan televizyon, günümüzde günlük yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline dönüşmüştür. Günlük hayatın bir parçası haline dönüşen televizyon, toplumun kültür taşıyıcılığını yapmaktadır.¹⁶³ Kültürün içerisindeki en önemli unsur; dil olduğuna göre televizyon kültür taşıyıcılığı yapması, aynı zamanda dil taşıyıcılığı yaptığının göstergesidir.

“*Bilindiği gibi kitle iletişimi çok yönlü ve çok boyutlu bir nitelik taşır. Bu çok yönlülük, çok boyutluluk, iletişim araçlarının kalabalıklara daha doğrusu yığınlara yöneliminden gelir.*”¹⁶⁴ Kitle iletişim araçlarının çeşitlenmesi, bu araçlarda kullanılan dilin de çeşitlenmesine neden olur. Televizyon dili diye adlandırdığımız dilin oluşumunda, kitle iletişim araçlarının çeşitlenmesi ve her birinin dilin çeşitli kullanımını barındırması etkili olmaktadır. Her kitle iletişim aracı kendi dil türlerini oluşturmaktadır. Televizyon dili de kendi içerisinde, çeşitlenmektedir. Haber dili, program dili, yorum dili, magazin dili...

“*Televizyon yayını: Elektromanyetik dalgalar enerjisi aracılığı ile bir olayın, iletinin (söz, müzik) topluma hem ses, hem de görüntü(optik) olarak aktarılmasıdır. Bu aktarımda boşlukta yayılan ses ve görüntü sinyalleri bu amaç için geliştirilmiş alıcılara (televizyon*

¹⁶² Aziz, 1975, 224.

¹⁶³ Gökçe, 2006, 127.

¹⁶⁴ Özdemir, E. (1995). Kitle İletişim Araçları ve Türkçe. Ankara, 57.

alıcıları) yolu ile alınır.”¹⁶⁵ 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu’nda, “Televizyon yayını: Elektromanyetik dalgalar yoluyla halkın doğrudan alması maksadıyla yapılan, hareketli veya sabit resimlerin sesli veya sessiz kalıcı olmayan yayını” olarak ifade edilmektedir.”¹⁶⁶

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere televizyon görsel ve işitsel bir yayım aracıdır. Sözlü dili kullanan televizyon, sözlü dilden bağımsız olarak görüntünün elverdiği her türlü anlatım biçimini de kullanabilmektedir. Televizyonda kullanılan dil görüntünün ve sesin gücünü ayrı ayrı ya da birlikte kullanabildiği için, televizyon sınırsız anlatım çeşitliliği sunmakta, sınır aşan teknolojinin imkânlarını kullanarak, yeryüzünün her yanına anında ulaştırabilmektedir.¹⁶⁷

Toplumsallaşmanın bir parçası hâline gelen televizyon yayınlarında, bir anlatım aracı olarak dili ve dilin sağladığı olanakları kullanması, televizyonu dilin öğrenilmesi ve geliştirilmesi üzerinde etkili bir medya hizmet sağlayıcı yapmaktadır. Günümüzde yabancı dil eğitimi veren kurslarda, dilin öğrenimini kolaylaştırmak ya da pekiştirmek için uygulanan yöntemlerden biri kursiyerlerin yabancı dil kitapları okumaları, bir diğeri ise; öğrenilmek istenilen dil ile yayım yapan televizyon programlarının ya da sinema filmlerinin izlenilmesidir. Televizyonda ya da sinema filmlerinde sesin gücü ile dilin kullanımı (kelimeler, kelimelerin anlamları, telaffuzları, cümle yapıları, vurgu ve tonlamalar...) konusunda kulak dolgunluğu sağlanırken, görüntünün gücü ile ilginin yüksek tutulması sağlanarak görsel hafızada dilin öğrenimi pekiştirilir. Televizyon ana dil dışındaki bir dilin öğrenilmesi ve geliştirilmesi üzerinde bu kadar etkili bir medya hizmet sağlayıcı olduğuna göre, ana dilin öğrenilmesi ve geliştirilmesinde de hiç şüphesiz büyük işleve sahiptir.

3.5.2.1. Televizyonun dilsel-kültürel bilinçaltı oluşumundaki yeri ve önemi

Topluluk hâlinde yaşamak zorunda olan insan, diğer bireyler ile iletişim kurmak için ait olduğu toplumda kullanılan dili dünyaya geldiği andan itibaren öğrenmeye başlar. Yaşadığı toplumda konuşulan dili öğrenmek, toplumsal bir varlık olan insan için bir zorunluluktur. Birey ana dilini öğrendiğinde, var olduğu toplumun kültürünü (gelenek-görenek, değer yargıları, inançları...) öğrendiği dilin içerisinde hazır bulur. Toplumun

¹⁶⁵ Aziz, 1981, 7.

¹⁶⁶ Çiftçi, A. ve Kırgıl, S. (2015). İçtihatlı Türk Basın-Yayın Mevzuatı. Ankara: Adalet Yayınevi, 23.

¹⁶⁷ Demircan, 1995, 48.

kültürel kodlarını içinde barındıran dili öğrenen birey, kendi duygu ve düşüncelerini de bu dil aracılığıyla biçimlendirmeyi ve ifade etmeyi öğrenir.¹⁶⁸

Düşüncelerini dil ile biçimlendiren birey, yine dil aracılığıyla düşüncelerini diğer bireylere aktarır. Dilde hazır bulunduğu kültürü, kendi düşünceleri ile harmanlar ve kendisinden sonra gelecek kuşaklara aktarır. Böylece dil de, kültür de canlılığını sürdürür.

Canlı bir varlık olan dil; kullanıldığı sürece varlığını sürdürür. Netice de dil, kendisini konuşan topluluğun içinde soluk alıp vererek, yaşamakta ve yaşatılmaktadır.¹⁶⁹ Konuşulan dil; kültürün bir parçası olduğu kadar kültürün de bir taşıyıcısıdır. Kültürün en önemli unsuru ve taşıyıcısı olan dil, bireylerde “dilsel aynı zamanda kültürel bilinçaltını” oluşturur. Birey, bebeklik yıllarından itibaren çevresinde duyduğu tüm sözcüklerden etkilenir. Bebeklik yıllarında daha çok anne ve babasının kullandığı dil ile bilinçaltını oluşturan birey, okul dönemi ile birlikte genişleyen çevresinde kullanılan dilden de etkilenir. Küreselleşmenin etkilerinin açık bir biçimde gözlemlenebildiği günümüzde, dilsel bilinçaltının oluşma sürecinde teknolojinin payı büyüktür. Küçük yaşlardan itibaren teknolojinin içinde olan hatta teknoloji ile büyüyen çocuklar, ailesinden ve çevresinden öğrendikleri dilin yanı sıra televizyonda duydukları, internette gördükleri dilin etkisinde kalırlar. Bebeklikten itibaren televizyon karşısına konumlandırılan çocuklar, televizyonda sürekli yinelenen sözcükler ve cümleler ile dilini tanımaya başlar. Dolayısıyla televizyon; dilsel bilinçaltının oluşumunda yani dilin öğrenmesinde etkisi güçlü olan bir kitle iletişim aracıdır. Televizyonun güçlü etkisi ile oluşan ve gelişen dilsel bilinçaltı, televizyonda kullanılan dilin doğru, güzel ve anlaşılır olması durumunda dili doğru öğrenmeyi sağlamakta, aksi hâlde dilin yanlış öğrenilmesine sebep olmaktadır.

Dil becerisini kazanmak uzun bir süreci kapsar. Bebeklik dönemi ile başlayan dil öğrenme süreci, ömür boyu devam eder. Kişinin bilgi dağarcığına okuduğu kitaplardan, izlediği programlardan ya da sohbet ettiği kişilerden her gün yeni kelimeler eklenir. Dil, sürekli gelişen ve değişen canlı bir yapıya sahiptir.

Erata'nın belirttiği gibi; bir bebek, ilk sesleri ve sözcükleri en çok zaman geçirdiği anne ve babasından öğrenir. Anne ve babasından işittiği bu sözcükler; dilsel bilinçaltında

¹⁶⁸ Gökçe, 2006, 10-46.

¹⁶⁹ Atalay, 2008, 31.

depolanarak, dilsel bilinçaltının temelini oluşturur. Duyduklarını beyinde tutmaya başlayan bebek, bir süre sonra anne ve babasını taklit ederek, onlardan duyduğu sesleri bu kez kendisi çıkarmaya çalışır. Bebeğin çevresinde duyduğu sesler çoğaldıkça ve bu sesler yeterince yinelenmek üzere bebek kendi sesini ve kelimelerini keşfetmeye başlar. “Bu döngü yeterince yinelenirken o sesler artık çocuğunda sesleri olur. Dil öğrenme sürecinin temelinde yinelenme yatmaktadır. İster doğru ya da istenen bilgi, ister yanlış ya da istenmeyen bilgi olsun; yeterince yinelenme olanağını bulunca beyinde kalıcı olarak yer ediniyor.”¹⁷⁰ Dilsel bilinçaltının oluşmasında yineleme tekrar büyük rol oynar. Günlük konuşma dilinde kullanılan kelimeler, yani gün içerisinde gerek kişinin kendisinin gerek çevresinin sıklıkla kullandığı kelimeler Erata’nın deyimi ile yinelenen kelimeler dilsel bilinçaltının temelini oluşturur. Sık duyulan kelimeler, dilsel bilinçaltında yer edindiği için kişi artık o kelimeler ile düşünülür ya da o kelimeler ile kendini ifade eder.

Dilin gelişmesinde işitmenin önemi büyüktür. Kulak sürekli kelimelerin doğru telaffuzunu ve doğru kullanımı duyarsa, dilsel bilinçaltı bireyin dili doğru kullanmasını sağlar. Ama kulak sürekli kelimelerin hatalı kullanımına maruz kalırsa, o zaman dilsel bilinçaltı dilin yanlış kullanımına sebep olur. Atalay’ın da belirttiği gibi; “*dilsel bilinçaltı, çevrede duyduğu tüm sözcüklerden etkileniyor. İşyerinde, sokakta, basında kullanılan sözcükler bilinçaltıma yerleşiyor, sonra ben konuşurken dilime geliyorlar.*”¹⁷¹ Atalay’ın bu ifadesinden yola çıkılarak, konu televizyon açısından değerlendirilirse; kitle iletişim araçlarında kullanılan hatalı Türkçe, izlenme sıklığı, dinlenme sıklığı ile orantılı olarak, dilin yıpratılmasına ve bozulmasına neden olur. Dilsel bilinçaltının oluşmasında en büyük etkiyi, günümüzde kullanımı en yaygın olan ve gelişen teknoloji ile farklı özellikleri bünyesinde barındıran televizyon yapmaktadır. Televizyon kendine has oluşturduğu dil ile sürekli yinelemeler yaparak, dilsel bilinçaltının önemli bir parçasını oluşturur. Örneğin; haberlerde kullanılan dilin kendine özgü bir biçimi vardır. Kullanılan kelimeler, kurulan cümle yapıları, vurgu ve tonlamalar bu televizyon program türüne aittir. Birey televizyon haberlerini izlerken farkında olmadan, bu dilin yinelemelerine maruz kalır. Böylece dilsel bilinçaltının bir kısmına televizyon haber dili nüfuz eder.

Televizyonla verilen bilgi ve haber hem gözle görülmekte hem kulak ile duyulmaktadır. İki duyuyu kullanarak verilen mesaj, aktarılan bilgilerin, haberlerin daha iyi öğrenilmesine

¹⁷⁰ Erata, R. (2010). Türkçe Konuşmanın Püf Noktaları. İstanbul: Alfa Yayınları, 16.

¹⁷¹ Atalay, 2008, 32.

ve öğrenilen bilgilerin uzun süre kalıcı olmasına neden olmaktadır. Çocukların küçük yaşlardan itibaren maruz kaldığı televizyon yayımlarının yetişkin eğitiminde önemi bu özelliklerinden dolayı büyüktür.¹⁷² Burada önemli olan husus dilin yanlış kullanımının yaygınlaşmaması için televizyonda sürekli yinelenen yani dilsel bilinçaltını oluşturan kelimelerin kullanımının doğru olmasıdır. Aksi durumda yinelemeler ile pekişen ve düzeltilmesi zorlaşan dil hataları ile dolu bir ana dil ile karşı karşıya kalınabilir.

Birçok ülke televizyonun yetişkin eğitimindeki önemini kavrayarak televizyonu yetişkin eğitiminde kullanmaktadır. Televizyonu yetişkin eğitiminde kullanarak, başarıya ulaşan ilk ülke İtalya'dır. *“1951 yılında başlattığı Güney İtalya'daki okuma yazma bilmeyen kişilere okuma yazma öğretme amacı ile kurulan ‘Telescola-Televizyon Okulu’ projesi amacına ulaşmış ve 1960 yılında, 5.5 milyon olan okuma yazma bilmeyenlerin sayısı 2 milyona düşmüştür.”*¹⁷³

3.5.2.2. Televizyonun, duygu ve düşüncüyü açıklama ve yayma özgürlüğünün temeli olan dil (ana dil) üzerindeki etkisi

Televizyonun, ana dil üzerindeki etkisine değinilmeden önce ana dil ve ana dili kavramlarının tanımlarına yer vermek yerinde olacaktır. Ana dil ve ana dili kavramlarını birbirinden ayırmak gerekir. TDK sözlüğünde ana dil; *“kendisinden başka diller veya lehçeler türemiş olan dil”* olarak ana dili ise; *“çocuğun ailesinden ve içinde yaşadığı topluluktan edindiği dil”* olarak tanımlanmaktadır.¹⁷⁴ Ana dilin oluşum ve gelişim sürecine, ana dili etkileyen faktörlere “dilsel-kültürel bilinçaltı” bağlamında yukarıda değinildi. Bu başlıkta duygu ve düşünce özgürlüğü bağlamında ana dilin televizyon ile ilişkisi irdelenecektir.

Ana dilin bir toplum için ne denli önemli olduğu önceki bölümde yer almaktadır. Bir toplumun ana dili o toplumun en önemli kültür hazinesidir. Ünalın'ın değindiği üzere; *“her dil kendi halkının, kendi milletinin deneyimlerini, birikimlerini, duygularını genç*

¹⁷² Aziz, 1975, 30.

¹⁷³ Aziz 1975, 32.

¹⁷⁴ İnternet: Anadil. (t.y.). Türk Dil Kurumu-Güncel Türkçe Sözlük. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cb05f46082788.80418604 adresinden 7 Aralık 2017 tarihinde alınmıştır.

kuşaklara aktaran bir araçtır. Milletler ana dillerine sahiplendikleri, ana dillerini işledikleri oranda yeryüzünde kültürel varlıklarıyla kalıcı olagelmışlerdir.”¹⁷⁵

Resmî dil, “bir ülkede devletin kabul ettiği veya kanunla kabul edilen ve resmî yazışmalarda kullanılan dil” olarak tanımlanmaktadır.¹⁷⁶ Tanımda da belirtildiği üzere, resmî dil, devlet dili olarak adlandırılabilir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 3.madde de; “Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir” ifadesi yer almaktadır. Dünyada her milletin kendine özgü bir dili bulunmamaktadır. Bazı diller, dünyanın çoğunluğu tarafından benimsenerek kullanılmaktadır. Başta İngilizce olmak üzere, İspanyolca, Çince ve Arapça dünya çapında yaygın kullanılan diller arasındadır.

Ana dili duygu ve düşünce özgürlüğü kapsamında değerlendirmek için, basın yayın mevzuatına bakılması gerekir. Temel hak ve hürriyetlerden biri olan haberleşme hürriyeti anayasada güvence altına alınmaktadır. Anayasanın 22. maddesine göre; herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Anayasanın 25 ve 26. maddelerinde düzenlenen düşünce ve kanaat hürriyetine göre, herkes düşünce ve kanaat hürriyetine sahip olmakla birlikte, herkes düşünce ve kanaatlerini yayma hürriyetine de sahiptir. Duygu ve düşünceleri serbestçe açıklamak ve yaymak, anadil ile mümkündür. Kişi ana dili dışında başka dilleri kullanılarak da duygu ve düşüncelerini ifade edebilir. Her ne kadar farklı dil bilgisine sahip olursa da duygu ve düşünce özgürlüğünün temeli anadildir. Kişinin doğduğu andan itibaren öğrendiği ve yaşadığı toplumun kültürel kodları ile bezenen ana dil, duygu ve düşünceleri dışa vurma konusunda diğer dillere göre daha üstün bir konumdadır. Türkiye toprakları üzerinde yaşayanların Türkçeyi, doğru, güzel ve anlaşılır kullanmasını sağlamak, “düşünce ve düşünceyi açıklama” özgürlüğünün sağlanması demektir. Eğer, bir ülkenin anadili korunmazsa, arındırılmazsa, doğru, güzel ve anlaşılır kullanılmazsa; “düşünce ve düşünceyi açıklama” kolayca yasaklanabilir ve o toplum düşünemeyen, düşündüğünü ifade edemeyen bir toplum haline dönüşür. Düşünemeyen bir toplum ise; sorunlarına bile çözüm bulamayacak duruma gelir ve yok olmaya mahkûm olur.¹⁷⁷ Bireyin dil öğrenme sürecindeki eksiklik ya da yanlışlar duygu ve düşüncelerin oluşumu ve aktarımına da yansır. Ana diline hâkim olmayan birey, duygu ve düşünce özgürlüğünü tam

¹⁷⁵ Ünalın, 2005, 7.

¹⁷⁶ İnternet: Resmî Dil. (t.y.). Türk Dil Kurumu-Güncel Türkçe Sözlük. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bilimsanat&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5a2941b6e3d802.73481641 adresinden 7 Aralık 2017 tarihinde alınmıştır.

¹⁷⁷ Öngören, 1995, 12.

anlamıyla kullanamaz. Duygu ve düşüncelerini aktarmakta kısıtlı kalır. Örneğin, bir çocuk konuşma yetisine kavuşmadan önce duygu ve düşüncelerini, taleplerini net bir şekilde ifade edemez. Çocuk konuşmaya başladığı zaman kendi derdini anlatmayı öğrenir. Kendini daha çok ifade edebilmek içinse ana dilini daha çok geliştirir. Dilin temelinde duygu ve düşüncelerin ifade edilmesi yani iletişim vardır.

Bir çocuğun büyüdüğü, konuşmaya başlamasıyla, kullandığı kelime ve kurduğu cümlelerin yetkinliği ile anlaşılır. *“Çocuk anadilini öğrenirken aslında o, kendi beyninde ilgili dilin sistemini de programlamaktadır. Eğer çocuk dilin düzgün konuşulduğu bir ortamda büyürse, o takdirde gramer kurallarını ayrıca öğrenmeye ihtiyaç duymadan düzgün konuşabilmektedir.”*¹⁷⁸ Çocuğun ana dilini öğrenmesinde pek çok faktör etkilidir. Anne-baba ve yakın çevresinin yanı sıra televizyonun da ana dil üzerindeki etkisi yadsınamaz. Günümüzde küçük yaşlardan itibaren televizyonun bir kitlesi hâline dönüşen çocukların gelişiminde televizyon önemli bir yere sahiptir. Televizyon, çocuğun ana dilini öğrenmesinde önemli bir işleve sahip olduğuna göre duygu ve düşüncenin temelinde de ana dil yer aldığına göre, televizyon duygu ve düşünce özgürlüğünün temeli olan ana dilin üzerinde önemli bir etkiye sahiptir denilebilir.

Günümüzde dilin özensiz kullanımlardan kaynaklı olarak aşağıda değinilmekte olan birçok dil sorunları ile karşı karşıya kalınmaktadır. Şüphesiz, Türkçenin bozulmaya başlamasında dilini özensiz kullanan tüm bireylerin etkisi vardır. Ama yine en güçlü etki kitle iletişim araçlarında özellikle de dile gerekli özeni göstermeyen televizyon yayınlıdır. Ülkemizde yapılan televizyon programlarında Türkçeyi en özenli kullanılması beklenen haber bültenlerinde bile Türkçenin “doğru, güzel ve anlaşılır” kullanımı sıklıkla ihmal edilmekte ve duygu ve düşüncelerin temelini oluşturan kültürün en önemli parçası olan ana dilin “yozlaşma, kirlenme, yabancılaşma” gibi olumsuzluklara maruz kaldığı gözlemlenebilmektedir. Haber bültenlerinde yapılan dil hatalarına örnekler sonraki bölümlerde yer almaktadır.

Toplum üzerinde yönlendirici ve etkileyici bir güce sahip olan televizyon yayınlıdır, Türkçenin korunmasının ilke edinilmesi ve Türkçenin varlığının sürdürülmesine hizmet edilmesi gerekmektedir. Ana diline sahip olmayan bir toplum da duygu ve düşünce özgürlüğünü bahsetmek imkânsızdır.

¹⁷⁸ Ünalın, 2005, 5.

3.6. Televizyonda Dilin Hatalı Kullanımı

Görsel ve işitsel medya hizmet sağlayıcılar içerisinde günlük hayatın en önemli parçalarından biri hâline gelen televizyonun dil ile ilişkisi gerek özellikleri gerek işlevleri açısından değerlendirildiğinde, televizyonun dilin öğrenilmesi, geliştirilmesi ve korunmasında etkili olduğu görülmektedir. Dilin doğru, güzel ve anlaşılır olarak kullanımında etkili olan televizyon, dilin yanlış, hatalı ya da çirkin kullanımında da etkilidir. Televizyonun dilin kullanımı üzerindeki etkisinin olumlu ya da olumsuz olmasını yayınlarda kullanılan dilin ne kadar doğru, güzel ve anlaşılır olduğu belirlemektedir.

Televizyonlarda yapılan dil kullanım hataları, “dilde yabancılaşma, dilde kirlenme, yabancı dil istilası, dilde uydurmacılık, dilde yozlaşma, dilde değişme, dilde argonun ve küfrün yaygınlaşması” gibi pek çok dil sorununu da beraberinde getirmektedir.

Televizyonlarda kullanılan dil ile Türkçe dil kuralları sıklıkla ihlâl edilmektedir. Yayınlarda yapılan dil hataları kitlelere ulaşarak, dilin yaygın olarak hatalı kullanıma sebebiyet verir.

Televizyon programlarında Türkçe kullanımında okumaya ilişkin, yazmaya ilişkin, Türkçe olmayan kelimeleri kullanmaya ilişkin hatalar yapılmaktadır. Televizyon yayınlarda, ses ve özelliklerini bilmek, dilin güzel kullanımı açısından büyük önem taşır. Öyle ki; yayınlarda yapılan vurgu, tonlama ve duraklama hataları, hedef kitleye verilmek istenen mesaja aykırı bir etki yaratabilir. Bu durum, özellikle haber programları açısından hayatî önem taşır.

Televizyon yayınlarda Türkçeyi doğru, güzel ve anlaşılır kullanmak, yayınlara amacına doğru bir şekilde ulaşmasına ve böylece dilin korunmasına ve kültürün yaşatılmasına katkı sağlamaktadır.

3.6.1. Televizyonda Ortaya Çıkan Dil Sorunları

Yukarıda televizyonun özellikleri ve işlevleri, dil ile ilişkilendirilerek televizyonun dil açısından neden önemli olduğu açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu kısımda ise; televizyon yayınlardaki özensiz dil kullanımının neticesinde ortaya çıkan dil sorunlarına değinilmektedir. Dil sorunlarının temelinde dili doğru, güzel ve anlaşılır kullanma

konusunda gerekli hassasiyetin gösterilmemesi, yabancı kelimelerin dil üzerindeki hâkimiyetinin artışı ve medya hizmet sağlayıcıların özensiz dil kullanımı ile dil hatalarının yaygınlaşması vardır. Aşağıda başlıklara ayrılan dil sorunlarının temeli aynı nedenlere dayandığı için birbirlerinden kesin bir biçimde ayrılması mümkün değildir.

3.6.1.1. Dilde yabancılaşma

Dilde yabancılaşma kavramıyla anlatılmak istenilene değinilmeden önce “yabancı” ve “yabancılaşma” kelimelerinin tanımlarına yer verilirse; iki kelime de kendinden uzak olan anlamını içermektedir. Yabancı; kişinin ailesinden, çevresinden, milletinden uzakta olan anlamında iken; yabancılaşma kişinin kendine ait olana uzakta kalması ya da uzaklaşması anlamına gelir.

TDK’da yabancı; “*başka bir milletle ilgili olan*” olarak tanımlanır.¹⁷⁹ Yabancılaşma kavramı ise; bireyin kendine ait olandan uzaklaşması, onunla bağlarının kopmasıdır. Dilde yabancılaşma kavramı da bu tanımlar ile ilişkilidir. Dilde yabancılaşma, kişinin ait olduğu toplumda konuşulan ana diline uzaklaşması, kendi dilinin özelliklerine yabancı kalması olarak ifade edilebilir. Başka bir deyişle, milletin kültürünün taşıyıcılığını yapan dilin başka dillerin tesirinde kalarak, kendi özelliklerinden uzaklaşması ve başka dillerin tesirine girmesi anlamını taşır.

Konuyu günümüz Türkçesi bakımından değerlendirildiğinde, toplumun sıklıkla kullandığı kelimelerin çoğunun yabancı kelimelerden oluştuğu görülmektedir. Gerek günlük konuşma dilinde, gerek radyo, televizyon, sinema, gazete gibi kitle iletişim araçlarında kullanılan Türkçede yabancılaşma giderek şiddetini arttırmaktadır. Televizyonun yanı sıra günlük hayatta sıklıkla karşılaşıldığı üzere sokak isimlerinin, dükkân isimlerinin bile çoğu özellikle İngilizcenin etkisi altındadır. Genç kuşağın günlük konuşmalarında ya da yazışmalarında (sosyal medyanın etkisi ile) Türkçe karşılığı olan kelimelerin yerine İngilizce kullanımı tercih edilmektedir. Bu durum öyle bir hâl almıştır ki, özellikle gençler arasında cümle içerisinde yabancı kelime (özellikle İngilizce) kullanımı hava atma aracı ya da bilgiçlik göstergesi olarak görülmektedir. Birbirlerinden kolay etkilenen ve ergenlik denilen hassas bir dönem içinde olan gençler, arkadaş çevrelerinde kabul görmek ya da

¹⁷⁹ İnternet: Yabancılaşma. (t.y.). Türk Dil Kurumu-Güncel Türkçe Sözlük. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.59d73195b9e358.92915392 adresinden 5 Temmuz 2017 tarihinde alınmıştır.

dışlanmamak için diline yabancılaşan bireylere dönüşmektedir. İnsanların etken olmaktan uzaklaşıp, edilgen konuma geçişi yabancılaşmanın başladığını gösterir. Kendi dilini doğru ve güzel kullanma konusunda gerekli çabayı göstermeyen birey, edilgen bir konumda kalarak zamanla kendi diline karşı bir yabancılaşma ile karşı karşıya kalır.

Dilde yabancılaşmanın yaygınlaşmasında sosyal medyanın ve geleneksel medya içerisinde televizyonun etkisi azımsanmayacak kadar önemlidir. Televizyon da yayınlanan magazin programlarından haber bültenlerine kadar hemen hemen bütün program türlerinde dilde yabancılaşmanın etkilerini görmek mümkündür. Toplumun yaygın olarak kullandığı bir medya hizmet sağlayıcı olan televizyonun bilinçaltı üzerindeki etkisi düşünüldüğünde, Türkçe karşılığı varken yabancı kelime kullanmayı alışkanlık hâline getiren yayınlar yüzünden, yabancı kelimelerin Türkçe üzerindeki hâkimiyeti arttırılarak, yinelenen yabancı kelimeler ile toplumun dilsel bilinçaltında kalıcı hâle gelmektedir.

Yabancı dizilerden, filmlerden ya da televizyon programlarından birebir yapılan özensiz çeviriler de dilde yabancılaşmanın nedenlerinden sayılabilir. Çevirilerde gerekli özenin gösterilmemesi, Türkçeyi yabancılaşma tehdidi ile karşı karşıya bırakmaktadır. Çevirilerde yapılan hatalar ile dilde yabancılaşma artmaktadır.

Öngören, çeviri hatalarını şu şekilde derlemektedir: “ ‘Üzgünüm’ olarak dilimize çevrilen ‘I’m sorry’nin’ Türkçemize doğru çevirimi ‘affedersin, kusura Bakma’ olmalıydı. ‘I’m Afraid’ cümlesi Türkçeye ‘Korkarım’ olarak çevrilmiş olmasına rağmen doğru çeviri ‘Maalesef’ olmalıydı. ‘I Hope’; ‘Umarım’ yerine ‘Sanırım’ olarak, ‘I Think’; ‘Düşünüyorum’ yerine ‘Herhalde, Bana Kalırsa’ olarak, ‘Take Care of Yourself’; ‘Kendine iyi Bak’ yerine ‘Hoşçakal’ olarak Türkçemize çevrilmeliydi. Türkçemize yabancı dillerden yanlış çevrilerek, yerleşen bu vb. kelimeler ile sözel anlatım bozulmakta ya da değişmektedir.”¹⁸⁰ Öngören’in yer verdiği çeviri çeviri hatalarının yanı sıra günümüzde yabancı kelimelerin doğru veya yanlış Türkçe çevirileri yerine bizzat kendilerinin kullanımının yaygınlaşmaktadır. Yabancı kelimelerin dilimizdeki hâkimiyetini gösterecek çok sayıda örnekten bazıları şöyle sıralanabilir: Fenomen olmak, relax olmak, trend, check etmek, full, full time, okeylemek, part time, bye bye...

¹⁸⁰ Öngören, M, T. (1995). Senaryo ve Yapım. İstanbul: Alan Yayıncılık, 52.

Türkçe karşılıkları yerine İngilizcesi kullanılan kelimelere örnek olarak, “*argüman-kanıt, delil, mega-büyük, nostalji- özlem, hasret, sıla özlemi, şov-gösteri, limit-uç, sınır, part time-yarım gün*”¹⁸¹ verilebilir.

Televizyon ekranlarında, “Türkçe karşılıkları varken İngilizce kelime kullananlar, kendilerinin daha bilgili ve kültürlü olduklarını zannetmektedirler.”¹⁸² Ama “yabancı dil bildiğini gösterme merakı yüzünden kelime anlamlarının tam olarak öğrenilmediği durumlarda bile sözlerin yerli yersiz Türkçeleri arasına serpiştiriliyor olması Türkçe seslerin İngilizcedeki sesler gibi telaffuz edilmesi de söyleyiş yanlışlarına yol açmaktadır.”¹⁸³

RTÜK’ün yaptığı araştırma kapsamında incelenen radyo ve televizyon yayınlarında 718 adet yabancı kelime kullanımıyla karşılaşılmaktadır. Yabancı kelime kullanımının program türlerine göre dağılımında ise; haber bültenlerinde 87 kullanım tespit edilmiştir.¹⁸⁴

RTÜK raporunda yer alan ana haberlerdeki yabancı dil kullanımına yönelik tespitlerden örnekler verilebilir. “21.11.2016 tarihinde saat 19.47’de Show Tv Ana Haber Bülten’inde ‘Kolay kolay egale edilemeyecek bir rekora da imza attı’ ifadesi kullanılmaktadır. Oysa Türkçe de kullanımı ‘kolay kolay erişilemeyecek/ulaşılamayacak/kırılmayacak bir rekora da imza attı’ olmalıydı. 12.06.2017 tarihli Beyaz Tv Ana Haber Bülteni’nde; “uğraştım bayağı, bir dönüşe geçti twist oldu” ifadesi yerine Türkçe de ‘uğraştım bayağı, bir dönüşe geçti eğildi/büküldü’ ifadesi kullanılmalıydı.”¹⁸⁵

3.6.1.2. Dilin kısırlaşması - dilde yozlaşma

İnsanları diğer canlılardan ayıran en önemli özellikleri konuşabilmeleri yani dili kullanabilmeleridir. İnsanların iletişimin temelinde yer alan dil kullanıldığı sürece, gelişir

¹⁸¹ Yıldız, 2005, 102-103.

¹⁸² Yıldız, 2005, 102.

¹⁸³ İnternet. Yalçiner, N. Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türkçenin Kullanımı. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/rtuk-arastirmalari/3726/6815/radyo-ve-televizyon-yayinlarinda-turkcenin-kullanimi-2018.html> adresinden 2 Şubat 2019 tarihinde alınmıştır.

¹⁸⁴ İnternet. Terzi, A. Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türkçenin Kullanımı. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/rtuk-arastirmalari/3726/6815/radyo-ve-televizyon-yayinlarinda-turkcenin-kullanimi-2018.html> adresinden 2 Şubat 2019 tarihinde alınmıştır.

¹⁸⁵ İnternet: RTÜK. (2018). Radyo ve Televizyonlarda Türkçenin Kullanımı. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/rtuk-arastirmalari/3726/6815/radyo-ve-televizyon-yayinlarinda-turkcenin-kullanimi-2018.html> adresinden 21 Mart 2019 tarihinde alınmıştır.

ve canlılığını korur. Kullanılmayan diller, kısırlaşmaya, unutulmaya ve zamanla yok olmaya mahkûmdur.

TDK'da, kısırlaşma; - üreme imkânı olmayan, - ürün vermeyen, -verimsiz, yararsız, sonuçsuz” olarak tanımlanmaktadır.¹⁸⁶ TDK'da yoz kelimesi de kısır anlamına karşılık gelir. Yozlaşma ise; yapının bozulması, verimsizleşmesi anlamlarını içerir. TDK tanımlarındaki anlamları kapsamında düşünüldüğünde kısırlaşma ya da yozlaşma üremesi duran ve verimsizleşen anlamlarına gelir. Dilin kısırlaşması ya da dilde yozlaşma olarak nitelendirilen dil sorunu, üremeyi durduran, kısırlaşan (çağın gereklerine uygun dilin kendi kurallarına uygun yeni kelimeler türetmeyen), giderek verimsizleşen (yabancı kelimelerin sayısının giderek arttığı, kendi yapısını ve özelliklerini koruyamayan), yapısı bozulan dil olarak tanımlanabilir.

Dilin kısırlaşması ya da yozlaşması birçok nedene bağlıdır. Bireylerin dili kullanma konusunda gerekli özeni göstermemesi, giderek artan yabancı dil sevdası ve gerek konuşma dilinde gerek yazı dilinde kelimelerin kısaltılarak kullanımı dilin kısırlaşmasının nedenleri arasında sayılabilir. Gelişen teknolojinin etkisi ile özellikle sosyal medya kullanımının yaygınlaşması, başta televizyon olmak üzere kitle iletişim araçlarında kullanılan dilin özensiz olması hatta hatalı dil kullanımını arttırarak, dil sorunlarının oluşumuna zemin hazırlamaktadır.

*“Türkçe yozlaşma kısırlaşma gereği olmayan, türetme yeteneği matematikçilere parmak ısırtacak düzeyde, bilimcisini de halkını da kafaca ve gönülce birleştirebilecek nitelikte nadir bir dildir. Türkçede yeni kavramlara karşılıklar dilin özelliklerini iyi öğrenmişlerse kolayca bulunur.”*¹⁸⁷ Dil, varlığını sürdürebilmek için yeni kelimeleri ve kavramları karşılayabilmelidir. Türkçe eklemeli bir dil yapısına sahip olduğu için yeni kelimeler türetmek bakımından oldukça elverişli bir dildir. Türkçede yapım ekleri sayesinde, aynı kökten gelmesine rağmen farklı anlamlar içeren “türemiş kelimeler” oluşturulabilmektedir. Yapım ekleri sayesinde isimden isim, isimden fiil, fiilden fiil ve fiilden isim türetmek mümkündür. Türkçede türemiş kelimelerin yanı sıra birleşik kelimeler ile de yeni kavramları karşılayacak kelime grupları oluşturulabilir. Ayrıca Türkçe geçmişi çok derin

¹⁸⁶ İnternet: Kısırlaşma. (t.y.). Türk Dil Kurumu-Güncel Türkçe Sözlük. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.59db231a881156.55954012 adresinden 9 Ekim 2017 tarihinde alınmıştır.

¹⁸⁷ Sinanoğlu, O. (2002). Bir NEW-York Rüyası “Bye-Bye” Türkçe. İstanbul: Otopsi Yayınevi, 28.

olan kültürel zenginliğe sahip bir dil olması sebebiyle, geçmişte kullanılan ama günümüzde kullanımı giderek azalan ya da unutulmuş kelimeler üzerinde bir çalışma yapılarak yeni kavramlara Türkçe karşılıklar bulunabilir. Türkçe yeni kelime oluşturma açısından bu kadar elverişli bir dil iken, yabancı kelimeler ithal etmek ya da Türkçe karşılıkları varken yabancı kelimeler kullanmak dilin kısırlaşmasının ya da yozlaşmasının en önemli nedenidir.

Yabancı dil özentisi dili kirlenme, kısırlaşma ve yozlaşma gibi tehlikeler ile karşı karşıya bırakmakta, Sinanoğlu'nun "Anglomanca" olarak ifade ettiği dili ortaya çıkarmaktadır. Sinanoğlu kendi ifadesi ile yabancı dil özentisini şöyle açıklamıştır: "*Çirkin İngilizce bozması lafları kullanmakla böbürlenilir. İşte bu yabancı tuzağının sonunda bir nesil içinde Anglomanca dediğim, yani İngilizlerin "güvercin İngilizcesi" dediği İngilizce yani iki yüz elli kelime Tarzanca dil ortaya çıkar.*"¹⁸⁸ Türkçeyi yozlaştırarak ortaya çıkan bu özentili dil ne İngilizce ne de Türkçedir. Günümüzde kullanımı televizyonun ve sosyal medyanın etkisi ile giderek yaygınlaşan yoz dil sebebiyle, Türkçe giderek yozlaşmaya, kısırlaşmaya başlamıştır.

Bilinçsiz ve sorumsuzca yanlış Türkçe kullanımı dilimize ve dolayısıyla kültürümüze büyük zararlar vermektedir. Sinanoğlu bu tehlikeli gidişatı yabancı dil özentiliğine atıfta bulunarak ifade etmiştir. "*Kamuoyu yeterince uyuşturulmuştur. Çok değil birkaç nesil sonra Türkçeye 'byebye' denilecektir. Bu, Türkçeye, Türk tarihine, Türk egemenliğine, Türk dünyasına, Türkün dünya üzerindeki haysiyetine 'byebye' demektir.*"¹⁸⁹

3.6.1.3. Dil kirlenmesi

Kirlenmek kelimesi "*herhangi bir şeyin veya vücudun üzerinde oluşan, biriken pislik, utanılacak durum, leke*" olarak TDK sözlüğünde yer almaktadır.¹⁹⁰ Bir dil sorunu olan dil kirlenmesi de dilin üzerinde oluşan, biriken pislik olarak ya da dilin lekelenmesi olarak tanımlanabilir.

¹⁸⁸ Sinanoğlu, 2002, 29.

¹⁸⁹ Sinanoğlu, 2002, 35.

¹⁹⁰ İnternet: Kirlenmek. (t.y.). Türk Dil Kurumu-Güncel Türkçe Sözlük. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59dc8a8ec87566.7085655 adresinden 30 Mart 2016 tarihinde alınmıştır.

Yabancı dil hayranlığı ile dile giren kelimeler toplum tarafından yaygın olarak kullanılıp, benimsenmeye başladıkça dilin kirlenmesi sorunu ortaya çıkar. Dilin yabancı kelimeler tarafından istila edilmesi, yanlış kullanımı, kelime haznesinin fakirleşmesi, argolaşmanın artması ve aksan bozulmasını dil kirlenmesi olarak değerlendirebilir. Hiç şüphesiz dilin kirlenmesinde görsel-ışitsel medya hizmet sağlayıcıların etkisi büyüktür. Dilin sorumsuz ve özensizce kullanıldığı radyo ve televizyon yayınları Türkçeyi gittikçe kurtarılamayacak hâle getirmektedir. Ünalın'ın söylediği gibi, “*radyo ve televizyon kanalları, su kanallarının yaptığı işlevi dilimize yapmaktadır.*”¹⁹¹

Bir toplumu, millet yapan en önemli unsurlardan biri hiç şüphesiz dildir. Aynı kültüre ve aynı tarihe sahip, aynı topraklar üzerinde yaşayan ve aynı dili konuşan insanlar o milletin parçalarıdır. Dünya üzerinde milletlerinin varlığının sürdürülmesini isteyen her birey kültürlerinin taşıyıcısı ve aktarıcısı olan dillerini korumak zorundadır. Günümüz dünyasında iletişimin sınırları aşması ile insanlar başka kültürleri tanımakta, onların dillerini öğrenmektedir. Bu kültür alışverişlerinin olumlu yönleri olsa da farklı kültürlerin etkisinde kalma, farklı dillere özenme gibi olumsuz yönleri de bulunmaktadır.

Milletler arasındaki karşılıklı ilişkiler ve kültür alışverişleri, tarih boyunca da çeşitli alanlarda kelime alışverişlerine yol açmıştır. Bir dille bu yolla giren yabancı kelime ve ekler ya o dilde beliren bazı kavram ve şekil boşluklarını doldurma amacına dayanır yahut da zaman zaman görüldüğü üzere, yabancı kelimelere karşı duyulan moda haline gelmiş hayranlık ve dolayısıyla bir tür taklitçilik eğiliminden kaynaklanır. Yabancı dil hayranlığı ile yaygın olarak kullanılan kelimeler yüzünden anadilde karşılığı bulunan kavramlar unutulmakta yerine, kavramların yabancı dillerde ki karşılıkları kullanılmaktadır. Yabancı kelimelerin etkisi altında kalan dil, kültürel kimliğini kaybetmekte ve zamanla unutulmaya yüz tutmaktadır.¹⁹²

Dilin kısırlaşması-yozlaşması başlığında Türkçenin yeni kelime türetebilme bakımından ne kadar zengin bir dil olduğuna değinildiği üzere, “*Türkçenin bu olağanüstü yapısı Osmanlıcada 'ki Arapça, Farsça alıntılara rağmen hâkim yapı olarak kalmış, onun içindir ki yirmi yıl içinde tekrar öz ve halk Türkçesine dönmek mümkün ve kolay olmuştur. Türkçe*

¹⁹¹ Ünalın, 2005, 50.

¹⁹² Ünalın, 2005, 48.

'ye Arapça, Farsça karışması İslam'ı bir bütün olarak görme gereğinden ve Türklerin kendi hevesleriyle olmuştur.”¹⁹³

Yabancı dil hayranlığının ya da çeviri hataları ile Türkçeye yerleşen İngilizce kelimeler, artık yadırgamamakta ve rahatlıkla günlük konuşmalarda kullanılmaktadır. “Yabancı sözcüklerin söz dizimize gizlice, sinsice ya da açıkça yerleştirilmesinde televizyonun katkısı ise çok büyüktür. Süper, star, all star, rising star, ultra, plus, medya, level atlamak...”¹⁹⁴ “Türkçemiz kirleniyor, düşüncelerimizde kirleniyor. Düşüncelerimiz kirlendiği içinde dilimiz kirleniyor.”¹⁹⁵

“Yabancı kelime kullanma tutkusunu her geçen gün Türkçeyi bozmaktadır. Artık kol saatlerine TV reklamlarında watch deniliyor. Çamaşır makinelerine “full otomatik” deniliyor. Resmi kabul yerine resepsiyon, beyanat demeç ya da açıklama yerine deklerasyon, gerçekleştirmek yerine realize etmek, gözden geçirme elden geçirme veya bakım yerine revizyon, affedersiniz, kusura bakmayın özür dilerim yerine pardon, yekün veya toplam yerine total, yumuşak yerine soft kelimelerinin kullanılması bir ihtiyaçtan kaynaklanmamaktadır. Bin yıllık bakkalı doğulu olduğu için kovduk, batılı market geldi. Süpermarket ondan baskın çıktı. Süpermarketler son zamanlarda yerini hipermarketlere ve grosmarketlere bıraktı. Dilimizde karşılığı olduğu halde yabancı olanlarının kullanılması eğer bilinçsizse sorumsuzluğun, bilinçli ise ihanetin göstergesidir.”¹⁹⁶

Türkçe karşılıkları olmasına rağmen yabancı karşılıklarının kullanımı tercih edilen kelimelere örnekler verilebilir: “Absürt-Saçma, Adisyon-Hesap, Aksiyon-Eylem, Aktivite-Etkinlik, Asistan-Yardımcı, Bariyer-Engel, Bizzat-Kendisi, Camia-Topluluk, Cevap-Yanıt, Chat-Sohbet, Check-in-Giriş işlemi, Çek etmek-Yoklamak, denetimlemek, Data-Veri, Deklarasyon-Bildiri, Demo-Tanıtım, Dekont-Hesap belgesi, Dizayn-Tasarım, Ebeveyn-Ana baba, Egoist-Bencil, Ekstra-Fazla, E-mail-E-posta, Empoze etmek- Dayatmak, Full -Tam, Haysiyet-Onur, Hit-Gözde, İzolasyon-Yalıtım, Kabine-Bakanlar kurulu, Lanse etmek-Öne sürmek, Limit-Sınır, Marj-Pay, Motive etmek-İsteklendirmek, Mönü-Yemek listesi, Nüans-İnce ayırım, Ofis-İşyeri, Orijinal-Özgün, Provokasyon-Kışkırtmak, Rakip-Yarışmacı, Revizyon-Düzeltilme, yenileme, yenilenme, Sempati-Cana

¹⁹³ Sinanoğlu,2002, 25-26.

¹⁹⁴ Öngören, 1995, 18.

¹⁹⁵ Atalay, K. (2008). Alo Türkçe Neredesin?. İstanbul: Babıali Kültür, 183.

¹⁹⁶ Ünalın, 2005, 48-49.

yakınlık, Start Almak-Başlamak Tasarruf-Biriktirme, artırım, Yevmiye-Gündelik, Zaaf-Güçsüzlük, düşkünlük.”

Yabancı dilden Türkçeye yapılan çeviri hataları da dilin kirlenmesine sebep olmaktadır. *“Ne yazık ki İngilizceden çeviri yapılırken, Türkçenin mantığı, hiç dikkate alınmıyor. Çevirmeler kolayca kaçıp, bire bir çeviri yapıyor.”*¹⁹⁷

*“Filmde söylenenleri, biz Türkçeye nasıl söyleriz? İşte çevirmenler için, olmak ya da olmamak gibi varoluşsal sorun bu. Türkçedeki o karşılık bulunmalı, hatta o karşılık Türkçede başka başka nasıl söylenir, bu konu zorlanmalı ki, çeviri hakkını bulsun, dilimiz canlansın, yenilensin, beynimiz çalışsın, düşüncelerimiz gelişsin.”*¹⁹⁸ Çeviri yapılırken Türkçenin kuralları ve yapısı gözetilmelidir. *“Filmlerde dünyayı uzaylılar istila eder, dünyalılar da kurtuluş mücadelesi verirler ya; işte bizim ülkemizi de uzaylılar yabancılar değil “dünyalı yabancı diller” istila etmiş, üstelik istilacıları biz kendimiz buyur etmişiz, kurtulmayı falanda istediğimiz yok. Dilimizdeki yabancı sözcükler ve bu sözcükleri kullananlar hızla yaygınlaşıyor. Ayrıca yabancı dillerin birebir çevirisiyle, birçok tuhaf konuşma tarzı doluyor Türkçeye.”*¹⁹⁹

Sözcükler, televizyonda kullanıldığı haliyle akıllarda kalmaktadır. Yukarıda ifade edilen dil yanlışları sebebiyle Türkçe dil kirlenmesi sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır.

3.6.1.4. Dilde değişme ve dilde uydurmacılık

Dil bir kurallar bütünüdür. Aynı zamanda canlı bir varlıktır. Dilin canlılığını sürdürebilmesi için sürekli kendini geliştirmesi, yeni kavramlara karşılık gelecek yeni kelimeler türetebilmelidir. Fakat yeni kelime türetme işlemi gelişigüzel yapılamaz. Burada önemli olan dil kurallarına uyulması dilin yapısının korunmasıdır.

Yeni kavramlara karşılık yeni kelime ihtiyacı doğması tabii bir durumdur. Fakat yeni kelime türetme işi toplumda dil konusunda uzman olan kişilerce, bu konuda yetki sahibi

¹⁹⁷ Atalay, 2008, 17.

¹⁹⁸ Atalay, 2008, 18.

¹⁹⁹ Atalay, 2008, 7.

olan kurumlarca (TDK) yapılmalıdır. Dildeki değişme kuralları her dilin kendine hastır ve o dili kullanan milletin kültürel değişimi ile ilişkilidir.²⁰⁰

Bir dilde yeni kelimeler, ihtiyaç oluşması durumunda her zaman türetilir. Timurtaş, dili yapraklarını yenileyen ağaçlara benzetmektedir. *“Dildeki bu canlılığı görmemek, onun tabii bir varlık olduğunu inkâr etmek olur. Yalnız bu gelişme ve değişimin gelişigüzel olmadığına dikkat etmek gerekir. Bir ağaç nasıl zamana bağlı ve tabii olarak yaprak değiştirirse ve bu gelişme esas köke, öze bağlı olarak meydana gelirse, dildeki kelime değişmelerinde de öyle olur. Yaprakları nasıl atıp, hemen başka yaprakların çıkmasını istemek mümkün değilse, keyfi olarak kelimeleri atıp yerine başkalarını koymak da o derece imkânsızdır. Hele bir çınar yaprağını koparıp yerine mesela bir söğüt yaprağını tutturmak nasıl mümkün olamazsa, değişik ve yabancı bir ek ve kökle yapılan kelimeler de dil içinde öyle iğreti kalır. Ağaçta da, dilde de gelişme ve değişimin tabii olması, bünyeye uyması şarttır.”*²⁰¹

Türkçe yapısı gereği yeni kelimelerin oluşturulması açısından büyük kolaylık sağlar. Türkçe bilim dili ve şarkı dili olarak da dünyadaki en güzel diller arasında yer alır. Eğer dil, kendini geliştiremez ise, çağın ihtiyaçlarına cevap veremez ve diğer dillerin etkisi altında kalarak zamanla kimliğini kaybeder. Dilde değişim olması gereken doğal bir süreçtir. Burada önemli olan yukarıda da belirtildiği üzere bu işin uzman kişiler tarafından, ihtiyaçlara uygun olarak ve dil kurallarına dikkat edilerek yapılmasıdır. Aksi halde dilde değişimden ya da gelişimden bahsedilemez. Bunun adı “dilde uydurmacılık” olur.

*“Türkçede yeni kelimeler birleştirme (terkip) yahut türetme (iştirak) yoluyla meydana gelir. Yeni kelimelerin tutunabilmesi için doğru olması, dilin bünyesine uyması gerekir. Doğruluk ses, şekil, mana ve mefhum bakımlarından aranır. Yeni meydana getirilen bir kelime bu ölçülere uyduğu takdirde, uydurma değildir. Uydurma kelimeler dilin bünyesine ve kaidelerine aykırı olan kelimelerdir. Dilin gramerine uygun olarak yapılan ve mana bakımından da yanlış olmayan kelimeler uydurma değildir. Normal olarak türetilmiş kelimelerdir.”*²⁰²

²⁰⁰ Ünalın, 2005, 134.

²⁰¹ Timurtaş, F.K. (2008). Türkçemiz ve Uydurmacılık. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 12.

²⁰² Timurtaş, 2008, 12.

Sinanoğlu 'da dilde değişim meselesini bilim dili kapsamında değerlendirmektedir. “Her dilde bilimin ve tekniğin gelişen ihtiyaçlarını karşılamak için yeni terimler üretmek icap eder. Bu üretmeyi, genellikle dilciler değil, o bilimsel ya da teknik konuyu icat eden bilim adamı yapar. Neden mi? Elbet buluşunu ilk kez yazar ve anlatırken, yeni kavramların adını kendisi koyması gerekir de ondan. O konu başka bir dilde icat edilmişse de, yeni konuyu ilk kez ülkesine getiren tanıtan, uygulayan, daha da geliştiren bilim adamına, bu getirdiği yeni kavramların adını kendi dilinde koymak sorumluluğu düşer. Onun için bilimin ön saflarında vuruşan, dünya bilim meydanında güreş tutması gereken yabancı dil veya diller kadar kendi dilinin yapısını, sözcük, terim üretme kurallarını çok iyi bilmesini icap eder. Bu kendini bilen epeyce ilerlemiş her ülkede böyledir.”²⁰³ Türkçe önemli bir bilim dili olduğuna göre, bilim yönünden gelişmiş bir ülke seviyesine ulaşılacak isteniyorsa, Türkçenin kurallarına hâkim olarak, bilimsel gelişmelerin isimlendirilmesi gerekir.

Diğer tüm dil sorunlarında olduğu gibi dilde değişim olarak gözükken ama aslında dilde uydurmacılık olan dil kurallarını gözetmeden, başka dillere özenerek türetilen kelimeler özellikle televizyon yayınları aracılığı ile halk arasında yayılarak, dilin ahenginin bozulmasına yol açmaktadır. Özellikle kitlelere hitap eden ve etki gücü yüksek olan televizyon yayınlarında sunucular, spikerler, muhabirler... kelime üretme (uydurmacılık) gayretinden uzaklaşmalıdır.

Küreselleşme sürecinin etkisi ile teknolojinin neredeyse ışık hızına ulaştığı günümüzde internetin, sosyal medyanın ve televizyonların etkisi ile özellikle gençler, “uydurma Türkçe” olarak adlandırılabilen özellikle İngilizcenin etkisinin hissedildiği bir moda dil oluşturmaktadır. Yabancı kelimelerin Türkçede kullanımının yaygınlaşması Türkçenin giderek yabancılaşmasına sebep olmaktadır. Eğer, yabancı dil ithali günümüzdeki gibi devam ederse; Harma'nın da belirttiği gibi “gidişat, önce ‘Tarzanca’, daha sonra ‘Türkilizce’ ve en sonunda İngilizce olur. Bizler şuan da Türkilizce aşamasındayız. Onun için İngilizce evresine çok az bir zaman kaldığından, dilimizi ‘yaşayan Türkçeden’ korumalıyız.”²⁰⁴ “Hangi dili konuşuyoruz biz? Türkçe mi? Türkilizce mi ya da Turkche diye ucube bir dil mi?”²⁰⁵ Harma'nın ve Atalay'ın ifadeleri günümüzdeki Türkçede İngilizcenin etkisine vurgu yapmaktadır. Türkçe karşılığı olmasına rağmen İngilizcesi tercih edilen kelimelerin sayısı gün geçtikçe televizyon haber bültenlerinde de artmaktadır.

²⁰³ Sinanoğlu, 2002, 21.

²⁰⁴ Harma, D. (2002). Jargon ve Argo. RTÜK İletişim Dergisi. 5(32), 22.

²⁰⁵ Atalay, 2008, 19.

Bir örnek ile açıklamak gerekirse; televizyon haber bültenlerinde sıklıkla duyulan İngilizce kelimeye Türkçe bir kelime eklenerek uydurulan “start almak” kelimesi “başlamak” kelimesinin yerine çoğu kez tercih edilmektedir. Örneğin; 14 Mayıs 2018 tarihinde yayımlanan Fox Tv Ana Haber Bülteni’nde “HDP seçim startını verdi” ifadesi kullanılmıştır. Haberde Türkçeye İngilizceden giren “start” kelimesine iyelik eki eklenerek kelime Türkçeleştirilmekle kalınmamış “vermek” fiili kullanılarak “start vermek” biçiminde uydurma “ Tarzanca ya da Türkilizce” bir kavram oluşturulmuştur. Haber, İngilizce kelime kullanılmadan; “HDP seçim çalışmalarına başladı” biçiminde de verilebilirdi.

Yukarıda ifade edildiği gibi yabancı kelimelere özenerek, kelimeleri yanlış kullanmak “Türkçe” olarak ifade edilemeyen uydurma bir dil oluşturmaktadır. Halk arasında da kullanımı yaygınlaşan bu kullanımın örneklerini çoğaltmak gerekirse; “Kongrenin saat onda start alması gerekiyordu” , “Biraz komünike olması lazım”, “Daha önceki bekraunтта da bu tür başarıları var”, “ultra cesur hırsız, fuarda demo yapan şirketin standından cep telefonu çaldı”, “garden parti”, “büyük şehirlerde festfud yaygınlaştı”, “İlginç efektler ve animasyonlar var”, “kendi praym taymını yaratma”, transparan gelinlik”, “popülasyonu arttırmak”, “eski videosuna yeni bir versiyon kazandırdı” , “vi ay pi biletleri” . Örneklerde açıkça görüldüğü gibi Türkçe kullanımına yerleşmiş Türkçe ya da İngilizce olarak ifade edilemeyen farklı bir dil günümüzde özellikle televizyon ve internet aracılığıyla giderek yaygınlaşmaktadır.

3.6.1.5. Dilsizleşmek

İnsanlar, konuşarak iletişim kurabilen ve bu özellikleri ile diğer canlılardan ayrılan düşünebilen, düşündüklerini aktarabilen sosyal canlılardır. Mağara resimleri ile başlayan insanların iletişim süreci konuşma ve yazı dilinin oluşumu ile farklı bir sürece geçmiştir. İnsanlar arasındaki iletişimin temeli olan dil, günümüzde de çağın gerekliliklerine uyum sağlamaya çalışmaktadır. Teknolojinin gelişimi ile değişen ve çeşitlenen kitle iletişim araçları dil üzerinde de değişime ve çeşitlenmeye sebep olur. Sosyal medya araçları, sosyal medya dilini, radyo, radyo dilini, televizyon ise, televizyon dilini oluşturmuştur. Tezin konusu kapsamında televizyon teknolojisi açısından dil kavramına bakılacak olursa, televizyon görsel ve işitsel öğeleri bir arada sunarak farklı bir dil kavramı ortaya

çıkarmaktadır. Televizyonda çoğunlukla görsel dil ön plana çıkarılmakta yani görüntünün dili önem kazanmaktadır.

Yengin, dilin gittikçe küçülerek, görselliğin dilin yerini aldığından bahseder ve böylece iletişim kurma yöntemlerin de değiştiğine yani karşılıklı kurulan iletişimin yerini sadece algılamaya dayalı bir iletişimin aldığı söylemektedir. Yengin'in de belirttiği gibi; *“Dil ile gözle görünmeyen kavramları ifade edebiliriz. Ama görüntü sadece görülebilenleri verir. Kültürel yoksullaşmanın sonu dilsizleşmektir.”*²⁰⁶

Televizyonun günlük hayatımıza girmesiyle birlikte dil yönünden nasıl bir fakirleşmeye maruz kaldığımızı Ünsal Oskay şöyle dile getirmektedir: *“... Böylece aile ortamında bile başkaları ile konuşması azalan, konuşmayan, dinleyen, konuşmadığı için anlatacak şeyi olmamaya başlayan, sadece dinlediği için dinlemeye alıştırmış bir insana dönüştürülen modern toplumların insanı dil yeteneğini, bu yetenekle yakından bağlantılı olan iç dünya zenginliğini de yitirmeye başlamış bulunmaktadır.”*²⁰⁷

*“Görüntülü kültürün hayatın her alanını kuşatmasıyla birlikte okuma ve yazma özürü bir toplum olmaktan öte, medyanın egemenliğindeki medyatik bir dile mahkûm olmaktadır.”*²⁰⁸

Başta radyo ve televizyon teknolojisi olmak üzere kültürün aktarılması işlevlerini de kültürün bir parçası olan dilin olanakları ile sağlamaktadır. Kültürel zenginliklerin aktarılabilmesinin en büyük aracı dildir. Aktaracak kültürel değerler azalır, başka bir deyişle kültür yeterince korunamaz ve yok olursa, dilin kültürel aktarıcı olma işlevi de anlamını yitirir. Taşıyacak bir kültürü kalmayan dilin de zamanla kullanım alanı daralır. Kültürüne ve diline sahip çıkmanın yolu her ikisini de gerekli önemin verilmesi ile olur. Televizyon, kültür taşıyıcılığı açısından önemli bir medya hizmet sağlayıcıdır. Bu sebeple televizyon programlarında kültürel programlara ağırlık verilmeli, aynı zamanda dilin doğru kullanımına da önem verilmeli. Böylece kültürel yoksullaşmanın ve dilsizleşmenin önüne geçilebilir.

Dili, Avrupa kültürünün bir unsuru olarak gören Avrupa Birliği, “ne kadar farklılık, o kadar bütünlük” fikrini benimseyerek çok dilliliği²⁰⁹ multilingualism savunmaktadır.

²⁰⁶ Yengin, 1996, 59.

²⁰⁷ Oskay'dan aktaran Ünal, 2005, 23.

²⁰⁸ Ünal, 2005, 23.

²⁰⁹ Çok dillilik (multilingualism) dil ve kültür farklılığını kapsamaktadır.

“Avrupa’da Katalanca, Baskca, Frizyaca, Bretonca, Sorbca gibi²¹⁰” azınlığın kullandığı kaybolmaya yüz tutan diller mevcuttur. Ek 1’de dünya genelinde daha az kullanılan (laser used languages) ve kaybolmaya yüz tutmuş çok az sayıda insan tarafından kullanılan (least widely used languages) farklı dil ve lehçeler gösterilmektedir.

Günümüzde küreselleşmenin etkisiyle dilsizleşme hızlanarak ölü dil (dead languages) kavramı ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda Birleşmiş Milletler (BM) Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), “2000’de 21 Şubat tarihini Dünya Anadil Günü ilan etmiştir. BM verilerine göre dünyada her iki haftada bir dil, içinde geliştiği entelektüel ve kültürel ortamla birlikte yok olmaktadır. Dünya üzerinde konuşulan dillerin yüzde 40’ı yok olma tehlikesi altındadır. Bütün dünyada 7 binden fazla dil konuşulmakta, 5 binden fazla "yerli" kültür ve 370 milyondan fazla "yerli" insan yaşamaktadır.”²¹¹

BBC Türkçe'nin sorularını yanıtlayan UNESCO Dünya Tehlike Altındaki Diller Atlası Editörü Chris Molesey, yerli dilleri “*tarih yazılmaya başladığından beri belirli bir coğrafyada konuşulan diller*” olarak tanımlamaktadır. UNESCO Dünya Tehlike Altındaki Diller Atlası'na göre “*Türkiye’de 18 yok olmuş veya yok olma tehlikesi altında olan dil olduğunu göstermektedir. Bunların üçü tamamen yok olmuş durumda: Ubik, Mlahso ve Kapadokya Yunancası. Hertevin ise yok olmak üzere. Hertevin ve Mlahso dilleri Süryani dilleri ailesinden, bir diğer Süryani dili olan Turoyo da UNESCO listesinde ciddi olarak tehlikede olarak görülmektedir. Dil çalışmaları ve envanterinde bir diğer önemli kaynak olan Ethnologue adlı internet sitesi ise Türkiye’de hali hazırda konuşulmakta olan 39 dil olduğunu yazmaktadır. Listede Osetçe, Uygurca, farklı Arapça lehçeleri, Sırpça ve Arnavutça gibi kimisi Türkiye’de yerli kimisi de göçler sonucunda ülkenin dağıntık bölgelerinde konuşulan diller de yer almaktadır.*”²¹² BBC’nin haberinde yer aldığı gibi konuşulmayan ya da korunmayan diller yok olmaya mahkumdur.

3.6.1.6. Argo, kaba, küfürlü dil kullanımının yaygınlaşması

Argo, kaba ve küfürlü dil kullanımının yaygınlaşması dilin güzel kullanılmasının önündeki en büyük engeldir. Bir dili doğru ve anlaşılır kullanmak çok önemlidir. Ama önemli olan

²¹⁰ Çiftci, 2007, 11.

²¹¹ İnternet: Britanya Yayın Kuruluşu. Web: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-47311366> adresinden 10 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

²¹² İnternet: Britanya Yayın Kuruluşu. Web: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-47311366> adresinden 10 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

bir nokta daha vardır ki o da dili güzel bir biçimde kullanmaktır. Dili güzel kullanabilmek için dilin argo, kaba ve küfürlü ifadelerinden uzaklaşmak gerekir. Bu tarz kelimeler dilin ahengini bozarak, çirkinleşmesine sebep olur.

TDK'ya göre kaba kelimesi, “özensiz, gelişigüzel yapılmış, zevksiz” anlamına gelirken küfür, “*sövmeye, sövmek için söylenen söz*” olarak tanımlanmaktadır.²¹³ Argo (slang) kelimesi ise aşağıdaki anlamlara gelmektedir:

Argo;

1. *“Her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken çoklukla eğitimsiz kişilerin söylediği söz veya deyim.*
2. *Kullanılan ortak dilden ayrı olarak, belirli toplulukların, sesbilgisi, yapıbilgisi, sözdizimi ve anlam bakımından özellikler gösteren dili veya sözcük dağarcığı.*
3. *Farklı bir anlaşma biçimi sağlamak üzere aynı meslek veya topluluktaki insanların ortak dildeki kelimelere özel anlamlar vermek, bazı kelimelerde değişiklik yapmak, dilin lehçelerinden, eskimiş öğelerinden ve yabancı kökenli biçimlerinden de yararlanmak suretiyle oluşturdukları, herkesçe anlaşılmayan kelime ve deyimlerden oluşan, gereğinde mecazlı anlamlara da yer veren özel dil veya söz dağarcığı.”²¹⁴*

Bir dilde argonun yaygınlaşması, o dili kullanan her kesim tarafından kolaylıkla anlaşılacak, ortak kültürün ürünü olan ortak dilden uzak bir dili oluşturur. Argonun yaygınlaştığı dillerde kültür ve dil bağı giderek zayıflar. Son zamanlarda televizyonlarda izlenme oranı kaygısı ile yapılan programların çoğunda eğitimsiz kişilerin yer aldığı ve argo dil kullanımının yaygınlaştığı gözlemlemek mümkündür. Yapımcılar tarafından doğallık olarak görülen argonun ekranlarda sıklıkla yer bulması, toplum tarafından kullanılan ortak dilde de argonun yayılmasına sebep olur. Televizyon haber bültenlerinde argo kullanımına örnek olarak Reha Muhtar verilebilir.

²¹³ İnternet: Kaba. (t.y.). Türk Dil Kurumu-Güncel Türkçe Sözlük. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cb07949965576.24668007 adresinden 6 Haziran 2017 tarihinde alınmıştır.

²¹⁴ İnternet: Argo. (t.y.). Türk Dil Kurumu-Güncel Türkçe Sözlük. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cb07945131247.70652783 adresinden 3 Haziran 2017 tarihinde alınmıştır.

Argo, bir dilin parçası olmakla birlikte, toplumun belli bir çevresi tarafından kullanılan, kendine özgü sözcük, deyim ve deyişlerden oluşan özel bir dildir. Argo küfür değildir fakat küfürlü argo terimler de vardır. Ortak dilden olmakla birlikte her yerde ve her zaman kullanılmayan ya da kullanılması hoş karşılanmayan; külhanbeylerinin, serserilerin ya da eğitimsiz kimselerin kullandıkları sözcük, deyim ya da söz olarak da tanımlanan argoda kelimelerin anlamı örtüktür. Eski anlamlar yeni anlama kavuşturulur. Uydurmadır. Anadildeki kelimeyi bozma, yabancı kelimelerle yerliyi birleştirme yaygındır. En çok mizah ve küfürlü söyleyişlerdedir.

Konuşma dilinde kullanılan argo kelimeler, kaba olmakla beraber sanatlı yönü de olan kelimelerdir.²¹⁵ Burada önemli olan husus her şey de olduğu gibi argo kullanımında da belirli bir sınırlama olmasıdır. Argo, dilin bir parçası olarak dilin içerisinde bir yer sahibidir. Fakat dilin bütünü değildir.

Dilde kaba söylemlerin ve küfrün yaygınlaşması ise, özensiz ve çirkin kelimelerin dilin güzelliğini bozmasına neden olur. Kaba ve küfür içeren söylemler, bireyleri ve toplumu rencide edici, küçük düşürücü kısacası hoşla gitmeyen ifade şekilleridir. Duygu ve düşüncelerin aktarım aracı olan dil, güzel ve özenli kullanılırsa, kaba ya da küfür içeren kelimelerden daha net bir şekilde duygu ve düşüncelerin dışavurumu gerçekleşebilir. Televizyonlarda özellikle, tartışma ortamına açık canlı yayınlarda kaba ve küfürlü söylemler sıklıkla yer almakla birlikte, RTÜK kuralları gereğince son zamanlarda bu tarz ifadeler kullanıldığında yayının sesi kesilmektedir. Böylece, ekranlarda kişileri incitici, gururlarına dokunabilecek ya da suçlayabilecek ifadelerin önüne geçilmeye çalışılmaktadır.

²¹⁵ Ünal, 2005, 112.

3.7. Dil Açısından Türk Televizyon Tarihinin Değerlendirilmesi (Kamu Yayıncılığı Ve Özel Yayıncılık)

İlk kez 1936 yılında İngiltere’de başlayan televizyon yayınlarının etkisi Türkiye’de 1990’lı yıllardan sonra fark edilmiştir.

1960’dan önceki yıllarda İstanbul Teknik Üniversitesi televizyonu ilk kapalı devre televizyon yayınına gerçekleştirdi. Ankara televizyonu (TRT) ise, 31 Ocak 1968 yılında ilk deneme yayınına gerçekleştirdi.²¹⁶ “Özerk bir iktisadî” devlet kuruluşu olarak kurulan TRT 1968 yılında başlattığı televizyon yayınlarını, devlet desteği ile zamanla teknik ve içerik olarak genişletmiştir.²¹⁷

“Radyo ve televizyonun dil sorunlarına neden olmaya başlaması yayıncılıkta devlet tekelinin kırılmasıyla başlar. Radyonun 1970’li yıllara kadar dil üzerinde pek olumsuz bir etki yapmamasının, dilin argosuna itibar edilmemesinin sebebi, radyonun devlet tekelinde olması ve özel radyoların devreye girmemesiydi.”²¹⁸ “1990 yılına değin, yayın tekelinin TRT’de olduğu dönemde, radyo ve televizyon spiker, sunucu ve seslendirmenlerin niteliklerinin korunduğu söyleyebilir. Ancak yayın tekelinin hazırlıksız-plansız-hukuksuzca kırılıp ilk özel radyo ve televizyonların birbiri ardına ortaya çıkmaya başlamasıyla bu konuda her şey tepetaklak oldu.”²¹⁹ Yayıncılık ticari boyuta taşınca dil konusundaki hassasiyet de yavaş yavaş ortadan kalkmaya başlamıştır. Özel televizyonların sayılarının artması ile birlikte kamu yararı öncelikli değil kâr öncelikli yayıncılığa geçiş yapılmıştır. Neticede izlenme oranlarının yüksek olması reklam ve destekleyici (sponsor) sayısının yüksek olması anlamına gelir. Televizyon devlet tekelinde iken, yayınlar sıkı bir denetim sürecinden geçerek ekranlarda yer alabilirdi. Ayrıca, televizyonda çalışacak kişilerin yetenekleri zorlu sınavlar ile ölçülerek işin ehli insanlar yayıncılık alanında hizmet verebiliyordu. TRT’nin okul olarak nitelendirildiği yıllarda TRT spikerleri Türkçe kullanımı konusunda birer örnek olarak gösterilmekteydi. TRT’nin altın çağını yaşadığı yıllarda televizyonda Türkçede altın çağını yaşıyordu denilebilir.

²¹⁶ Cankaya, Ö. (1997), Dünden Bugüne Radyo Televizyon. İstanbul: Beta Yayınevi, 30-32.

²¹⁷ Aziz, 1975, 43.

²¹⁸ Kayra, 2000, 18.

²¹⁹ Erata, 2010, 112.

“Televizyon radyonun sese dayalı gücünün yanını görüntü gücünü de ekleyerek, geniş kitlelere seslenmeye başladı. O dönemlerde tek kanal olan TRT özellikle dil konusuna hassasiyet göstermekteydi. 1940 ila 1970 yıllarında dilimizin şekillendirilmesi ve yönlendirilmesinde TRT’nin mühim bir rolü vardı.”²²⁰ “TRT’nin dile verdiği önemi 1996 Genel Yayın plânından anlamak mümkündür. “2.2.0.0.0.0- Türkiye Radyo Televizyon Kanununun 5. Maddesinde yer alan Genel Yayın Esasları (2) (11.11.1983 tarih ve 2954 sayılı kanun) madde-9. Kolayca anlaşılabilir, doğru, temiz ve güzel bir Türkçe kullanmak.”²²¹

Aşağıda RTÜK’ün yaptığı araştırma kapsamında katılımcılar, Türkçeyi en iyi kullanan kanal olarak devlet kanalı TRT’yi seçmişlerdir. Bu sonuçtan da anlaşılacağı üzere televizyonda Türkçenin hatalı kullanımı özel kanalların özensiz kullanımları ile yaygınlaşmıştır.

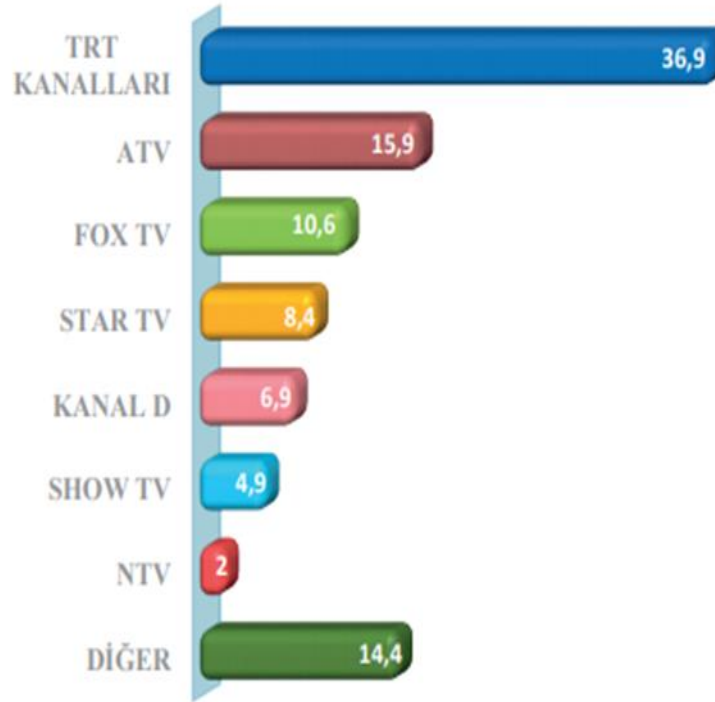
²²⁰ Kayra, 2000, 34.

²²¹ Kayra, 2000, 20.

Grafik-14. Size Göre Türkçeyi En İyi Kullanan Televizyon Kanalı Hangisidir? (%)

(Açık uçlu soruya verilen cevaplardan derlenmiştir.)

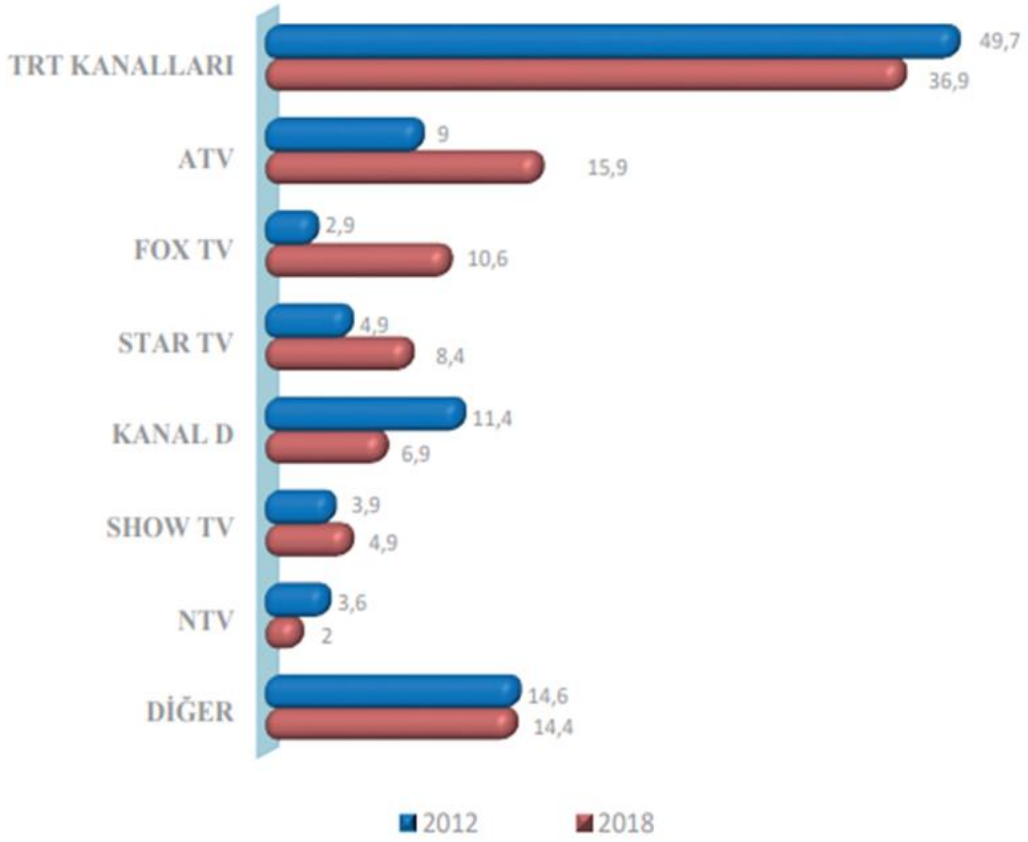
(Cevap veren sayısı = 1.948)

Resim 3.3. Türkçeyi en iyi kullanan kanal²²²

²²² İnternet: RTÜK. (2018). Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyonizlemeegilimleriarastirmasi2018.pdf> adresinden 21 Mart 2019 tarihinde alınmıştır.

**Grafik-15. Size Göre Türkçeyi En İyi Kullanan Televizyon Kanalı Hangisidir (%)
2012-2018 Karşılaştırması**

Resim 3.4. Türkçeyi en iyi kullanan kanal karşılaştırması²²³

²²³ İnternet: RTÜK. (2018). Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyonizlemeegilimleriarastirmasi2018.pdf> adresinden 21 Mart 2019 tarihinde alınmıştır.

4. HABER, TELEVİZYON, HABER VE DİL İLİŞKİSİ, TELEVİZYON HABER BÜLTENLERİNİN ÖZELLİKLERİNİ DİL AÇISINDAN DEĞERLENDİRME

4.1. Genel Olarak

Tezin bu bölümünde televizyon haber bültenlerinde dil kullanımı, haber ve dil ilişkisi bağlamında irdelenmektedir. Televizyon haber bültenlerine yönelik yapılan araştırmalarında yer aldığı bölümde; haber bültenlerinin özellikleri kapsamında televizyon haber bültenlerinde dilin doğru, güzel ve anlaşılır kullanmanın önemine vurgu yapılmaktadır.

4.1.1. Sözlük Anlamında Haber

Haber (news), en geniş tanımı ile insanın bilme ve öğrenme isteğini karşılayarak edinilen her türlü bilgi (olay, fikir) olarak tanımlanabilir. İnsan, çevresinde gerçekleşen ya da gerçekleşecek olan olaylar hakkında bilgi sahibi olmak için sürekli öğrenme isteği ve çabası içindedir. İnsan, doğasında olan bu istek ve çaba doğrultusunda hayatın çeşitli alanlarına yönelir ve din, felsefe, sanat, doğa, tarih, gündem bilgisi gibi pek çok bilgi türüne erişerek hayatını sürdürür. Öyleyse insan, olayları ve durumları bizzat tecrübe ederek, tecrübe eden insanlar ile iletişime geçerek, okuyarak ya da izleyerek kısacası haberleşerek en temel ihtiyacı olan bilgiye ulaşma gayesi içindedir. Karşılıklı haber(bilgi) alışverişi olarak tanımlanan haberleşmenin kaynağı haberdan (bilgi) gelmektedir. İnsan, öğrendiği bilgileri diğer insanlara aktarmak ister. Böylece insanlar arasında bir haberleşme ağı başka bir deyişle bilgi alışverişi oluşur.

Haber, TDK'da *“iletişim veya yayın organlarıyla verilen bilgi”* ²²⁴olarak tanımlanmaktadır. Haberin sözlük tanımında bilgi unsurunun öne çıkarıldığı görülmektedir. TDK tanımında dikkat çeken bir diğer husus; *“iletişim ve yayın organlarıyla”* ifadesidir. Haber verme-bilgi aktarma; kitle iletişim araçları, medya hizmet

²²⁴ İnternet: Haber. (t.y.). Türk Dil Kurumu-Güncel Türkçe Sözlük. Web:

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cb07945131247.70652783 adresinden 23 Eylül 2017 tarihinde alınmıştır.

sağlayıcılar, yayın organları ya da medya olarak ifade edilen mecraların işlevlerinden biridir. Dolayısıyla haber tanımı yapılırken ilk akla gelen tanım; bu araçlar vasıtasıyla yapılan toplumsal bilgilendirme ve toplumu haberdar etmedir. Literatürde de kitle iletişim araçlarının en başta gelen işlevi ani hakkı yahut görevi; haber vermek ve bilgilendirmektir.

Oxford sözlüğüne göre; yeni ve taze bilgi; son olayların bildirilmesi yani rapor edilmesi anlamına gelmektedir. “Haber” kavramı ise; radyo ve televizyonda en son haberlerin düzenli biçimde yayınlanması anlamındadır.²²⁵

Kaynakların çoğunda haber, insanın bilme isteğinin sonucunda ulaştığı bilgi olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, Devran’ın derlediği haber tanımlarından bir ortak tanım çıkartıldığında haber; insanların bilmek ve öğrenmek istedikleri olaylar olarak ifade edilebilir.²²⁶

Haber, genel olarak bilgi ve enformasyon olarak tanımlanan bir kavramdır. Dolayısıyla habere karşılık gelen bilgi kavramı, pek çok kaynakta enformasyon (information) olarak yer almaktadır. TDK’da “enformasyon; haber alma, haber verme, haberleşme” olarak, bilgi ise; öğrenme, araştırma veya gözlem yolu ile elde edilen gerçek, malumat” olarak tanımlanmaktadır.²²⁷

Bilgi ve enformasyon aynı anlamda kullanılan kelimeler olmalarına rağmen aralarında bazı farklılıklar vardır. Kitabında bilgi ve enformasyon arasındaki farklara yer veren Yüksel’e göre; “bilgi, bir ihtiyaçtan doğarak, ulaşılması belirli bir süreci kapsayan, dolayısıyla daha dar bir kesimin ulaştığı bir eylemdir. Enformasyon ise; ihtiyaç oluşmadan hazır bulunan, ulaşılması daha kolay olan, daha az bilgi içeren ve daha geniş bir kesime iletilen, bilginin belirli teknikler ile dönüştürülmüş biçimidir.”²²⁸ Öyleyse enformasyonu, işlenebilen, işlendiğinde de habere dönüşebilen her türlü veri olarak tanımlamak mümkündür.

²²⁵ Oxford. (1884). Oxford Sözlüğü. İngiltere: Oxford Üniversitesi.

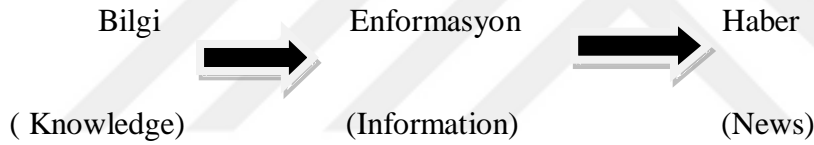
²²⁶ Devran, Y. (2010). Haber Söylem ve İdeoloji İstanbul: Başlık Yayınevi, 79.

²²⁷ İnternet: Bilgi. (t.y.). Türk Dil Kurumu-Güncel Türkçe Sözlük. Web:

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cb07945131247.70652783 adresinden 18 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır.

²²⁸ Yüksel, E. (2010). Medya ve Habercilik. İstanbul: Çizgi Yayınevi, 12.

Televizyon ve diğer medya hizmet sağlayıcılar, bilgi kavramı yerine enformasyon ile ilgilenmektedir. Çünkü yayıncılıkta zaman önemlidir. Yayıncılıkta haber verme sürecinde önemli olan, haberin aslında enformasyonun, hızlı bir biçimde hedef kitleye ulaştırılmasıdır. Bu sebeple tarafsız bir üslupla, genellikle di’li geçmiş zaman kipi ile kurulan kısa, öz, anlaşılır cümleler ile bilgiler işlenmektedir. Bilgi ve enformasyon ayrımından yola çıkılarak, bilginin dönüştürülmüş hâli olan ve medya hizmet sağlayıcılar (televizyon, radyo,...) aracılığıyla geniş kitlelere kolayca aktarılabilen haber ile ilgili şöyle bir ifadeye bulunulabilir: Medya hizmet sağlayıcılar ile aktarılan haber, bilginin kaba hâli değil, aksine bilginin belirli tekniklere göre işlenip, sunulduğu biçimdir. Medya, kaynağından aldığı bilgiyi haber üretim sürecinden geçirerek, gereksiz bilgilerinden ayrıştırarak, belirli haber yazma tekniklerine göre yazar ve belirli haber sunum teknikleri ile sunar. Bu durumu aşağıdaki biçimde izah etmek mümkündür:

4.1.2. Söylem ve ideoloji aracı olarak haber

Daha çok yazılı basında çalışan haberciler için kullanılan “gazeteci” kavramı televizyon habercileri içinde kullanılabilir. Dolayısıyla gazetecilik normları televizyon habercilerini de kapsamaktadır. İnal, profesyonel gazetecilik normlarının, haberin pazara sunulan bir metaya dönüşmesi sonucu ortaya çıktığını ifade etmektedir. Bu kapsamda televizyon habercilerinin nesnellik ve tarafsızlık gibi ölçütlere uyması beklenilmektedir.²²⁹ Haberde kullanılan dil her ne kadar tarafsız olmalı denilse de uygulama da durum farklıdır. Çünkü haber ideolojiktir. Haberde kullanılan dil ister istemez vurguludur ve haberi yazan gazetecinin kültürel, ideolojik bakış açısını yansıtmaktadır. Öyleyse, haberi bir söylem aracı olarak tanımlamak mümkündür. Söylem anlamında haber tanımına geçmeden önce söylemin tanımına yer vermek gerekirse; TDK’ya göre söylem; “söyleyiş, söyleniş,

²²⁹ İnal,1996, 20-21.

telaffuz ve ifade” olarak tanımlanmaktadır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere söylem, dilin imkânlarını kullanarak, dili işleyerek oluşturulan bir söyleyiş ya da ifade biçimidir.

Toplumdaki sınıfların kendilerine özgü söylemleri yani kendi bakış açılarını kendilerine özgü ifade ediş biçimleri vardır. Devran, dilsel eylemde bulunma olarak ifade edilebilen söylem ile güç arasında bir bağ olduğunu ve bu bağlamda belirli meslek gruplarının ellerindeki güç doğrultusunda söylemsel bir güce sahip olduklarını belirtmektedir.²³⁰ Devran’ın da belirttiği gibi söylem, bir gücün yansımasıdır. Meslek gruplarının söylemsel bir güce sahip olduğu görüşünden yola çıkılarak, günümüzde önemli bir güç kaynağı olarak gösterilen görsel-ışitsel medya hizmet sağlayıcılarının da dili kendine özgü kurallar ile farklı bir söyleyiş biçimi hâline getirerek “haber söylemi” oluşturduğu ifade edilebilir.

Haber, dili ve dolayısıyla söylemi kendine özgü kurallar çerçevesinde biçimlendirerek bir haber dili oluşturmaktadır. Ergül’ün de belirttiği gibi; “*Metin içerisindeki yan anlamların çözümlenmesi, metinde gizli kalan bilginin ortaya çıkarılabilmesi için yaşamsal bir öneme sahiptir.*”²³¹ Bu nedenle haber metinlerinde söylem çözümlenmesi yapılarak, haberi yapan muhabirin, haberi düzenleyen editörün ve ona son şeklini veren haber masası şefinin, haberi yayımlayan gazetenin ya da yayınlayan televizyonun, haberi ele alış biçimi ile haber metninde hangi gerçekliği nasıl ele aldığı, nelerin ön plana çıkarılıp, nelerin göz ardı edildiği ortaya çıkarılabilir.

Daha önceki bölümlerde dil tanımı yaparken dilin, duygu ve düşünce aktarımı sağlayan önemli bir araç olduğuna değinilmişti. Dil, Devran’ında belirttiği gibi aynı zamanda bir ideolojik olgudur.²³² TDK ideolojiyi, “bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dini, moral, estetik düşünceler bütünü” olarak tanımlamaktadır.²³³ Öyleyse ideoloji, belirli bir grubun, dili kullanarak oluşturduğu söylemlerinin (ifadelerinin) temelinde yer alan, kendi çıkarlarını destekleyen düşüncelerinin bütünüdür. Bu sebeple, toplumda söz sahibi olmak isteyen kişiler, gruplar kısacası söylem gücünü elinde tutmak isteyenler, dili bir ideolojik araç olarak kullanmaktadır. Haber de dilin unsurlarını kullanarak, dilin söylemsel gücünden yararlanan bir anlatı olduğu için haberi ideoloji aracı

²³⁰ Devran, 2010, 24-27.

²³¹ Ergül, H. (2000). Televizyonda Haberin Magazinleşmesi. İstanbul: İletişim Yayınları, 85.

²³² Devran, 2010, 24.

²³³ İnternet: İdeoloji. (t.y.). Türk Dil Kurumu-Güncel Türkçe Sözlük. Web:

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cb07945131247.70652783 adresinden 13 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır.

olarak da tanımlayabilmek mümkündür. Haber, dili kendine özgü kurallar ile yeniden inşa ederken, bir söylem oluşturmaktadır. Burada önemli olan husus; bu yeniden yapılandırma sürecinde haberin, gerçekliği ne kadar yansıttığıdır. Zira haber söylemleri ile gerçeklikte yeniden inşa edilmektedir. Konuyu bir örnek ile açıklamak gerekirse; bir haberde dilin kullanım biçiminden, gerek yazılı gerek görsel olarak haberde yer alan unsurların sıralanışından, haber metninde öne çıkarılan içerikten, haberin gerçeği yansıtış biçiminden, kısacası haberdeki söylemden yola çıkılarak, haberi hazırlayan medya kuruluşunun hangi ideolojinin savunucusu olduğu kanısına ulaşılabilir. Aynı haber, farklı medya kuruluşlarında birbirinden çok farklı olarak ele alınıp, işlenebilmekte ve dolayısıyla aynı gerçekliği yansıtmayabilmektedir.

Altusser'e göre medya; aile, okul, sendika gibi devletin ideolojik aygıtlarıdır. İdeolojik aygıtlar zor kullanarak değil, ideolojiyi kullanarak işlemektedirler.²³⁴ Haber metinlerinde ya da kurgusunda da haberin kendine has dili kullanılarak yani gösterge bilimsel bir kod oluşturularak, alıcıya (hedefe) belirli mesajlar iletilmektedir. Haberin her ne kadar tarafsız ve bağımsız olması gerektiği söylenirse de bu çok mümkün olmayan bir durumdur. Van Dijk, Bourdieu'nün görüşlerinden yola çıkıldığında televizyon habercilerinin var oldukları iktidar gruplarının söylem türleri hakkında göreceli bir özgürlüğe sahip oldukları söylenebilir. Çalıştıkları kurumun ideolojisini benimseyen televizyon habercileri, haber söyleminin sunuş biçimini belirlemede etkindirler.²³⁵ Nitekim haber, muhabirden yayıncı kuruluşa kadar her aşamada belirli kontrol süreçlerinden geçerek yayınlanmaktadır. Dolayısıyla haber, muhabirin ideolojisini, değer yargılarını, olaya bakış açısını yansıttığı gibi, yayın kanalının yetkilendirdiği haberin editörlüğünü yapan kişi ya da kişiler tarafından da bir değerlendirmeden geçirilerek, kanalın ideolojisine uygun biçime getirilmekte ve hedef kitleye öyle ulaştırılmaktadır. Haberin oluşturulmasından yayınlanmasına kadar geçen böyle bir süreçte haberin yansızlığından bahsetmek pek mümkün olmamaktadır. Öyleyse haberin, gerçekliği tarafsızca yansıttığı söylenemez. Aksine haber, haberi hazırlayan ve yayınlayan kişilerin ideolojileri doğrultusunda, seçtiği kelimeler (dilsel öğeler), sıralamalar, uzman söylemleri, görüntüler ve kurgu teknikleri ile gerçekliğin yeniden oluşturulmasıdır. Dolayısıyla, haber bir söylem ve ideoloji aracıdır.

²³⁴ İnal, M. A. (1996). Haberi Okumak. İstanbul: Temuçin Yayınları, 59.

²³⁵ İnal, 1996,68.

Fowler, Fairclough, Kress, Kunelius gibi dilbilimciler haberi aktarırken seçilen sözcükler (lexicalization) ve cümle yapısı (syntax) üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu açıdan yapılan araştırmalarında ise; “sözcüklerin anlamların şeffaf bir taşıyıcısı olmayıp” mevcut iktidarın söylemlerinin temsili olduğu sonucuna varmaktadır.²³⁶ Görüldüğü üzere haberin konusunu belirleme aşamasından haberin yazım aşamasına kadar her süreçte mevcut iktidar/güç kendini hissettirmektedir. Haberi aktarırken dilin gücü ile bir söylem oluşturulmakta ve bu söylem bir ideolojinin taşıyıcısı olmaktadır. Saussure, ifade ettiği gibi “Sözcük yalnızca bir anlam içermekle kalmaz aynı zamanda bir değer taşır.”²³⁷

Televizyon haberlerinde tarafsızlığın korunabilmesi için haber ve yorum ayrımının yapılması genel kurallardan biridir. İnal’ın da ifade ettiği gibi haberde “yorumdan arınmış bir dil” mümkün değildir. “Haberde yorum, gazeteciler tarafsız olamadıkları için değil; dil, sözcükler, kullanılan işaretler çok vurgulu olduğu için her zaman vardır ve kaçınılmazdır.”²³⁸ Televizyon kanallarında aynı haber birbirinden farklı haberler olarak algılanabilecek düzeyde farklılaştırılarak izleyiciye aktarılabilmektedir. Çünkü haber bir olayın tamamını yansız olarak aktardığı algısını yaratırken arka planda bir ideolojinin yansıtıcısı görevini üstlenerek bir olayın sadece bir kısmını yani kendi ideolojisine yakın olan alanını aktarmaktadır. Bunu da “uygun bir metafor” kullanarak yapmaktadır.²³⁹

Küreselleşmenin etkisi ile tüm dünyayı kapsayan haberde var olan gerçeklik yeniden inşa edilmektedir. Haberi dünyaya açılan bir pencere olarak niteleyen Tuchman’ın yaklaşımından hareketle, bu pencereden bakılarak inşa edilen gerçekliğin aslında var olan gerçekliğin sadece görece değişken olan sadece bir kısmını içerdiği ifade edilebilir. Bu bağlamda haber doğal olarak bir ideolojik yansımadır.²⁴⁰

Haber ve dil ilişkisini söylem çerçevesinde irdelerken, “uydurma” (asparagas ya da yalan haber) ve “yapmacık” haber kavramlarına da yer vermek yerinde olacaktır. Uydurma ve yapmacık haber yapma yollarının temelinde dil vardır ve bir haberin uydurma ya da yapmacık olmasının nedenleri; söylem (haberın ifade ediliş biçimi) ve/veya ideoloji (belli bir ideolojiyi desteklemek için) olabilmektedir. Şöyle ki, gerçekte var olmayan olayları

²³⁶ İnal,1996,46

²³⁷ Saussure’den aktaran İnal, 1996,48

²³⁸ İnal,1996, 22.

²³⁹ Mumby, D. K. ve Spitzack, C. (2002). (Çev. Gülcan Seçkin). İdeoloji ve Televizyon Haberleri: Politik haberlerin Metaforik Çözümlemesi Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 73.

²⁴⁰ Mumby, ve Spitzack, (Çev: Seçkin, G.). 2002, 76.

olmuş gibi yansıtmaya “uydurma” ya da “asparagas” haber adı verilir. Gerçekte var olan bir olaydan yola çıkarak, gerçekte var olmayan bir haberin ortaya çıkarılmasına ise; “yapmacık” haber adı verilir. Yani uydurma haberde; gerçek dışı bir olay ele alınıp haber yapılırken, yapmacık haberde; gerçek bir olay üzerinden gerçeğin dışına çıkılmaktadır.

4.1.3. Diğer Haber Tanımları

Haber toplumun büyük çoğunluğunu ilgilendiren, haber değeri unsurlarını (ilginçlik, anlamlılık, önemlilik, uygunluk, yenilik ve kamu yararı) ihtiva eden olaylardır. Bu tanımdan anlaşılacağı üzere, her olay haber değeri taşımamaktadır. Ergül, Johann Galtung ve Mari Ruge tarafından bir araya getirilen haber ölçütlerini şu şekilde sıralamaktadır: *“Olayın süre olarak uygunluğu, konunun ölçüsü, konunun açıklığı ve anlaşılabilirliği, habere konu olan olayın kendini izleyiciye anlatabilme niteliğine sahip olması gerekir, konunun anlamlılığı, konunun uygunluğu, olayın beklenmedik oluşu, olayın sürekliliği ve kompozisyon.”*²⁴¹ Bu sıralamada habere konu olarak seçilen olayın içeriği üzerinde durularak en son da haberin de bir kompozisyon yani anlatım metni olduğu belirtilmiştir. *“Haberde başlıca; gerçeklik, kamu yararı ve/veya kamusal ilgi, güncellik ile haberin verilmiş şekli ile haberin konusu arasında fikrî bağıllık unsurları bulunmalıdır”* şeklinde haberin unsurlarını açıklayan Çiftci, haberin ölçülü olarak verilmesi gerektiğini de belirtmiştir.²⁴² Bir olayın haber olarak değerlendirilebilmesi için; sıralanan haber unsurlarının tamamını taşıması gerekmektedir. Haberinin unsurlarını kısaca açıklamak gerekirse;

1. Haber; ilginç olmalıdır. Toplumda merak uyandıracak, bilinmeyen, aniden gelişen, kısacası alışılmışın dışındaki konular haber yapılmalıdır.
2. Haber; anlamlı olmalıdır. Haber yapılması planlanan konunun, toplum açısından bir anlamı olması gerekir. Yani sırf haber olsun diye haber yapılmamalıdır.
3. Haberinin bir diğer unsuru; önemliliktir. Bir olayın habere dönüştürülmesi için toplum açısından bir önem taşıması gerekir. Yani ortaya çıkan olay ya da olayın sonuçları, toplumu kültürel, sosyal, ekonomik vb. açılardan etkilemelidir.

²⁴¹ Ergül, 2000, 88-89.

²⁴² Çiftci, A. (2008). Vatandaşlık Bilgisi Demokrasi ve İnsan Hakları. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yay., 289. (Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. İçel, 2018, 132.)

4. Haberin bir diğ er unsuru olan yenilikten kast edilen; ya olay yeni yani g üncel olmalı ya da ortaya ç ıkan olgu yeni olmalıdır. Aksi hâlde yeni olmayan haber toplumun ilgisini ç ekmez ve önemini kaybeder.
5. Haberin bir diğ er unsuru ise; kamu yararı ve/veya kamu ilgisidir. Haber alma ve haber verme insanların sahip oldu ğ u vazgeç ilmez hakları arasındadır. Dolayısıyla, toplumu bilgilendirmek, haberdar etmek için yapılan haberlerde kamu yararı ön planda tutulmalıdır. Kamu açısından bir yararı olmayan olaylar, haber değ eri taşı mazlar. Bir haberde kamu yararı varsa, herhalde onda kamu ilgisi de vardır. Ne var ki, kamunun ilgi duydu ğ u her haberde mutlak suretle kamu yararının da bulundu ğ unu söylemek mümkün de ğ ildir.

Haberi bir anlatı olarak ifade etmek mümkündür. Bir olayın toplum tarafından duyulmasını, öğrenilmesini sa ğ layan haber; görsel, iş itsel ya da her ikisini de iç erecek şekilde kendine özgü yöntemleri ile düzenlenmiş yazılı, görsel ya da iş itsel anlatıdır.

Bülbül, Unesco Genel Kurulunda Kasım 1980 yılında görüşülerek, kabul edilen MacBride Raporunda (MacBridge Report)²⁴³ kitabında yer alan kitle iletişim araçlarının iş levlerinin irdelendi ğ i “Ç a ğ daş Boyut” bölümünde, haberin tanımına yer vermiştir. Rapora göre, “*Bireysel, toplumsal, ulusal ve uluslararası durumları akılcı bir biçimde kavramak ve gerekli kararları alabilmek için zorunlu olan yer, olgu, ileti, görüş ve yorumların türüne haber denmektedir.*”²⁴⁴ Rapordaki tanımda, haberin ulusal ve uluslararası alanlarda ortaya ç ıkan durumları analiz edebilmek için ne denli önemli oldu ğ u vurgulanmaktadır. Öyle ki haber, ulusal ve uluslararası alanlarda belirli etkileri oluşturabilecek, ÷ lke yönetimlerinin tutum ve davranış larını yönlendirebilecek, uluslararası alanda krizler yaratabilecek kadar önemli içeriklere sahip olabilen yer, zaman, mekân bilgileri iç eren metinlerdir.

4.1.4. Haber ve Dil İlişkisi

Yukarıda yapılan haber tanımlarında ifade edildi ğ i üzere insanların merak duydu ğ u, olmuş ya da olacak olan olaylar ile ilgili bilgileri iç eren metinlere haber denilmektedir. Hiç ş üpheş haber unsurlarını iç eren olayları, gerek gazete gerek radyo ya da televizyon haberlerine dönüştürmek için, dilin imkânlarından yararlanır. Haber için seç ilcek konu

²⁴³ Uluslararası Nobel ödüllü Seán MacBride tarafından yönetilen Uluslararası İletişim Sorunları Araştırma Komisyonu tarafından yazılmış bir 1980 UNESCO yayını.

²⁴⁴ Bülbül, R. (2001). Haberin Anatomisi ve Temel Yaklaşımlar. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 76.

ne kadar önemli ise, haberi yazarken kullanılan dil de o kadar önemlidir. Öyle ki, haberde kullanılan dil, haberin toplumda oluşturacağı algı üzerinde doğrudan etkilidir. Aynı habere giden A muhabirinin, haber olarak seçtiği konu, B muhabirinin, haber olarak seçtiği konudan farklı olabileceği gibi, aynı konuyu her iki muhabir de farklı açılardan ele alıp, haber metnine dönüştürebilir. Çünkü her iki muhabirin olaya bakış açıları farklı olacağı gibi dünya görüşleri de farklıdır. Demek ki haber yazma süreci, haber olarak seçilen konunun, “haber dilini” kullanarak bir haber metnine dönüştürülme sürecini ifade eder.

Haber, oluşturulma aşamasından, sunum aşamasına kadar (belirli teknikler ile) hep dil ile ilişki içerisindedir. Haber yazmak için öncelikle bir konu belirlenir. Bu konu üzerine çeşitli araştırmalar, okumalar gerçekleştirilir. Edinilen bilgiler doğrultusunda konunun yukarıda değinilen haberin ölçütlerini (gerçeklik, önemlilik, kamu yararı-kamusal ilgi, ...) taşıdığına kanaat getirilirse, haber yazım aşamasına geçilir.

Haber yazım aşaması da tıpkı haber seçme aşaması gibi dilin unsurlarını kullanarak gerçekleştirilir. Haber ve dil ilişkisini, haberin nasıl yazılması gerektiğini içeren bir sınıflandırma ile açıklamak istenilirse, şöyle bir sıralama yapmak mümkündür:

6. Haber yazma dilin unsurlarını içeren bir hikâyeleştirme sürecidir. Sonuçta, haber bir metindir ve dolayısıyla giriş, gelişme ve sonuç bölümlerine sahip olması gerekir. Haberin bu şekilde hikâyeleştirilerek yazılması, haberin anlaşılabilirliğini arttırmaktadır.
7. Haberde kullanılan dil de, haber yazma kuralı olarak bilinen 5N+1K kuralı²⁴⁵ gözetilmelidir. Bu kural doğrultusunda yazılan haber metinleri, insanların merak duygularını giderecek gerekli bilgilere sahip olduğu için daha anlaşılır olacaktır. Öte yandan günümüzde 5N+1K kuralı yetersiz kaldığından 6N+2K kuralı ortaya atılmıştır.
8. Habere uygun en doğru haber yazma tekniği seçilmelidir. Haber yazılırken kullanılan teknikler şunlardır: ters piramit, piramit ve dörtgen tekniği. Ters piramit; en önemli bilginin en önce verildiği, sonuçtan başlayarak detaya gidilen tekniktir. Piramit ise; bunun tam tersi yani ayrıntıdan sonuca doğru bir yazım

²⁴⁵ Haberde 5N+1K kuralı olarak bilinen “ne, neden, nasıl, ne zaman, nerede ve kim” sorularının cevaplarının bulunması gerekmektedir. 6N+2K ise; 5N+1K’ya ilaveten nereden ve kaç sorularını içermektedir.

teknîğidir. Piramitte, sonuç haberin sonunda yer alır. Dörtgen tekniğinde ise; birbirine eş paragraflar ile bir bütüne ulaşılır.

9. Haber dili açık ve net olmalı, kesin ifadeler içermelidir. Üstü kapalı, neyi ifade ettiği belli olmayan, karmaşık yapıdaki haberler haberin anlaşılmasını güçleştirir.
10. Haberde gereğinden fazla detay vermek, gereksiz cümleler kurmak, haberde anlam karmaşasına sebep olabilir. Haber olabildiğince kısa, öz bilgiler içermelidir. Bu yüzden haber toplama sürecinde ulaşılan bilgiler, haber yazım sürecinde itinayla ayrıştırılıp, haberin özüne zarar vermeden kısaltılmalıdır.
11. Haber, toplumun tamamının anlayabileceği basit ve yalın bir anlatım dili içermelidir.
12. Haber yüklemeleri olarak genelde, “söyledi, ifade etti, diye konuştu, açıkladı” gibi di’li geçmiş zaman kipini içeren fiiller seçilmekte, “ifade edildi, denildi, açıklandı” gibi edilgen ifadelerde kullanılmaktadır.
13. Haberde anlatım bozukluğundan kaçınmak gerekir. Gereksiz kelime kullanımı, gereksiz tekrarlar, yanlış kelime seçimleri haberin doğru anlaşılmasını engeller.
14. Haber metni akıcı olmalıdır. Haberde ne anlatılmak isteniliyorsa akıcı bir üslupla doğrudan ifade edilmelidir.
15. Haberde izlenme kaygısı (reyting), ön planda tutularak dili özensiz kullanmaktan ve dili magazinleştirmekten kaçınmak gerekir.

Görüldüğü gibi haber toplama sürecinden, haber yazım sürecine hatta sunum aşamasına kadar haber, dil ile yakın ilişki içerisindedir.

4.2. Televizyon Haber Bülteni

Tezin konusu kapsamında, haber bülteni tanımına da yer vermek gerekirse, haber bülteni radyonun, televizyonun ve çeşitli haber ajanslarının günün iç ve dış olayları konusunda kamuoyunu aydınlatmak amacıyla yayımladıkları kısa metinlerdir.²⁴⁶

Haber bülteni bir program türü olarak nitelendirilebilir. Çünkü haber bülteni; günün belirli saatlerinde sunulan, ekonomiden spora, kültürden sanata kadar pek çok konunun güncel

²⁴⁶ İnternet: Haber Bülteni. (t.y.). Türk Dil Kurumu-Güncel Türkçe Sözlük. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cb07945131247.70652783 adresinden 18.01.2017 tarihinde alınmıştır.

veriler ile derlenerek izleyiciler ile buluşturulduğu bir programdır. Haber bültenleri verildikleri saatlere göre çeşitli isimler alabilirler. Örneğin, ana bültenler dışında yer alan ve genel tanımı ile “ara bültenler” olarak adlandırılan bültenlerden; gece saatlerinde verilen bültenlere “gece bültenleri”, sabah saatlerinde verilen bültenlere “sabah bültenleri”, öğle saatlerinde verilen bültenlere “öğle bültenleri”, akşam saatlerinde verilen bültenlere ise; genelde “akşam ya da ana haber bülteni” adı verilir.

Ana haber bülteni dışındaki bültenlere ara haber bülteni ifadesi de kullanılabilir. Ara bültenlerde sıcak gelişmeler takip edilerek, izleyicinin güncel toplumsal olayları takip edebilmesi sağlanır. Ana haber bültenlerinde ise; genellikle kapsam daha geniş tutularak, çeşitli alanlardan farklı haberlerin bir araya getirilmesi söz konusudur. Ana haber bülteninin süresi eğer gün içerisinde toplumu ilgilendiren önemli sıcak bir gelişme yaşanmamışsa, diğer bültenlerden daha uzundur. Kısacası ana haber bülteni *“ülke ve dünya gündemine ayrıntılı bir biçimde yer verilen, son bölümde spor haberi ve hava durumunun yer aldığı, günün en çok izlenen saatinde yayınlanan, uzun süreli haber bültenidir.”*²⁴⁷ Ayrıca ana haber bülteni ara bültenler gibi aralıklar ile sunulan bir bülten değil, hepsinin birleşimi olarak tek bir bülten dir.

4.2.1. Televizyon Haber Bültenlerinde Dili Doğru, Güzel Ve Anlaşılır Kullanmanın Önemi

Tezin ikinci bölümünde; televizyonun özellikleri ve işlevleri bağlamında dili doğru, güzel ve anlaşılır kullanmanın önemine değinilmiştir. Burada ise; televizyon haber bültenlerinde dili doğru, güzel ve anlaşılır kullanmanın öneminden bahsedilmektedir.

Bir program türü olan televizyon haber bültenlerinin özelliklerini aşağıdaki biçimde sıralamak ve bu özellikler kapsamında televizyon haber bültenlerinde dili doğru, güzel ve anlaşılır kullanmanın önemi vurgulamak mümkündür.

- a) Televizyon haber bültenleri dili etkin ve sürekli kullanan program türleridir.
- b) Televizyon haber bültenleri toplumun inandırıcılığını en yüksek bulduğu ve en güvenilir olarak gördüğü program türleridir.

²⁴⁷ TRT, 2015, 33.

- c) Televizyon haber bültenleri kitle haberleşme hürriyetinin temel unsurlarından biri olan haber hakkının kullanım araçlarından biridir.
- d) Televizyon haber bültenleri etkileme hızı ve etkileme alanı en geniş olan program türüdür.
- e) Televizyon haber bültenleri izlenme oranları en yüksek olan program türüdür.

Yukarıda sıralanan beş madde, televizyon haber bültenlerinin dil bakımından ne denli önemli olduğunun açıkça göstergesidir.

4.2.1.1. Televizyon haber bültenleri dili etkin ve sürekli kullanan program türleridir

Televizyon haber bültenleri söz programlarıdır. Bültenlerde müzik, bültenin tanıtımında (fragmanında) ya da yapılan haberlerde alt müzik şeklinde kullanılır. Onun dışında gerek spikerin gerek bültende yer alan muhabirlerin sunduğu haberlerde, söz ön plandadır. Haberin çekiciliğini arttırmak için çeşitli efektler, görseller kullanılsa da bu bültenlerdeki sözün ağırlığını değiştirmemektedir. Haber bültenlerinde sürekli olarak sözlü dil ve yazı dili kullanılmaktadır. Sözlü dilden kastedilen; spikerin okuduğu haber metinleri, muhabirlerin yaptığı röportajlar ve perfore (kurgu öncesi stüdyoda yapılan) seslendirmeleridir. Haber bültenlerinde kullanılan yazı dili ise; haberin önemli başlıklarının ya da ön plana çıkarılması istenilen yerlerinin alt yazı olarak verilmesidir ya da haberin görseline kurgu teknikleri ile eklenmesidir. Dili, gerek görsel gerek yazılı olarak sürekli kullanan haber bültenleri, toplumun dili üzerinde hiç şüphesiz sürekli bir etkiye sahiptir.

Haber bültenlerinde, değişim ve gelişim içinde canlı bir varlık olan dil, kendine sürekli bir yer bulur. Dolayısıyla dile yeni kazandırılan kelimeler haber bültenlerindeki kullanımları ile yaygınlaştırılabilmektedir. Eğer mevcut olan ya da dile yeni giren kelimeler televizyon haber bültenlerinde hatalı olarak kullanılır ise; bültenler aracılığıyla toplumun bu kelimeleri yanlış olarak öğrenmesine neden olunmaktadır. Yani, bültende kullanılan dil doğru, anlaşılır ve güzel ise; toplum dili de aynı biçimde nitelendirilebilmektedir.

4.2.1.2. Televizyon haber bültenleri toplumun inandırıcılığını en yüksek bulduğu ve en güvenilir olarak gördüğü program türleridir

Televizyon haber bültenleri toplum tarafından en inandırıcı ve en güvenilir olarak görülen program türleridir. “Yaşanılan dünyanın algılanmasında/açıklanmasında sıklıkla başvurulan toplumsal-kültürel bir kurum olarak haber, kendisine atfedilen ve tanımının da bir parçasını oluşturan –nesnellik, yansızlık, dürüstlük, açıklık benzeri kimi nitelikleri dolayısıyla okurun/izleyicinin, güvenilirliğini en az sorguladığı metinler arasında yer almaktadır.”²⁴⁸ Ergül’ün de belirttiği gibi konusu gereği diğer televizyon programları ile kıyaslandığında haber bültenleri toplum tarafından daha ciddiye alınan, ayrı bir güvenilirliğe sahip olan programlardır. Televizyon haber bültenlerinde hareketli görüntünün kullanılması, izleyici üzerinde gerçeklik duygusunu ve olayın etkisini arttırmaktadır.²⁴⁹ Televizyonda habere konu olan kişiler ile görüntü ve ses sayesinde birebir röportaj yapılması da konunun gerçekliğini destekleyici bir unsur olmaktadır. Sonuçta izleyici haber bültenlerini gerçeğin tanığı olarak görmektedir.

TELEVİZYON HABERLERİ İZLEME EĞİLİMLERİ ARAŞTIRMASI

TABLO – 31
İzledikleri Kanalların Haberlerini Beğenme Nedenleri

Haberleri Beğenme Nedenleri	Sayı	%
İçeriğinin Yeterli/Dolu Olması	460	12.9
Yayın Akışı Nedeniyle	77	2.2
Doğru/Güvenilir/Gerçekçi Olması	1.831	51.3
Siyasi Nedenlerle	20	0.6
Ekonomi Haberlerinin İyi Olması	7	0.2
Spor Haberlerinin İyi Olması	14	0.4
Magazin Haberlerinin İyi Olması	51	1.4
Magazin Haberlerine Yer Vermemesi	138	3.9
Spikerlerinin Kaliteli Olması	116	3.2
Alışkanlıkları Nedeniyle	48	1.3
Diğer Nedenler	88	2.5
Cevapsız	723	20.2
TOPLAM	3.573	100.0

Resim 4.1. Televizyon haberlerinin beğenilme nedenleri ²⁵⁰

²⁴⁸ Ergül, 2000, 9.

²⁴⁹ Aslan, K. (2003). Örneklerle Haberin ABC’si İstanbul: Anahtar Yay., 419.

²⁵⁰ İnternet: RTÜK. (2018). Televizyon Haberleri İzleme Eğilimleri Araştırması. Web:

<https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyon-haberleri-izleme-egilimleri-arastirmasi-8-subat-20070056.pdf> adresinden 23 Ocak 2019 tarihinde alınmıştır.

RTÜK'ün 2007 yılında “Televizyon Haberleri İzleme Eğilimleri Araştırmaları” kapsamında yaptığı araştırma kapsamında deneklere yönlendirilen “izledikleri kanalları beğenme nedenleri” sorusuna katılımcıların %51,3'lük büyük bir oranı, haberlerin güvenilir, doğru ve gerçekçi olması cevabını vermiştir. Yine araştırma kapsamında deneklere yönlendirilen “izledikleri kanalların haberlerini beğenmeme nedenleri” sorusuna en yüksek oranda verilen cevap; bültenlerde magazin haberlerine fazla yer verilmesi olmuştur.²⁵¹

RTÜK'ün 2018 yılında yaptığı “Televizyon Haberleri İzleme Eğilimleri Araştırmaları” kapsamında araştırmaya katılanların %69,2'si televizyona, %62,3'ü yazılı basına, %62,2'si radyoya, %59,1'i internet üzerinden haber sitelerine ve %53,7'si sosyal medyaya bir haber kaynağı olarak güvendiklerini belirtmişlerdir.²⁵²

Bu sonuçlardan da açıkça anlaşılacağı üzere toplum geneli haber bültenlerinin güvenilir, doğru ve gerçekçi olduğuna inanmakta ve bu ciddiyetin içinde yer alan magazinsel yani gerçekliği tam olarak yansıtmayan haberlerin varlığından rahatsızlık duymaktadır. Toplum tarafından inandırıcılığı ve güvenilirliğinden emin olunan haber bültenlerinde kullanılan dil de toplum tarafından doğru kullanım olarak görülmektedir ve örnek alınmaktadır. Dolayısıyla bültenlerinde dilin kullanım biçimleri, halk tarafından örnek alınmaktadır. Son zamanlarda giderek artan “magazin dili” ile haber sunumu haberin ciddiyetini bozmaktadır.

Televizyon haber bültenlerinde yer alan haberlerin tarafsız ve doğru olması, bültenlerde kullanılan Türkçe ile yakından ilgilidir. Doğru, tarafsız ve anlaşılır haber ancak doğru, anlaşılır ve güzel Türkçe kullanımı ile sağlanabilir. RTÜK'ün 2018 yılında yaptığı araştırma kapsamında katılımcılara haberlerde rahatsızlık yaratan konuların neler olduğu sorulmuştur. Katılımcıların; % 55,3'ü “ayrımçı ve kutuplaştırıcı olması”, %44,7'si “millî ve manevî değerlere aykırılık” olması cevabını vermesi haberlerde tarafsız dil kullanımının

²⁵¹ İnternet: RTÜK. (2018). Televizyon Haberleri İzleme Eğilimleri Araştırması. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyon-haberleri-izleme-egilimleri-arastirmasi-8-subat-20070056.pdf> adresinden 23 Ocak 2019 tarihinde alınmıştır.

²⁵² İnternet: RTÜK. (2018). Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyonizlemeegilimleriarastirmasi2018.pdf> adresinden 21 Mart 2019 tarihinde alınmıştır.

önemine işaret etmektedir.²⁵³ Haberin yazım ve sunum aşamasında kullanılan dil haberin tarafsız olmasında önem taşımaktadır. Ayrıca Türkçenin haber metinlerinde doğru kullanılması, millî ve manevi değerlere sahip çıkılmasının bir yoludur.

TELEVİZYON İZLEME EĞİLİMLERİ ARAŞTIRMASI-2018

Tablo-15. Haberlerde Sizi Rahatsız Eden/Eleştirdiğiniz Konular Nelerdir?(%)
(Birden fazla cevap verilebildiğinden toplam 100'ü geçmektedir.)
(Cevap veren sayısı = 38)

KONU	%
Ayrımcı ve kutuplaştırıcı olması	55,3
Millî ve manevî değerlere aykırılık	44,7
Çocuk ve gençlere olumsuz örnek oluşturma	13,2
Argo/Küfür	13,2
Genel ahlak ve aile yapısına uymama	10,5

Resim 4.2. Haberlerde izleyicileri rahatsız eden konular²⁵⁴

4.2.1.3. Televizyon haber bültenleri toplumun haber hakkını kullanma araçlarından biridir

Haber verme hakkı kitle haberleşme hürriyetinin temel unsurlarındandır. Haber verme hakkı: haber düşünce ve kanıları, serbestçe öğrenebilmek ve toplayabilmek, serbestçe açıklayabilmek, serbestçe yayabilmek haklarından oluşmaktadır.²⁵⁵ İletişim özgürlüğünün temelini oluşturan haber hakkı anayasa tarafından da güvence altına alınan bir temel haktır. Anayasanın 26.maddesinde “düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti” kapsamında haber hakkı düzenlenmiştir. Buna göre; kanunda yer alan sınırlamalar dışında “Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet, resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber

²⁵³ İnternet: RTÜK. (2018). Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyonizlemeegilimleriarastirmasi2018.pdf> adresinden 21 Mart 2019 tarihinde alınmıştır.

²⁵⁴ İnternet: RTÜK. (2018). Televizyon Haberleri İzleme Eğilimleri Araştırması. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyon-haberleri-izleme-egilimleri-arastirmasi-8-subat-20070056.pdf> adresinden 10 Şubat 2019 tarihinde alınmıştır.

²⁵⁵ İçel, 2018, 96-99.

veya fikir alma ya da verme serbestliğini de kapsar."²⁵⁶ Yine Anayasanın 28. maddesinde "basın hürriyeti" ifadesi geçmektedir. Görüldüğü üzere, anayasa tarafından güvence altına alınan haber alma hürriyeti, kitle iletişim araçları vasıtasıyla kullanılabilir. Bülbül'ün ifadesiyle "*televizyonun gazetecilik yapan kitle iletişim araçlarından sayılması haber bülten ve programlarından kaynaklanmaktadır ve kitle iletişim araçlarında haber üretiminde çalışan işçiler 'gazeteci' olarak nitelendirilmektedir.*"²⁵⁷ Öyleyse televizyon toplum için haber toplama ve yayma işlevini yerine getiren ve bu işlevi ile kamusal bir hizmet gerçekleştiren bir kitle iletişim aracıdır.

Kitle iletişim araçlarının işlevleri Mc Bride Raporunda yer alarak, 1980 yılında gerçekleştirilen Unesco²⁵⁸ Genel Kurulunda görüşülerek kabul edilmiştir. Buna göre; ulusal ya da küreselleşmenin de etkisi ile günümüzde uluslararası alanda haber ve bilgi aktarma ve haber, bilgi, yorum toplanması gibi önemli işlevler kitle iletişim araçları ile gerçekleştirilmektedir.²⁵⁹

Haber bültenleri televizyonun izlenme nedenlerinden biridir. RTÜK'ün araştırmasına göre; aşağıdaki tabloda yer aldığı üzere televizyon izleme nedenleri arasında katılımcıların %35,7 'si beğendikleri programları takip etmek için, %29,2'si haber ve bilgi almak için televizyon izlediklerini ifade etmektedir. %35,7'lik kısmın verdiği cevabın içinde bir program türü olan haber bültenlerini beğenenlerinde yer aldığı söylenebilir.

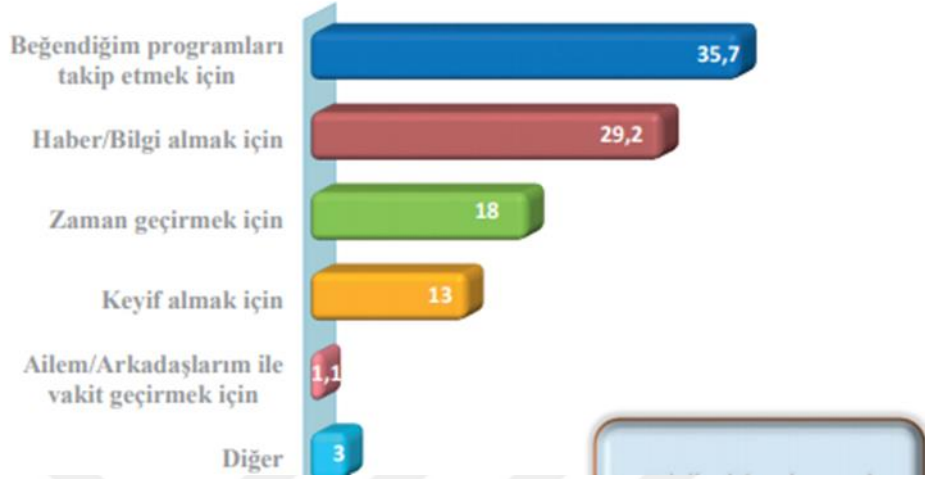
²⁵⁶ İnternet: Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2018). 1982 Anayasası. Web: https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf adresinden 14 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır.

²⁵⁷ Bülbül, 2001, 20-50.

²⁵⁸ Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü.

²⁵⁹ Bülbül, 2001, 61.

Grafik-27. Neden Televizyon Yayınlarını İzlersiniz?(%)
 (Açık uçlu soruya verilen cevaplardan derlenmiştir.)
 (Cevap veren sayısı = 2.195)

Resim 4.3. Televizyon yayınlarının izlenme nedenleri²⁶⁰

Kitle iletişim araçlarının işlevlerinden biri olan ve yukarıda değinildiği üzere iletişim özgürlüğünün temeli olan haber hakkının bir kullanım aracı olan televizyon, bu işlevi yerine getirirken özellikle dil kullanımı konusunda gerekli hassasiyeti göstermelidir. Öte yandan haber toplama ve verme işlevi ile toplumu yönlendiren ve bilinçlendiren televizyon haber bültenlerinde dilin özensiz kullanımı, haberin yanlış anlaşılmasına sebep olabileceği gibi toplumu yanlış yönlendirebilir. Hatalı dil kullanımı büyük siyasal, ekonomik ve kültürel krizlere yol açabilir. Sonuçta televizyon haber bültenleri toplum tarafından güvenilir kabul edilen ve televizyonun izlenme oranlarını arttıran önemli haber kaynaklarıdır.

4.2.1.4. Televizyon haber bültenleri etkileme hızı ve alanı geniş olan programlardır

Aziz, kamu (genel) izleyici olarak adlandırdığı izleyicilerden söz edilebilmesi için, yayınların toplumun tümüne seslenmesi gerektiğinden bahsetmektedir.²⁶¹ Aziz'in ifadesinden de anlaşılacağı üzere televizyon izleyicilerini belli sınıflara ayırmak mümkündür. Televizyon programcıları, bir program tasarlarlarken, izleyici kitlesini de göz

²⁶⁰ İnternet: RTÜK. (2018). Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyonizlemeegilimleriarastirmasi2018.pdf> adresinden 21 Mart 2019 tarihinde alınmıştır.

²⁶¹ Aziz, 1981, 81.

önünde bulundurarak, programın hazırlık sürecini başlatmaktadır. Program oluşturulurken programın konusu, içeriği, yayın saati ne kadar önemli ise; hedef kitlenin belirlenmesi de o kadar önemlidir. Her programın hitap ettiği kitle farklıdır.

RTÜK, programların yayını sırasında çeşitli akıllı işaretler²⁶² kullanılmasını zorunlu hâle getirerek, hangi programın hangi yaş grubuna, hangi kitleye yönelik olduğunun açıkça belirtilmesini sağlamaktadır. İzleyicileri yaşlara göre, cinsiyete göre, meslek grubuna göre sınıflandırmak mümkündür. Televizyon programları içerisinde en geniş kitleye seslenen programlar hiç kuşkusuz “genel izleyici” olarak adlandırılan, ayırım yapmadan tüm izleyicileri kapsayan programlardır. Haber bültenleri bu bakımdan, “genel izleyici” kitlesine seslenen yani kitlesi geniş programlardır. Haber bültenleri eğitim, yaş, kültür, cinsiyet ayırımı yapmadan toplumun bütününe seslenmektedir. Geniş izleyici kitlesine seslenen programlar en çok izlenen program türlerini oluşturmaktadır.

İnsanların televizyondan etkilenmesi için öncelikle televizyona ulaşabilmeleri gerekmektedir. Gerek yurt gerek dünya haberleri, televizyon haber bültenleri aracılığıyla evlere hatta gelişen teknoloji tabletlere, cep telefonlarına kadar girebilen televizyona ulaşmak neredeyse her an mümkün olmaktadır. Televizyonların toplumları etkileyebilmesindeki şart ise; toplumların bu kitle iletişim araçlarına açık olmalarına bağlıdır. Zira televizyonların toplumları etkileyebilmesi için sürekli ulaşılabilir ve sürekli izlenebilir olması gerekmektedir. Günümüzde ulaşımı kolaylaşan günlük hayatımızın bir parçası hâline dönüşen televizyon yayımları izlenebilirliğini sesin ve görüntünün gücünü kullanarak sağlamaktadır. Aziz’in belirttiği gibi: “Televizyondan toplumun yararlanması izleme ile olanaklıdır. Televizyon alıcılarından izlenen şeyler sonucu kişinin bilgi, kültür, haber ve eğlence gibi gereksinimleri karşılanmış olmaktadır.”²⁶³

“İnsanların ortak yanlarına ve zaafalarına seslenen olaylar, durumlar, kişiler, yerler ilgi çeker. Bu tür haberlerle izleyici, kendisiyle olaya konu olan kişi ya da kişiler arasında bağlantı kurar.”²⁶⁴ Haber bültenleri toplumdaki tüm kitlelerin ilgisini çekebilmektedir. Zahmetsizce habere yani bilgiye ulaşılmasını sağlayan ve toplumun tamamının ilgisini çekebilen televizyon haber bültenleri ile toplumun farklı kesimlerine aynı anda

²⁶² Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) çocuk ve gençleri televizyon yayınlarının zararlı etkilerinden korumak için “7+, 13+, 18+, Genel İzleyici ve Şiddet/Korku, Cinsellik, Olumsuz Örnek Oluşturacak Davranışlar” şeklinde semboller düzenlemiştir.

²⁶³ Aziz, 1981, 80.

²⁶⁴ Aslan, 2003, 285.

ulaşılabilir. Bu yüzden televizyon haber bültenlerinde kullanılan dil, toplumun tamamının anlayabileceği açıklıkta, anlaşılabilirlikte olmalı bültenlerde dolaylı anlatımlar yerine kesin, basit anlatımlar tercih edilmelidir. Yukarıda da bahsedildiği üzere haber alma hürriyeti herkesin hakkıdır.

4.2.1.5. Televizyon haber bültenleri izlenme oranı yüksek program türleridir

Televizyon izlenme oranı yüksek olan program türlerinden biridir. Ülkede ve dünyada hızlı bir olay akışı vardır. Günümüzde gündem anında değişmektedir. Yukarıda ifade edilen RTÜK'ün araştırmasında da yer aldığı üzere, insanlar, güvenilir haber kaynağı olarak gördükleri televizyonlar aracılığı ile bilme isteğini ya da merak dürtüsünü gidermektedirler. Bu durum da televizyon haber bültenlerine olan ilgiyi arttırmaktadır.

Televizyon haber bültenleri toplumun farklı bilgi edinme ihtiyaçlarını karşılayan, konu çeşitliliği fazla olan program türlerindedir. Bültenlerde çeşitli alanlarından pek çok konunun yer alması, haber bültenlerine olan ilginin artmasını sağlamaktadır. Neticede ilgi, televizyonun izlenmesi için temel unsurdur. Kişiler ilgi duydukları şeyleri takip etmektedirler. Televizyon programları içerisinde haber bültenlerinin ilgi çeken yönleri daha fazladır. Aslan, televizyon haberlerinin ilgi ile olan bağlantısına değinerek; insanların ilgi alanlarına göre çeşitlenen haberleri; aşağıdaki gibi sınıflandırmaktadır:

1. *“Mekânsal İlgi,*
2. *Ekonomik ilgi,*
3. *Politik ilgi,*
4. *Toplumsal konulara olan ilgi,*
5. *Kültürel konulara olan ilgi,*
6. *Spora olan ilgi,*
7. *Bilim ve teknolojiye duyulan ilgi,*
8. *İlginç olaylara duyulan ilgi.”²⁶⁵*

Radyo ve televizyon yayınlarında Türkçenin kurallarına uygun bir şekilde kullanılmasının, toplumu oluşturan bireylerin dili doğru kullanmaları açısından çok önem taşımakta olduğunu vurgulayan RTÜK Eski Başkanı Prof. Dr. İlhan Yerlikaya, RTÜK tarafından

²⁶⁵ Aslan, 2003, 294-405.

gerçekleştirilen kamuoyu araştırmalarının Türkiye’de izleyicilerin günde yaklaşık üç saat televizyon izlediklerini gösterdiğini, hafta sonlarında ise; bu sürenin 5 saate kadar arttığını belirtmiştir. Yerlikaya: *“Televizyonlarda en fazla izlenen programların ise; yerli diziler, kuşak programları, yarışmalar ve haberler olduğu tespitinden hareketle, bu programlarda kullanılan dilin toplumun dili haline geldiğinin söylenebildiği, dolayısıyla radyo ve televizyonlarda program sunan, muhabirlik veya metin yazarlığı yapan medya çalışanlarından Türkçeyi kurallarına uygun kullanmalarını beklemenin izleyicilerin en doğal hakkı”* olduğunu vurgulamıştır.²⁶⁶

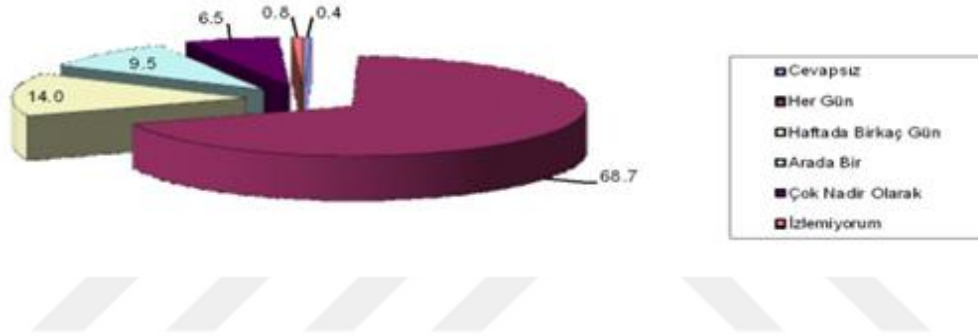
RTÜK’ün 2007 yılında yaptığı araştırmaya katılan deneklerin %68,7’si, her gün düzenli olarak televizyon haber bültenlerini izlediklerini belirtmiştir. Araştırmada yer alan ifadeye göre bu durum televizyon haber bültenlerinin toplum için önemli bir bilgi edinme aracı olduğunun göstergesidir.

²⁶⁶ İnternet: RTÜK. (2018). Radyo ve Televizyonlarda Doğru, Güzel ve Anlaşılır Türkçe Kullanımının Yaygınlaştırılması Projesi. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/haberler/3787/5370/radyo-ve-televizyonlarda-dogru-guzel-ve-anlasilir-turkce-kullaniminin-yayginlastirilmasi-projesi-kamuoyuna-sunuldu.html> adresinden 7 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır.

TABLO – 7
Televizyon Haberlerini İzleme Sıklığı

Televizyon Haberlerini İzleme Sıklığı	Sayı	%
Her Gün	2.456	68.7
Haftada Birkaç Gün	501	14.0
Arada Bir	340	9.5
Çok Nadir	234	6.5
İzlemiyorum	28	0.8
Cevapsız	14	0.4
TOPLAM	3.573	100.0

GRAFİK – 6
Televizyon Haberlerini İzleme Sıklığı

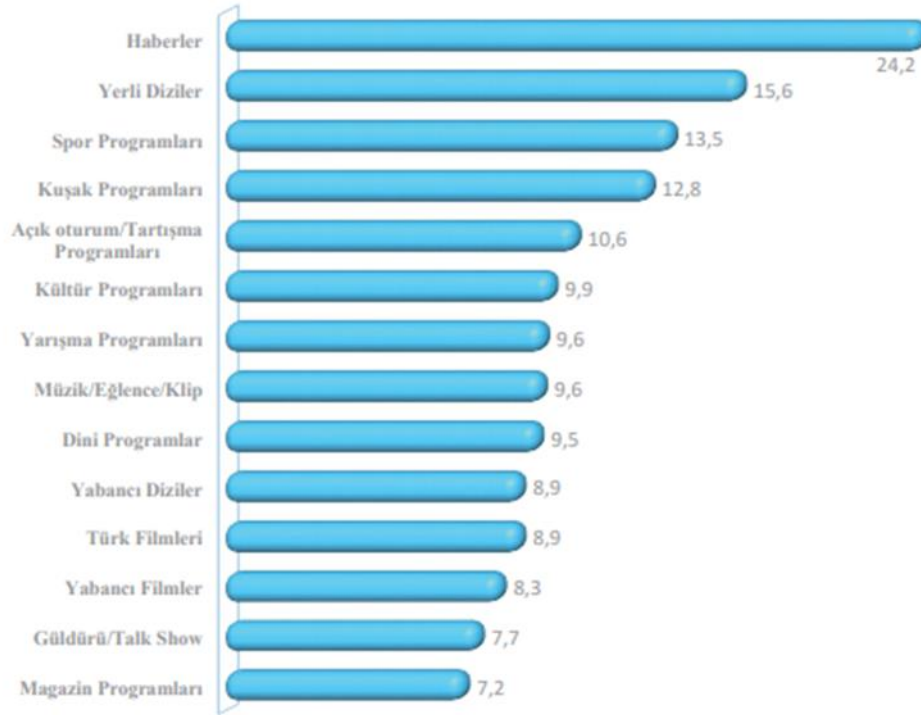

Resim 4.4. Televizyon haberlerinin izlenme sıklığı²⁶⁷

²⁶⁷ İnternet: RTÜK. (2018). Televizyon Haberleri İzleme Eğilimleri Araştırması. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyon-haberleri-izleme-egilimleri-arastirmasi-8-subat-20070056.pdf> adresinden 21 Mart 2019 tarihinde alınmıştır.

TELEVİZYON İZLEME EĞİLİMLERİ ARAŞTIRMASI-2018

**Grafik-11. Aşağıdaki Program Türlerini İzleme Durumunuzu Belirtiniz.
(Aylık Ortalama Gün Sayısı)**

Resim 4.5. Televizyon program türlerinin izlenme sıklığı²⁶⁸

RTÜK'ün 2018 yılı izleyici araştırmaları kapsamında katılımcılar ay içinde en fazla haberleri izlediklerini belirtmektedirler.²⁶⁹

Haber bültenlerinin sürekli olması, güvenilir olması, haber hürriyetinin kullanımının bir aracı olması, geniş kesimlere hitap etmesi televizyon haber bültenlerinin izlenme oranlarının yüksek olmasının sebepleridir. Bunların yanı sıra, “19.00 ila 21.00” saatleri arasında (prime time ya da altın saatler) yayınlanan ana haber bültenleri, herkesin televizyon karşısında olabileceği ve kamusal ilginin yoğun olacağı bir zaman diliminde yer

²⁶⁸ İnternet: RTÜK. (2018). Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyonizlemeegilimleriarastirmasi2018.pdf> adresinden 3 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

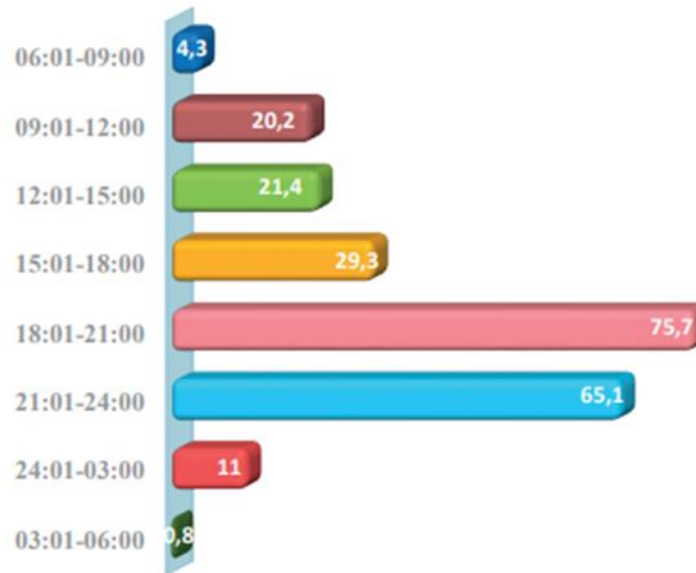
²⁶⁹ İnternet: RTÜK. (2018). Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyonizlemeegilimleriarastirmasi2018.pdf> adresinden 3 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

almaktadır. Dolayısıyla gün içinde en çok izlenen bültenlerden biri olan ana haber bültenlerinin, izlenme sıklıklarının yüksek olmasının bir nedeni; yayınlanma saatleridir. Bu durum RTÜK'ün 2018 yılında yaptığı araştırmanın sonuçlarında da ortaya çıkmaktadır. Aşağıdaki tablolarda görüldüğü üzere hafta içi ve hafta sonu olarak değerlendirildiğinde televizyonun en çok izlendiği saat aralığı: “18.00-21.00”dir. Araştırmada yer alan “2006, 2009, 2012 ve 2018” yılları arasında kıyaslama yapıldığında “altın saatlerin” televizyonun en çok izlendiği saatler olması bakımından bir değişim görülmemektedir.

TELEVİZYON İZLEME EĞİLİMLERİ ARAŞTIRMASI-2018

Grafik-8. Hafta İçi, Genel Olarak, Hangi Saat Dilimlerinde Televizyon Yayınlarını İzlediğinizi Belirtiniz. (%)

(Birden fazla saat dilimi için cevap verilebildiğinden toplam %100'ü geçmektedir.)
(Cevap veren sayısı = 2.255)

Resim 4.6. Televizyon yayınlarının hafta içi izlenme saatleri²⁷⁰

²⁷⁰ İnternet: RTÜK. (2018). Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyonizlemeegilimleriarastirmasi2018.pdf> adresinden 3 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

Tablo-6. Hafta İçi, Televizyon İzlenen Saat Dilimlerine Göre Dağılım (%)
2006-2009-2012-2018 Karşılaştırması

(Birden fazla saat dilimi için cevap verilebildiğinden toplam % 100'ü geçmektedir.)
 (2006 yılı için Cevap veren sayısı = 4.574 kişi)
 (2009 yılı için Cevap veren sayısı = 2.567 kişi)
 (2012 yılı için Cevap veren sayısı = 2.525 kişi)
 (2018 yılı için Cevap veren sayısı = 2.255 kişi)

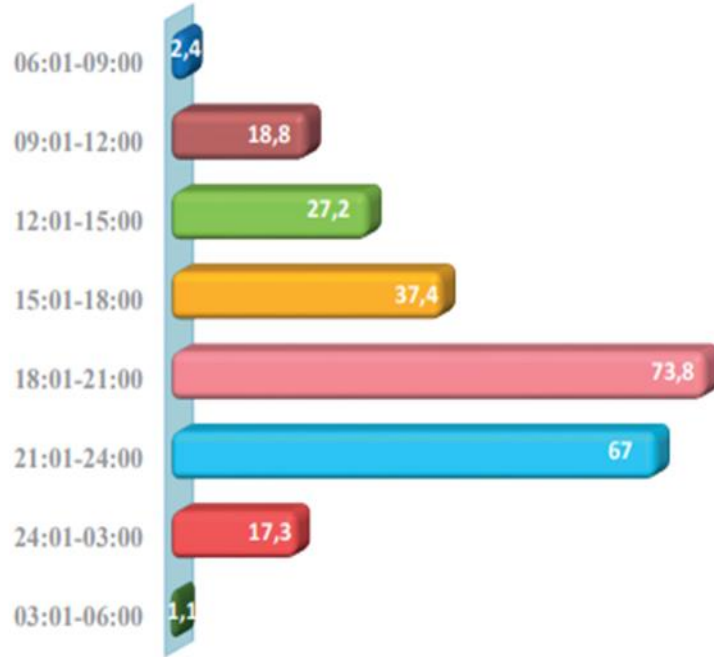
	2006	2009	2012	2018
06:01 – 09:00 arası	5,9	3,0	3,3	4,3
09:01 – 12:00 arası	17,8	16,3	11,8	20,2
12:01 – 15:00 arası	17,1	15,0	11,5	21,4
15:01 – 18:00 arası	20,6	22,9	18,7	29,3
18:01 – 21:00 arası	60,2	70,9	53,7	75,7
21:01 – 24:00 arası	59,5	63,3	61,0	65,1
00:01 – 03:00 arası	7,4	5,8	7,8	11,0
03:01 – 06:00 arası	1,4	0,4	1,0	0,8

Resim 4.7. Televizyon yayınlarının karşılaştırmalı izlenme saatleri²⁷¹

²⁷¹ İnternet: RTÜK. (2018). Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyonizlemeegilimleriarastirmasi2018.pdf> adresinden 4 Nisan 2018 tarihinde alınmıştır.

Grafik-9. Hafta Sonu Genel Olarak Hangi Saat Dilimlerinde Televizyon Yayınlarını İzlediğinizi Belirtiniz. (%)

(Birden fazla saat dilimi için cevap verilebildiğinden toplam %100'ü geçmektedir.)
(Cevap veren sayısı = 2.255)

Resim 4.8. Televizyon yayınlarının hafta sonu izlenme saatleri

Tablo-9. Hafta Sonu, Televizyon İzlenen Saat Dilimlerine Göre Dağılımı (%)
2006-2009-2012-2018 Karşılaştırması

(Birden fazla saat dilimi için cevap verilebildiğinden toplam %100'ü geçmektedir.)

(2006 yılı için Cevap veren sayısı = 4.515kişi)

(2009 yılı için Cevap veren sayısı = 2.562kişi)

(2012 yılı için Cevap veren sayısı = 2.525 kişi)

(2018 yılı için Cevap veren sayısı = 2.255 kişi)

	2006	2009	2012	2018
06:01 – 09:00 arası	3,8	2,4	2,7	2,4
09:01 – 12:00 arası	17,1	14,8	12,4	18,8
12:01 – 15:00 arası	20,8	17,7	15,1	27,2
15:01 – 18:00 arası	24,1	25,2	24,5	37,4
18:01 – 21:00 arası	59,0	68,7	57,1	73,8
21:01 – 24:00 arası	59,6	68,1	70,2	67,0
00:01 – 03:00 arası	10,6	11,1	13,8	17,3
03:01 – 06:00 arası	1,9	1,3	2,2	1,1

Resim 4.9. Televizyon yayınlarının karşılaştırmalı hafta sonu izlenme saatleri²⁷²

²⁷² İnternet: RTÜK. (2018). Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyonizlemeegilimleriarastirmasi2018.pdf> adresinden 5 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

5. TELEVİZYON HABER BÜLTENLERİNDE TÜRKÇENİN DOĞRU, GÜZEL VE ANLAŞILIR KULLANIMI

5.1. Televizyon Haber Bültenlerinde Türkçeyi Doğru, Güzel, Anlaşılır Kullanımı

Televizyon haber bültenlerinde, Türkçenin ifade yolları: doğru, güzel ve anlaşılır olarak sıralanabilir. Doğru, güzel ve anlaşılır Türkçe kullanımı birbiri ile yakın ilişkidir. Birinin varlığı diğerini etkilemekteyken, birinin eksikliği diğerinin de eksikliğine yol açmaktadır. Dolayısıyla doğru, güzel ve anlaşılır kullanımı kesin olarak ayırt edebilmek ya da birbirinden bağımsız olarak değerlendirmek mümkün değildir. Yani Türkçenin doğru, güzel ve anlaşılır kullanımını bir bütün olarak değerlendirmek gerekir. Kurallarına uygun olarak doğru kullanılan Türkçe, aynı zamanda güzel ve anlaşılır da olmaktadır. Belirli bir uyum içinde, yine kurallarına sadık kalınarak kullanılan güzel Türkçe, doğru ve anlaşılır kullanımı da kapsamaktadır. Hiç şüphesiz anlam karmaşası yaratmadan kullanılan Türkçe, anlaşılır olduğu gibi doğru ve güzel kullanıma da örnek teşkil etmektedir. Doğru, güzel ve anlaşılır Türkçe kullanımı, her biri kendi içinde parçalara bölünebilen ama yan yana geldiklerinde yani büyük resimde asıl anlamı ortaya çıkarabilen yapboz parçalarına benzetilebilir.

5.1.1. Televizyon Haber Bültenlerinde Türkçenin Doğru Kullanımı

Televizyon haber bültenlerinde Türkçenin doğru kullanımından ne anlatılmak istenildiğine değinilmeden önce doğru kelimesinin ne anlama geldiğini belirtmek gerekmektedir. TDK'da: “doğru; gerçek ve yalan olmayan” olarak tanımlanırken bu tanımın örneği olarak “doğru haber” verilmektedir.²⁷³ Yine TDK ‘da yer alan tanımlarda doğru: “gerçeğe ve kurallara uygun, yanlışsız ve eksiksiz” olarak ifade edilmektedir. TDK tanımlarından yola çıkılarak, televizyon haber bültenlerinde haberin gerektirdiği bilgilerin eksiksiz bir biçimde, olayın gerçekliğinden sapmadan verilmesi “doğru” başka bir deyişle “gerçek” haber olarak ifade edilebilir. Doğru haber yapabilmek ise; doğru yani kurallarına uygun Türkçe kullanımından geçmektedir.

²⁷³ İnternet: Doğru. (t.y.). Türk Dil Kurumu-Güncel Türkçe Sözlük. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c6e60a1956e78.34517222 adresinden 25 Eylül 2018 tarihinde alınmıştır.

Televizyon haber bültenlerinde Türkçenin doğru kullanımından kast edilen; haber bültenlerinde Türkçenin imla kurallarına uygun olarak, yapısını ve özelliklerini koruyarak kullanılması gerektiğidir. Haberde gereksiz kelime kullanımından, kelimeleri yanlış anlama gelecek biçimde kullanmaktan, aynı haberde birbiri ile çelişen kelimelere yer vermekten, anlam belirsizliği yaratmaktan, yabancı kelime ya da uydurma kelime kullanımından kaçınmak Türkçeyi doğru kullanmanın yollarıdır. Türkçe kurallarına uygun olarak kullanıldığında, haberin yanlış anlaşılmasına sebep olan anlatım bozukluklarının önüne geçmek mümkündür. Böylece haber gerçekliğinden yani doğruluğundan, dil hataları sebebiyle saptırılmamış olur. Yalan ya da uydurma haber doğru Türkçe kullanımı ile verildiğinde doğru ya da gerçek haber özelliğini kazanmamaktadır. Öte yandan doğru veya gerçek bir haber, yanlış ya da hatalı Türkçe kullanımı yüzünden yalan ya da uydurma haber durumuna düşebilir.

Türkçenin doğru kullanımı, haberde anlatılmak istenilenin eksiksiz ya da yanlış anlaşılmasını engellemekle kalmayıp, Türkçenin doğru kullanımına örnek teşkil ederek, dilin hatalı kullanımlarından ortaya çıkabilecek çeşitli dil sorunlarını da²⁷⁴ önlemektedir.

5.1.2. Televizyon Haber Bültenlerinde Türkçenin Güzel Kullanımı

Aklın süsü dil, dilin süsü de doğru güzel ve temiz bir Türkçe olmalıdır.²⁷⁵ TDK'ya göre güzel konuşma: “Söz söylerken düşünceleri ve duyguları doğru, uygun bir biçimde anlatma sanatı. Sesin uyumunu, söyleyişi, hareketi, mimiği ve alınması gereken tavırları yerinde ve güzel kullanma sanatı” olarak tanımlanmaktadır.²⁷⁶ Yine TDK sözlüğünde güzel kelimesi sıfat olarak “ göze kulağa hoş gelen” anlamına gelmektedir.²⁷⁷ Bu tanımlardan yola çıkıldığında, televizyon haber bültenlerinde Türkçenin güzel kullanımı; haberin yazım ve sunum aşamasında izleyicinin gözüne (mimik ve jestlerle) ve kulağına (güzel bir söyleyiş ile) hoş gelecek biçimde Türkçe kullanmaktır. Hiç şüphesiz güzel

²⁷⁴ Dilde yozlaşma, kirlenme, yabancılaşma, yabancı dil istilası, uydurmacılık, değişme, dilde argonun ve küfrün yaygınlaşması gibi.

²⁷⁵ Atak, M. (2002). Türkçeyi Öğrenmek. RTÜK İletişim Dergisi, 5(27).

²⁷⁶ İnternet: Güzel konuşma. (t.y.). Türk Dil Kurumu-Güncel Türkçe Sözlük. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=1=veritbn&kelimesec=146496 adresinden 8 Ekim 2018 tarihinde alınmıştır.

²⁷⁷ İnternet: Güzel. (t.y.). Türk Dil Kurumu-Güncel Türkçe Sözlük. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c6e61229a46b6.07395259 adresinden 8 Ekim 2018 tarihinde alınmıştır.

Türkçe kullanmak aynı zamanda doğru ve anlaşılır Türkçe kullanmanı da beraberinde getirmektedir.

Haberin güzel Türkçe ile aktarılması, haberin etkisinin artırılmasını sağlamaktadır. Haberde anlatılmak istenilenin yani iletilmek istenilen mesajın, belirli bir üslupla anlatılması haberi etkili kılmaktadır. Haber bültenlerinde Türkçeyi güzel kullanmanın temelinde habere uygun tarafsız ses kullanımını yer almaktadır. Haber sunumu belirli bir ciddiyet istemektedir. Toplumun temel haklarından biri olan haber alma hürriyetinin bir kullanım yolu olan televizyon haber bültenlerinde tarafsız ve belirli bir ciddiyette ses tonu ile haberi aktarmak önemlidir. Haber sunumlarında, tarafsız ses kullanmak haberin tarafsızlığı açısından önem taşımaktadır. Aksi hâlde ses tonu ile haberin algılanması üzerinde bir yönlendirme yapılabilir.

Her dil de olduğu gibi Türkçenin de kendine özgü söyleyiş özellikleri vardır. Türkçede “lehçe ve şive” olarak adlandırılan yöresel ağızlar, başka bir ifade ile söyleyiş farklılıkları Türk kültürünün zenginliğinin birer göstergesidir. Fakat televizyonda dil birliği sağlanması amacıyla en doğru söyleyiş (telaffuz) olarak kabul edilen “İstanbul Türkçesi” kullanılmalıdır.

Ünlü ve ünsüz harfleri çıkarırken söylenişte konuşma organlarının tembelliğinden kaynaklı söyleyiş bozuklukları, Türkçenin güzel kullanımının önünde engel oluşturmaktadır. Bu bozukluklar: konuşma organlarının tembelliğinden kaynaklı ‘gevşeklik’, konuşma sırasında bazı seslerin ya da hecelerın atlanmasından kaynaklı ‘atlama’, ‘ı’ ünsüzünün kullanımından kaynaklı ‘gı’lama ‘, kelimedeki harflerin yerlerini değiştirerek kullanmaktan kaynaklı ‘değiştirme’, özellikle ‘s’ harfini çıkarırken oluşan ‘ıslıklama’ ve ‘kekemelik’ olarak sıralanabilir.²⁷⁸

Türkçeyi güzel kullanmak için ulama yaparak konuşmak önemlidir. Ulama, ünsüz harfle biten bir kelimenin ardından, ünlü harfle başlayan bir kelime geldiğinde ünsüz harf ünlü harfle birlikte okunmasıdır. Haber sunumunda ulamalara dikkat etmek, haberin akıcılığını dolayısıyla Türkçenin ahengini arttırmaktadır.

²⁷⁸ Ünsal, F. ve Hakan, H. (2014). Spikerlik ve Türkçe Kullanımı. Ankara: Özdoğan Matbaa Yayın, 187-191.

5.1.3. Televizyon Haber Bültenlerinde Türkçenin Anlaşılır Kullanımı

Televizyon haber bültenlerinde Türkçenin anlaşılır kullanımı, haberin anlaşılır olması demektir. Haber bültenleri toplumun geneline seslenen yani genel izleyici kitlesine yönelik hazırlanan program türü olmaları sebebiyle, bültenlerde toplumun tüm kesimlerinin (yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi gibi ayırım yapmadan) anlayabileceği bir Türkçe kullanılmalıdır. Dolayısıyla haber bültenlerinde, sadece belirli bir zümrenin anlayabileceği teknik, karmaşık ifadelerden uzak durarak basit, yalın ve daha anlaşılır bir anlatım yolu benimsenmelidir. Anlaşılır Türkçe kullanımında kelimelerin söyleyişlerinin anlaşılır olması önemlidir. Haber metnindeki sesler ve kelimeler yutulmamalı anlaşılır bir biçimde telaffuz edilmelidir.

Haber bültenlerinde yapılan çeşitli anlatım bozuklukları yani haberde anlam karmaşasına neden olabilen Türkçe kullanımı, haberin doğru anlaşılmasını engellemektedir.

Haber bültenlerinde anlaşılır kullanımın temelinde yerinde tonlama ve vurgu yapmak gelmektedir. Haberin akışına uygun olarak haberde öne çıkarılması istenilen kelimelere ya da cümlelere doğru vurgu²⁷⁹ yapılarak, doğru bir tonlama²⁸⁰ ile haberin aktarılması haberin anlaşılabilirliğini arttırmaktadır. Yukarıda da değinildiği üzere haber bültenlerinin tarafsız bir ses ile haber tonlaması gözetilerek sunulması gerekmektedir. Dolayısıyla haberi sunan spikerin, haberi hazırlayan muhabirin, haberin konusuna uygun olarak tonlama yapması gerekmektedir.

Haber sunumlarında Türkçeyi anlaşılır kullanmanın bir diğer yolu da konuşma hızının iyi ayarlanmasıdır. Çok yavaş ya da çok hızlı konuşmak haberin anlaşılabilirliğini azaltmaktadır. Şahin, ortalama okuma ve konuşma hızının saniyede iki kelime, dakika da 120 kelimeye denk geldiğini belirtmektedir.²⁸¹ Dakikada 125-175 kelime kullanmak uygun konuşma hızı olarak kabul edilmektedir. Konuşurken duraklamalara ne kadar yer verildiği de önemlidir. Haber sunumunda gereksiz yere duraklamak, anlam bütünlüğünün bozulmasına sebep olmakta, duraklama yapmamak ise; haberin anlaşılabilirliğini azaltmaktadır.

²⁷⁹ Bazı kelimeleri ya da heceleri daha baskın söylemek

²⁸⁰ Kelimeleri ya da cümleleri bir ahenk (uyum) içinde duyguları yansıtarak kullanma biçimi

²⁸¹ Şahin, M. (2012). Söz Söyleme ve Konuşma Sanatı. İstanbul: Avcıol Basım Yayın, 14-15.

5.2. Televizyon Haber Bültenlerinde Türkçenin Doğru, Güzel Ve Anlaşılır Kullanmanın Yolları

Televizyon haber bültenleri toplum açısından önemlilik derecesi yüksek olan ve dolayısıyla toplumun ilgisini çeken program türleridir. Gün içerisindeki güncel gelişmeleri yani gündemi (ekonomi, siyaset, spor, sanat) takip etmenin en kolay yollarından biri televizyon haber bültenlerini izlemektir. Gerek ana haber bültenleri gerek ara haber bültenleri toplumun çoğunluğu tarafından ilgi ile takip edilmektedir. Günümüzde televizyon ticari yönü ağırlık kazanan bir medya hizmet sağlayıcı olarak görülse de toplumun haber alma kaynağı olması sebebiyle kamusal yayıncılık anlamında hizmet vermeye devam etmektedir.

Televizyon haber bültenlerinde Türkçenin doğru, güzel ve anlaşılır kullanılması hem haberin doğru, güzel ve anlaşılır olarak izleyiciye aktarılmasını sağlamakta hem de Türkçenin doğru, güzel ve anlaşılır kullanımına kılavuzluk ederek Türkçenin korunmasına ve gelişmesine katkı sağlamaktadır.

5.2.1. Haber Diline Uygun Türkçe Kullanımı

Haber bülteni; çeşitli haberlerin²⁸² önem sırasına göre sıralanarak günün belirli saatlerinde izleyiciye sunulan bir program türüdür. Televizyon haber bültenleri aracılığıyla halk, yurtda ve dünyada olup biten olaylardan haberdar olmaktadır. Hiç şüphesiz haber bültenleri diğer program türleri ile kıyaslandığında farklı bir yere sahiptir. Haber bültenleri içeriği bakımından halkın merak duyduğu ve bilgi sahibi olmak istediği, önemlilik derecesi yüksek olan programlardır. Dolayısıyla haber yazmak ve haber sunmak ciddiyet isteyen bir iştir.

Her program türünün kendine özgü sunum biçimi vardır. Haber bültenleri de bu bakımdan diğer programlardan gerek yazım gerek sunum aşamasında farklı bir yapıya sahiptir. Haber bültenlerinde yer alan haberler, haber diline uygun olarak hazırlanmalı ve yine haber diline uygun olarak sunulmalıdır. Haber de amaç, toplumu doğru bilgilendirmek olduğuna göre haber metninde kullanılan kelimelere ve cümlelere gerekli hassasiyet gösterilmelidir. Haber metinlerinde, bir olayın haber değeri taşıması için gerekli olan bilgiler yer almalıdır.

²⁸² Ekonomi haberi, siyasî haber, spor haberi, sanat haberi v.b.

Burada önemli olan husus; haberin içeriğinin doğru olmasının yanı sıra haberin doğru, güzel ve anlaşılır bir Türkçe ile aktarılması gerekliliğidir. Haberın yazım aşamasında gösterilen dil hassasiyeti haberin sunum aşamasında da devam ettirilmelidir. Haber, Türkçenin kurallarına uygun olarak hatasız yazılmış olsa bile yanlış sunum ile Türkçenin hatalı kullanımına örnek teşkil edebilir.

Haberin hazırlanmasından sunumuna kadar her aşamada haber diline sadık kalınması önemlidir. Canlı olarak yayınlanan televizyon haberlerinin izleyiciye aktarılma sürecinde pek çok basın mensubu görev almaktadır. Hazırlanan haberler en son haber bültenlerinin spikerleri tarafından izleyiciye aktarılmaktadır. Haberın aktarılmasında ön planda yer alan spikerlerin dil konusunda yükümlülükleri diğer çalışanlara nazaran daha fazladır. Çünkü sesi, tonlaması ve vurgusu ile haberi izleyiciye aktaran spikerdir. Öyle ki haber bültenleri, bülteni sunan spikerin adıyla anılmaktadır.

Haber diline uygun Türkçenin doğru, güzel ve anlaşılır kullanımı habere uygun ses tonu, tonlama, vurgu, hız ve ritim olarak sınıflandırılabilir.

5.2.1.1. Haber diline uygun ses tonu ve tonlama

TDK sözlüğü sesi kulağın duyabildiği titreşim olarak tanımlamaktadır.²⁸³ Fakat her ses, bir konuşma eylemini içermemektedir.²⁸⁴ Yine TDK sözlüğüne göre konuşmak bir dilin kelimeleri ile düşünceyi sözlü olarak aktarmak olarak tanımlanmaktadır.²⁸⁵ Haber diline uygun ses kullanımından kast edilen, haberi aktarabilmek için çıkarılan sestir. Haber sesi tarafsız olmalıdır. Haber spikeri haberi sunarken ses tonu ile kendi görüşünü hissettirmeden haberi olduğu gibi seslendirmelidir. Aksi hâlde spiker, ses tonu ile yanlış davranarak halkın haberi algılamasında bir taraf konumuna geçebilir.

Haber spikerleri ses özellikleri bakımından diğer program sunucularından ayrılmaktadır. Haber spikerin bazı ses özelliklerini taşıması gerekmektedir. Spikerin sesi öncelikle

²⁸³ İnternet: Ses. (t.y.). Türk Dil Kurumu-Güncel Türkçe Sözlük. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c6135db0592c2.18559205 adresinden 10 Ekim 2018 tarihinde alınmıştır.

²⁸⁴ Ünsal ve Şahin, 2014, 34

²⁸⁵ İnternet: Konuşmak. (t.y.). Türk Dil Kurumu-Güncel Türkçe Sözlük. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c613619e5d149.71928038 adresinden 10 Ekim 2018 tarihinde alınmıştır.

anlaşılır şiddette olmalı, kulağa hoş gelen yani mikrofonik özellikleri taşımalı, habere uygun tarafsız bir yapıya sahip olmalıdır.

Haber sesinde tonlama da önemlidir. Spiker, haberin ölçütlerine sadık kalarak ses tonu üzerinde haber diline uygun bir tonlama yapmalıdır. TDK tonlamayı şöyle tanımlamaktadır: *“İfadeye bir fikir, duyuş, heyecan, yumuşaklık, sertlik ayırtısı katmak üzere seslerde meydana getirilen uzatma, perde değişikliği gibi başkalıklar ve konuşma sırasında, konuşmaya hâkim olan esas tonda çeşitli anlam incelikleri sağlayan değişiklikler; konuşanın önem verdiği veya ayırıcı anlamlar vermek istediği kelimelerde başvurduğu değişik ton, kelime ve heceler arasında yükseklik ve yoğunluk bakımından meydana getirdiği farklar.”*²⁸⁶ TDK tanımında da belirtildiği üzere tonlama ile kelimelere ya da cümlelere farklılık katmak mümkündür. Haber tonlamasında önemli olan husus haberin gerçekliğine ve tarafsızlığına uygun, abartıdan uzak doğru tonlama yapılmasıdır. Haber spikerinin amacı haberi doğru, güzel ve anlaşılır okumaktır. Spikerin haberi etkileyici ve inandırıcı olarak okuması da önemlidir. Bunun içinde doğru tonlama yapması gerekmektedir. Doğru tonlama için spikerin “sesi, orta tonda ve bükümlü olmalı ve spiker, yeknesak- monoton olmaktan kaçınılmalıdır.”²⁸⁷ Haber sesi tonlaması sert ya da yumuşak olmamalıdır. Öte yandan sert yapılan tonlama doğallığını, yumuşak yapılan tonlama ise; haberin ciddiyetini bozmaktadır. Bu sebeple haber tonlaması orta tonlama da olmalıdır.

5.2.1.2. Haber diline uygun vurgu

TDK sözlüğüne göre vurgu, “sözcüklerde hecelerden birinin daha baskılı söylenmesi” olarak tanımlanmaktadır.²⁸⁸ Bir sözcüğün daha baskın söylenmesi cümlenin anlamının değişmesine sebep olabilmektedir. Bu sebeple spikerin doğru ses tonu ve tonlama ile haberi okuması gerektiği gibi doğru vurgu yapması da Türkçenin ve dolayısıyla haberin doğru, güzel ve anlaşılır kullanımını açısından önem teşkil etmektedir.

²⁸⁶ İnternet: Tonlama. (t.y.). Türk Dil Kurumu-Güncel Türkçe Sözlük. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c6135db0592c2.18559205 adresinden 10 Ekim 2018 tarihinde alınmıştır.

²⁸⁷ Giray, Ü. (Eylül-Ekim 1998). Anadilimizin İncelikleri. RTÜK İletişim Dergisi 1(5), 28.

²⁸⁸ İnternet: Vurgu. (t.y.). Türk Dil Kurumu-Güncel Türkçe Sözlük. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c6135db0592c2.18559205 adresinden 10 Ekim 2018 tarihinde alınmıştır

Vurgu hecede, kelimede ve cümlede olabilir. Türkçe de genellikle özel ad, belirteç ve bağlaçlarda vurgu; ilk hecede, kelime ve cümlede ise; son hecededir.²⁸⁹ Türkçede genelde vurgu son hecede bulunur. Ama bu, kesin bir kural değildir. Türkçede vurgu sondadır kuralına uymayan örneklere rastlamak mümkündür.²⁹⁰ Haber metinlerinde öne çıkarılması istenilen sözcüklere doğru vurgu yapılarak haberin doğru anlaşılmasına katkıda bulunulabilir. Aksi hâlde yanlış vurgu haberin anlamının sapmasına sebep olmaktadır. Haberde doğru vurgu, izleyicinin haberi doğru anlamasını sağlayan, izleyicinin haber üzerindeki dikkatini diri tutarak haberin etkisini arttıran bir unsurdur.

5.2.1.3. Haber dilinde canlılık ve ahenk

Yaşamın içindeki hemen hemen her şey haberin konusu olabilmektedir. Haber bültenlerinde ekonomi, siyaset, spor, sanat, kültür, hava durumu, güncel gibi birçok alanda derlenen haberler yer almaktadır. Haberlerin çoğunda güncellik önemli bir ölçüttür. Bazı haber türlerinde saniyeler içerisinde yeni gelişmeler oluşabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında haber yapmak, zamanla yarışmaktır. Haberde günceli korumak için sürekli gündemin takip edilmesi ve yeni gelişmelere göre haberin yenilenmesi gerekmektedir. Hızın ön planda tutulduğu haberlerin sunumunda da bu canlılığın muhafaza edilmesi gerekmektedir. Haberin konusuna uygun olarak spikerin haber sunumunda bir ahenk (uyum) yakalaması ve yine haberin konusuna uygun olarak canlı bir sunuş gerçekleştirmesi gerekmektedir. Canlı sunum ile hızlı sunum birbirine karıştırılmamalıdır. Zira hızlı sunum, canlı sunum demek değildir. Canlı sunum haberin etkisini arttırırken, konuşma hızının üstündeki sunum haberin anlaşılabilirliğini ve etkisini azaltmaktadır.

Haber sunumunda konu ile sunum uyumuna dikkat edilmesi gerekmektedir. Haberin konusundaki canlılığın gerisinde kalan bir sunuş, izleyicinin habere merak duymasını engelleyebilmektedir. Her haber aynı canlılıkla sunulamaz. Doğal afet, kaza, şehit haberi gibi haber türlerinde yayın dilinde “ağırlaştırılmış yayın” adı verilen yayın yapılmaktadır. Spiker haberin içeriğine hâkim olmalı ve haberin gerektirdiği ritimde haberi izleyiciye aktarmalıdır.

²⁸⁹ Giray, 1998, 28.

²⁹⁰ Ünsal ve Şahin, 2014, 196.

5.2.1.4. Haber dilinde haber-yorum ayrımı

Haber dilinde haber ve yorum ayrımı yapılmadan önce yorum kelimesinin tanımına yer vermek gerekmektedir. Yorum: “Bir olayı belli bir görüşe göre açıklama, değerlendirme” olarak tanımlanmaktadır.²⁹¹ Haber bir olay olarak tanımlanabilir ve yorum; haberin değerlendirilmesi anlamını taşımaktadır. “Değerlendirme” haberin ölçütlerinden olan tarafsızlık ile zaman zaman çelişmektedir. Çünkü spiker haber sunumunda yorum yaptığında, haberi kendine göre değerlendirerek, kendi bakış açısıyla izleyiciye aktarmaktadır. Son zamanlarda özellikle özel televizyon kanallarının haber bültenleri sunumlarında haber ve yorum iç içe geçmiş durumdadır. Öyle ki, izleyici yorumla harmanlanan haberlerde haberin özünü anlamakta zorluk çekmektedir. Bu durum haber bültenlerinde siyasi görüşün ön plana çıkmasına neden olmaktadır ve izleyiciler kendi görüşlerine yakın buldukları “haber yorumcularının” haberlerini takip etmektedir.

Haber dilinde yorum yapılırken haberin ölçütlerine özellikle tarafsızlığa sadık kalınması önemlidir. Türkçe kullanımı açısından haber ve yorum ilişkisine bakıldığında, prompterdan (elektronik suflör) ²⁹² haberi okuyarak sunan spikerin Türkçe kullanımında hata yapma olasılığı, doğaçlama konuşan ve haber metinlerini yorumlayarak sunan spikerden daha azdır denilebilir. Çünkü doğaçlama yapılırken kullanılan kelimeler o an ortaya çıkmaktadır. Doğaçlama yaparak doğal olmaya çalışan ve kendine özgü bir sunum kimliği oluşturmak isteyen spikerler, “İstanbul Ağzı” denilen ortak Türkçe kullanımından uzaklaşmakta ve gündelik dil kullanımına yönelmektedirler.

5.2.1.5. Haber dilinde konuşma sanatı

Görsel işitsel medya hizmet sağlayıcı olan televizyonda haber bültenlerini hazırlayan muhabirlerin ve haberleri sunan spikerlerin diksiyon konusunda eğitilmiş olması gerekmektedir. İzleyici kitlesine haberleri aktarmak gibi önemli bir görevi üstlenen basın çalışanlarının Türkçe kullanımı konusunda gerekli eğitimleri almış ve uygulamada başarıya ulaşmış olması gerekmektedir. Konuşmak bir sanattır. Spikerlik konuşarak para

²⁹¹ İnternet: Yorum. (t.y.). Türk Dil Kurumu-Güncel Türkçe Sözlük. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c6135db0592c2.18559205 adresinden 10 Ekim 2018 tarihinde alınmıştır.

²⁹² Prompter; kamera önündeki kişinin okuyacağı metni takip etmesini sağlayan elektronik bir cihazdır.

kazanılan bir meslek olduğuna göre, meslek etiği açısından iyi bir spiker iyi bir konuşmacı demektir.

Haberleri sunma görevini üstlenen spikerlerin ve haberleri hazırlayarak derleyen muhabirlerin mesleğe seçilmelerinde ses kusurlarının ya da konuşma bozukluklarının olup olmadığına dikkat edilmelidir. Milyonlara haberleri aktarma görevini üstlenen basın mensuplarının konuşma kusurlarının olmaması, Türkçede bulunan ünlü ve ünsüz sesleri layıkıyla yani gerektiği gibi çıkarabilmesi önemlidir. Haberin anlaşılır olmasını sağlamak haber sunumu yapan kişinin en önemli görevidir. Bu sebeple konuşma hızı, sesinin işitilebilirlik seviyesi spikerin taşıması gereken özelliklerindedir. Ayrıca spiker konuşurken tutukluk yaşamamalı ve kekelemek, gı'lamak, harfleri yutmak gibi söyleyiş bozukluklarına sahip olmamalıdır. Yöresel şive ve ağızlar kültürün çeşitliliğini gösteren güzel örnekler olsa da spikerlerin ortak bir dili (İstanbul Türkçesi) olmalıdır.

Spikerlerin, ses bilgisi adı verilen fonetik konusunda eğitilmiş olmaları ve Türkçenin söyleyiş özelliklerini bilmeleri gerekmektedir. Spikerler, Türkçenin yapısal özelliği olan; büyük ünlü uyumu-küçük ünlü uyumu, ulama, ünlü düşmesi-ünlü türemesi, ünlü daralması (özellikle e-cek/a-cak kullanımı) gibi ses olaylarını ve ğ kullanımı²⁹³ gibi kuralları bilmelidir. Bunların yanı sıra işi konuşmak olan spikerlerin, kelime hazinesi geniş olmalı ve kelimeleri doğru ve yerinde kullanabilmeleri gerekmektedir. Ayrıca haberleri sunarken anlatım bozukluklarından kaçınmak haberlerin doğru aktarılmasında önem taşımaktadır.

Özetle haber bülteni spikerlerinin işi dili kullanmak olduğu için haber spikerleri, yeterli diksiyon bilgisine sahip olmalıdır. Diksiyonu iyi olan bir spiker, kullandığı dilin doğru, güzel, anlaşılır ve etkili olmasını sağlamaktadır. Diksiyon: *“Seslerin, sözlerin, ses ve söze yardımı öğelerin yerli yerinde kullanılma sanatıdır.”*²⁹⁴ Tanımda da belirtildiği üzere; Türkçenin ses özelliklerini bilmek, konuşmada seslerin gücünü gösterebilmek, sözcükleri doğru telaffuz edebilmek, asalak ya da maymuncuk kelime adı verilen anlamsız şey, 1... gibi kelimelerden kaçınmak, kelimeleri doğru ve yerinde kullanmak, nefesi doğru kullanmak ve gerektiği yerde tonlama, vurgu ile duraklara dikkat etmek, diksiyon eğitimini oluşturmaktadır.

²⁹³ Türkçede “ğ” harfi okunmaz. Ör. Ağaç kelimesindeki ğ seslendirilmez. “ğ” yerine “a:aç” olarak kendinden önce gelen harf uzatılarak okunur.

²⁹⁴ Yaman, E. (2010). Kamu Yönetiminde Kurumsal İletişim. Ankara: Türkiye Belediyeler Birliği, 179.

5.2.1.6.Haber dilinde beden dili

İletişim adı verilen karşındaki kişinin anlattıklarını anlama ve kendini anlatma süreci sadece konuşma ile gerçekleşmemektedir. Kişi konuşurken, bedenini aracılığıyla çeşitli işaretler yaparak, jest ve mimiklerini kullanarak anlatmak istediği mesajının etkisini arttırmaktadır. Bu açıdan yaklaşıldığında beden dili bir iletişim yöntemi olarak tanımlanabilir. Aynı zamanda beden dili, iletişimi destekleyici, etkisini arttırıcı bir güçtür.

Beden dili: “bir durum karşısında bedenin kendini kodlaması”²⁹⁵ olarak ifade edildiğinde; televizyon haber bültenlerinin spikerleri ya da muhabirleri bir olayı izleyicilere anlatırken ya da aktarırken sözcüklerini destekleyici olarak beden dillerini kullanmakta oldukları yargısına varılabilmektedir. Prof. Dr. Albert Mehriban’ın yaptığı bir araştırmanın sonucuna göre iletişimin etkili olmasında; “*sözlerin etkisi %7, ses tonunun etkisi %38, beden dilinin etkisi %55*” çıkmıştır.²⁹⁶ Araştırma sonucuna göre beden dili etkili iletişimin temelidir.

Haber bültenlerinde haberi sunan kişinin kullandığı ses tonu, vurgu ve tonlamalar ne kadar önemliyse, haberi aktarırken içinde bulunduğu tavır da o kadar önemlidir. Spiker, haberin içeriğine uygun bir tavır ile haberi sunmalı ve jest ve mimiklerini abartmadan yerinde kullanarak anlatımını güçlendirmelidir. Spiker haberin konusu ile örtüşmeyen, abartılı mimikler ile haberi sunduğunda haberin güvenilirliğini zedelemektedir. Ayrıca spikerin beden dilini aşırı kullanması, ellerini ve yüz kaslarını sürekli hareket ettirerek haberi aktarması, spikerin haberin önüne geçmesine sebep olabileceği gibi haberin anlaşılmasını da engellemektedir.

Haber spikeri haberi sunarken kendinden emin ve dik durmalıdır. Gergin, özgüvensiz bir duruş, haberin etkisinin azalmasına sebep olmaktadır. Belirli bir ciddiyetle sunulması gereken haber bültenlerinde izleyici ile iletişimi koparmamak için spiker, aşırıya kaçmadan hafif bir tebessüm ile haberleri aktarmalıdır. Burada önemli olan nokta haberin içeriğine uygun hareket etmektir.

Bazı haberler sunumlarında haberin içeriğinden çok spikerin takındığı tavır, kullandığı jest ve mimikler akıllarda kalmaktadır. Beden dili olarak tanımlanan bu tavırlar haber

²⁹⁵ Yaman, E. (2010). Kamu Yönetiminde Kurumsal İletişim. Ankara: Türkiye Belediyeler Birliği, 145.

²⁹⁶ Ünsal ve Şahin, 2014, 305.

bülteninin spikeri ile özdeşleşerek bir kimlik kazanmaktadır. Nevi şahsına münhasır haber spikerlerine örnek olarak: Mehmet Ali Birand, Reha Muhtar ve Fatih Portakal verilebilir.

5.3. Televizyon haber bültenlerinde Türkçe hataları

Televizyon haber bültenleri toplumun en çok takip ettiği programların başında gelmektedir. Haber verme gibi önemli bir işlevi yerine getiren bültenlerde dilin doğru, güzel, anlaşılır ve akıcı kullanımını haberin doğru anlaşılmasında etkili olduğu kadar Türkçenin doğru kullanımının yaygınlaşmasında da etkisini göstermektedir. Günümüzde televizyon, Türkçenin hatalı kullanım örnekleri ile anılmaktadır.

Haber verme işlevinin yanı sıra dil öğretme ve dili geliştirme gibi önemli bir işlevi daha bulunan televizyon aracılığıyla Türkçenin yanlış kullanımı yaygınlaşmaktadır. *“Türkçemiz son yıllarda içten ve dıştan ağır saldırılara uğramakta ve her geçen gün ölümcül yaralar almaktadır. Bu tablonun baş sorumlularından biri hiç kuşkusuz medyadır ve özellikle de bazı televizyonlardır.”*²⁹⁷ Kayış’ın da belirttiği üzere, Türkçenin hatalı kullanımı ve yabancı dil özentisi nedeniyle Türkçe söz ve anlam varlığını korumak için pek çok tehditle mücadele etmektedir.

Dil, kültürel kimliğin korunması ve yaşatılmasında önemli bir unsurdur. *“ Bir ülkenin dili ülke birliğinin ilk temel taşlarından biridir”* ifadesinde bulunan emekli TRT spikeri Rıgot, dilin milletin kimliği için önemini şu sözler ile dile getirmiştir: “Dünyanın dört bir yanından göç edip gelmiş insan topluluğu Amerika Birleşik Devletleri’nde her birey kendi evinde belki kökeninde kendi dilini konuşabilir, ama öncelikle, “Ben her şeyden önce Amerikalıyım” demektedir. Yine Vietnam’dan, Cezayir’den, Kongo’dan, Fidji Adaları’ndan gelip Fransız hüviyetini taşımaya hak kazanan her kişi aynı şekilde ‘ben her şeyden önce Fransız’ım’ demektedir.”²⁹⁸ Yazısında, 1682-1725 yılları arasında Rus Devleti’ni yöneten Rusya’nın Avrupa’nın gerisinde kalmasını önleyen ve “Deli Petro” olarak anılan Rus Çar’ının vasiyetine değinen Rıgot, Petro’nun “bir ülkeyi bölmenin ilk yöntemi dilde birliği bozmaktır. Böl ki ana-baba ile çocuklar birbirlerini anlamasınlar, o

²⁹⁷ Kayış, S. N. (Mart-Nisan 2002). Türkçenin Dünü, Bugünü, Yarını. RTÜK İletişim Dergisi 5 (28), 15.

²⁹⁸ Rıgot, A. F. (Eylül-Ekim 1999) Türkçemiz. RTÜK İletişim Dergisi 2 (13), 18.

zaman o ülkeyi çökertmek çok daha kolay olacaktır” cümlesine yer vererek, dilin ülkenin bekasındaki (kalıcılığı, ölmezliği) önemine vurgu yapmaktadır.²⁹⁹

Spiker Julide Gülizar, haber ve haber programlarında Türkçenin kullanımı ile ilgili olarak televizyonların kirlenmiş, çarpıtılmış, bozulmuş Türkçenin geniş kitlelere yayılmasında aracı olduğunu belirterek televizyon haber dili ile ilgili şu açıklamalarda bulunmuştur: *“Haber bültenlerini izleyerek, ülkemizde ve dünyada olup, bitenleri öğreniriz, yani bu programların çok geniş bir izleyici kitlesi vardır. O nedenle kullanılacak dil, doğru ve düzgün olmalıdır. İnsanlar, olup, bitenler hakkında doğru bilgi almak isterler; aksi takdirde, bültenler ve programlar inandırıcılığını yitirir. Cümle kuruluş hatalarının yanı sıra, o cümlelerin vurgulanması, tonlanması, telaffuzu, sesin kullanımı noktalarındaki hataları da eklerseniz, televizyonlardaki haber dilinin ne kadar perişan olduğunu görürsünüz.”*³⁰⁰

Küreselleşme adı verilen dünya ile uyum sürecinin yaşandığı günümüzde televizyon haber bültenlerinde yaygın olarak yapılan Türkçe hataları şöyle sıralanabilir: Yabancı kelimelerin sıklıkla kullanılması, uydurma kelime kullanımı, Türkçe kelimelerin yanlış anlamda ve telaffuzda kullanımı, sınırlı sayıda kelime kullanımı, anlatım bozuklukları, hatalı vurgu ve tonlama, akıcı ve anlaşılır konuşulmaması. Türkçenin bu ve benzeri hatalı kullanımının önüne geçebilmek için “Dilimiz Kimliğimizdir” başlığıyla 2017 yılı; “Türk Dili Yılı” ilan edilerek, bu kapsamda “RTÜK’ün, TDK’nın, TRT’nin ve MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü’nün” proje ortağı olduğu “Radyo ve Televizyonlarda Doğru, Güzel ve Anlaşılır Türkçe Kullanımının Yaygınlaştırılması Projesi” hayata geçirilmiştir. Proje kapsamında yayınlarda yapılan yanlışlara ilişkin farklı tarzlardaki programların Türkçe kullanımına yönelik TDK uzmanları tarafından incelemelerde bulunulmuştur.

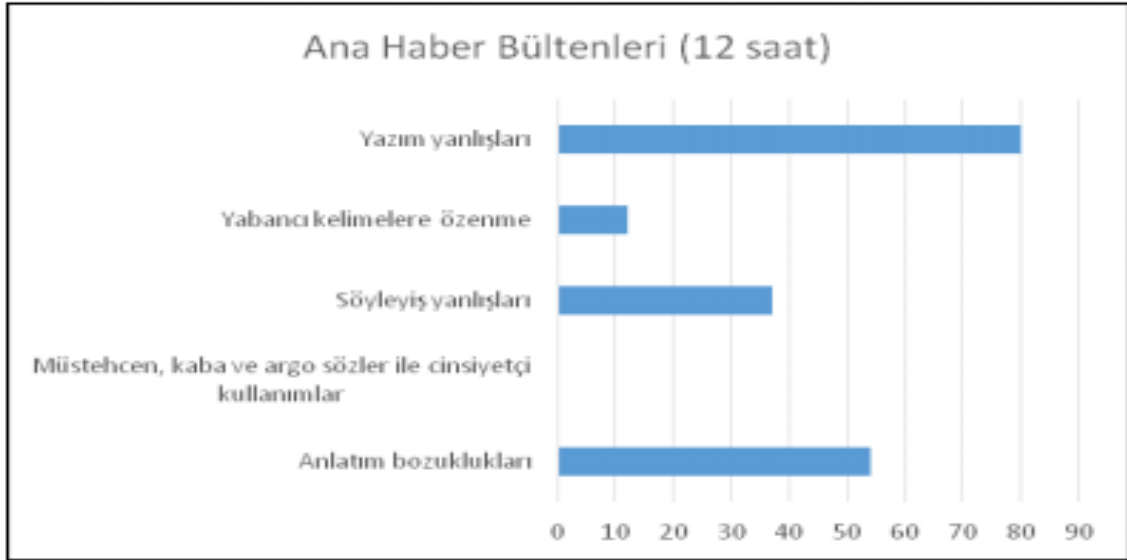
“Proje kapsamında 17 radyo ve 40 televizyon kanalındaki 927 saatlik yayın değerlendirilmiş, bunun sonucunda yayınlarda yapılan yanlış sayısı 4.598 olarak belirlenmiştir. Bu yanlışların 4.222’si televizyon yayınlarda, 376’sı ise radyo yayınlarda yapılmıştır. Televizyon yayınlarda yapılan yanlışların 370’i bölgesel kanallarda, 262’si yerel kanallarda, 3590’ı ise; ulusal kanallarda yayımlanan programlarda tespit edilmiştir. Radyo yayınlarda yapılan yanlışların 25’i bölgesel kanallarda, 316’sı

²⁹⁹ Rıgot, A. F. (Eylül-Ekim 1999) Türkçemiz. RTÜK İletişim Dergisi 2 (13), 18.

³⁰⁰ Gülizar, J. (Mayıs-Haziran 2002). Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türkçenin Kullanımı. (Der. Gürson, M.). 5(29), 10.

yerel kanallarda, 35'i ise ulusal kanallarda yayımlanan programlarda yapılmıştır.”³⁰¹

Rapora göre; 12 saatlik inceleme sonucunda ana haber bültenlerinde 54 anlatım bozukluğu, 37 söyleyiş yanlışı, 12 yabancı kelimelere özenme ve 80 yazım yanlışı tespit edilmiştir.³⁰²

Resim 5.1. Ana haber bültenlerinde 12 saatte tespit edilen Türkçe hataları³⁰³

Resimde görüldüğü üzere ana haber bültenlerinde en fazla yazım yanlışı görülmektedir. Haberde Türkçeyi kullanırken en önemli hususlardan biri haberi doğru aktarmaktır. Fakat raporda yer aldığı üzere, ana haber bültenlerinde yazım yanlışlarını, anlatım bozuklukları izlemektedir.

Raporda ana haber bültenlerinde yapılan yanlışların saat başına düşen dağılımını ise; aşağıdaki gibi gösterilmiştir.

³⁰¹ İnternet: RTÜK. (2018). Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türkçenin Kullanımı. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/rtuk-arastirmalari/3726/6815/radyo-ve-televizyon-yayinlarinda-turkccenin-kullanimi-2018.html> adresinden 5 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

³⁰² İnternet: RTÜK. (2018). Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türkçenin Kullanımı. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/rtuk-arastirmalari/3726/6815/radyo-ve-televizyon-yayinlarinda-turkccenin-kullanimi-2018.html> adresinden 5 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

³⁰³ İnternet: RTÜK. (2018). Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türkçenin Kullanımı. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/rtuk-arastirmalari/3726/6815/radyo-ve-televizyon-yayinlarinda-turkccenin-kullanimi-2018.html> adresinden 5 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

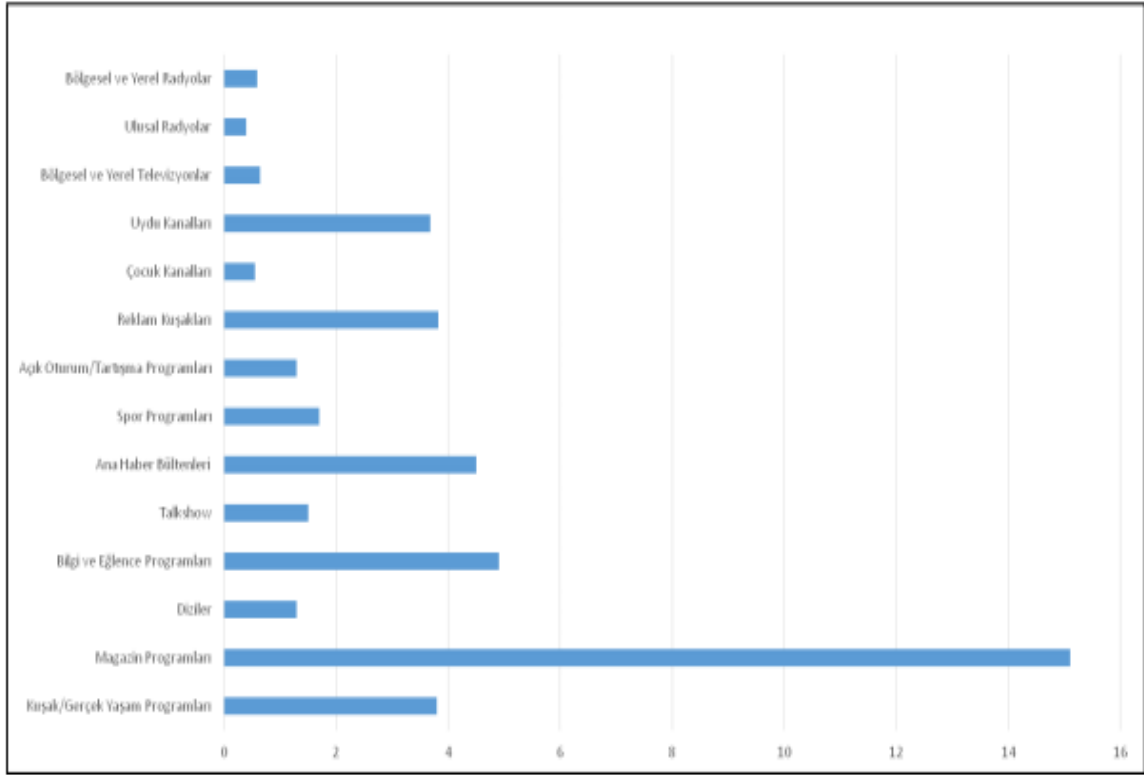
Ana Haber Bültenleri (12 saat)	Hata sayısı	Saatte
Yazım yanlışları	80	6,6
Anlatım bozuklukları	54	4,5
Söyleyiş yanlışları	37	3
Yabancı kelimelere özenme	12	1
Müstehcen, kaba ve argo sözler ile cinsiyetçi kullanımlar	0	0

Resim 5.2. Ana haber bültenlerinde 12 saatlik izlemede saatte tespit edilen Türkçe hata sayıları³⁰⁴

Proje kapsamında ana haber bültenleri dışında, reklam, kuşak-gerçek yaşam, bilgi ve eğlence, dizi, magazin, spor, açık oturum, çocuk programı ve talk show (sohbet programı) Türkçe kullanımı bakımından incelenmiştir. Raporda yer alan Türkçe yanlışlarının saat başı grafiklerinde ana haber bültenlerinin diğer programlar ile kıyaslamasını yapabilmek mümkündür.

³⁰⁴ İnternet: RTÜK. (2018). Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türkçenin Kullanımı. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/rtuk-arastirmalari/3726/6815/radyo-ve-televizyon-yayinlarinda-turkccenin-kullanimi-2018.html> adresinden 5 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

Anlatım bozukluklarının saat başına göre grafiği aşağıdaki gibidir:

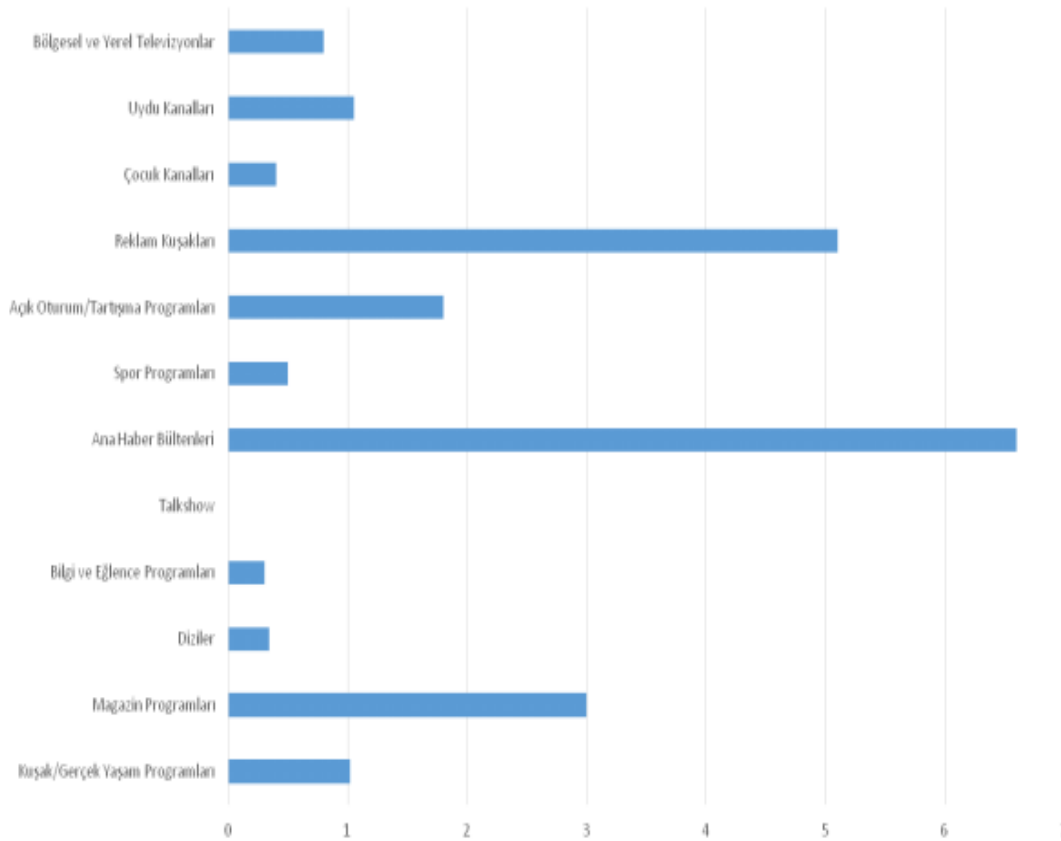

Resim 5.3. Ana haber bültenlerinde saat başına tespit edilen anlatım bozuklukları³⁰⁵

Yukarıda yer alan saat başı değerlendirmesine göre; haber bültenlerinde anlatım bozukluğu oranı magazin programları ve bilgi-eğlence programlarının ardından üçüncü sırada yer almaktadır. Bu oran haberin doğru, güzel ve anlaşılır aktarımı için televizyon haber bültenlerinde gerekli özenin gösterilmediğinin bir kanıtıdır.

³⁰⁵ İnternet: RTÜK. (2018). Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türkçenin Kullanımı. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/rtuk-arastirmalari/3726/6815/radyo-ve-televizyon-yayinlarinda-turkccenin-kullanimi-2018.html> adresinden 5 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

Yazım yanlışlarının saat başına göre grafiği aşağıdaki gibidir:

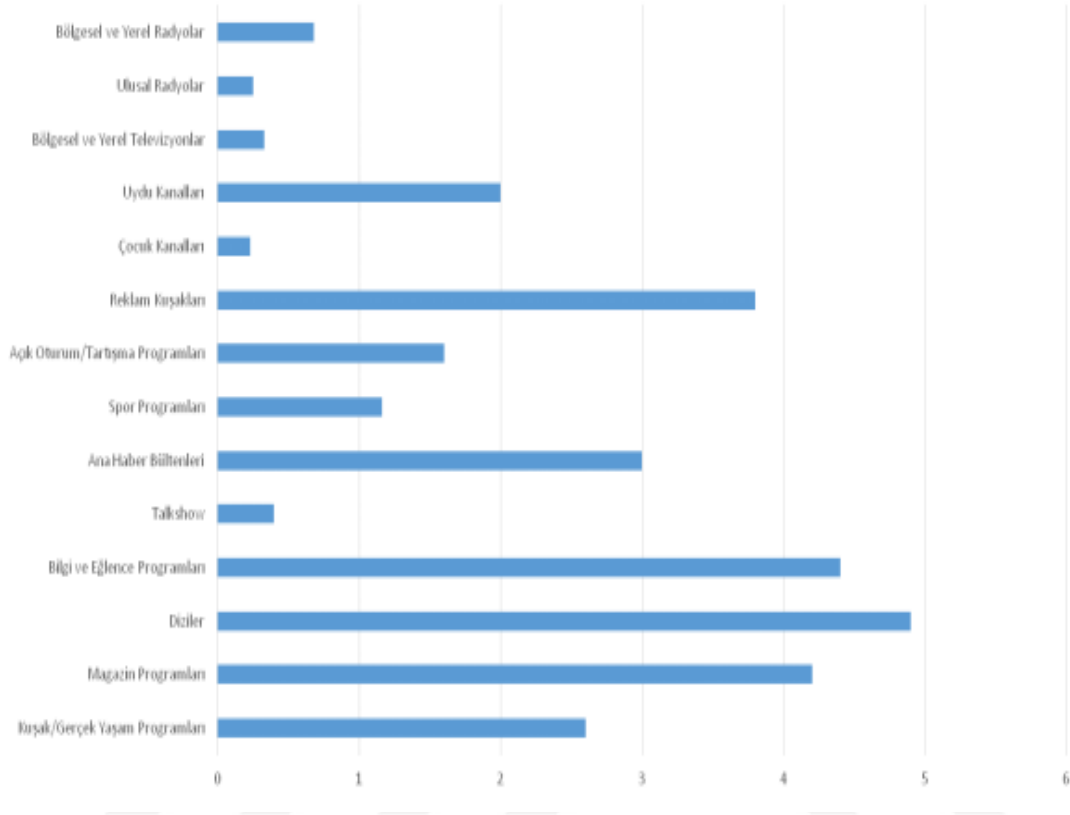

Resim 5.4. Ana haber bültenlerinde yazım yanlışlarının saat başına dağılımı³⁰⁶

Raporda ana haber bültenlerinde en çok hatanın yazım yanlışlarında özellikle de alt yazılarda yapıldığı ortaya çıkmıştır. Proje kapsamında incelenen diğer program türleri arasında da yazım yanlışının en çok ana haber bültenlerinde yapıldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

³⁰⁶ İnternet: RTÜK. (2018). Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türkçenin Kullanımı. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/rtuk-arastirmalari/3726/6815/radyo-ve-televizyon-yayinlarinda-turkccenin-kullanimi-2018.html> adresinden 5 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

Söyleyiş yanlışlarının saat başına göre grafiği aşağıdaki gibidir:

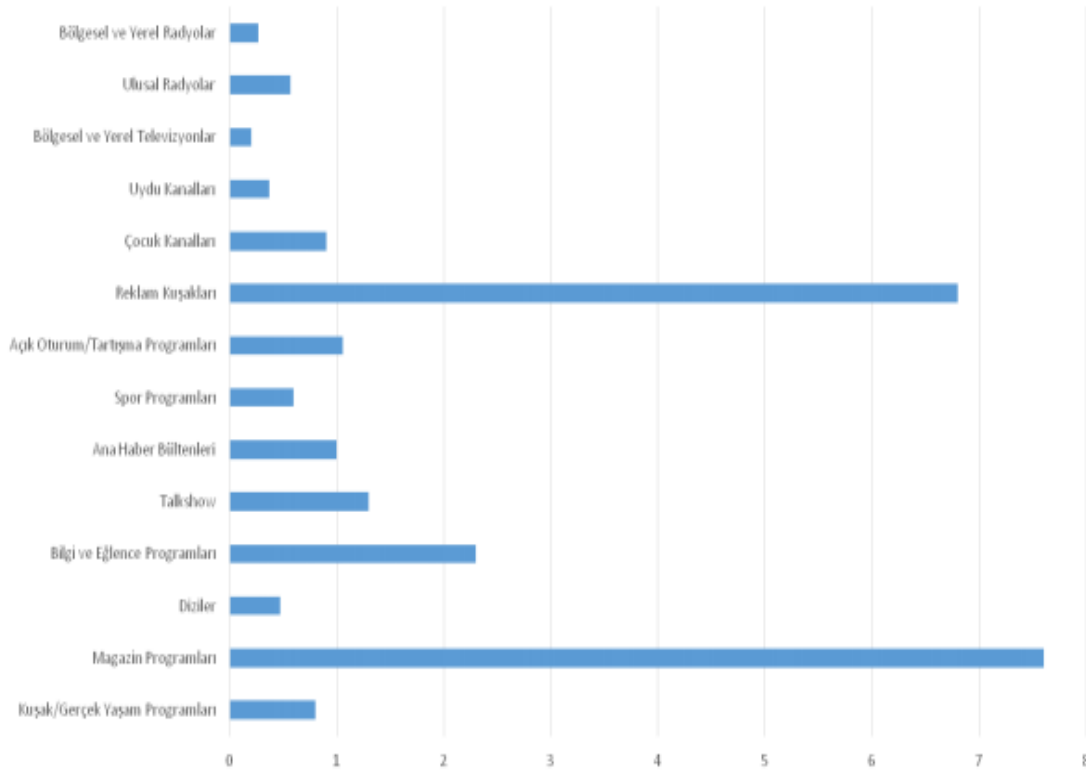

Resim 5.5. Televizyon programlarında tespit edilen söyleyiş yanlışlarının saat başına dağılımı³⁰⁷

Raporda yer alan saat başına söyleyiş (telaffuz) yanlışlarının grafiğine bakıldığında, ana haber bültenlerinin dördüncü sırada yer aldığı görülmektedir. Özel televizyon kanallarının olmadığı TRT'nin tek kanal olduğu dönemlerde haber bültenleri spikerlerinin Türkçe kullanımı halk tarafından örnek alınmaktayken, günümüzde ana haber bültenlerinde anlatım ve yazım yanlışlarının yanı sıra telaffuz yanlışlarıyla da karşılaşmaktadır.

³⁰⁷İnternet: RTÜK. (2018). Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türkçenin Kullanımı. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/rtuk-arastirmalari/3726/6815/radyo-ve-televizyon-yayinlarinda-turkccenin-kullanimi-2018.html> adresinden 5 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

Yabancı sözlere özenmeyle ilgili örneklerin saat başına göre grafiği aşağıdaki gibidir:

Resim 5.6. Televizyon programlarında tespit edilen yabancı sözlere özenme ile ilgili örneklerin saat başına dağılımı³⁰⁸

Raporda yer alan yabancı sözlere özenme sonucu yapılan yanlışların saat başı grafiğinde ana haber bültenlerinin beşinci sırada yer aldığı görülmektedir. Halkın haber alma kaynağı olması sebebiyle halkın anlayabileceği, teknik terimlerden, yabancı kelimelerden arındırılmış bir Türkçenin kullanılması gerektiği ana haber bültenlerinde yabancı kelimelerin kullanıldığı görülmektedir.

5.3.1. Televizyon Haber Bültenlerinde Hatalı Türkçe Kullanımının Örnekleri

Hem görsel hem işitsel bir medya hizmet sağlayıcı olan televizyon haber bültenlerindeki hatalı Türkçe kullanımı yazım ve söyleyiş (telaffuz) yanlışları olarak ikiye ayrılmaktadır.

³⁰⁸ İnternet: RTÜK. (2018). Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türkçenin Kullanımı. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/rtuk-arastirmalari/3726/6815/radyo-ve-televizyon-yayinlarinda-turkcenin-kullanimi-2018.html> adresinden 18 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

5.3.1.1. Televizyon haber bültenlerinde yazım yanlışları

Televizyon haber bültenlerinde Türkçe kullanımında telaffuz hatalarının yanı sıra yazım yanlışlarının da yapıldığı görülmektedir. Haber bültenlerinde yazı dili, altyazı olarak ve haber montajı sırasında haberin içeriğine yerleştirilen metinlerde, spotlarda görülmektedir. Canlı olarak yayınlanan haber bültenlerinde günceli yakalamak için hızlı olmak durumunda olan altyazı operatörlerinin Türkçe yazım kurallarını ihlal ettiği görülmektedir. Türkçede yapılan yazım yanlışları, özellikle de noktalama işaretlerinin kullanımından kaynaklı yanlışlar, izleyicinin haberi yanlış algılamasına sebep olabilir.

RTÜK'ün yayımladığı “*Radyo ve Televizyonlarda Doğru, Güzel ve Anlaşılır Türkçe Kullanımının Yaygınlaştırılması Projesi*” kapsamında TDK uzmanlarının 12 saatlik ana haber bülteninde yapılan yanlış Türkçe kullanımı konusunda en çok yanlışın yazımda yapıldığı ortaya çıkmaktadır.

Rapor incelendiğinde televizyon ana haber bültenlerinde yazım yanlışlarının sıklıkla yapıldığı yerler şöyle sıralanabilir: Düzeltme işareti kullanımında, büyük ve küçük harf kullanımında, bağlaçlarda, ses olaylarının olduğu kelimelerde, kısaltmalarda, noktalama işaretlerinde ve birleşik kelimelerde.

“*Türkçede anlamları ve söylenişleri ayrı olan kelimeleri birbirinden ayırt etmek; nispet ekinin, belirtme durumu ve iyelik ekiyle karışmasını önlemek; Arapça ve Farsçadan dilimize giren birtakım kelimelerle özel adlarda bulunan ince g, k ve l ünsüzlerinin telaffuzlarının doğru yapılmasını sağlamak için dilimizde düzeltme işareti kullanılmaktadır.*”³⁰⁹ Şapka olarak ifade edilebilen düzeltme işaretleri “g, k ve l” harflerinin kalın okunmasını engellemek için kullanılmaktadır. Örneğin: Hakkari değil doğrusu Hakkâridir. Hakkâri de ki “â” kendinden önce gelen “k” sesinin ince okunması gerektiğini göstermektedir. Hala ve halâ kelimesine bakıldığında söylenişleri aynı olan bu iki kelimeyi birbirinden ayırmak için şapka önem taşımaktadır. Harflerin kalın ve kısa olarak okunduğu hala; kişinin babasının kız kardeşi anlamına gelmektedir. Ha:lâ biçiminde ilk hecenin uzun ve düzeltme işaretinin önündeki “l” harfinin ince okunduğu bu kelime ise; bir zarftır ve “şimdiye kadar, henüz” anlamı taşımaktadır.

³⁰⁹ İnternet: RTÜK. (2018). Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türkçenin Kullanımı. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/rtuk-arastirmalari/3726/6815/radyo-ve-televizyon-yayinlarinda-turkcenin-kullanimi-2018.html> adresinden 18 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

Şapkanın kelimeye kattığı önemi Rigot, şöyle ifade etmektedir: *”Şık bir hanımın başını süsleyen şapka gibi altındaki harfe daha bir melodik zarafet ve incelik veren şapka, aynı zamanda anlam farkı yaratmada da pek mahir olduğundan, eksikliği anlaşıldı ve tekrar yerini aldı. Konuşma olgusunun amacı anlaşma ve anlaşılma olduğuna göre malzemesi olan sözcükte bulunacak anlam-mana-meal de çok önemlidir.”*³¹⁰Konuyu iki örnekle açıklayan Rigot, “resmi kabul” kelimesinde yer alan “resmi ”deki “i” harfinin kısa okunduğunu ve şapkasız olduğunu fakat resmî hizmetteki “i” harfinin uzun okunduğunu ve şapkalı olduğunu belirtmektedir.³¹¹

Türkçede yazım yanlışının görüldüğü bir diğer yer ise; büyük ve küçük harf kullanımınıdır. Büyük harf kullanılması gereken başlıca yerler şöyle sıralanabilir: Türkçede cümleler büyük harf ile başlamaktadır. Cümle içinde yer alan özel adlar, şehir-ülke isimlerinin de baş harfi büyük yazılmaktadır. Kişi adlarından önce kullanılan unvanlar ve saygı belirten kelimeler büyük harfle başlamaktadır. Noktalama işareti olan iki noktadan sonra, cümle ya da özel ad geliyorsa, büyük harf kullanılmaktadır. Özel ad yerine kullanılan, makam bildiren kelimeler, büyük harf ile başlamaktadır.

Türkçede yazım yanlışının en sık görüldüğü yerlerden biri de; “de” ve “ki” bağlaçlarıdır. Bağlaç olan “de” ve “ki” her zaman ayrı yazılmalıdır.

Türkçede yapılan yazım yanlışları: “ünsüz yumuşaması, ünsüz sertleşmesi, ünsüz türemesi ve ünsüz düşmesi ve ünlü düşmesi” gibi ses olaylarının olduğu kelimelerde de görülmektedir.

1. Bir sözcüğün son hecesi “f, s, t, t, k, h, p” sert sessizleri ile bitiyorsa ve bu sözcüğe “c, d, g” yumuşak sessiz harfler ile başlayan bir ek geldiyse, ekin başındaki yumuşak ünsüzler sertleşerek “c” – “ç” ye, “d”-“t” ye, “g”-“k” ye dönüşmektedir. Örneğin: “Türkce” değil “Türkçe”, “sıcakdan” değil “sıcaktan”.
2. Ünsüz yumuşamasında ise; “p, ç, t, k” ile biten sözcüklere ünlü bir harf ile başlayan bir ek geldiğinde “p”-“b” ye, “ç”-“c” ye, “t”-“d” ye, “k”-“g” ye

³¹⁰ Rigot. A. F. (Kasım-Aralık 1999). Bizim Dilimiz. RTÜK İletişim Dergisi. 2(14), 30.

³¹¹ Rigot. A. F. (Kasım-Aralık 1999). Bizim Dilimiz. RTÜK İletişim Dergisi. 2(14), 30.

dönüşerek yumuşamaktadır. Örneğin: “rakipine” değil “rakibine”, “geçite” değil “geçide”.

3. Türkçede iki ünsüz (sessiz) harf yan yana bulunmamaktadır. Türkçeye başka dillerden girmiş olan kelimeler ünlü bir harfi ek olarak aldığı anda kelimenin sonundaki ünsüz harf türetilir. Örneğin: “zam-zammı”, “ret-reddi”.
4. Ünsüz düşmesinde ise; “k” ünsüzü ile biten bir sözcüğe “-cik, -cek, -l” ekleri getirildiğinde sözcüğün sonundaki “k” ünsüzü düşmektedir. Örneğin: “yüksek+l- = yüksel”, “sıcak+cık- = sıcacık”.
5. İki heceli ve ikinci hecesinde “ı, i, u, ü” dar ünlüleri bulunan bazı sözcükler ünlü harfle başlayan bir ek aldıklarında sözcüğün ikinci hecesindeki “ı, i, u, ü” dar ünlü harf düşmektedir. Bu olaya ise; ünlü düşmesi adı verilmektedir. Örneğin: “fikir-fikri, kayıp-kaybı.”

Kısaltma yapılan kelimelerin kullanımında da yanlışlar görülmektedir. Burada önemli olan husus; büyük harflerle yapılan kısaltmalara ek getirildiğinde kısaltmanın son harfinin okunuşu, küçük harfle yapılan kısaltmalara ek getirildiğinde ise; kelimenin okunuşu dikkate alınmaktadır.

Televizyon haber bültenlerinde noktalama işaretlerinin kullanımı ile ilgili yanlışlar yapılmaktadır. Raporda yer alan örnekler incelendiğinde ana haber bültenlerinde nokta, virgül ve kesme işareti kullanımında hatalar olduğu görülmektedir. Rapora göre; biten cümlelerin ardından nokta işaretinin konulmadığı görülmektedir. Ayrıca virgül, üç nokta ve kesme işareti kullanımında da hataların yapıldığı görülmektedir.

Raporda, birleşik kelimelerin kullanımında da hataların yapıldığı görülmektedir. “Belgesiz zamirler (biraz, birçok, birçoğu, birkaç, herhangi gibi), ilk kelimesinde herhangi bir ses olayı olmaması şartıyla ‘etmek, edilmek, eylemek, olmak, olunmak’ yardımcı fiilleriyle kurulan birleşik fiiller, birleşme sırasında kelimelerinden hiçbiri veya sonuncu kelimesi anlam değişikliğine uğramayan birleşik kelimeler, birleşik kelimeyi oluşturan kelimelerden her biri veya sonuncusu birleşme sırasında anlam değişmesine uğrayarak yeni bir kavramın

adını oluşturduğunda ortaya çıkan kelimeler ve Farsça kurala göre oluşturulan sözler bitişik yazılmalıdır.”³¹²

"Radyo ve Televizyonlarda Doğru, Güzel ve Anlaşılır Türkçe Kullanımının Yaygınlaştırılması Projesi" kapsamında 12 saat boyunca incelenen ana haber bültenlerinde tespit edilen yazım yanlışlarından bazıları aşağıdaki çizelgede yer almaktadır.

Yanlış Kullanım	Doğrusu	Kanal Adı	Program Adı	Kayıt Zamanı
Düzeltilme işareti 2 AYM üyesi dahil 113 hakim ve savcı tutuklandı	3 AYM üyesi dâhil 113 hâkim ve savcı tutuklandı.	ATV	Ana Haber	20.07.2016, 20.53
Düzeltilme işareti Saldırgan Hala Olay Yerinde	Saldırgan Hâlâ Olay Yerinde	STAR TV	Ana Haber	12.06.2017, 08.20
Düzeltilme işareti Şırnak'ta 13 terörist etkisiz hale getirildi!	Şırnak'ta 13 terörist etkisiz hâle getirildi!	SHOW TV	Ana Haber	22.08.2016, 19.35
Düzeltilme işareti O da takip edildiğini herhalde anladı	O da takip edildiğini anladı herhâlde .	STAR TV	Ana Haber	12.06.2017, 08.10
Düzeltilme işareti Plakçı dükkanına saldırı.	Plakçı dükkânına saldırı.	STAR TV	Ana Haber	20.06.2016, 19.03
Düzeltilme işareti Renkli Hikayeler , İlginç Görüntüler	Renkli Hikâyeler , İlginç Görüntüler	NTV	Ana Haber	12.06.2017, 19.39
Düzeltilme işareti Alevler Elektrik Tellerine Değince Kabus Katlandı!	Alevler Elektrik Tellerine Değince Kâbus Giderek Büyüdü!	SHOW TV	Ana Haber	22.11.2016, 19.08
Düzeltilme işareti	Baharı rengârenk	SHOW	Ana	20.03.2016

³¹² İnternet: RTÜK. (2018). Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türkçenin Kullanımı. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/rtuk-arastirmalari/3726/6815/radyo-ve-televizyon-yayinlarinda-turkccenin-kullanimi-2018.html> adresinden 21 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

Baharı rengarenk kutladılar	kutladılar	TV	Haber	
Düzeltilme işareti Askeri okul	Askerî okul	FOX TV	Ana Haber	22.08.2016, 19.32
Noktalama işareti Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Batiya Çok Sert Mesajlar	Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Bati'ya Çok Sert Mesajlar!	SHOW TV	Ana Haber	21.11.2016, 18.36
Noktalama işareti Bitlis'in Tatvan İlçesi'nden Ankara'ya Giden Tren, Minibüse Çarptı.	Bitlis'in Tatvan ilçesinden Ankara'ya Giden Tren, Minibüse Çarptı.	KANAL D	Ana Haber	20.06.2016, 18.54
Noktalama işareti ve kelimenin yanlış yazımı Abi sen ne diyorsun?	Ağabey , sen ne diyorsun?	ATV	Ana Haber	20.07.2016, 19.57
Siyasi ayağında dahil olmak üzere kim varsa... Bağlaç ve düzeltme işareti	Siyasi ayağı da dâhil olmak üzere kim varsa...	BEYAZ TV	Ana Haber	12.06.2017
Ses olayı- Ek hatası Yozgat'dan buraya gelmişiz.	Yozgat'tan buraya gelmişiz	SHOW TV	Ana Haber	20.03.2016
Ses olayı ... akla ziyan bir iştir...	... akla ziyan bir iştir...	BEYAZ TV	Ana Haber	12.06.2017
Noktalama işareti 3 İŞİDLİ'nin fotoğrafı Emniyette	3 İŞİD'linin fotoğrafı Emniyette	SHOW TV	Ana Haber	20.3.2016 19.43
Kelimenin yanlış yazımı Suikastçilerin planını Erdoğan bozdu	Suikastçıların planını Erdoğan bozdu.	ATV	Ana Haber	20.07.2016, 19.18
Birleşik kelime Yurtdışından getirilen araçlarla ilgili...	Yurt dışından getirilen araçlarla ilgili...	NTV	Ana Haber	12.06.2017, 13.20
Birleşik kelime Meydanlar hınca hınç dolu.	Meydanlar hınca hınç dolu.	ATV	Ana Haber	20.07.2016, 20.15
Noktalama işareti Türkiye şehitlerini uğurladı...	Türkiye şehitlerini uğurladı.	BEYAZ TV	Ana Haber	12.06.2017
Noktalama işareti Burayla , şurası arasında ne	Burayla şurası arasında ne fark var	STAR TV	Ana Haber	20.06.2016, 19.07

fark var , anlamıyorum ya	anlamıyorum ya .			
Noktalama işareti ve kelimenin yanlış yazımı Tabi ben sadece kilo vermedim.	Tabii , ben sadece kilo vermedim.	BEYAZ TV	Ana Haber	12.06.2017
Bağlaç Sonra yedek paraşütü açtım oda onun içine dolandı.	Sonra yedek paraşütü açtım, o da onun içine dolandı.	BEYAZ TV	Ana Haber	12.06.2017
Kelimenin yanlış yazımı Yerköprü Mevkiinde	Yerköprü Mevkisinde	KANAL D	Ana Haber	20.06.2016, 18.50
Birleşik kelimenin yanlış yazılması ... ilçesinde içmesuyu altyapı çalışması gerçekleştirdi	... ilçesinde içme suyu altyapı çalışması gerçekleştirdi.	KANAL 33 TVRADY O	Ana Haber	12.06.2017
Birleşik kelimenin yanlış yazılması Yurtdışından getirilen araçlarla ilgili	Yurt dışından getirilen araçlarla ilgili...	NTV	Ana Haber	12.06.2017, 13.20

Çizelge 5.1. Radyo ve Televizyonlarda Doğru, Güzel ve Anlaşılır Türkçe Kullanımının Yaygınlaştırılması Projesi'nden derlenen ana haber bültenleri yazım yanlışları³¹³

5.3.1.2. Televizyon haber bültenlerinde telaffuz (söyleyiş) yanlışları ve anlatım bozuklukları

Günümüzde televizyonlarda ve televizyon haber bültenlerinde kullanılan Türkçeyi yabancı dillerin etkisinden korumak gerekmektedir. Eğer televizyon programlarında Türkçenin yazım ve söyleyiş yanlışlarının önüne geçilmezse; Türkçe kaybolan diller arasında yerini alabilir. Televizyon haber bültenlerinde yazım yanlışları izleyicinin gözü ile takip ettiği hatalardır ve görsel hafıza da yer tutmaktadır. Bültenlerdeki söyleyiş bozuklukları ise; izleyici üzerinde hem işitsel hem görsel etki yapmaktadır. Bu yazım yanlışlarının daha az önemli olduğu anlamına gelmemektedir. Öte yandan televizyon haber bültenlerindeki yazım yanlışlarını, söyleyiş yanlışları izlemektedir.

³¹³ İnternet: RTÜK. (2018). Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türkçenin Kullanımı. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/rtuk-arastirmalari/3726/6815/radyo-ve-televizyon-yayinlarinda-turkccenin-kullanimi-2018.html> adresinden 21 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

Televizyon haber bültenlerinde, izleyiciler ülkede ve dünyada olup bitenden haberdar olmak isterken, Türkçenin kullanımındaki söyleyiş bozuklukları sebebiyle, “*bozuk bir dil alışkanlığı*”³¹⁴ edinmektedirler. Hatalı kullanım tekrarlanarak devam ettiği takdir de kulak aşinalığı oluşmakta ve hatalı kullanım kanıksanmaktadır. “*Dil bozukluğu bulaşıcı bir hastalıktır. Toplumumuz için çağın vebası, işte bu hastalıktır ve bir ülkenin dilini en iyi şekilde duymak, dinlemek isterseniz ya parlamentoya giderseniz, ya televizyonda haberleri dinlersiniz, ya da tiyatrosunu izlersiniz... Şimdi biz nereye gidelim de bu hastalık bize bulaşmasın?*”³¹⁵ Atak’ın da ifade ettiği gibi bir virüs gibi bulaşarak, hızla yayılan Türkçe yanlışlarını, doğru Türkçe kullanımı ile düzeltebilmek gerekmektedir. Televizyon haber bültenlerine bu açıdan büyük bir sorumluluk düşmektedir.

Türkçenin doğru, güzel ve anlaşılır kullanımına en fazla özen gösterilmesi gereken program türü haber bültenleridir. Bültenlerde kullanılan Türkçe toplum tarafından örnek alınabilecek düzeyde akıcı ve anlaşılır olmalıdır. Ne var ki, haber bültenlerinde uzun süre spikerlik yapan dil sürçmeleri ve gafları ile bilinen “Mehmet Ali Briand” ve “Reha Muhtar” gibi isimler bulunmaktadır. “Mehmet Ali Briand”; “Kanal D” ekranlarında, “Reha Muhtar” ise; “Show TV” ekranlarında yıllarca ana haber bülteni spikerliği³¹⁶ yapmıştır. Briand, haber sunumunda Türkçe kelimelerin hatalı kullanımı ve akıcı Türkçeden uzak, sürekli “ı’layarak” tutuk bir Türkçe kullanımı ile hafızalarda, kulaklarda yer edinmiştir. Bir eğlence programında, uzun süre ekranlarda yer alan ana haber bülteni spikerlerinden “Briand” ve “Muhtar’ın” yanlış Türkçe kullanımı yine bir eğlence aracı olarak derlenerek, kişilerinde katılımı eşliğinde izleyicilere sunulmuştur. Haber bültenleri, Türkçeyi doğru, güzel ve anlaşılır kullanımı ile anılması gereken en ciddi program türlerinden biri olmasına rağmen bültenlerde yanlış Türkçe kullanımı eğlence programlarında bir güldürü unsuru olarak kullanılmaktadır.

³¹⁴ İnternet: RTÜK. (2018). Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türkçenin Kullanımı. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/rtuk-arastirmalari/3726/6815/radyo-ve-televizyon-yayinlarinda-turkcenin-kullanimi-2018.html> adresinden 25 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

³¹⁵ Atak, M. (Ocak-Şubat 2002). Türkçeyi Öğrenmek. RTÜK İletişim Dergisi. 5(27), 19.

³¹⁶ İzlenme kaygısının haber bültenlerine yansması olan Anchorman olarak ifade edilen yeni magazin dili ile haber sunan kişiler

Söz konusu programda yer alan yanlış Türkçe kullanımı aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir.

İfade	Spiker	Türkçe Hatası
<p>“Valla sevgili seyirciler bu yapıлана olsa olsa ‘ayılık’ denilir ama ben bunu da gine demeyeyim susayım”</p> <p>“Bunların yaptığına ‘hayvanlık’ derdim ama diyemiyorum...”</p> <p>“... Durmuyor ‘anasını satayım’ benim vücudumda “</p> <p>“... Bu adam galiba kafayı yemiş... saçma sapak salak laflardan vazgeç”</p>	Reha Muhtar	Haber bülteninin ciddiyetten uzak “İstanbul ağzı” yerine “sokak ağzı ile argo ifadeler kullanılarak sunumunun örnekleridir.
<p>“Bende gördüğüm zaman hakikaten ağzım ıııııııııı dudaklarıma ağzım havaya kalkmış”</p> <p>“ Yerlerini belirlediği 5-60 kişi, 50-60 kişilik...”</p> <p>“ Sadece ceviz döviz cephesinde yükselme vardı”</p> <p>“ Sevgili seyirciler size sıcak bir gelişme aktarmak istiyorum. Şimdi geldim. Madrit’in Midyat ilçesi...”</p> <p>“Fenerbahçe’nin sarı lacivert başkentin bembeyazlığı ıııııııı senfonisini Mehmet Okur’un mavi beyaz moru ile döneceğiz bizden ayrılmayın”</p>	Mehmet Ali Birand	Tutuk, anlamsız, yanlış dil kullanımı

Tablo 5.2. Mehmet Ali Birand ve Reha Muhtar’ın dil hataları³¹⁷

³¹⁷ İnternet: Youtube (2019). Hatalı Türkçe Kullanım Videosu. Web: <https://www.youtube.com/watch?v=Jc9INAiTHYI> ve <https://www.youtube.com/watch?v=Jc9INAiTHYI> adresinden 27 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır

Haber bültenlerinde yanlış Türkçe kullanımının başka bir örneği: “Kanal D”de haber bülteni spikerliği yapan “Cüneyt ÖZDEMİR” dir. Özdemir: “*Kar tatili var mı Cüneyt Bey? O kadar değildir umarım diyelim. Yalnız bahar günlerinde en çok zorlanan çiftçiler. Tüm çiftçilere ‘donsuz geceler’ dileyelim.*”³¹⁸

Naklen yayında yerel muhabir önemin Başbakanı Tansu Çiller’in Manisa ziyaretini haber olarak verirken: “*Görüyorsunuz sayın seyirciler, Başbakan Tansu Çiller’in Manisa’ya gelmesine karşın, halk sokaklara indi ev el çırparak kendisini alkışladılar*” ifadesini kullanmıştır. Haberde kullanılan “karşın” kelimesi cümle ile tezatlık oluşturmaktadır. Ayrıca “el çırparak” kelimesi gereksiz kullanılmıştır.

Beşiktaş Kaymakamının eşinin esnaftan ve iş adamlarının nakdi yardım toplamasını haber yapan muhabir ve haberi sunan spiker: “*Beşiktaş Kaymakamı’nın hanımı, kocasının nüfusunu kullanarak esnaf ve iş adamlarından para topladığı ve bununla kendisine lüks bir otomobil aldığı iddia ediliyor*” dedi. Bu haberde “ortak bir özellik gösteren kimselerin bütünü ” “nüfus” yerine “ söz geçirme, güçlü olma, erk ” anlamına gelen “nüfuz” kelimesinin kullanılması gerekirdi.

“*Radyo ve Televizyonlarda Doğru, Güzel ve Anlaşılır Türkçe Kullanımının Yaygınlaştırılması Projesi*” kapsamında televizyon haber bültenlerinde tespit edilen Türkçe söyleyiş yanlışları şöyle sıralanabilir: Yabancı kelime merakı, “İstanbul Ağzı” adı verilen ortak kullanımdan başka ağızlar da konuşmak, uzun hecelerın kısa- kısa hecelerın uzun okunması, ses olaylarına dikkat edilmemesi, vurgu, tonlama ve durak hataları, kelimelerin yanlış anlamda ya da yanlış biçimde kullanımı, harflerin yanlış kullanımı, v.b.

³¹⁸ İnternet: Youtube (2019). Mehmet Ali Briand ve Reha Muhtar’ın dil hataları. Web: <https://www.youtube.com/watch?v=FF1uf-rGQ0A> adresinden 27 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

Yanlış Kullanım	Doğrusu	Kanal	Program Adı	Kayıt Zamanı
Ya:rın da yine sıcaklık olarak bugüne benzer bir gün olacak...	Yarın da yine sıcaklık bugüne benzer olacak bir gün olacak...	ES TV	Ana Haber	20.06.2017
Polislere gittim şikayet ettim, Okula gittim şikayet ettim.	Polise gittim, şikâ:yet etti; okula gittim, şikâyet ettim.	SHOW TV	Ana Haber	21.11.2016 19.47
Kimliği belirsiz kişlerce kundaklandı.	Kimliği belirsiz kişilerce kundaklandı.	STAR TV	Ana Haber	20.06.2016, 19.20
Stüdyo gibi kamera arkasında da eğlenceli anlar yaşıyor	Stüdyo gibi / (duraklama) kamera arkasında da eğlenceli anlar yaşıyor.	STAR TV	Ana Haber	20.06.2016, 19.43
Sadece İzmir değil burası Çanakkale...	Sadece İzmir değil... / Burası Çanakkale...	BEYAZ TV	Ana Haber	12.06.2017
Bu , uzlaşmayla getirilmiş maddeler değil.	Bunlar , uzlaşmayla getirilmiş maddeler değil.	STAR TV	Ana Haber	20.06.2016 19.10
Ölenlerin üçü İsrail , biri İranlı!	Ölenlerin üçü İsraili , biri İranlı!	SHOW TV	Ana Haber	20.03.2016
Ortaya konan tüzük maddelerinin tamamı buradan haber olduk.	Ortaya konan tüzük maddelerinin tamamından burada haberdar olduk.	TRT1	Ana Haber	26.06.2016 20.55
Artçı sarsıntılar devam edecekler.	Artçı sarsıntılar devam edecek.	NTV	Ana Haber	12.06.2017 16.48
Bu arada Türkiye ekonomisi 2017'nin ilk çeyreğinde beklentilerinin üzerinde %5 büyüdü.	Bu arada Türkiye ekonomisi 2017'nin ilk çeyreğinde beklentilerin üzerinde %5 büyüdü.	NTV	Ana Haber	12.06.2017 13.01
Siz burasını aradınız mı?	Siz burayı aradınız mı?	BEYAZ TV	Ana Haber	12.06.2017
Türkiye'nin bir rejim değiştirildiği bir süreci	Türkiye'de bir rejim değişikliği sürecini yaşadık	NTV	Ana Haber	12.06.2017 17.24

yaşadık				
Bu terör örgütüne karşı ilginç bir detay paylaşacağım.	Bu terör örgütüyle ilgili ilginç bir detay paylaşacağım.	FOX TV	Ana Haber	22.08.2016 19.28
U çekiyormuş bu araç.	U dönüşü yapıyormuş bu araç.	SHOW TV	Ana Haber	21.11.2016 18.47
Belki biraz daha detay bilgi sunulabilirdi.	“Detay” kelimesi “ayrıntı” anlamıyla isim türünden bir kelimedir		Ana Haber	12.06.2017, 17.36

Çizelge 5.3. Radyo ve televizyonlarda doğru, Güzel ve Anlaşılır Türkçe Kullanımının Yaygınlaştırılması Projesi’nden derlenen söyleyiş (telaffuz) hataları³¹⁹

Türkçenin haber bültenlerinde yanlış kullanımının örneklerini çoğaltmak mümkündür.

“(29.01.2000-17.57 CNN Türk) Spiker tarafından semt adı olan Pendik, **Pendik’in...** biçiminde yazıldığı gibi okumuştur. Doğrusu **“Pendiğin”** şeklinde okunmasıdır. (20.01.2000-17.57) Kaza zamana karşı yapılan yarışta **gerçekleşti**. Kaza gerçekleşti yerine kaza meydana geldi denilmesi gerekirdi.”³²⁰

(03.05.2019- 15.00 TGRT) Spiker sokak hayvanlarına yapılan eziyetleri konu alan haberi sokak hayvanlarını korumaya yönelik habere doğaçlama olarak bağlamak isterken: “Ne yazık ki hayvanları koruyan insanlarımızda var” ifadesinde bulunmuştur.

Yukarıda sıralanan örneklerde görüldüğü üzere Türkçenin yanlış kullanımı haber dilinde kalıplaşma eğilimi göstermektedir.

Evren’e göre haber dilinde sıklıkla kullanılan yanlış Türkçe kullanımlarını şöyle sıralanabilir:

³¹⁹ İnternet: RTÜK. (2018). Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türkçenin Kullanımı. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/rtuk-arastirmalari/3726/6815/radyo-ve-televizyon-yayinlarinda-turkccenin-kullanimi-2018.html> adresinden 25 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

³²⁰ Harma, D. (Ocak-Şubat 2000). Böyle Olur Türkçe Dediğin. RTÜK İletişim Dergisi. 3(15), 31.

1. *“Geçtiğimiz Hafta: Zamanı biz geçmeyiz, o kendisi geçer. Bu nedenle geçtiğimiz yerine, geçen gün, geçen hafta, geçen ay, geçen yıl denilmesi gerekir.*
2. *Olumlu Tepki: Tepki, olumsuzluk ifadesidir. Bunun yerine, örneğin “... olumlu karşılandı” denilebilir” -“Facia Ucuz Atlatıldı: Facia çok acıklı, feci olay anlamındadır. Haberde sözü edilen olay ucuz atlatılmışsa zaten facia yaşanmamış demektir.*
3. *Elverişsiz Hava Koşulları: Kar yağışının arttığı kış aylarında sık rastladığımız bir anlatım. Elverişsiz hava koşulları... Peki neye elverişsiz? Ulaşım elverişsiz.*
4. *Talihsiz Olay: Talihsiz olan olay değildir. Ancak insanlar ya da başına kötü bir şey gelmiş diğer canlılar için talihsiz sıfatı kullanılabilir.*
5. *Üç bin tane asker: ender insanlardan bir tanesiydi. Her iki anlatımda yanlış. Çünkü insanlardan “tane” olarak söz edilemez.*
6. *Yaptığı açıklamasında: Açıklamasında diyebilmek için yaptığı sözcüğünü tümceden çıkarmak gerekir.*
7. *Eşgal: Arapça işler, güçler ve işi başından aşkın(meşgul) kişiler anlamına gelir. Zaten çoğul anlamı olan eşgâl sözcüğü yanlış kullanılmakla kalmayıp, buna bir de “-ler” eki eklenince gülünç bir durum ortaya çıkmaktadır. Zanlıların biçimleri, kılıkları anlamındaki sözcükse şeklin çoğulu olan “eşkâl”dir. Dolayısıyla “eşkâlleri” de denmez.*
8. *Zanlı-Sanık: Güvenlik güçlerince herhangi bir olayın faili olabileceği kuşkusuyla yakalanıp adliyeye sevk edilen kişi, zanlı ya da şüphelidir. Ancak savcılık gerekli görüp hakkında dava açarsa bu kişiye sanık denebilir.*
9. *İnfaz-cinayet: İnfaz sözcüğü yargı kararlarının uygulanması anlamına gelir. Cinayetse infaz değildir.*
10. *Alıcı kılığına girmek: Alıcı kılığı diye özel bir kılık kıyafet elbette yok. Alıcıymış gibi davranan ya da kendine alıcı süsü veren polis... denilebilir.*
11. *Cinnet Geçirmek: Delirmek, aklını kaçırmak anlamındaki bu eylemin doğrusu cinnet getirmek.*
12. *Tedavi altına alınmak: Dilimizde tedavi üstüne alınmak ya da tedavi altına alınmak yok. Tedaviye alınmak var.*

13. *Kaza yapan araç: kazayı araç değil aracı kullanan kişi yapar. Kazaya uğrayan araçta denilmeli.*³²¹

³²¹ Evren, 2005, 12.

HUKUKÎ DURUM

6.1. Televizyon Haber Bültenlerinde Türkçe Kullanımı Açısından Hukukî Durum

Kitle iletişim araçlarından biri olan televizyon, toplum açısından önemli işlevlere sahiptir. Bu bölümde televizyonun haber verme ve dili öğretme-geliştirme işlevi göz önünde bulundurularak, toplumun neredeyse tamamına hitap edebilen televizyon yayınlarında, Türkçenin doğru, güzel ve anlaşılır kullanımına yönelik mevzuata yer verilmektedir. Bu kapsamda değinilen kanunlar şunlardır: 1117 sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu, 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, T.C. Anayasası, 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu, yürürlükten kalkan 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun ve 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun.

6.1.1. 1117 sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu (İlgili Hükümler)

07/07/1927 tarih ve 1117 sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu 18 yaşından küçüklerin maneviyatı üzerinde muzır tesir yapacağı anlaşılan mevkute ve mevkute tanımına girmeyen diğer basılmış eserleri bazı sınırlamalara tabii tutmaktadır.³²²

1117 sayılı Kanun madde 2 de: “Mevkute veya mevkute tanımına girmeyen diğer basılmış eserlerin 1 inci maddede belirtilen sınırlamaya tabi tutulabilmesi için Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı bünyesinde oluşturulan yetkili kurulun, söz konusu eserlerin 18 yaşından küçükler için muzır olduğu hakkında bir karar vermesi gereklidir. Kurul, basılmış eserlerin küçükler için muzır olup olmadığı hususunda yapacağı incelemede, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunundaki genel amaç ve temel ilkeleri göz önünde bulundurmak zorundadır³²³” hükmü yer almaktadır. “Muzır olduğu kurulca kararlaştırılan eserlerin ön kapaklarına ‘Küçüklere zararlıdır’ ibaresinin herkesin kolayca görüp okuyabileceği şekil ve büyüklükte yazılması zorunludur ve bu suretle damgalanan eserler;

a) Açık sergilerde ve seyyar müvezziler tarafından satılamaz.

³²² Ciftci ve Kırgıl, 2018, 158.

³²³ Ciftci ve Kırgıl, 2018, 158.

b) *Dükkânlarda, camekânlarda ve benzeri yerlerde teşhir edilemez.*

c) *Bir yerden bir yere teşhir maksadıyla açık bir surette nakledilemez ve müvezziler tarafından bunlar için sipariş kabul olunamaz.*

d) *Gazeteler, mecmualar, duvar ve el ilanları, radyo ve TV ile veya diğer suretlerle ilan edilemez, satışı için reklam ve propaganda yapılamaz.*

e) *Para mukabili veya parasız küçüklere gösterilemez, verilemez ve hiçbir suretle okul ve benzeri yerlere sokulamaz.*³²⁴

1117 sayılı Kanun küçükleri yazılı basının zararlarından korumaya yönelik düzenlemeler içermektedir. Kanımızca bu kanunda değişiklik yapılarak radyo ve televizyon yayınlarının da (televizyon haber bültenleri dâhil) bu kanun kapsamına alınıp, radyo ve televizyona yönelik düzenlemeler getirilmelidir. Televizyon yayınlarının içeriği ile ilgili RTÜK'ün belirlediği akıllı işaretler, küçüklere zararlı içeriğe sahip, küfür ya da argo içeren, küçüklerin gelişimini olumsuz etkileyen yayınların önceden fark edilebilmesini sağlamaktadır. Öte yandan özellikle 18 yaşından küçüklere yönelik uygunsuz içeriğe sahip olan yayınlar için hukukî açıdan böyle bir düzenleme yapılması gerekmektedir. Televizyon haber bültenleri ebeveynlerin takip ettiği ve küçüklerinde doğrudan ya da dolaylı olarak izledikleri program türlerindedir. Haber bültenlerinde kullanılan argo ve küfür içeren, şiddeti özendirilen dil kullanımdan küçükleri korumak gerekmektedir.

6.1.2. 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun (İlgili Hükümler)

01/11/1928 tarihli ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun madde 1'de belirtildiği üzere Latin harflerini esas alan Türk alfabesi yazı dili olarak kabul edilmiştir. Söz konusu Kanun'un 4. maddesinde "*Türkçe hususi veya resmî levha, tabela, ilan, reklam ve sinema yazıları ile kezalik Türkçe hususi, resmi bilcümle mevkut, gayrı mevkut gazete, risale ve mecmuaların Türk harfleriyle basılması ve yazılması mecburidir*" hükmü yer almaktadır.³²⁵ Görüldüğü üzere Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun'da yazı dili olarak Türkçe harflerin kullanılması gerektiği belirtilirken gazete,

³²⁴ Ciftci ve Kırgıl, 2018, 158.

³²⁵ Ciftci ve Kırgıl, 2018, 168-169.

mecmua, reklam ve sinema yazıları gibi yazılı basında kullanılan yazı dilinde Türkçe harflerin kullanılması gerektiği hükme bağlanmıştır.

Görsel işitsel medya hizmet sağlayıcı olan televizyonda da konuşma ve yazı dili olarak Türkçe kullanılmaktadır. Son zamanlarda özellikle sosyal medyanın etkisi ile Türkçe, konuşma ve yazı dilinde bozulmalara uğramaktadır. Bu durum halkın haber alma kaynağı olan televizyon haber bültenlerinde bile görülmektedir. Haberlerde kullanılan yazı dilinde Türkçenin özensiz kullanımının örneklerine rastlamak mümkündür. 1353 sayılı Kanun'da da belirtildiği üzere yazı dili olarak Türk alfabesinin kullanılması hukukî bir sorumluluktur. Bu sorumluluk televizyon programlarını da kapsamaktadır.

1353 sayılı Kanun madde 9'da: *“Bütün mekteplerin Türkçe yapılan tedrisatında Türk harfleri kullanılır. Eski harflerle matbu kitaplarla tedrisat icrası memnudur”*³²⁶ hükmü bulunmaktadır. Hükümden anlaşılacağı üzere eğitim ve öğretimde Türk harflerinin kullanılması gerekmektedir. Bu bakımdan değerlendirildiğinde televizyonun işlevlerinden biri de eğitimidir. Televizyon haber bültenleri genel izleyici kitlesine hitap eden ve bilgilendirme işlevini yerine getiren televizyon program türlerinden biri olması sebebiyle haberlerde kullanılan dil, hem yetişkinleri hem de çocukları etkilemektedir.

6.1.3. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu (İlgili Hükümler)

14/06/1973 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu; Türk milli eğitiminin düzenlenmesinde esas olan amaç ve ilkeleri ve Devletin eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluğu ile ilgili temel hükümleri kapsamaktadır.³²⁷ 1739 sayılı Kanun madde 2 de; *“Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini, Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk*

³²⁶ İnternet: Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2019). Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun.

Web:

https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc007/kanuntbmmc007/kanuntbmmc00701353.pdf adresinden 29 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

³²⁷ 1739 sayılı Kanun (Bkz.: R.G., 24 Haziran 1973, No. 14574).

*Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek*³²⁸ hükmü yer almaktadır.

Kanun eğitim ve öğretim kurumlarını düzenlemek üzere çıkarılmış olsa da, görsel işitsel medya hizmet sağlayıcı olan televizyon, çocukların ve gençlerin yetiştirilmesinde, eğitiminde önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple televizyon, Türk eğitim sisteminin bir parçasını oluşturmaktadır. Ailede başlayan eğitim, okulla, çevreyle ve medyayla (televizyon, radyo, internet, ...) şekillenmeye devam etmektedir. Televizyonun en önemli işlevlerinden biri eğitimidir. Bu işlev kapsamında televizyon kanallarında çeşitli eğitim programları hazırlanmaktadır. Ayrıca televizyon, dili öğretme konusunda da önemli bir yere sahiptir.

Dil, kültürün bir parçası ve aynı zamanda taşıyıcısıdır. Kanunun amacında *“Türk milletinin manevi ve kültürel değerlerini benimseyen ve koruyan”* ifadesi yer almaktadır. Televizyon dili etkin olarak kullanan ve kültürün varlığını korumasında önemli bir yere sahip olan bir kitle iletişim aracıdır. Aynı zamanda bir eğitim aracı olan televizyonda Türkçenin doğru, güzel ve anlaşılır kullanımı Türk milletinin kültürel değerlerinin korunmasına da katkı sağlayacaktır.

6.1.4. Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası (İlgili Hükümler)

T.C Anayasasının değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez maddelerinden biri olan madde 3 de: *“Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. ‘Dili Türkçedir’”*³²⁹ hükmü yer almaktadır. *Görüldüğü üzere Türkçe, devletin bütünlüğünün bir unsurudur. Türkçe, Türk toplumunu millet bilincine erdiren unsurlardan biridir. Türkiye’nin bölünmez bütünlüğünün korunabilmesi Türkçenin korunmasını da kapsamaktadır. Anayasanın güvence altına alınan maddelerinden biri olan “Türkiye Devleti’nin resmî dili Türkçedir”* hükmü, dilin devlet varlığı için önemini ortaya koymaktadır. Türkiye Devleti’nin dili Anayasada da belirtildiği üzere Türkçedir. Dolayısıyla Türkçeyi yabancı dillerin etkisinden korumak, Türkçeyi kurallarına uygun olarak yapısını bozmadan doğru, güzel ve anlaşılır kullanmak ve Türkçeyi geliştirmek anayasal bir sorumluluk ve bir vatandaşlık görevidir.

³²⁸ 1739 sayılı Kanun (Bkz.: R.G., 24 Haziran 1973, No. 14574).

³²⁹ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.

Anayasanın basın-yayın ile ilgili maddeleri açısından Türkçe kullanımını değerlendirmek gerekirse, öncelikle madde 5 de yer alan: “*Devletin temel amaç ve görevlerine*” değinmek gerekmektedir. Anayasa madde 5’e göre: “*Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.*”³³⁰ Söz konusu madde de yer alan iki ibare üzerinden konuyu irdelemek gerekirse, “*Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü korumak*” ve “*kişinin temel hak ve hürriyetlerini korumak*” devletin görevidir. Türkçe devletin resmî dilidir ve Türk toplumunun bütünlüğünün, bağımsızlığının kısacası varlığının bir simgesidir. Bu açıdan konuya yaklaşıldığında dili korumak ve geliştirmek de devletin görevidir.

Devletin görevleri arasında olan “*Kişinin temel hak ve hürriyetlerini koruma*”; temel haklardan biri olan haber alma hürriyetini de kapsamaktadır. Anayasada haberleşme hürriyeti madde 22 ve madde 25 de ayrıca düzenlenmiştir. Anayasa madde 22’de yer alan haberleşme hürriyetine göre: “*Herkes haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.*”³³¹ Anayasa madde 25 de: “*Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir*” ve madde 26 da; “*Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir*” hükümleri yer almaktadır.

Yukarıda değinildiği üzere haberleşme hürriyeti Anayasada düzenlenen bir temel haktır ve televizyon haber bültenleri toplumun haber alma kaynaklarından biri olması sebebiyle haberleşme hürriyetinin bir kullanım yoludur. Halkın doğru habere ulaşması, haberin içeriğini anlayabilmesi ise; Türkçenin doğru ve anlaşılır kullanımı ile mümkündür.

³³⁰ Çiftci ve Kırgıl, 2018, 13.

³³¹ Çiftci ve Kırgıl, 2018, 28.

6.1.5. 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu (İlgili Hükümler)

Kamusal yayıncılık yapan TRT, yayınlarda Türkçenin kullanımına gerekli hassasiyetin gösterilmesi için, Türkçenin doğru, güzel ve anlaşılır kullanımını bir genel yayın esası olarak kabul etmiştir. 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu'nun madde 5 genel yayın esaslarını düzenlemektedir. Söz konusu maddenin “g” bendinde: “*yayınlarda kolayca anlaşılabilir, doğru ve güzel bir Türkçe kullanılması*” gerektiği yer almaktadır.³³² Görüldüğü üzere Devlet kanalı olan TRT'nin mevzuatında, yayınlarda Türkçe kullanımı üç temele dayandırılmıştır. Yayınlarda kolayca anlaşılabilir bir Türkçenin kullanılması, ortak bir kullanım ile mümkündür. Yayınlarda ortak ağız olarak, İstanbul ağzı ya da İstanbul şivesi belirlenmiştir. Türkçeyi anlaşılır kullanmak için İstanbul ağzı ile konuşmak yeterli değildir. Yayınlarda; belirli bir hız ile konuşmak, cümlenin yapısına uygun olarak tonlama ve vurgu yapmak, anlatım bozukluklarından kaçınmak ve toplumun anlayamayacağı teknik terimlerden olabildiğince uzak kalmak, Türkçenin anlaşılabilirliğini arttırmaktadır.

Her dilin kendine özgü kuralları vardır. Dil, bir kurallar sistemini ifade etmektedir. Kanunda belirtildiği üzere yayınlarda doğru bir Türkçe kullanılması, Türkçenin kurallarına uygun kullanımı ile mümkündür. Yayınlarda; Türkçenin kurallarına sadık kalmak, kelimeleri doğru ve yerinde kullanmak gerekmektedir. Kolayca anlaşılabilir ve doğru Türkçe kullanımı, Türkçenin güzel kullanımını da sağlayacaktır. Yayınlarda, Türkçeyi güzel konuşmak için programın türüne uygun, bir ahenk içerisinde ulama yaparak, akıcı konuşmak gerekmektedir.

TRT, Türkçe kullanımı konusunda “okul” olarak nitelendirilen bir kurumdur. TRT mevzuatında yayınlarda Türkçenin anlaşılır, doğru ve güzel kullanımı hükme bağlanmış olsa da Türkçeyi korumak sadece hukuki bir sorumluluk değildir. Türkçe kullanımı konusunda örnek olmayı milli bir sorumluluk olarak değerlendiren TRT, “*Türkçeye gönül verenlerden misiniz?*” sloganı ile kurum içinde bir Türkçe Meclisi kurmaktadır. Gönüllüğün esas olduğu mecliste, Türkçeyi daha doğru ve güzel kullanabilmek için öneriler sunulması ve çeşitli uygulamaların başlatılması planlanmaktadır. Kanaatimizce özel televizyon kanallarında da benzer uygulamalar başlatılmalı ve Türkçe kullanımı konusunda özdenetim arttırılmalıdır.

³³² Çiftci ve Kırgıl, 2018, 59.

6.1.6. 6112 Sayılı Kanun Kapsamında Türkçenin Doğru, Güzel Ve Anlaşılır Kullanımı (İlgili Hükümler)

Mülga 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un 4.maddesinde yayın ilkeleri düzenlenmişti. Söz konusu Kanun'da, yayınlarda Türkçe kullanımı ile ilgili olarak: *“Türkçenin; özellikleri ve kuralları bozulmadan konuşma dili olarak kullanılması; millî birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak çağdaş kültür, eğitim ve bilim dili halinde gelişmesinin sağlanması”* hükmü öngörülmüştü.

3984 sayılı Kanunu ilga eden 3.3.2011 tarihli ve 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanununun 5. Maddesinde de yayın hizmetlerinin Türkçe yapılmasının esas olduğu belirtilerek; yayınlarda dilin kurallarına uyulması bir zorunluluk olarak ifade edilmektedir. Aynı Kanununun 8. maddesinde yer alan yayın hizmet ilkelerinde Türkçe kullanımı ile ilgili ilke “m” bendinde de bulunmaktadır. Buna göre radyo ve televizyonlar: *“Türkçenin, özellikleri ve kuralları bozulmadan doğru, güzel ve anlaşılır şekilde kullanılmasını sağlamak zorundadır; dilin düzeysiz, kaba ve argo kullanımına yer verilemez.”*³³³ Aynı ilke RTÜK'ün Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliği'nde de yer almaktadır. Ayrıca söz konusu yönetmelik madde 7'de, Türkçe dışındaki dil ve lehçelerde yapılacak yayınların usul ve esasları bulunmaktadır. Hem 6112'de hem de adı geçen yönetmelik de RTÜK iznine tabii olarak, medya hizmet sağlayıcıların, farklı dil ve lehçelerde yayın yapabileceği belirtilmiştir. *“Yayın hizmetlerinin Türkçe yapılması esastır. Ancak Türkçe dışındaki dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir. Yayınlar seçilen dilin kuralların uygun olarak yapılmak zorundadır.”*³³⁴ RTÜK çıkardığı yönetmelik de farklı dil ve lehçelerde yayın yaparken o dilin kurallarına sadık kalmak gerektiğini belirterek, dil kurallarına uyulmasının yayıncılıktaki önemine işaret etmektedir.

Yukarıda yer verilen kanunlarda belirtildiği üzere radyo ve televizyonlarda Türkçenin kullanımı yayın ilkelerinde yer alarak, yasal olarak düzenlenmiştir. Öyleyse yayınlarda Türkçenin kullanımına gerekli özenin gösterilmesi hukuksal bir sorumluluktur.

³³³ Çiftci ve Kırgıl, 2014, 54-55.

³³⁴ Çiftci ve Kırgıl, 2014, 491.

6.2. Yayınlarda Türkçenin Hatalı Kullanımında Hukukî ve Cezaî Sorumluluk

Toplum etkileme gücü yüksek olan televizyonda, yayınlar yoluyla işlenen suçlara yönelik hukukî ve cezaî sorumluluğa yönelik mevzuatta hükümler yer almaktadır. Öncelikle suç teşkil eden yayınların devlet kanalında mı yoksa özel bir kanalda mı yapıldığına yönelik bir ayırım yapılması gerekmektedir. Söz konusu yayınlar eğer devlet kanalı olan TRT’de yapıldıysa; 2954 sayılı Kanun’un 28. Maddesinde yayın yoluyla işlenen suçlarda sorumlu olanlar açıkça belirtilmiştir.

TRT Kanunu madde 28’de: *“TRT’nin yayınları yoluyla işlenen suçlarda ve haksız fiillerde, yayın tespit yoluyla yapılmışsa, metni yazan ve sesi tespit edilen, bu metni veya tespiti fiilen kontrol eden ve yayını fiilen yöneten ve kontrol eden kişiler sorumludur. TRT kurumunun, kendilerine tevdi edilen metni aynen okumakla görevli personeli o yayının yönetim ve kontrolünde özel olarak görevlendirilmiş olmamak şartıyla, o yayın yoluyla işlenen suçtan veya haksız fiilden sorumlu tutulamazlar.”*³³⁵ Burada da belirtildiği üzere haberler de dâhil olmak üzere TRT’de yayınlanan programların tümünde suç teşkil eden herhangi bir yayın yapıldığında ortak sorumluluk vardır. Haber metni açısından söz konusu madde değerlendirildiğinde; kendilerine tevdi edilen metni aynen okumakla görevli personeli o yayının yönetim ve kontrolünde özel olarak görevlendirilmiş olmamak şartıyla, suç teşkil eden bir haber yayınlandığında; haber metnini yazan muhabir, haber metnini seslendiren spiker, haberi yayınlanmadan önce kontrol eden haber merkezi editörü, haberin yayınlanma aşamasında yayını yöneten yönetmen söz konusu yayına yönelik sorumludurlar.

TRT’de suç teşkil eden bir yayın yapıldığında: *“Kişiler, kurum ve kuruluşlar yayınlar nedeniyle uğradıkları zarardan ötürü TRT personeli aleyhine değil, TRT adına dava açarlar.”* Kanunda TRT’nin genel hükümlere göre sorumlu personele rücu haklı saklı olduğu belirtilse de bu ifadeden de anlaşılacağı üzere devlet kanalı olan TRT yayınlarının özdenetimini yapmak zorundadır. Zira yayın yoluyla bir suç işlendiğinde mahkemeler muhatap olarak TRT’yi görmektedirler.

Yayınlar yoluyla; kişilik hakları ihlali, toplumun düzenini bozmaya yönelik, terörü destekleyici, haksız rekabete yol açıcı gibi pek çok yayın suçu işlenebilir. Yayınlarda

³³⁵ Ciftci ve Kırgıl, 2018, 63.

Türkçenin hatalı kullanımına yönelik bir müeyyide (yaptırım) mevzuatta yer almamaktadır. Söz konusu madde de Türkçenin özensiz kullanımı içinde yer alan argo ve küfür içerikli yayınlar, “*Yayın yoluyla işlenen suçlar*” kapsamında değerlendirilmektedir. Argo ve küfür dili kullanılarak yapılan yayınlara yönelik yaptırımlar uygulanmaktadır.

Özel radyo ve televizyonları denetleme görevi olan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu 6112 sayılı Kanun’un 8. Maddesinde yer alan yayın esaslarını ihlâl eden kanallara karşı idarî ve adli yaptırımlar uygulamaktadır. Söz konusu Kanun’un yaptırımlar bölümünde madde 32 (2)’de: “ 8. Maddenin birinci fıkrasının diğer bentlerinde yükümlülük ve yasaklara aykırı yayın yapan ve bu kanun hükümleri kapsamında Üst Kurul tarafından belirlenen yükümlülüklerini yerine getirmeyen medya hizmet sağlayıcıya ihlalin ağırlığı, yayının ortamı ve alanı göz önünde bulundurularak, ihlâlin tespit edildiği aydan bir önceki aydaki brüt ticarî iletişim gelirinin yüzde birinden yüzde üçüne kadar idarî para cezası verilir. İdarî para cezası miktarı, televizyon kuruluşları için on bin Türk lirasından az olamaz.”³³⁶

6112 sayılı Kanun’da; yayınlarda Türkçenin kurallarına uygun, düzgün ve anlaşılır kullanılması gerektiğini yayın hizmet ilkesi olarak belirlenmiştir. Yukarıda belirtildiği üzere RTÜK yayınları, yayın hizmet ilkelerini ölçüt olarak denetlemektedir. Ne var ki söz konusu kanunun “m” bendinde yer alan Türkçe kullanıma yönelik yayın hizmet ilkesi kapsamında yeterli denetimin yapılmadığı ve gerekli yaptırımların uygulanmadığı kanısını varılmıştır.

RTÜK Eski Başkanı Sedat Nuri Kayış, Radyo ve televizyon yayınları hakkındaki yasanın³³⁷, RTÜK’e Türkçenin kullanımına özen göstermeyen kuruluşlara ceza uygulama yetkisi verdiğini belirterek: “*RTÜK yasadaki bu hükme aynen uysa, Türkiye’de halen yayın yapan 261 televizyon ile 1200 radyodan ancak birkaçı açık kalmayı başarabilirdi.*”³³⁸ şeklinde açıklamada bulunmuştur. Kayış’ın bu konuşması 2001 yılında yayın yapan kuruluşların Türkçe kullanımı konusundaki özensizliğinin bir göstergesidir. Günümüzde artan televizyon kanallarının Türkçe kullanımı göz önünde bulundurulduğunda Kayış’ın ifadesine benzer bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

³³⁶ Ciftci ve Kırgıl, 2018, 104.

³³⁷ Mülga 3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun

³³⁸ Kayış, S. N. (Mart-Nisan 2002). Türkçenin Dünü Bugünü. RTÜK İletişim Dergisi. 5(28), 8.

7. SONUÇ VE TAVSİYELER

Dil, kültürün yaşatılması ve aktarılması hususunda önemli bir araçtır. Türk kültürünü yaşatabilmek de Türkçeyi korumak ve yaşatmaktan geçmektedir. Televizyon haber bültenlerinde Türkçe kullanımı ile sınırlandırılan çalışmada, televizyonun özellikle de televizyon haber bültenlerinin kültürün en önemli taşıyıcısı olan dil üzerinde etkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Televizyon işlevleri ve özellikleri açısından değerlendirildiğinde dilin imkânlarını kullanan ve dil üzerinde etkisi olan önemli bir medya hizmet sağlayıcıdır. Televizyon programları içerisinde haber bültenleri toplumu etkileme ve yönlendirme açısından önemli bir yere sahiptir. Televizyon haber bültenleri toplumun serbestçe haber almasını sağlamak bakımından önemli bir işlevi yerine getirdiği gibi kullandığı dil ile televizyonun dili öğretme ve geliştirme işlevine de hizmet etmektedir. Öyleyse yozlaşma, kirlenme, bozulma, yabancı dil istilâsında kalma gibi pek çok dil sorunu ile karşı karşıya kalan Türkçenin korunması ve doğru aktarılması açısından önem taşıyan televizyon haber bültenlerinde dilin doğru kullanımı, kültürün korunmasına da katkı sağlar.

Hiç şüphesiz Türkçeyi doğru kullanmak her Türk vatandaşının sorumluluğudur. Ne var ki, günümüzde küreselleşme sürecinin etkisi ile etkileşimin giderek artması, teknolojinin ve özellikle internetin yaygınlaşması Türkçenin hatalı kullanımını arttırmaktadır. Toplumun neredeyse tamamına tesir edebilecek güçte olan televizyon aracılığıyla Türkçenin doğru kullanımı yaygınlaştırılabilir. Öte yandan televizyon yayınlarında özellikle de haber bültenlerinde Türkçe hatalı kullanılmaya devam ederse ve bu konuda bir bilinç oluşturulmazsa; Türkçenin hatalı kullanımı halk arasında da yaygınlaşmaya devam eder ve Türkçe, varlığını tehlikeye sokabilecek pek çok dil sorunu ile mücadele etmek zorunda kalır. Sonuçta dil canlı bir varlıktır. Yaşatılması için emek vermek gerekmektedir. Aksi hâlde kaybolmaya mahkûmdur.

Televizyon yayınlarında, 03.03.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un, "yayın hizmetleri ilkelerini" düzenleyen 8. maddenin 1.fikrasının "m" bendinde yer alan: "Türkçenin, özellikleri ve kuralları bozulmadan doğru, güzel ve anlaşılır şekilde kullanılmasını sağlamak zorundadır; dilin düzeysiz, kaba ve argo kullanımına yer verilemez" hükmüne uyulması gerekmektedir. RTÜK'ün televizyon haber bültenlerinde "m" bendi ihlâllerine yönelik kararlar incelendiğinde Türkçe hatalarına yönelik herhangi bir yaptırıma

rastlanılmamaktadır. Ama “*Dilin düzeysiz, kaba ve argo kullanımına yer verilemez*” ilkesine uyulmamasından dolayı hem haber bültenlerinde hem de diğer program türlerinde yaptırımların uygulandığı görülmektedir.³³⁹

Toplumun pek çok ihtiyacını karşılayan televizyon; eğitim, haber, eğlence ve reklam aracı olarak nitelendirilebilir. Bu kadar önemli işlevleri olan televizyonda yapılan yayınlarında Türkçenin doğru kullanılması bir zorunluluktur. Yayınlarda, “*Türkçenin doğru, güzel ve anlaşılır*” kullanımı bir yayın esası olarak düzenlense de haber bültenlerinde ve diğer televizyon programlarında Türkçe kullanımına gerekli özenin gösterilmediği ortadadır. Türk kültürünün bir parçası olan Türkçenin televizyon yayınlarında özellikle de haber bültenlerinde doğru, güzel, anlaşılır kullanımı için yayın kuruluşlarında çalışanlar gerekli özeni göstermeli ve yayın kuruluşu Türkçe kullanımı konusunda özdenetimini yapmalıdır. Yayınlarda Türkçenin söz ve anlam bütünlüğünü koruyarak düzgün kullanılması, bir yayın esası olması ve mevzuatta da yer alması sebebiyle; RTÜK, TRT ve TDK işbirliği içerisinde haber bültenleri başta olmak üzere televizyon programlarında yapılan Türkçe hataları düzenli olarak tespit edilmeli ve 6112 sayılı Kanun’un “m” bendi kapsamında ihlâli tespit edilen yayın kuruluşlarına gerekli yaptırımlar (ifade hürriyetine engel oluşturmayacak biçimde) uygulanmalıdır.

Yayınların Türkçe yapılması esastır. Öte yandan Türkçe dışındaki dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir. Yayınlar seçilen dilin kurallarına uygun olarak yapılmak zorundadır. Bu yayınlara ilişkin usul ve esaslar RTÜK’ün yönetmeliğinde yer alan esaslara göre düzenlenmektedir. Farklı dil ve lehçelerde yayınlanan haber programlarında tezin konusunu oluşturan 6112 sayılı Kanun’un “m” bendi bakımından, kullanılan dilin “*...düzeysiz, kaba ve argo kullanımına yer verilemez*” hükmünün ihlâl edilip, edilmediğinin tespitinin güçlüğü ortadadır. Kanımızca Üst Kurul’da bu dil ve lehçeleri (Zazaca, Kırmançî, Boşnakça, Arapça, Çerkezce) iyi bir şekilde hem yazı dili hem de konuşma dili olarak bilen personel istihdam edilmelidir. Böylece farklı dil ve lehçelerde yapılan yayınlarda ortaya çıkabilecek suiistimallerin, yayın hakkının kötüye kullanılmasının ve hatta devlet aleyhinde propaganda yapılmasının önüne geçilerek, propagandaya en müsait olan programlardan biri olan haber bültenlerinin denetimi kolaylaşabilir.

³³⁹ RTÜK Kararları (Bkz. EK-1).

Televizyon haber bültenlerinde Türkçenin doğru kullanımı sadece haberi yapan muhabirin ya da haberi sunan spikerin sorumluluğunda değildir. Altyazı operatörlerinden, kurgu personeline, haber editörlerinden genel yayın yönetmenine kadar haber kuruluşunda çalışan ve haberin düzenlenerek ekrana yansıtılmasında etkisi olan bütün çalışanlar ortak sorumluluğa sahiptir. Bu ortak sorumluluk kapsamında, televizyon haber bültenlerinde Türkçenin kullanımına gerekli özenin gösterilmesi hususunda yapılması gerekenler şöyle sıralanabilir:

1. Öncelikle haber yayınında çalışan herkes ana diline sahip çıkmalı ve bu bilinçle hareket ederek Türkçe kullanımı konusunda gerekli özveride bulunmalıdır.
2. Haberi yazan muhabirler ve muhabirlerin yaptığı haberleri sunan spikerler meslekleri gereği, Türkçenin doğru, güzel ve anlaşılır kullanımını konusunda yeterli bilgiye sahip olmalı ve bu konuda olabildiğince titiz davranmalıdır.
3. Haber yayın kuruluşlarında belirli zaman aralıkları ile Türkçe kullanımı konusunda kurum içi eğitimler düzenlemelidir.
4. Habercilik mesleği pek çok meslekte olduğu gibi usta-çırak ilişkisi ile yürütülmelidir. Dolayısıyla duayen olarak kabul edilen, bu mesleğe yıllarını veren isimlerden olabildiğince istifade edilmelidir.
5. Haber biriminde çalışan personele diksiyon kursu alma zorunluluğu getirilmelidir. Ayrıca haberlerde altyazı kullanıldığı için Türkçe yazım kuralları konusunda da bilgili olunması gerekmektedir.
6. Haberler eksik, çarpık, yanlış bilgi içermeyecek biçimde doğru bir anlatımla yazılmalı ve aynı biçimde sunulmalıdır. Haber yazma teknikleri ile ilgili muhabirlere eğitim verilmelidir.
7. Haberleri yazarken ya da sunarken herhangi bir çelişkiye düşülürse, TDK'nın Türkçe sözlüğünden ya da yazım kılavuzundan mutlaka yararlanılmalıdır.
8. Haber yazımında Türkçe kelime kullanımına özen gösterilmelidir. Yabancı kelimeler yerine kelimelerin Türkçe karşılıkları kullanılmalıdır.
9. Haberler toplumda olumsuz etki oluşturabilecek argo dil içermemelidir. Haber masası şefi, içerik ve yazım açısından haberde kullanılan dili denetlemelidir.
10. Haber kanallarında Türkçe kullanımı ile ilgili özdenetim mutlaka yapılmalıdır. Yayın kuruluşları, Türkçenin korunması ve geliştirilmesini sağlamak amacıyla

kendi personellerinden oluşan, gönüllülük esaslı, TRT'nin uygulamayı planladığı gibi "Türkçe Meclis"leri oluşturabilir. Bu mecliste görev alan personel, bağlı oldukları kuruluştaki Türkçenin doğru, düzgün ve anlaşılır kullanımını yaygınlaştırmak için yapılması gerekenlere yönelik çalışmalar yapabilir.

11. Haber dili Türkçe olmalıdır. Farklı dil ve lehçelerde haber yapılacaksa, haber o dilin kurallarına uygun hazırlanmalı ve sunulmalıdır. Ayrıca farklı dil ve lehçede yapılan haberde Türkçe altyazı yer almalıdır. Bu haberlerin denetimi de oldukça önemlidir. RTÜK farklı dil ve lehçelerdeki yayınları denetleyebilmek için yayın yapılan dillerin hem yazı hem konuşma açısından iyi derecede bilen personel istihdam etmelidir.
12. TDK, haber kuruluşlarında çalışanların sıklıkla yaptığı dil hataları ile ilgili olarak yayınlar çıkarmalı ve gerektiğinde dil uzmanlarıyla haber yayıncılarına yönelik eğitimler düzenlemelidir.
13. RTÜK Türkçe kullanımına yönelik halk tarafından yapılan şikâyetleri ivedilikle incelemeli ve bu konuda şikâyete gerek kalmadan bizzat gerekli incelemeleri yaparak ihlâllere yönelik ifade hürriyetini gözeterek gerekli yaptırım uygulamalıdır.

KAYNAKLAR

- Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bir Bilim Kategorisi Olarak Kadın Uluslararası Sempozyumu. (29 Nisan - 2 Mayıs 2008). *Edebiyat Dil ve Kültür Çalışmalarında Kadın*. Eskişehir: Bildiri kitabı.
- Akar, M. (2002). *RTÜK İletişim Dergisi*. Sayı. 27.
- Aslan, K. (2003). *Örneklerle Haberin ABC'si* İstanbul: Anahtar Yayınları, 419.
- Atak, M. (Ocak-Şubat 2002). Türkçeyi Öğrenmek. *RTÜK İletişim Dergisi*. 5(27), 19.
- Atalay, K.(2008).*Alo Türkçe Neredesin?*. İstanbul: Babıali Kültür Yayınevi.
- Aziz, A. (1975). *Televizyonun Yetişkin Eğitimindeki Yeri ve Önemi*. Ankara: Sevinç Matbaası
- Aziz, A. (1981). *Radyo ve Televizyona Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi ve Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları. S.B.F Basın Yayın Yüksekokulu Basımevi.
- Aziz, A. (2006). *Televizyon ve radyo yayıncılığı (Giriş)*. Ankara: Turhan Kitapevi.
- Batmaz, V. (1981). *Popüler Kültür Üzerine Değişik Kuramsal Yaklaşımlar*. Ankara: A.İ.T.İ.A. Yayın Organı,
- Bektaş, A. (1996). *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık,
- Bülbül, R. (2001). *Haberin Anatomisi ve Temel Yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Büyük Larousse. (1986). *Sözlük ve Ansiklopedi*. Ankara: Gelişim Yayınevi.
- Cankaya, Ö. (1997), *Düünden Bugüne Radyo Televizyon*. İstanbul: Beta Yayınevi.

- Cereci, S. (2002). *İletişim Kurmak İnsan Olmaktır. (1. Baskı)*. İstanbul: Metropol Yayınları.
- Cereci, S. (2013). Türkiye'deki Televizyon Kanallarında Yayınlanan Haber Bültenlerinde Dilin Kullanılma Biçimi: Masalsı Anlatım. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi 1*.
- Çiftci, A.(2007). *Farklı Dil ve Lehçelerde Yayın Hukuku*. Ankara: Gündüz Yayınevi.
- Çiftci, A. ve Kırgıl, S. (2018). *İçtihatlı Basın Yayın Mevzuatı*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Demircan A. K. ve Kurt, H. (2001). *A'dan Z'ye Kamera, Televizyon, Film, Yapım-Yönetim*. Ankara: MEB Basımevi.
- Demircan, Ö. (2000). *İletişim ve Dil Devrimi*. İstanbul: Yaylım Yayıncılık
- Develi, H. (2013). *Dil Doktoru. (8. Baskı)*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Devran, Y. (2010). *Haber Söylem ve İdeoloji*. İstanbul: Başlık Yayın Grubu.
- Erata, R. (2010). *Türkçe Konuşmanın Püf Noktaları*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (2004). Kürtçe Televizyon. *Türk Eli Dergisi*, Yıl: 2.9, S. 2.108.
- Ergül, H. (2000). Televizyonda Haberin Magazinleşmesi..İstanbul: İletişim Yayınları
- Evren, K. (2005). *Güncel Örneklerle Medyada Dil Yanlışları*. İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım.
- Gülizar, J. (Mayıs-Haziran 2002). *Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türkçenin Kullanımı*. (Der. Gürson, M.). 5(29), 10.
- Güllüoğlu, Ö. (t.y.). *Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyonun Popüler Kültür Ürünlerini Benimsetme Ve Yayma İşlevi Üzerine Bir Değerlendirme*, Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi.

Giray, Ü. (Eylül-Ekim 1998). Anadilimizin İncelikleri. *Rtük İletişim Dergisi* 1(5), 28.

Gökçe, O. (2006). *İletişim Bilimi - İnsan İlişkilerinin Anatomisi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Harma, D. (2000). Böyle Olur Türkçe Dedğin. *RTÜK İletişim Dergisi*. 3(15), 31.

Harma, D. (2002). Jargon ve Argo. *RTÜK İletişim Dergisi*. 5(32), 22.

Hornby, A.S. (1995). *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*. Oxford: Oxford University Press.

Işık, M. (2002). *Dünya ve Türkiye Bağlamında Kitle İletişim Sistemleri*. Konya: Eğitim Kitabevi.

Işık, M. (2013). *Genel ve Teknik İletişim. (4. Baskı)*. Konya: Eğitim Yayınevi

İçel, K. (2018). *Kitle İletişim Hukuku*, İstanbul: Beta yayınevi.

İnal, M. A. (1996). *Haber Okumak*. İstanbul: Temuçin Yayınları.

İnternet: BBC. Web <https://www.bbc.com/turkce/haberler-47311366> adresinden 2 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Digiturk. (1999). Web: <http://www.abonelik.gen.tr/digiturk-cocuk-paketi/> , adresinden 5 Haziran 2017 tarihinde alınmıştır.

İnternet: D-Smart. (2007). Web: <https://www.dsmart.com.tr/tv-ek-paketler/cocuk-ek-paketi>, adresinden 5 Haziran 2017 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. (2018). Web: <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyon-haberleri-izleme-egilimleri-arastirmasi-8-subat-20070056.pdf> adresinden 17 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. (2018). Web: <https://www.rtuk.gov.tr/rtuk-arastirmalari/3726/6815/radyo-ve-televizyon-yayinlarinda-turkcenin-kullanimi-2018.html> adresinden 17 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. (2018). Web: <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyon-haberleri-izleme-egilimleri-arastirmasi-8-subat-20070056.pdf> adresinden 17 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

İnternet: RTÜK. Akıllı İşaretler. Web: <https://www.rtukisaretler.gov.tr/AIsaretlerPublic/content?id=1&mid=3> adresinden 22 Mart 2017 tarihinde alınmıştır.

İnternet. Terzi, A. *Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türkçenin Kullanımı*. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/rtuk-arastirmalari/3726/6815/radyo-ve-televizyon-yayinlarinda-turkcenin-kullanimi-2018.html> adresinden 2 Şubat 2019 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Türk Dil Kurumu - Güncel Türkçe Sözlük. Web: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59102d8ccf38d5.78586600 adresinden 8 Mayıs 2017 tarihinde alınmıştır.

İnternet: *Türk Edebiyatı*. Web: <https://www.turkedebiyati.org/dillerin-siniflandirilmesi-dil-aileleri/> adresinden 10 Mart 2019 tarihinde alınmıştır

İnternet: Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2019). Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun. Web: https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc007/kanuntbmmc007/kanuntbmmc00701353.pdf adresinden 29 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu. *Tarihçe*. Web: <http://www.trt.net.tr/Kurumsal/Tarihce.aspx> adresinden 11 Temmuz 2017 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Youtube (2019). Hatalı Türkçe Kullanım Videosu. Web:
<https://www.youtube.com/watch?v=Jc9INAIiTHYI>
 ve
<https://www.youtube.com/watch?v=Jc9INAIiTHYI>

Karakaş, Ş. (Bahar 2009). “Gazi Türkiyat”. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi* 3(4), 84.

Karakoç, E. (2015). Radyo, Dil, Türkçe, Milli Kültür. *TRT Radyo Vizyon Dergisi* Sayı, 19.

Kayaalp, İ. (2002). *İletişimde İnsan Dili*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat

Kayış, S. N. (Mart-Nisan 2002). Türkçenin Dünü, Bugünü, Yarını. *RTÜK İletişim Dergisi*
 5 (28), 15.

Kayra, O.K. (2000). *Görüntülü Medyada Dil Yanlışları*. Ankara: Berikan Yayınları.

Koç, N. (1992). *Açıklamalı Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Kongar, E. (1985). *Toplumsal Değişme*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kurtkan, A. (1977). *Türk Milletinin Manevi Değerleri, MEB devlet kitapları*. İstanbul:
 Milli Eğitim Basımevi.

Lazar, J. (2001). *İletişim Bilimi. (2. Baskı)* (Çev. C. Anık). İstanbul: Vadi Yayın Grubu.

Mcluhan, M. ve Powers B. R. (2015). *Global Köy*. (Çev. B. Öcal Düzgören). İstanbul:
 Scala Yayıncılık.

Mumby, D. K. ve Spitzack, C. (Çev. Gülcan Seçkin). (2002). İdeoloji ve Televizyon
 Haberleri: Politik haberlerin Metaforik Çözümlemesi. *Ankara Üniversitesi İletişim
 Fakültesi Dergisi* .Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Mutlu, E. (1999). *Televizyon ve Toplum*. Ankara: TRT Genel Sekreterlik Basım ve Yayın
 Müdürlüğü Ofset Tesisleri

- Machet, E. ve Robillard, S. (Çev. Erol Mutlu). (1999). *Televizyon ve Kültür (Avrupa'daki politikalar ve Yasal Düzenlemeler)*. Ankara: TRT Genel Sekreterlik Basım ve Yayın Müdürlüğü Ofset Tesisleri.
- Özgen, M. (2002). *Gazetecinin Etik Kimliği. (2.baskı)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Özkan, M. (2010). *İnsan İletişim ve Dil. (3.Baskı)*. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Öztürk, O. (2007). *Demokrat Parti Dönemi Basın Rejimi ve Zafer Gazetesi (1957-1960) Ulus Gazetesi ile karşılaştırmalı bir inceleme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Rigot, A. F. (Eylül-Ekim 1999) Türkçemiz. *RTÜK İletişim Dergisi* 2 (13), 18.
- Sinanoğlu, O. (2002). *Bir NEW-York Rüyası "Bye-Bye" Türkçe*. İstanbul: Otopsi Yayınevi.
- Şahin, M. (2012). *Söz Söyleme ve Konuşma Sanatı*. İstanbul: Avcıol Basım Yayın.
- Tekinalp, Ş. (2011). *Karşılaştırmalı Radyo ve Televizyon. (2. Baskı)*. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Timurtaş, F.K. (2008). *Türkçemiz ve Uydurmacılık*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Topaloğlu, A. (1989). *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe Sözlük (Genişletilmiş Baskı)*. Ankara: TDK.
- Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu. (2014). *Yayıncılık ve Medya Sözlüğü*. Ankara: Mattek Matbaacılık.
- Uygur, N. (1989). *Dilin Gücü. (3.baskı)*. İstanbul: Ara Yayıncılık.
- Ünalın, Ş. (2004). *Dil ve Kültür. (İkinci Baskı)*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Ünsal, F. (2015). Radyo Yayıncılığında Türkçe Kullanımına İlişkin Yanlılar. *TRT Radyo Vizyon Dergisi*, 19.

Ünsal, F. ve Şahin, H. (2014). Spikerlik ve Türkçe Kullanımı. Ankara: Özdoğan Matbaa Yayın

Yaman, E. (2010). *Kamu Yönetiminde Kurumsal İletişim*. Ankara: Türkiye Belediyeler Birliği.

Yengin, H. (1996). *Medyanın Dili "İletişime Kuramsal Bir Yaklaşım : Popüler Türlerinin Çözümlemesi"*. İstanbul: Der Yayınevi.

Yıldız, Ş. (2005). *Dil, Kültür, İletişim ve Medya*. Ankara: Sinemis Yayınları.

6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun.

3984 Radyo Ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun.

2954 Türkiye Radyo Ve Televizyon Kanunu.

1739 Milli Eğitim Temel Kanunu.

1353 Türk Harflerinin Kabul Ve Tatbiki Hakkında Kanun

EKLER

EK-1 RTÜK Kararları

Örnek 1:

Toplantı No : 2014/59

Toplantı Tarihi : 19.11.2014

Karar No : 24

Karar Konusu : 6112 sayılı Kanununun 5 inci maddesindeki; "Yayın hizmetlerinin Türkçe yapılması esastır. Ancak Türkçe dışındaki dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir. Yayınlar seçilen dilin kurallarına uygun olarak yapılmak zorundadır. Bu yayınlara ilişkin usul ve esaslar Üst Kurulca yönetmelikle belirlenir." hükmünün ihlali nedeniyle UYARI. (JİYAN TV- JİYAN TELEVİZYON VE RADYO YAYINCILIĞI A.Ş.)

İnceleme ve Değerlendirme : İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı'nın 13.11.2014 tarihli ve 2279 sayılı yazısı ve eklerinin incelenmesi sonucunda;

Bahse konu yayına ilişkin Uzman Raporunda;

"JİYAN TV logosuyla genel yayın türünde yayın yapmakta olan, JİYAN TV (JİYAN TELEVİZYON VE RADYO YAYINCILIĞI A.Ş.) unvanlı yaygın kuruluşunun, 11.11.2014 tarihinde saat 18:59:30' da NUÇE isimli Kürtçe haber programı yayınlanmıştır. 18:59:30-19:51:52 (Klip: Jiyana_haber) saatleri arasındaki programın incelenmesi sonucunda, yayıncı kuruluşunun Radyo ve Televizyon Üst Kurulundan Kürtçe yayın izni almadığı halde yayınlamış olan NUÇE Kürtçe haber programına ve gün içinde tekrarlarına (Klip:Jiyana1), (Klip:Jiyana2) yer verildiği görülmüştür."

Şeklinde değerlendirmelere yer verilmiş olduğu,

Yayın kuruluşunun 6112 sayılı Kanun'un 5'inci maddesinin ihlal edildiği kanaatinin Daire Başkanlığınca belirtildiği,

Konu hakkında karar alınmasını teminen yazının Üst Kurula havale edildiği, anlaşılmaktadır.

Gerekçe :Konunun; İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı'nın yazısı, eki belgeler ve ilgili mevzuat kapsamında Üst Kurulumuzca değerlendirilmesi neticesinde;

JİYAN TV logosuyla yayın yapmakta olan kuruluşun; izin almaksızın Kürtçe yayınlara yer verdiği tespit olunmuştur. Bu nedenle, adı geçen yayıncı Kuruluşun Yayın Hizmetleri Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin, madde 7/2 'de belirtilen "Medya hizmet sağlayıcıların farklı dil ve lehçelerde yayın

EK-1 (devam) RTÜK Kararları

yapabilmeleri, Üst Kurulun bu Yönetmelik hükümlerine göre vereceği izne tabidir. Üst Kurul izni olmadan bu dil ve lehçelerde yayın yapılamaz.." hükmünü ve 6112 sayılı Kanun'un 5.maddesi "Yayın hizmetlerinin Türkçe yapılması esastır. Ancak Türkçe dışındaki dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir. Yayınlar seçilen dilin kurallarına uygun olarak yapılmak zorundadır. Bu yayınlara ilişkin usul ve esaslar Üst Kurulca yönetmelikle belirlenir." hükmünü ihlal ettiği sabit görülmüştür.

Bu itibarla; 6112 sayılı Kanununun 5 inci maddesinin ilk defa ihlali nedeniyle; Kanununun 32 nci maddesinin ikinci fıkrasına göre uyarılması gerektiği kanaatine varılmıştır.

Karar : Yapılan görüşmeler sonucunda, ayrıntıları ve gerekçeleri yukarıda izah olunduğu üzere; JİYAN TV logosuyla yayın yapan JİYAN TELEVİZYON VE RADYO YAYINCILIĞI A.Ş. unvanlı kuruluş hakkında; 6112 sayılı Kanununun 5 inci maddesindeki; "Yayın hizmetlerinin Türkçe yapılması esastır. Ancak Türkçe dışındaki dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir. Yayınlar seçilen dilin kurallarına uygun olarak yapılmak zorundadır. Bu yayınlara ilişkin usul ve esaslar Üst Kurulca yönetmelikle belirlenir." hükmünü ve dolayısıyla; Yayın Hizmetleri Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin, madde 7/2 'de belirtilen "Medya hizmet sağlayıcıların farklı dil ve lehçelerde yayın yapabilmeleri, Üst Kurulun bu Yönetmelik hükümlerine göre vereceği izne tabidir. Üst Kurul izni olmadan bu dil ve lehçelerde yayın yapılamaz.." hükmünün ihlali nedeniyle, aynı Kanununun 32 nci maddesinin ikinci fıkrasına göre UYARILMASINA, aynı yayının ilkesinin tekraren ihlali halinde, Kanununun 32 nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan; "Uyarının ilgili kuruluşa tebliğinden sonra ihlalin tekrarı halinde medya hizmet sağlayıcıya ihlalin ağırlığı ve yayının ortamı ve alanı göz önünde bulundurularak, ihlalin tespit edildiği aydan bir önceki aydaki brüt ticari iletişim gelirinin yüzde birinden üçüne kadar idari para cezası verilir." hükmü uyarınca idari para cezası yaptırımının uygulanacağına yapılacak tebligatta bildirilmesine, oy birliği ile karar verildi³⁴⁰.

Örnek 2:

Toplantı No : 2014/07

Toplantı Tarihi : 29.01.2014

Karar No : 65

Karar Konusu : Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in 7 nci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen "Medya hizmet sağlayıcıların farklı dil ve lehçelerde yayın yapabilmeleri, Üst Kurulun bu Yönetmelik hükümlerine göre vereceği izne tabidir. Üst Kurul izni olmadan bu dil ve lehçelerde yayın

³⁴⁰ İnternet: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. (1994). Web: <https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari?IsSearch=True&ToplantıNo=&ToplantıTarihi1=&ToplantıTarihi2=&KararNo=&KararKonusu=T%C3%9CRK%C3%87E&Aciklama=&Type=meta.karar>

EK-1 (devam) RTÜK Kararları

yapılamaz. "düzenlemesinin ve dolayısıyla 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 5 inci maddesinde yer alan "Yayın hizmetlerinin Türkçe yapılması esastır. Ancak Türkçe dışındaki dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir. Yayınlar seçilen dilin kurallarına uygun olarak yapılmak zorundadır. Bu yayınlara ilişkin usul ve esaslar Üst Kurulca yönetmelikle belirlenir" hükmünün ihlali. (GELİŞİM TV- GELİŞİM RADYO TELEVİZYON YAYINCILIK VE GAZETECİLİK A.Ş.)

İnceleme ve Değerlendirme : İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı'nın 13.01.2014 tarihli ve 93 sayılı yazısı ve eklerinin incelenmesi sonucunda;

Bahse konu yayına ilişkin Uzman Raporunda;

"Gelişim TV logolu Gelişim Radyo Televizyon Yayıncılık ve Gazetecilik A.Ş. unvanlı yayın kuruluşunun 06.01.2014 tarihli yayınları incelenmiştir. Gelişim TV logolu yayın kuruluşunun 06.01.2014 tarihinde saat 13.10'da yayınladığı Muço Muço Gulun adlı gezi programının incelenmesi ve değerlendirilmesi sonucunda yayında Türkçe dışında farklı bir dil veya lehçenin kullanıldığı tespit edilmiştir (Klip 1: Muço Muço Gulun).

Gelişim TV logolu yayın kuruluşunun 05.01.2014 tarihinde yayınladığı haber bülteninde "GELİŞİM TV OLARAK TÜRKSAT'TAN LAZCA YAYINA BAŞLADIK" alt yazısı ile yer verilen haberde, 15 yıldır karasal olarak yayın yapan Gelişim TV olarak Türksat ve D Smart'tan Türkçe'nin yanında Lazca yayına başladığı belirtilmiş, kanalın yayın felsefesi ve ilkelerine ilişkin bilgilendirme yapılmıştır (Klip 2: Yayın Diline İlişkin Haber). Gelişim TV yayın kuruluşunun yayınlarında dil olarak Türkçe'nin yanı sıra Lazcanın da kullanıldığı yayıncı kuruluşun beyanından anlaşılmaktadır. Gelişim TV yayın kuruluşunun 06.01.2014 tarihinde saat 13.10'da yayınladığı Muço Muço Gulun adlı gezi programının yanı sıra Gelişim TV yayın kuruluşunun yayın yaptığı uydusunun ve frekans bilgilerinin de verildiği kanal tanıtımlarını da Lazca yaptığı görülmüştür (Klip 3: Kanal Tanıtımı). Ayrıca yayıncı kuruluşun bazı programlarında ve röportajlarında da Türkçe ve Lazca'yı birlikte kullandığı tespit edilmiştir (Klip 2: Haber Yayını). Gelişim TV yayın kuruluşunun 06.01.2014 tarihli yayını tüm gün incelendiğinde, söz konusu yayıncı kuruluşun haber bültenleri, ticari iletişim yayınları, belgesel ve diğer programlarında genel olarak Türkçe'nin kullanıldığı görülmüştür. Söz konusu yayın kuruluşunda Lazca müzik eserlerinin sürekli olarak yayımlandığı görülmüş ancak mevzuat

EK-1 (devam) RTÜK Kararları

açısından müzik eserleri bağlamında herhangi bir izin alınması gerekliliği olmaması dolayısıyla bu hususa ilişkin bir değerlendirme yapılmamıştır. Yukarıdaki ifadeler ve örneklerden de anlaşılacağı üzere yayıncı kuruluşun Türkçe'nin yanı sıra bazı yayınlarında Lazca'yı da kullandığı görülmektedir.

6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un "Yayın dili" başlıklı 5 inci maddesinde, yayın hizmetlerinin Türkçe yapılmasının esas olduğu ancak Türkçe dışındaki dil ve lehçelerde de yayın yapılabileceği, bu yayınlara ilişkin usul ve esasların ise Üst Kurulca yönetmelikle belirleneceği hüküm altına alınmıştır. Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in 7 nci maddesinin ikinci fıkrasında ise medya hizmet sağlayıcıların farklı dil ve lehçelerde yayın yapabilmelerinin Üst Kurul'un bu Yönetmelik hükümlerine göre vereceği izne tabi olduğu ve Üst Kurul izni olmadan bu dil ve lehçelerde yayın yapılamayacağı düzenlenmiştir. Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in 7 nci maddesinin beşinci fıkrasında da "Farklı dil ve lehçelerdeki münferit müzik eserleri, sinema filmleri, ticari iletişim ve isteğe bağlı yayın hizmetleri için izin şartı aranmaz". düzenlemesi yer almaktadır. Bu bağlamda mevzuat değerlendirildiğinde, yayıncı kuruluşların münferit müzik eserleri, sinema filmleri, ticari iletişim yayınları dışındaki yayınlarını farklı dil ve lehçede yapabilmelerinin ancak Üst Kurul'un vereceği izinle mümkün olduğu anlaşılmaktadır. "Muço Muço Gulun" adlı gezi programının; yayıncı kuruluşların izin şartı aranmaksızın farklı dil ve lehçelerde yayın yapabilecekleri münferit müzik eserleri, sinema filmleri ve ticari iletişim yayınları kapsamında olmaması dolayısıyla ilgili kanalın söz konusu program yayını ve izin şartı aranmayan içerik dışındaki diğer yayınlarını Lazca yapabilmelerinin Üst Kurul'un vereceği izinle mümkün olduğu görülmektedir."

Şeklinde değerlendirmelere yer verilmiş olduğu,

Yayın Kuruluşunun 6112 sayılı Kanun'un 5. Maddesi hükmünü ihlal ettiği kanaatinin Daire Başkanlığınca belirtildiği,

Konu hakkında karar alınmasını teminen yazının Üst Kurula havale edildiği, anlaşılmaktadır.

Gerekçe :Konunun; İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı'nın yazısı, eki belgeler ve ilgili mevzuat kapsamında Üst Kurulumuzca değerlendirilmesi neticesinde;

Medya hizmet sağlayıcı kuruluşun müzik dışı yayınlarında da Lazca'yı kullandığı tespit edilmiş ve bu nedenle Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in 7 nci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen "Medya hizmet sağlayıcıların farklı dil ve lehçelerde yayın yapabilmeleri, Üst Kurulun bu Yönetmelik hükümlerine göre vereceği izne tabidir. Üst Kurul izni olmadan bu dil ve lehçelerde yayın yapılamaz. "düzenlemesinin ve dolayısıyla 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri

EK-1 (devam) RTÜK Kararları

Hakkında Kanun'un 5 inci maddesinde yer alan "Yayın hizmetlerinin Türkçe yapılması esastır. Ancak Türkçe dışındaki dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir. Yayınlar seçilen dilin kurallarına uygun olarak yapılmak zorundadır. Bu yayınlara ilişkin usul ve esaslar Üst Kurulca yönetmelikle belirlenir" hükmünün ihlal edildiği değerlendirilmiştir.

Karar : Yapılan görüşmeler sonucunda, ayrıntıları ve gerekçeleri yukarıda izah olunduğu üzere; GELİŞİM TV logosuyla yayın yapan GELİŞİM RADYO TELEVİZYON YAYINCILIK VE GAZETECİLİK A.Ş. unvanlı kuruluş hakkında;

6112 sayılı Kanun'un 5 inci maddesinde yer alan "Yayın hizmetlerinin Türkçe yapılması esastır. Ancak Türkçe dışındaki dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir. Yayınlar seçilen dilin kurallarına uygun olarak yapılmak zorundadır. Bu yayınlara ilişkin usul ve esaslar Üst Kurulca yönetmelikle belirlenir" hükmünün ihlali nedeniyle, aynı Kanununun 32 nci maddesinin ikinci fıkrasına göre "UYARI" YAPTIRIMININ UYGULANMASINA, aynı yayın ilkesinin tekraren ihlali halinde, Kanununun 32 nci maddesinin İkinci fıkrasında yer alan; "Uyarının ilgili kuruluşa tebliğinden sonra ihlalin tekrarı halinde medya hizmet sağlayıcıya ihlalin ağırlığı ve yayının ortamı ve alanı göz önünde bulundurularak, ihlalin tespit edildiği aydan bir önceki aydaki brüt ticari iletişim gelirinin yüzde birinden üçüne kadar idari para cezası verilir." hükmü uyarınca idari para cezası yaptırımını uygulanacağını yapılacak tebligatta bildirilmesine, oy birliği ile karar verildi.

Toplantı No : 2014/65

Toplantı Tarihi : 30.12.2014

Karar No : 32

Karar Konusu : 6112 sayılı Kanun'un 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendinde belirtilen "...; dilin düzeysiz, kaba ve argo kullanımına yer verilemez." hükmünün ihlali nedeniyle İPC. (HABER TÜRK - CİNER MEDYA TV HİZMETLERİ A.Ş.)

İnceleme ve Değerlendirme : İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı'nın 08.12.2014 tarihli ve 2476 sayılı yazısı ve eklerinin incelenmesi sonucunda;

Bahse konu yayına ilişkin Uzman Raporunda;

"HABERTÜRK logosuyla yayın yapan kuruluşta, her hafta Cumartesi günü saat 23:30'da Murat BARDAKÇI'nın hazırlayıp, Prof.Dr. Erhan AFYONCU ve Prof.Dr. Nurhan ATASOY'la birlikte sunduğu, tarihi olaylar ve kişilerin ele alındığı "Tarihin Arka Odası" adlı yorum türünde bir program yayınlanmaktadır.

EK-1 (devam) RTÜK Kararları

15,16.11.2014 tarihinde saat 23:30'da yayınlanan programda, Vahdettin ENGİN konuk olarak katılmakta, saltanat ve hilafet konusu tartışılmaktadır. Programın, reklam arası verildikten sonra devam eden son bölümünde şu konuşmalara yer verilmiştir:

Murat BARDAKÇI: Analarımı sikiim. Oldu mu? (Bilgisayara bakarak)

Stüdyoda 4 saniye sessizlik)

Murat BARDAKÇI: Efendim. Halifelik mi istiyorsunuz? Evet. Halife olacağız. İnşallah. Hıyarlar.(mesaj gönderen başka bir kişiye) Eee. Sayın ...Şu resmi göndermişler. Bu portre değil beyefendi. Bu şeydir. Yaklaşabilir miyiz? Fotoğraftır bu. Dolmabahçe'de çekilmiş bir fotoğraftır.

Söz konusu programda, sunucu Murat BARDAKÇI'nın izleyicilerden gelen mesajları okurken, bu mesajlara sinirlenerek, mesaj gönderen kişiye küfür ifadesi olan bir sözle, başka bir kişiye ise kaba bir sözle karşılık verdiği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, HABERTÜRK logosuyla yayın yapan kuruluşun, söz konusu yayını ile, 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendinde yer alan "Türkçenin, özellikleri ve kuralları bozulmadan doğru, güzel ve anlaşılır şekilde kullanılmasını sağlamak zorundadır; dilin düzeysiz, kaba ve argo kullanımına yer verilemez." hükmünü ihlal ettiği düşünülmektedir."

Şeklindeki değerlendirmelere yer verilmiş olduğu,

Yayın kuruluşunun söz konusu yayını ile 6112 Sayılı Kanun'un 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendini ihlal ettiği kanaatinin Daire Başkanlığınca belirtildiği,

Konu hakkında karar alınmasını teminen yazının Üst Kurula havale edildiği, anlaşılmaktadır.

Gerekçe :Konunun; İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı'nın yazısı, eki belgeler ve ilgili mevzuat kapsamında Üst Kurulumuzca yapılan değerlendirmesi neticesinde;

İhlal konusu yayında dilin düzeysiz ve kaba kullanılmış olması nedeni ile 6112 Sayılı Kanun'un 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendinin ihlal edildiği değerlendirilmiştir.

Söz konusu kuruluşa 07.08.2012 tarihli yayını nedeniyle evvelce 13.09.2012 tarih ve 2012/51 sayılı toplantıda alınan 21 nolu Üst Kurul Kararıyla 6112 Sayılı Kanunun 8 inci maddesinin (m) bendi uyarınca uyarı yaptırımı uygulandığı Üst Kurul kayıtlarından anlaşılmıştır.

EK-1 (devam) RTÜK Kararları

Bu itibarla; 6112 Sayılı Kanunun 8 inci maddesinin (m) bendini tekraren ihlali nedeniyle, Kanunun 32 nci maddesinin ikinci fıkrasına göre “İdari Para Cezası” yaptırımının uygulanması gerektiği, kanaatine varılmıştır.

1- İhlalin tespit edildiği tarihi itibarıyla kuruluşun Ekim 2014 ayına ait ticari iletişim gelir beyanının 4.195.988,76 Türk Lirası olduğu değerlendirilerek, yüzde bir oranı 41.960,00 TL. İDARİ PARA CEZASI UYGULANMASINA,

2- İdari para cezasının tebliğ tarihinden itibaren bir ay içerisinde Üst Kurulun T.C. Ziraat Bankası Ankara Kamu Girişimci Şubesi TR98 0001 0025 3300 9999 9951 93 no’lu hesabına “6112 Sayılı kanunun 32 nci maddesine göre ödenen para cezasıdır” şerhiyle ödenmesi gerektiği veya 6112 Sayılı kanunun 32 inci maddesinin dokuzuncu fıkrası uyarınca tebliğden itibaren en geç onbeş gün içerisinde Ankara İdare Mahkemelerinde dava açılabilirliğinin, dava açma süresi içerisinde peşin ödeme yapılması halinde, 5326 sayılı Kanunun 17 nci maddesinin altıncı fıkrası uyarınca cezanın dörtte üçünün tahsil edileceğinin ve taksitlendirme talebinde bulunabileceğinin, peşin ödemenin kanun yoluna müracaat hakkını engellemeyeceğinin, en geç 1 aylık süre içerisinde ödenmeyen idari para cezasının, 21/7/1953 tarihli ve 6183 Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilmek üzere Maliye Bakanlığınca belirlenecek tahsil dairesine gönderileceğinin bildirilmesine,

Oy birliğiyle karar verildi.³⁴¹

Toplantı No : 2014/57

Toplantı Tarihi : 11.11.2014

Karar No : 15

Karar Konusu : 6112 sayılı Kanun'un 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendinde belirtilen “Türkçenin özellikleri ve kuralları bozulmadan doğru, güzel ve anlaşılır şekilde kullanılmasını sağlamak zorundadır; dilin düzeysiz, kaba ve argo kullanımına yer verilemez.” hükmünün ihlali. (ULUSAL 1-ULUSAL KANAL İLETİŞİM HİZMETLERİ SAN. VE TİC. A.Ş.)

İnceleme ve Değerlendirme : İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı'nın 21.10.2014 tarihli ve 2181 sayılı yazısı ve eklerinin incelenmesi sonucunda;

Bahse konu yayına ilişkin Uzman Raporunda;

³⁴¹ <https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8-inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-m-bendinde-belirtelen-dilin-duzeysiz-kaba/10711?KararKonusu=argo>

EK-1 (devam) RTÜK Kararları

“ULUSAL 1 yayın kuruluşu tarafından 15.10.2014 tarihinde yayımlanan ve sunuculuğunu, haber spikeri ve televizyoncu Gülgün FEYMAN'ın yaptığı "Gündem Özel" adlı programa, ilahiyat profesörü Yaşar Nuri ÖZTÜRK konuk olmuş ve gündemdeki olaylar hakkındaki fikir ve düşüncelerini ifade etmiştir.

Programın bir bölümünde konu, Emevi Hanedanı'nın kurucusu Muaviye bin Ebu Süfyan'a gelmiştir. Muaviye'nin, İslam'ın 4. halifesi Hz. Ali hakkında, "Ali, namaz kılmıyor" şeklinde tezviratta bulunduğunu ifade eden ÖZTÜRK, kendisi hakkında da "namaz kılmıyor" şeklinde iftira atıldığından bahisle, "Bizi eleştirenler de aynı şeyi yapmıyorlar mı?Şerefsiz şeytan çocuğu. Şer ve şirkin zinasından doğan çocuklar bunlar. Şer ve şirkin zinasından doğan piçler diyorum ben bunlara.Ben namazımı noter huzurunda kayda geçirip sana mı gönderecektim göresin diye?" şeklinde konuşmuştur. Sunucu Gülgün FEYMAN, Yaşar Nuri ÖZTÜRK'ün bu ifadeleri üzerine herhangi bir yorumda bulunmamış ve program, olağan akışı ile devam etmiştir.

Program sunucusunun, Yaşar Nuri ÖZTÜRK'ün mezkur ifadeleri karşısında herhangi bir tepki göstermemesi ve bu tür konuşmaların ekranlarda yapılmasının uygun olmadığı hususunda bir yorumda bulunmamasının, sorumlu yayıncılık anlayışıyla bağdaşmadığı aşikardır.

Sonuç olarak, ULUSAL 1 yayın kuruluşunun söz konusu yayın nedeniyle, 6112 sayılı Yasanın "Yayın Hizmeti İlkeleri" başlıklı 8 nci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendinde yer alan yayın hizmetleri"... dilin düzeysiz, kaba ve argo kullanımına yer verilemez."hükmünü ihlal ettiği değerlendirilmiştir.” Şeklinde değerlendirmelere yer verilmiş olduğu,

Söz konusu yayın ile, 6112 sayılı Kanun'un 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendi hükmünün ihlal edildiği, kanaatinin Daire Başkanlığınca belirtildiği,

Konu hakkında karar alınmasını teminen yazının Üst Kurula havale edildiği, anlaşılmaktadır.

Gerekçe :Konunun; İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı'nın yazısı, eki belgeler ve ilgili mevzuat kapsamında Üst Kurulumuzca yapılan değerlendirmesi neticesinde;

Söz konusu yayına ait deşifre kayıtlarının ve video görüntülerinin tetkikinde; ihlale konu programda kullanılan ifadelerin Türkçenin düzeysiz, kaba ve argo kullanımı sonucu oluşan bir ifade olduğu görülmüştür. Bu suretle söz konusu yayında; 6112 sayılı Kanun'un 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendi ilkesinin ihlal edildiği kanaatine varılmıştır.

Anılan kuruluşu 23.12.2012,15.01.2013 tarihli yayınları nedeniyle evvelce Üst Kurulun 10.01.2013,12.02.2013 tarih ve 2013/03,2013/10 sayılı toplantılarında alınan 28,54 nolu kararıyla6112 sayılı Kanunun 8 maddesinin birinci fıkrasının (m) bendi uyarınca uyarı yaptırımını uygulandığı Üst Kurul

EK-1 (devam) RTÜK Kararları

kayıtlarından anlaşıldığından; 6112 sayılı Kanunun 8 maddesinin birinci fıkrasının (m) bendini tekraren ihlali nedeniyle, Kanunun 32 nci maddesinin ikinci fıkrası hükmü uyarınca, anılan Yayın Kuruluşu hakkında “İdari Para Cezası” yaptırımının uygulanması gerektiği, kanaatine varılmıştır.

Karar : Yapılan görüşmeler sonucunda, ayrıntıları ve gerekçeleri yukarıda izah olunduğu üzere; ULUSAL 1 logosuyla yayın yapan ULUSAL KANAL İLETİŞİM HİZMETLERİ SAN. VE TİC. A.Ş. unvanlı kuruluş hakkında; 6112 sayılı Kanun'un 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendinde yer alan; “Türkçenin özellikleri ve kuralları bozulmadan doğru, güzel ve anlaşılır şekilde kullanılmasını sağlamak zorundadır; dilin düzeysiz, kaba ve argo kullanımına yer verilemez.” hükmünün tekraren ihlali nedeniyle, aynı Kanunun 32 nci maddesinin ikinci fıkrası hükmü uyarınca;

1- İhlalin tespit edildiği tarihi itibarıyla kuruluşun Eylül 2014 ayına ait ticari iletişim gelir beyanının 179.281,33 Türk Lirası olduğu değerlendirilerek, televizyon kuruluşları için idari para cezası 10.000 (onbin)(2014 yılı için yeniden değerlendirilme oranına göre belirlenen 12.353 -onikibinüçyüzelliüç -) Türk Lirasından az olamayacağından 12.353 TL. İDARİ PARA CEZASI UYGULANMASINA,

2- İdari para cezasının tebliğ tarihinden itibaren bir ay içerisinde Üst Kurulun T.C. Ziraat Bankası Ankara Kamu Girişimci Şubesi TR98 0001 0025 3300 9999 9951 93 no'lu hesabına “6112 sayılı kanunun 32 nci maddesine göre ödenen para cezasıdır” şerhiyle ödenmesi gerektiği veya 6112 sayılı kanunun 32 inci maddesinin dokuzuncu fıkrası uyarınca tebliğden itibaren en geç onbeş gün içerisinde Ankara İdare Mahkemelerinde dava açılabilmesinin, dava açma süresi içerisinde peşin ödeme yapılması halinde, 5326 sayılı Kanunun 17 nci maddesinin altıncı fıkrası uyarınca cezanın dörtte üçünün tahsil edileceğinin ve taksitlendirme talebinde bulunabileceğinin, peşin ödemenin kanun yoluna müracaat hakkını engellemeyeceğinin, en geç 1 aylık süre içerisinde ödenmeyen idari para cezasının, 21/7/1953 tarihli ve 6183 Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilmek üzere Maliye Bakanlığınca belirlenecek tahsil dairesine gönderileceğinin bildirilmesine,

Oy birliği ile karar verildi.³⁴²

düzeysiz, argo ve kaba ifadeler

Toplantı No : 2018/02

Toplantı Tarihi : 10.01.2018

Karar No : 20

³⁴² <https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8-inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-m-bendinde-belirlenen-turkcenin-ozellikler/10413?KararKonusu=argo>

EK-1 (devam) RTÜK Kararları

Karar Konusu : TGRT HABER’de 06.11.2017 Tarihinde saat 14:44’de ve 08.11.2017 Tarihinde saat 11:44’de Yayınlanan Haber Bültenleri

İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığının 04.01.2018 tarih ve 19 sayılı yazısına konu, TGRT HABER logosuyla yayın yapan TGRT HABER TV A.Ş. unvanlı medya hizmet sağlayıcı kuruluşun 06.11.2017 tarihinde saat 14:44’de yayınladığı “TGRT Haber” adlı haber bülteninde “Yıkımı Protesto Ettiler.” başlığı ile, 08.11.2017 tarihinde saat 11:44’de yayınladığı “TGRT Haber” adlı haber bülteninde ise “Bakırköy’deki Olaylı Yıkım” başlığı verilen Bakırköy Belediyesi tarafından yapılan yıkım işlemine ilişkin haber yayınına ait uzman raporu ile video görüntülerinin incelenmesi ve değerlendirilmesiyle yapılan görüşmeler sonucunda; ayrıntıları bahse konu uzman raporunda belirtildiği üzere, söz konusu haber bültenlerinde yer alan haberde belediyenin kaçak olduğu gerekçesiyle yıkım kararı aldığı Bakırköy Spor Sosyal Tesisleri’nin yıkım ile alakalı bir haber yapıldığı, haberin sunumunda tek taraflı ve gerçeğe aykırı haber yapılmadığı ve haber içeriğinde aşağılayıcı, küçük düşürücü, incitici nitelikte ifadelere yer verilmediği, söz konusu yayınların basının haber verme ve kamuoyunun haber alma hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği kanaatiyle, mezkur yayında, 6112 sayılı Kanun kapsamında ihlal olmadığı, dolayısıyla herhangi bir idari yaptırım uygulanmasına yer olmadığına oy birliği ile karar verildi.³⁴³

Toplantı No : 2014/34

Toplantı Tarihi : 06.11.2014

Karar No : 30

Karar Konusu : 6112 sayılı Kanununun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendindeki; “Türkçenin özellikleri ve kuralları bozulmadan doğru, güzel ve anlaşılır şekilde kullanılmasını sağlamak zorundadır; dilin düzeysiz, kaba ve argo kullanımına yer verilemez.” hükmünün ihlali nedeniyle İdari Para Cezası (KANAL D - DTV HABER VE GÖRSEL YAYINCILIK A.Ş.)

İnceleme ve Değerlendirme : İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı’nın 03.06.2014 tarihli ve 1315 sayılı yazısı ve eklerinin incelenmesi sonucunda;

Bahse konu yayına ilişkin Uzman Raporunda;

“Kanal D medya hizmet sağlayıcısında, Umur BİRAND’ın sunduğu "32.GÜN" programı, "Genel İzleyici" sembol işaretiyle, perşembe geceleri saat 00.25 civarında ekrana gelmektedir.

³⁴³ <https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/tgrt-haberde-06-11-2017-tarihinde-saat-1444de-ve-08-11-2017-tarihinde-saat-1144de-yayinlanan-haber-bultenleri/24509?KararKonusu=haber%20b%C3%BCltenleri>

EK-1 (devam) RTÜK Kararları

Programın 16.05.2014 tarihinde, 00.26-01.15 saatleri arasında, Soma Madeni yakınlarında açık havada gerçekleştirilen yayında; Türkiye tarihinin en büyük maden kazası "SOMA'DA MADEN FACİASI" ana başlığıyla ele alınmıştır.

Programın başında, Soma'da yaşanan faciadan kısa görüntüler, röportajların yer aldığı bir VTR yayınlanmış, devamında ise saat 00.47'den itibaren Umur BİRAND, Genel Yayın Yönetmeni Hilmi HACALOĞLU'yla birlikte, program konukları Türkiye Maden-İş Sendikası Genel Sekreteri Vedat ÜNAL ve Kamu Şirket Personelleri Genel Başkanı Hakan AYDIN'la yaşanan faciaya yönelik konuşmalar yayınlanmıştır. Yapılan konuşmalarda; sistem, sendikalaşma ve sendikanın görevini yapıp/yapamadığı, sendikaların sorumluluğu, özelleştirme, iş sağlığı ve güvenliği, personelin özlük hakları, denetim boşluğu vb. konular üzerinde düşünceler paylaşılmış ve kuruluş olarak özelleştiriler yapılarak, bunların bir daha tekrarlanması için herkesin üzerine düşeni yapması gerektiği ifade edilmiştir.

Program akışında 00.27-00.47 saatleri arasında, 19 dakika 36 saniye süreyle ekrana getirilen VTR'de; Soma maden faciasının ardından yaşananlara ait görüntü ve röportajlar, yakınlarından bir haber alabilmek için insanların maden ocağının ya da hastanenin çevresindeki bekleyişleri, isyanları, maden ocağından kurtulan ya da kurtarma çalışmalarına katılan madencilerin anlattıkları, siyasi liderlerin, muhalefetin ve milletvekillerinin Soma'ya gelişi, halkın CHP Genel Başkanı KILIÇDAROĞLU ile Başbakan ERDOĞAN'ı protesto etmesine yönelik kısa görüntüler yer almıştır. Söz konusu VTR'de, saat 00.44.29'da, Başbakan Recep Tayyip ERDOĞAN'ın Soma Merkezi'nde toplanan halkın protestosuna uğradığı görüntülerinin ardından, güvenlik önlemlerinin artırıldığı Soma'da bir grup gencin yürüyüşünün polis tarafından engellendiğine dair başka bir görüntü ekrana gelmiştir. Göstericiler arasında haber yapan Hilmi HACALOĞLU'nun olayı aktaran sözlerinde; yaklaşık 300 gencin polisle göğüs göğüse geldiği, gençlerin polis barikatını zorlaması üzerine emniyet güçlerinin önce biber gazı kullandığı, ardından da bir tomanın olay yerine geldiği belirtilmektedir. Ölen yakınları için yürüyüş yapmak istediklerini belirten gençlerin polis tarafından engellenmesi, gençlerden bir kişi ile polis müdürünün karşılıklı görüşmesi sonucunda polisin geri çekilme kararının ardından Beşyol'daki "Madenci Heykeli"ne yürüyen gençlerin hep birlikte önce İstiklal Marşı okumaları, sonra da ölenlerin ruhuna Fatiha okumaları ekrana getirilmiştir. Ancak protesto yapan grubun polise gösterdiği tepkiler sırasında, bir genç kızın bağırışları arasında sarfedilen "(00.45.26) Hak hukuktan bahsediyo(?) Ne oldu? Ne hakla buraya geliyor? Gelmesin orospu çocuğu, orospu çocuğu var." şeklindeki küfürlü sözlerin kapatılmadığı, yayına yansıdığı izlenmiştir.(Klip-argo kullanımı)"

Şeklindeki değerlendirmelere yer verilmiş olduğu,

Yayın Kuruluşu'nun bu yayını nedeniyle 6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendi hükmünü ihlal ettiği, kanaatinin Daire Başkanlığınca belirtildiği,

Konu hakkında karar alınmasını teminen yazının Üst Kurula havale edildiği, anlaşılmaktadır.

EK-1 (devam) RTÜK Kararları

Gerekçe : Konunun; İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı'nın yazısı, eki belgeler ve ilgili mevzuat kapsamında Üst Kurulumuzca değerlendirilmesi neticesinde;

Söz konusu yayına ait deşifre kayıtlarının ve video görüntülerinin tetkikinde; anılan programdaki görüntülerin canlı olmadığı, montajlanarak hazırlanmış bir VTR görüntüsü olduğu dikkate alındığında, küfürlü ifadelerin kapatılmasının mümkün olabileceği gerçeğiyle, yayıncı kuruluşun bu sorumluluğunu yerine getirmediği anlaşılmakla, mezkûr yayında; 6112 sayılı Kanununun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendi hükmünün ihlal edildiği sabit görülmüştür.

Yayıncı kuruluşa 27.02.2013 tarihli yayını nedeniyle evvelce 28.03.2013 tarih ve 2013/20 sayılı toplantıda alınan 24 nolu Üst Kurul Kararıyla 6112 Sayılı Kanununun 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendi uyarınca uyarı yaptırımını uygulandığı Üst Kurul kayıtlarından anlaşılmıştır.

Bu itibarla, Kanununun 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendinin tekraren ihlali nedeniyle, Kanununun 32 nci maddesinin ikinci fıkrası hükmü uyarınca, anılan Yayın Kuruluşu hakkında "İdari Para Cezası" yaptırımının uygulanması gerektiği, kanaatine varılmıştır.

Karar : Yapılan görüşmeler sonucunda, ayrıntıları ve gerekçeleri yukarıda izah olunduğu üzere; KANAL D logosuyla yayın yapan "DTV HABER VE GÖRSEL YAYINCILIK A.Ş." unvanlı kuruluş hakkında; 6112 sayılı Kanununun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendinde yer alan; "Türkçenin, özellikleri ve kuralları bozulmadan doğru güzel ve anlaşılır şekilde kullanılmasını sağlamak zorundadır; dilin düzensiz, kaba ve argo kullanımına yer verilemez." hükmünün tekraren ihlali nedeniyle, aynı Kanununun 32 nci maddesinin ikinci fıkrası hükmü uyarınca;

1- İhlalin tespit edildiği tarihi itibarıyla kuruluşun Nisan 2014 ayına ait ticari iletişim gelir beyanının 47.950.072,71 Türk Lirası olduğu değerlendirilerek, yüzde bir oranı 479.501,00 TL. İDARİ PARA CEZASI UYGULANMASINA,

2- İdari para cezasının tebliğ tarihinden itibaren bir ay içerisinde Üst Kurulun T.C. Ziraat Bankası Bilkent Şubesi, Ankara TR 84000 100 1762 00 999999-5001 no'lu hesabına "6112 sayılı kanunun 32 nci maddesine göre ödenen para cezasıdır" şerhiyle ödenmesi gerektiği veya 6112 sayılı kanunun 32 inci maddesinin dokuzuncu fıkrası uyarınca tebliğden itibaren en geç on beş gün içerisinde Ankara İdare Mahkemelerinde dava açılabilmesinin, dava açma süresi içerisinde peşin ödeme yapılması halinde, 5326 sayılı Kanununun 17 nci maddesinin altıncı fıkrası uyarınca cezanın dörtte üçünün tahsil edileceğinin ve taksitlendirme talebinde bulunabileceğinin, peşin ödemenin kanun yoluna müracaat hakkını engellemeyeceğinin, en geç 1 aylık süre içerisinde ödenmeyen idari para cezasının, 21/7/1953 tarihli ve 6183 Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilmek üzere Maliye Bakanlığınca belirlenecek tahsil dairesine gönderileceğinin bildirilmesine,

EK-1 (devam) RTÜK Kararları

Oy birliği ile karar verildi.³⁴⁴

Toplantı No : 2014/33

Toplantı Tarihi : 06.03.2014

Karar No : 37

Karar Konusu : 6112 sayılı Kanununun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendindeki; “Türkçenin özellikleri ve kuralları bozulmadan doğru, güzel ve anlaşılır şekilde kullanılmasını sağlamak zorundadır; dilin düzeysiz, kaba ve argo kullanımına yer verilemez.” hükmünün ihlali nedeniyle İPC (BUGÜN TV-BUGÜN TELEVİZYON VE RADYO PRODÜKSİYON A.Ş.)

İnceleme ve Değerlendirme : İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı'nın 28.05.2014 tarihli ve 1292 sayılı yazısı ve eklerinin incelenmesi sonucunda;

Bahse konu yayına ilişkin Uzman Raporunda;

“Bugün TV logosuyla yayın yapmakta olan medya hizmet sağlayıcı kuruluşun, RTÜK İletişim Merkezine gelen şikâyetler neticesinde 23.05.2014 tarihli “13 haber bülteni” incelenmiştir.

Evren Özalkuş'un sunumuyla günün güncel gelişmeleri ekranlara getirilmiştir. Haber bülteni içerisinde saat 13.06'da yapılan yayında, raporumuza eklenen klipte de görüleceği üzere, "OKMEYDANI'NDA GERGİNLİK" başlığıyla sunulan haberde, İstanbul'un Okmeydanı semtinde polis aracına göstericilerin saldırmaları sonucu oluşan tablo ekranlara getirilmiştir. Haberin son kısmında ise yine göstericilerin polislere karşı etmiş oldukları "Tayyip'in köpekleri, orospu çocukları" şeklindeki ağır küfür ve hakaretlere hiçbir engelleme veya kapatma yapılmaksızın doğrudan haberin içerisinde yer verilmiştir. Bu türlü olağandışı haberlerin ham görüntülerinin yayına verilmeden önce gerekli düzenlemelerin yapılması medya hizmet sağlayıcı kuruluşun en asgari habercilik sorumluluklarından birisidir ancak raporumuza esas olan konuda medya hizmet sağlayıcı kendisine düşen gerekli sorumluluğu yerine getirmemiştir.”

Şeklindeki değerlendirmelere yer verilmiş olduğu,

Yayın Kuruluşu'nun bu yayını nedeniyle 6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendi hükmünü ihlal ettiği, kanaatinin Daire Başkanlığınca belirtildiği,

³⁴⁴ <https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8-inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-m-bendindeki-turkcenin-ozellikleri-ve-kura/9766?KararKonusu=argo&Aciklama=haber>

EK-1 (devam) RTÜK Kararları

Konu hakkında karar alınmasını teminen yazının Üst Kurula havale edildiği, anlaşılmaktadır.

Gerekçe : Konunun; İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı'nın yazısı, eki belgeler ve ilgili mevzuat kapsamında Üst Kurulumuzca değerlendirilmesi neticesinde;

Söz konusu yayına ait deşifre kayıtlarının ve video görüntülerinin tetkikinde; anılan programda ağır küfür ve hakaretlere hiçbir engelleme veya kapatma yapılmaksızın doğrudan haberin içerisinde yerildiği anlaşılmakla, mezkûr yayında; 6112 sayılı Kanununun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendi hükmünün ihlal edildiği sabit görülmüştür.

Yayıncı kuruluşa 10.06.2012 tarihli yayını nedeniyle evvelce 18.07.2012 tarih ve 2012/42 sayılı toplantıda alınan 11 nolu Üst Kurul Kararıyla 6112 sayılı Kanununun 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendi uyarınca uyarı yaptırımını uygulandığı Üst Kurul kayıtlarından anlaşılmıştır.

Bu itibarla, Kanununun 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendinin tekraren ihlali nedeniyle, Kanununun 32 nci maddesinin ikinci fıkrası hükmü uyarınca, anılan Yayın Kuruluşu hakkında "İdari Para Cezası" yaptırımının uygulanması gerektiği, kanaatine varılmıştır.

Karar : Yapılan görüşmeler sonucunda, ayrıntıları ve gerekçeleri yukarıda izah olunduğu üzere; BUGÜN TV logosuyla yayın yapan BUGÜN TELEVİZYON VE RADYO PRODÜKSİYON A.Ş. unvanlı kuruluş hakkında; 6112 sayılı Kanununun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendinde yer alan; "Türkçenin, özellikleri ve kuralları bozulmadan doğru güzel ve anlaşılır şekilde kullanılmasını sağlamak zorundadır; dilin düzeysiz, kaba ve argo kullanımına yer verilemez." hükmünün tekraren ihlali nedeniyle, aynı Kanununun 32 nci maddesinin ikinci fıkrası hükmü uyarınca;

1- İhlalin tespit edildiği tarihi itibarıyla kuruluşun Nisan 2014 ayına ait ticari iletişim gelir beyanının 297.247,50 Türk Lirası olduğu değerlendirilerek, televizyon kuruluşları için idari para cezası 10.000 (onbin) (2014 yılı için yeniden değerlendirilme oranına göre belirlenen 12.353 -onikibinüçyüzelliüç -) Türk Lirasından az olamayacağından 12.353 TL. İDARİ PARA CEZASI UYGULANMASINA,

2- İdari para cezasının tebliğ tarihinden itibaren bir ay içerisinde Üst Kurulun T.C. Ziraat Bankası Bilkent Şubesi, Ankara TR 84000 100 1762 00 999999-5001 no'lu hesabına "6112 sayılı kanununun 32 nci maddesine göre ödenen para cezasıdır" şerhiyle ödenmesi gerektiği veya 6112 sayılı kanununun 32 inci maddesinin dokuzuncu fıkrası uyarınca tebliğden itibaren en geç onbeş gün içerisinde Ankara İdare Mahkemelerinde dava açılabilmesinin, dava açma süresi içerisinde peşin ödeme yapılması halinde, 5326 sayılı Kanununun 17 nci maddesinin altıncı fıkrası uyarınca cezanın dörtte üçünün tahsil edileceğinin ve taksitlendirme talebinde bulunabileceğinin, peşin ödemenin kanun yoluna müracaat hakkını engellemeyeceğinin, en geç 1 aylık süre içerisinde ödenmeyen idari para cezasının, 21/7/1953 tarihli ve 6183 Amme Alacaklarının Tahsil Usulü

EK-1 (devam) RTÜK Kararları

Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilmek üzere Maliye Bakanlığınca belirlenecek tahsil dairesine gönderileceğinin bildirilmesine,

Üst Kurul Üyeleri Esat ÇIPLAK ve Süleyman DEMİRKAN'ın karşı oyları oy çokluğu ile karar verildi.³⁴⁵

Toplantı No : 2014/06

Toplantı Tarihi : 23.01.2014

Karar No : 67

Karar Konusu : 6112 sayılı Kanununun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendindeki; “Türkçenin, özellikleri ve kuralları bozulmadan doğru, güzel ve anlaşılır şekilde kullanılmasını sağlamak zorundadır; dilin düzeysiz, kaba ve argo kullanımına yer verilemez.” hükmünün ihlali (ÜLKE TV-BEYAZ İLETİŞİM A.Ş.)

İnceleme ve Değerlendirme : İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı'nın 09.01.2014 tarihli ve 75 sayılı yazısı ve eklerinin incelenmesi sonucunda;

Bahse konu yayına ilişkin Uzman Raporunda;

“Ülke TV logosuyla yayın yapmakta olan medya hizmet sağlayıcıda hafta içi salı, çarşamba ve cuma günleri saat 21:00 sularında canlı olarak "Genel İzleyici" akıllı işaretiyle "Sıradışı" isimli haber aktüalite programı gazeteci Turgay Güler' in sunumuyla yayınlanmaktadır.

Söz konusu programın 07.01.2014 tarihinde yayınlanan bölümünde saat 21.21 sularında Klip 1' den de anlaşılacağı üzere sunucu Turgay Güler' in yayın esnasında "P-u-ş-t-l-u-k Puştluk için yani" argo ifadesini kullandığı tespit edilmiştir. Yapılan araştırmada söz konusu argo ifade Türk Dil Kurumu sözlüğünde "Eş cinsel erkeklerin cinsel zevklerine hizmet eden erkek", "Güvenilmez, kalleş" ve "Ağır ve kaba sövgü sözü" kelimeleriyle açıklandığı görülmüştür. Canlı olarak yayınlanan bir haber aktüalite programında program sunucusunun kullandığı argo kelimenin, dilin düzeysiz ve kaba bir kullanımı olarak değerlendirilmiştir.” Şeklindeki değerlendirmelere yer verilmiş olduğu,

Yayın Kuruluşu'nun bu yayını nedeniyle 6112 sayılı Kanun'un “Yayın Hizmeti İlkeleri” başlıklı 8/1. maddesinin (m) bendi hükmünü ihlal ettiği kanaatinin Daire Başkanlığınca belirtildiği,

³⁴⁵ <https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8-inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-m-bendindeki-turkcenin-ozellikleri-ve-kura/9746?KararKonusu=argo&Aciklama=haber>

EK-1 (devam) RTÜK Kararları

Konu hakkında karar alınmasını teminen yazının Üst Kurula havale edildiği, anlaşılmaktadır.

Gerekçe: Konunun; İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı'nın yazısı, eki belgeler ve ilgili mevzuat kapsamında Üst Kurulumuzca değerlendirilmesi neticesinde;

Söz konusu yayına ait deşifre kayıtlarının tetkikinde; Türkçe'nin düzeysiz, argo ve kaba bir biçimde kullanıldığı anlaşılmakla, Kanunun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendinin ihlal edildiği sabit görülmüştür.

Karar: Yapılan görüşmeler sonucunda, ayrıntıları ve gerekçeleri yukarıda izah olunduğu üzere; ÜLKE TV logosuyla yayın yapan BEYAZ İLETİŞİM A.Ş. unvanlı kuruluşun; 6112 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendindeki; “Türkçenin, özellikleri ve kuralları bozulmadan doğru, güzel ve anlaşılır şekilde kullanılmasını sağlamak zorundadır; dilin düzeysiz, kaba ve argo kullanımına yer verilemez.” hükmünün ihlali nedeniyle, aynı Kanunun 32 nci maddesinin ikinci fıkrasına göre UYARILMASINA, aynı yayın ilkesinin tekraren ihlali halinde, Kanunun 32 nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan; “Uyarının ilgili kuruluşa tebliğinden sonra ihlalin tekrarı halinde medya hizmet sağlayıcıya ihlalin ağırlığı ve yayının ortamı ve alanı göz önünde bulundurularak, ihlalin tespit edildiği aydan bir önceki aydaki brüt ticari iletişim gelirinin yüzde birinden üçüne kadar idari para cezası verilir.” hükmü uyarınca idari para cezası yaptırımının uygulanacağını yapılacak tebligatta bildirilmesine, oy birliği ile karar verildi.³⁴⁶

³⁴⁶ <https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8-inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-m-bendindeki-turkcenin-ozellikleri-ve-kura/8717?KararKonusu=argo&Aciklama=haber>

EK-2 Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu

KÜÇÜKLERİ MUZIR NEŞRİYATTAN KORUMA KANUNU

Kanun numarası : 1117

Kabul Tarihi : 21/6/1927

Yayımlandığı R.Gazete : Tarih : 7/7/1927 Sayı : 627

Yayımlandığı Düstur : Tertip : 3 Cilt : 8 Sayfa : 899

Bu kanunun yürürlükte olmayan hükümleri için "Yürürlükteki bazı kanunların mülga hükümleri külliyesi"nin kanunlara göre düzenlenen nümerik fihristine bakınız.

Cilt: 1 Sayfa: 115

(...)

Madde 4 – (Değişik: 6/3/1986 - 3266/4 md.)

(Değişik: 11/5/1988 - 3445/10 md.) Bir aydan az süreli mevkuteler ile sinema ve her türlü film afişleri, ilanlar, fotoğraflar, kabartma ve her türlü posterler, kartpostallar, takvimler hariç olmak üzere kurulca tetkik edilerek küçükler için muzır olduğuna karar verilmiş basılmış eserlerin sahiplerine, sorumlu müdürlerine ve telif hakkı sahiplerine, basılmış eserlerin küçüklerin maneviyatına muzır olduğu kurulca tebliğ edilir. Tebligat, Tebligat Kanunu hükümlerine göre yapılır. Kurul bu kararı ilgililere derhal duyurmak için gerekli tedbirleri alır.

Tebligat üzerine eser sahipleri, telif hakkı sahipleri ve sorumlu müdürler, ellerinde mevcut eserlerin ön kapaklarına "Küçüklere zararlıdır" damga veya işaretini basmak zorundadırlar.

"Küçüklere zararlıdır" ibaresinin herkesin kolayca görüp okuyabileceği şekil ve büyüklükte yazılması zorunludur.

Bu suretle damgalanan eserler;

a) Açık sergilerde ve seyyar müvezziler tarafından satılamaz.

b) Dükkanlarda, cemakanlarda ve benzeri yerlerde teşhir edilemez.

EK-2 (devam) Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu

c) Bir yerden bir yere teşhir maksadıyla açık bir surette nakledilemez ve müvezziler tarafından bunlar için sipariş kabul olunamaz.

d) Gazeteler, mecmualar, duvar ve el ilanları, radyo ve TV ile veya diğer suretlerle ilan edilemez, satışı için reklam ve propaganda yapılamaz.

e) Para mukabili veya parasız küçüklere gösterilemez, verilemez ve hiçbir suretle okul ve benzeri yerlere sokulamaz.

(Değişik: 11/5/1988 - 3445/10 md.) Bu tür eserler, ancak 18 yaşından büyük olanlara içi görülmeyen zarf veya poşet içinde satılabilir. Bu zarf ve poşetlerin üzerinde eserin ismi ile "Küçüklere zararlıdır" ibaresinden başka hiç bir yazı ve resim bulunamaz.

Kurul kararının tebliğinden önce dağıtımı yapılmış olan bu kabil basılmış eserleri satış için ellerinde bulunduranlar da, Kurul kararlarının ilgililere duyurulma tarihinden itibaren, bu maddedeki sınırlamalara uymak zorundadırlar.

Kurulca haklarında küçükler için muzır olduğuna üç defa karar verilen basılmış periyodik eserlerin sonraki sayıları ile diğer basılmış eserlerin sonraki basıları da, yeniden bir karar verilmesine gerek kalmaksızın bu maddede belirtilen sınırlamalara tabidir. Ancak bu gibi eserlerin sahipleri, eserlerinin müteakip sayı ve basılarının küçükler için muzır nitelikte olmadığı iddiasıyla kurula başvurarak incelenmesini isteyebilirler. Kurul, başvuruyu haklı bulursa, bu maddedeki sınırlamalar sonraki sayı ve basılar için uygulanmaz.

Haklarında Kurulun her hangi bir kararı bulunmadığı halde, basılmış eserlerinin konusu veya ihtiva ettiği yazı ve resimler sebebiyle küçüklerin maneviyatı üzerinde muzır tesir yapacağı kanaatinde olan eser sahipleri kendiliklerinden, eserin üzerine "Küçüklere zararlıdır" damga veya işaretini basarak içi görünmeyen zarf veya poşet içinde satışa arz edilebilirler. Bu takdirde, bu basılmış eserler hakkında da bu maddenin ilgili fıkraları hükümleri uygulanır.

(...)

EK-3 Milli Eğitim Temel Kanunu

MİLLİ EĞİTİM TEMEL KANUNU

Kanun Numarası : 1739

Kabul Tarihi : 14/6/1973

Yayımlandığı R.Gazete : Tarih : 24/6/1973 Sayı : 14574

Yayımlandığı Düstur : Tertip : 5 Cilt : 12 Sayfa : 2342

(...)

Madde 2 – Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini,

1. (Değişik: 16/6/1983 - 2842/1 md.) Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.

II – Özel amaçlar:

(...)

EK-4 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI

Kanun Numarası : 2709

Kabul Tarihi : 18/10/1982

Yayımlandığı Resmî Gazete : Tarih : 9/11/1982 Sayı : 17863 (Mükerrer)

Yayımlandığı Düstur : Tertip : 5 Cilt : 22 Sayfa : 3

BİRİNCİ KISIM

GENEL ESASLAR

I. Devletin şekli

Madde 1 – Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.

II. Cumhuriyetin nitelikleri

Madde 2 – Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk

Devletidir.

III. Devletin bütünlüğü, Resmî dili, bayrağı, milli marşı ve başkenti

Madde 3 – Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir. Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır. Milli marşı "İstiklal Marşı"dır. Başkenti Ankara'dır.

IV. Değiştirilemeyecek hükümler

Madde 4 – Anayasanın 1 inci maddesindeki Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile, 2'nci maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3 üncü maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.

EK-4 (devam) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

V. Devletin temel amaç ve görevleri Madde 5 – Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır. VI. Egemenlik Madde 6 – Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir. Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır. Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz. VII. Yasama yetkisi Madde 7 – Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Bu yetki devredilemez. VIII. Yürütme yetkisi ve görevi Madde 8 – Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı (...) (1) tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir. (1) IX. Yargı yetkisi (2) Madde 9 – Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır. X. Kanun önünde eşitlik Madde 10 – Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 7/5/2010-5982/1 md.) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. (Ek fıkra: 7/5/2010-5982/1 md.) Çocuklar, yaşlılar, özürllüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde (...) (3) kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.

XI. Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü Madde 11 – Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz.

(..)

İKİNCİ BÖLÜM Kişinin Hakları ve Ödevleri I. Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı Madde 17 – Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz. (...) (2) meşru müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması (...) (3) veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışındadır. (2) (3) II. Zorla çalıştırma yasağı Madde 18 – Hiç kimse zorla çalıştırılmaz. Angarya yasaktır. Şekil ve şartları kanunla düzenlenmek üzere hükümlülük veya tutukluluk süreleri içindeki

EK-4 (devam) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

çalıştırmalar; olağanüstü hallerde vatandaşlardan istenecek hizmetler; ülke ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda öngörülen vatandaşlık ödevi niteliğindeki beden ve fikir çalışmaları, zorla çalışma sayılmaz.

III. Kişi hürriyeti ve güvenliği Madde 19 – Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir. Şekil ve şartları kanunda gösterilen: Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması; bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi; toplum için tehlike teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi; usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren, ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hakim kararıyla tutuklanabilir. Hakim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir. Yakalanan veya tutuklanan kişilere, yakalama veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddialar herhalde yazılı ve bunun hemen mümkün olmaması halinde sözlü olarak derhal, toplu suçlarda en geç hakim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilir. (Değişik birinci cümle: 3/10/2001-4709/4 md.) Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hakim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal (...) (1) ve savaş hallerinde uzatılabilir. (1) (Değişik fıkra: 3/10/2001-4709/4 md.) Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, yakınlarına derhal bildirilir. Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir. Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir. (Değişik: 3/10/2001-4709/4 md.) Bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir.

IV. Özel hayatın gizliliği ve korunması A. Özel hayatın gizliliği

Madde 20 – Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. (Mülga üçüncü cümle: 3/10/2001-4709/5 md.) (...) (Değişik fıkra: 3/10/2001-4709/5 md.) Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde

EK-4 (devam) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

sakinca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar. (Ek fıkra: 7/5/2010-5982/2 md.) Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir. B. Konut dokunulmazlığı

Madde 21 – (Değişik: 3/10/2001-4709/6 md.) Kimsenin konutuna dokunulamaz. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar. C. Haberleşme hürriyeti

Madde 22 – (Değişik: 3/10/2001-4709/7 md.) Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar. İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir.

V. Yerleşme ve seyahat hürriyeti

Madde 23 – Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir. Yerleşme hürriyeti, suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak; Seyahat hürriyeti, suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek; Amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir. (Değişik fıkra: 7/5/2010-5982/3 md.) Vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyeti, ancak suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle hâkim kararına bağlı olarak sınırlanabilir. Vatandaş sınır dışı edilemez ve yurda girme hakkından yoksun bırakılamaz. VI. Din ve vicdan hürriyeti

EK-4 (devam) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

Madde 24 – Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir. 14 üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dini ayin ve törenler serbesttir. Kimse, ibadete, dini ayin ve törenlere katılmaya, dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dini inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz. Din ve ahlak eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır. Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasi veya hukuki temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz. VII. Düşünce ve kanaat hürriyeti

Madde 25 – Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz. VIII. Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti

Madde 26 – Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet Resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir. Bu hürriyetlerin kullanılması, milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

(Mülga fıkra: 3/10/2001-4709/9 md.) Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellemek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz. (Ek fıkra: 3/10/2001-4709/9 md.) Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir. IX. Bilim ve sanat hürriyeti

Madde 27 – Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir. Yayma hakkı, Anayasanın 1 inci, 2 nci ve 3 üncü maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılamaz. Bu madde hükmü yabancı yayınların ülkeye girmesi ve dağıtımının kanunla düzenlenmesine engel değildir. X. Basın ve yayımla ilgili hükümler A. Basın hürriyeti

Madde 28 – Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve mali teminat yatırma şartına bağlanamaz. (Mülga ikinci fıkra: 3/10/2001-4709/10 md.) Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır. Basın hürriyetinin sınırlanmasında, Anayasanın 26 ve 27 nci maddeleri hükümleri uygulanır. Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya suç

EK-4 (devam) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

işlemeye ya da ayaklanma veya isyana teşvik eder nitelikte olan veya Devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan her türlü haber veya yazıyı, yazanlar veya bastırılanlar veya aynı amaçla, basanlar, başkasına verenler, bu suçlara ait kanun hükümleri uyarınca sorumlu olurlar. Tedbir yolu ile dağıtım hakim kararıyla; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle önlenebilir. Dağıtımı önleyen yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili hakime bildirir. Yetkili hakim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, dağıtımı önleme kararı hükümsüz sayılır. Yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için, kanunla belirtilecek sınırlar içinde, hakim tarafından verilen kararlar saklı kalmak üzere, olaylar hakkında yayım yasağı konamaz. Süreli veya süresiz yayınlar, kanunun gösterdiği suçların soruşturma veya kovuşturmasına geçilmiş olması hallerinde hakim kararıyla; Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli güvenliğinin, kamu düzeninin, genel ahlakın korunması ve suçların önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir. Toplatma kararı veren yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili hakime bildirir; hakim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, toplatma kararı hükümsüz sayılır. Süreli veya süresiz yayınların suç soruşturma veya kovuşturması sebebiyle zapt ve müsadereinde genel hükümler uygulanır.

Türkiye'de yayımlanan süreli yayınlar, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Cumhuriyetin temel ilkelerine, milli güvenliğe ve genel ahlaka aykırı yayımlardan mahkum olma halinde, mahkeme kararıyla geçici olarak kapatılabilir. Kapatılan süreli yayının açıkça devamı niteliğini taşıyan her türlü yayın yasaktır; bunlar hakim kararıyla toplatılır. B. Süreli ve süresiz yayın hakkı

Madde 29 – Süreli veya süresiz yayın önceden izin alma ve mali teminat yatırma şartına bağlanamaz. Süreli yayın çıkarabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin, kanunda belirtilen yetkili mercie verilmesi yeterlidir. Bu bilgi ve belgelerin kanuna aykırılığının tesbiti halinde yetkili merci, yayının durdurulması için mahkemeye başvurur. Süreli yayınların çıkarılması, yayım şartları, mali kaynakları ve gazetecilik mesleği ile ilgili esaslar kanunla düzenlenir. Kanun, haber, düşünce ve kanaatlerin serbestçe yayımlanmasını engelleyici veya zorlaştırıcı siyasal, ekonomik, mali ve teknik şartlar koyamaz. Süreli yayınlar, Devletin ve diğer kamu tüzelkişilerinin veya bunlara bağlı kurumların araç ve imkanlarından eşitlik esasına göre yararlanır.

C. Basın araçlarının korunması

Madde 30- (Değişik: 7/5/2004-5170/4 md.) Kanuna uygun şekilde basın işletmesi olarak kurulan basımevi ve eklentileri ile basın araçları, suç aleti olduğu gerekçesiyle zapt ve müsadere edilemez veya işletilmekten alıkonulamaz. D. Kamu tüzel kişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı

Madde 31 – Kişiler ve siyasi partiler, kamu tüzel kişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme ve yayım araçlarından yararlanma hakkına sahiptir. Bu yararlanmanın şartları ve usulleri kanunla düzenlenir. (Değişik fıkra: 3/10/2001-4709/11 md.) Kanun, millî güvenlik, kamu düzeni, genel ahlâk ve sağlığın korunması

EK-4 (devam) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

sebepleri dışında, halkın bu araçlarla haber almasını, düşünce ve kanaatlere ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşmasını engelleyici kayıtlar koyamaz. E. Düzeltme ve cevap hakkı

Madde 32 – Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir. Düzeltme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hakim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde karar verilir. XI. Toplantı hak ve hürriyetleri A. Dernek kurma hürriyeti

Madde 33 – (Değişik: 3/10/2001-4709/12 md.) Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir. Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz. Dernek kurma hürriyeti ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Dernek kurma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir. Dernekler, kanunun öngördüğü hallerde hâkim kararıyla kapatılabilir veya faaliyetten alıkonulabilir. Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, derneği faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar. Birinci fıkra hükmü, Silahlı Kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensuplarına ve görevlerinin gerektirdiği ölçüde Devlet memurlarına kanunla sınırlamalar getirilmesine engel değildir. Bu madde hükümleri vakıflarla ilgili olarak da uygulanır.

B. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı

Madde 34 – (Değişik: 3/10/2001-4709/13 md.) Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.

XII. Mülkiyet hakkı

Madde 35 – Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz. XIII. Hakların korunması ile ilgili hükümler

A.

Hak

arama

hürriyeti

EK-4 (devam) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

Madde 36 – Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. (1) Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz. B. Kanuni hakim güvencesi

Madde 37 – Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz. C. Suç ve cezalara ilişkin esaslar

Madde 38 – Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Suç ve ceza zamanaşımı ile ceza mahkumiyetinin sonuçları konusunda da yukarıdaki fıkra uygulanır. Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur. Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz. Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz. (Ek fıkra: 3/10/2001-4709/15 md.) Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez. Ceza sorumluluğu şahsidir. (Ek fıkra: 3/10/2001-4709/15 md.) Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz. (Ek fıkra: 3/10/2001-4709/15 md; Mülga fıkra: 7/5/2004-5170/5 md.) (Değişik onuncu fıkra: 7/5/2004-5170/5 md.) Ölüm cezası ve genel müsadere cezası verilemez. İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz. Silahlı Kuvvetlerin iç düzeni bakımından bu hükme kanunla istisnalar getirilebilir. (Değişik son fıkra: 7/5/2004-5170/5 md.) Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez.

XIV. İspat hakkı Madde

39 – Kamu görev ve hizmetinde bulunanlara karşı, bu görev ve hizmetin yerine getirilmesiyle ilgili olarak yapılan isnatlardan dolayı açılan hakaret davalarında, sanık, isnadın doğruluğunu ispat hakkına sahiptir. Bunun dışındaki hallerde ispat isteminin kabulü, ancak isnat olunan fiilin doğru olup olmadığının anlaşılmasında kamu yararı bulunmasına veya şikayetçinin ispata razı olmasına bağlıdır.

Madde 40 – Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkanının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir. (Ek fıkra: 3/10/2001-4709/16 md.) Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.

(...)

EK-5 Türkiye Radyo Ve Televizyon Kanunu

TÜRKİYE RADYO VE TELEVİZYON KANUNU

Kanun Numarası : 2954

Kabul Tarihi : 11/11/1983 Yayımlandığı

Resmî Gazete : Tarih : 14/11/1983 Sayı : 18221 (2.Mükerrer)

Yayımlandığı Düstur : Tertip: 5 Cilt : 22 Sayfa : 925

BİRİNCİ KISIM

Genel Hükümler

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam ve Tanımlar Amaç:

Madde 1 – (Değişik: 11/6/2008-5767/1 md.) Bu Kanunun amacı, radyo ve televizyon ile tüm medya araçlarından yapılan yayınların düzenlenmesine ve özerkliği ve tarafsızlığı Anayasada hükme bağlanan Türkiye RadyoTelevizyon Kurumuna ilişkin esas ve usulleri belirlemektir. (2) Kapsam:

Madde 2 – Bu Kanun, her türlü teknik, usul ve araçlarla ve her ne isim altında olursa olsun elektromanyetik dalga yoluyla yurt içine ve yurt dışına yapılan radyodifüzyon ve televizyon yayınları ile ilgili hususları kapsar. Tanımlar: Madde 3 – Bu Kanunda geçen deyimlerden: a) Radyodifüzyon (Radyo yayını):

Elektromanyetik dalgalar yoluyla halkın doğrudan alması amacıyla yapılan ses yayınlarını,

b) Televizyon yayını: Elektromanyetik dalgalar yoluyla halkın doğrudan alması amacıyla yapılan, hareketli veya sabit resimlerin sesli veya sessiz kalıcı olmayan yayını,

c) Elektromanyetik dalga: Boşlukta veya kablo, cam iletken ve benzeri bir fiziki ortamda ışık hızı ile yayılan, suni olarak üretilmiş elektrik ve manyetik özellikleri olan dalgayı,

d) Radyo ve televizyon verici istasyonu: Radyo ve televizyon yayını yapmak üzere donatılmış her türlü hareketli veya sabit tesisi,

e) Kablo televizyon: Televizyon yayınının kablo, cam iletken ve benzeri bir fiziki ortam üzerinden halkın alması amacıyla abonelere ulaştırıldığı yayın türünü,

EK-5 (devam) Türkiye Radyo Ve Televizyon Kanunu

- f) Kapalı devre televizyon sistemi: Televizyon yayını dışında eğitim, öğretim, güvenlik ve turizm gibi belirli amaçlar için bir bina dahilinde veya birbiri ile ilişkili binalar grubunda kullanılan kablo televizyonu,
- g) Radyo alıcısı: Radyo yayınlarını almaya veya alıp kaydetmeye ve dinletmeye yarayan cihazları,
- h) Televizyon alıcısı: Televizyon yayınlarını almaya ve seyrettirmeye yarayan cihazları,
- i) Video: Televizyon yayınlarını alıp, kaydetmeye ve bir ekran vasıtasıyla seyretmeye yarayan cihazları,
- j) (Değişik : 4/12/1984 - 3093/9 md.) Birleşik cihaz: Radyo ve Televizyon alıcısını veya televizyon alıcısını ve videoyu veya radyo, televizyon alıcısı ve videoyu ihtiva eden cihazlar ile müzik setleri ve benzerlerini.

İfade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Temel İlkeler ve Yayın Esasları

Temel ilkeler:

Madde 4 – Radyo ve televizyon istasyonlarının kurulması, işletilmesi, idareleri ve yayınlarının düzenlenmesine ilişkin temel ilkeler şunlardır:

- a) Radyo ve televizyon (...) (1) yayınlarının düzenlenmesi ile yurt içine ve yurt dışına yayın yapılması, Devletin tekelindedir. Bu tekel, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu tarafından kullanılır. Ancak, bu Kanunda belirtilen esaslara uygun yayın yapmak şartıyla polis ve meteoroloji teşkilatlarının devamlı ikaz ve duyuru maksadıyla radyo istasyonu kurmaları, sürekli ve kesintili radyo yayını yapmaları Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulunun iznine tabidir.
- b) Radyo ve televizyon yayınlarının dinleyici ve izleyiciye seçme hakkı tanyacak şekilde birden fazla kanaldan ve bütün yurt sathına yapılması esastır.
- b) Atatürk ilke ve inkılaplarını kökleştirmek, Türkiye Cumhuriyetinin çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkmasını öngören milli hedeflere ulaşmayı gerçekleştirmek,
- c) Devletin milli güvenlik siyasetinin, milli ve ekonomik menfaatlerinin gereklerine uymak,

EK-5 (devam) Türkiye Radyo Ve Televizyon Kanunu

d) Devletin bir kişi veya zümre tarafından yönetilmesini veya sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini sağlamak yahut Devleti ve Devlet otoritesini ortadan kaldırmak veya dil, ırk, din ve mezhep ayrımı yaratmak yahut sair herhangi bir yoldan bu kavramlara ve görüşlere dayanan bir Devlet düzeni kurmak amacı güden rejim ve ideolojilerin propagandasına yer vermemek,

e) Genel ahlakın gereklerini, milli gelenekleri ve manevi değerleri gözetmek,

f) Türk milli eğitiminin temel görüş, amaç ve ilkelerine uymak,

g) Kolayca anlaşılabilir, doğru, temiz ve güzel bir Türkçe kullanmak,

h) Toplumun beden ve ruh sağlığına zarar verecek hususlara yer vermemek,

i) Karamsarlık, umutsuzluk, kargaşa, dehşet, saldırganlık gibi olumsuz duygular uyandırmak ve telkin etmek amacıyla yönelik yayın yapmamak,

j) Kişilerin özel hayatlarına, şeref ve haysiyetlerine saygılı olmak ve dürüstlük anlayışına bağlı kalmak,

k) Haberlerin toplanması, seçilmesi ve yayınlanmasında tarafsızlık, doğruluk ve çabukluk ilkeleri ile çağdaş habercilik teknik ve metotlarına bağlı olmak,

l) Haberler ile yorumları ayırmak ve yorumların kaynaklarını açıklamak,

m) Kamuoyunun sağlıklı ve serbestçe oluşabilmesi için kamuoyunu ilgilendirecek konularda yeterli yayın yapmak; tek yönlü, taraf tutan yayın yapmamak ve bir siyasi partinin, grubun, çıkar çevresinin, inanç veya düşüncenin menfaatlerine alet olmamak.

(...)

EK-6 Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun

RADYO VE TELEVİZYONLARIN KURULUŞ VE YAYIN HİZMETLERİ HAKKINDA KANUN

Kanun Numarası : 6112

Kabul Tarihi : 15/2/2011

Yayımlandığı R.Gazete : Tarih : 3/3/2011 Sayı : 27863

Yayımlandığı Düstur : Tertip : 5 Cilt : 50

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1 – (1) Bu Kanunun amacı; radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesi, ifade ve haber alma özgürlüğünün sağlanması, medya hizmet sağlayıcılarının idarî, malî ve teknik yapıları ve yükümlülükleri ile Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun kuruluşu, teşkilâtı, görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin usul ve esasları belirlemektir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Kanun, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yargı yetkisi altında, her türlü teknik, usul ve araçlarla ve her ne isim altında olursa olsun elektromanyetik dalgalar veya diğer yollarla yapılan radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetleriyle ilgili hususları kapsar.

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yargı yetkisi altındaki medya hizmet sağlayıcılar, ikinci fıkra gereğince Türkiye’de yerleşik kabul edilenler ile üçüncü ve dördüncü fıkra hükümlerine tabi olanlardır.

(2) Bu Kanunun uygulanmasında;

a) Medya hizmet sağlayıcı, şirket merkezinin Türkiye’de bulunması ve yayın hizmetlerine ilişkin editoryal kararların Türkiye sınırları içinde alınması durumunda Türkiye’de yerleşik kabul edilir.

b) Medya hizmet sağlayıcının şirket merkezinin Türkiye’de bulunmasına rağmen, yayın hizmetlerine ilişkin editoryal kararların Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesine taraf başka bir ülkede alınması ya da yayın hizmetlerine ilişkin editoryal kararlar Türkiye’de alınmakla birlikte şirket merkezinin anılan Sözleşmeye

EK-6 (devam) Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun

taraf başka bir ülkede bulunması durumunda medya hizmet sağlayıcı, yayın hizmeti faaliyetini yürüten işgücünün önemli bir kısmının bulunduğu ülkede yerleşik kabul edilir. Ancak,

1) Yayın hizmeti faaliyetini yürüten işgücü her iki ülkede de bulunmakla birlikte, hangi ülkede daha yoğun olarak çalışıldığı tespit edilemediği durumlarda medya hizmet sağlayıcı, şirket merkezinin bulunduğu ülkede yerleşik kabul edilir.

(...)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yayın Hizmeti İlkeleri

Yayın hizmeti ilkeleri

MADDE 8 – (1) Medya hizmet sağlayıcılar, yayın hizmetlerini kamusal sorumluluk anlayışıyla bu fıkrada yer alan ilkelere uygun olarak sunarlar. Yayın hizmetleri;

a) Türkiye Cumhuriyeti Devletinin varlık ve bağımsızlığına, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Atatürk ilke ve inkılaplarına aykırı olamaz.

b) Irk, dil, din, cinsiyet, sınıf, bölge ve mezhep farkı gözeterek toplumu kin ve düşmanlığa tahrik edemez veya toplumda nefret duyguları oluşturamaz.

c) Hukukun üstünlüğü, adalet ve tarafsızlık esasına aykırı olamaz.

ç) İnsan onuruna ve özel hayatın gizliliğine saygılı olma ilkesine aykırı olamaz, kişi ya da kuruluşları eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı veya iftira niteliğinde ifadeler içeremez.

d) Terörü övemez ve teşvik edemez, terör örgütlerini güçlü veya haklı gösteremez, terör örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerini yansıtıcı nitelikte olamaz. (Mülga ikinci cümle: 2/1/2017-KHK-680/18 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7072/17 md.) (...)

e) Irk, renk, dil, din, tabiiyet, cinsiyet, engellilik, siyasî ve felsefî düşünce, mezhep ve benzeri nedenlerle ayrımcılık yapan ve bireyleri aşağılayan yayınları içeremez ve teşvik edemez.

(...)

EK-7 Türk Harflerinin Kabul Ve Tatbiki Hakkında Kanun

TÜRK HARFLERİNİN KABUL VE TATBİKİ HAKKINDA KANUN

Kanun Numarası : 1353

Kabul Tarihi : 1/11/1928

Yayımlandığı R.Gazete : Tarih : 3/11/1928 Sayı : 1030

Yayımlandığı Düstur : Tertip : 3 Cilt : 10 Sayfa : 3

Madde 1 – Şimdiye kadar Türkçeyi yazmak için kullanılan Arap harfleri yerine Latin esasından alınan ve merbut cetvelde şekilleri gösterilen harfler (Türk harfleri) unvan ve hukuku ile kabul edilmiştir.

Madde 2 – Bu Kanunun neşri tarihinden itibaren Devletin bütün daire ve müesseselerinde ve bilcümle şirket, cemiyet ve hususi müesseselerde Türk harfleriyle yazılmış olan yazıların kabulü ve muameleye konulması mecburidir.

Madde 3 – Devlet dairelerinin her birinde Türk harflerinin Devlet muamelatına tatbiki tarihi 1929 Kanunusanisinin birinci gününü geçemez. Şu kadar ki evrakı tahkikiye ve fezlekelerinin ve ilamların ve matbu muamelat cetvel ve defterlerinin 1929 Haziran iptidasına kadar eski usulde yazılması caizdir. Verilecek tapu kayıtları ve senetleri ve nüfus ve evlenme cüzdanları ve kayıtları ve askeri hüviyet ve terhis cüzdanları 1929 Haziranı iptidasından itibaren Türk harfleriyle yazılacaktır.

Madde 4 – Halk tarafından vakı müracaatlardan eski Arap harfleriyle yazılı olanlarının kabulü 1929 Haziranının birinci gününe kadar caizdir. 1928 senesi Kanunuevvelinin iptidasından itibaren Türkçe hususi veya resmi levha, tabela, ilan, reklam ve sinema yazıları ile kezalık Türkçe hususi, resmi bilcümle mevkut, gayri mevkut gazete, risale ve mecmuaların Türk harfleriyle basılması ve yazılması mecburidir.

Madde 5 – 1929 Kanunusanisi iptidasından itibaren Türkçe basılacak kitapların Türk harfleriyle basılması mecburidir.

Madde 6 – Resmi ve hususi bütün zabıtlarda 1930 Haziranı iptidasına kadar eski Arap harflerinin stenografi makamında istimali caizdir. Devletin bütün daire müesseselerinde kullanılan kitap, kanun, talimatname, defter, cetvel kayıt ve sicil gibi matbuaların 1930 Haziranı iptidasına kadar kullanılması caizdir.

Madde 7 – Para ve hisse senetleri ve bonolar ve esham ve tahvilat ve pul ve sair kıymetli evrak ile hukuki mahiyeti haiz bilcümle eski vesikalar değiştirilmedikleri müddetçe muteberdirler.

EK-7 (devam) Türk Harflerinin Kabul Ve Tatbiki Hakkında Kanun

Madde 8 – Bilümum bankalar, imtiyazlı ve imtiyazsız Şirketler, cemiyetler ve müesseselerin bütün Türkçe muamelatına Türk harflerinin tatbiki 1929 Kanunusanisinin birinci gününü geçemez. Şu kadar ki halk tarafından mezkür müesseselere 1929 Haziranı iptidasına kadar eski Arap harfleriyle müracaat vakı olduğu takdirde kabul olunur. Bu müesseselerin ellerinde mevcut eski Arap harfleriyle basılmış defter, cetvel, katalog, nizamname ve talimatname gibi matbuaların 1930 Haziranı iptidasına kadar kullanılması caizdir.

Madde 9 – Bütün mekteplerin Türkçe yapılan tedrisatında Türk harfleri kullanılır. Eski harflerle matbu kitaplarla tedrisat icrası memnudur.

Madde 10 – Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 11 – Bu Kanunun ahkâmını icraya icra Vekilleri Heyeti memurdur.

EK-7 (devam) Türk Harflerinin Kabul Ve Tatbiki Hakkında Kanun

Merbut Cetvel			
<u>Matbaa harfleri</u>		<u>Yazı harfleri</u>	
Büyük harfler	küçük harfler	Büyük harfler	Küçük harfler
A	a	A	a
B	b	B	b
C	c	C	c
Ç	ç	Ç	ç
D	d	D	d
E	e	E	e
F	f	F	f
G	g	G	g
Ğ	ğ	Ğ	ğ
H	h	H	h
İ	i	İ	i
I	ı	I	ı

EK-7 (devam) Türk Harflerinin Kabul Ve Tatbiki Hakkında Kanun

<u>Matbaa harfleri</u>		<u>Yazı harfleri</u>	
<u>Büyük harfler</u>	<u>küçük harfler</u>	<u>Büyük harfler</u>	<u>Küçük harfler</u>
J	j	J	j
K	k	K	k
L	l	L	l
M	m	M	m
N	n	N	n
O	o	O	o
Ö	ö	Ö	ö
P	p	P	p
R	r	R	r
S	s	S	s
Ş	ş	Ş	ş
T	t	T	t
U	u	U	u
Ü	ü	Ü	ü
V	v	V	v
Y	y	Y	y
Z	z	Z	z

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : ATEŞ GÜLER, Burçak

Telefon : 0543 622 7456

e-mail : burcak.ates@trt.net.tr

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Lisans	Gazi Üniversitesi	2008 - 2011
Lisans	Anadolu Üniversitesi	2006 - 2011
Önlisans	Kırıkkale Üniversitesi	2006 - 2008
Lise	Aydınlıkevler Lisesi	2000 - 2003

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2010-2012	Meteorolojinin Sesi Radyosu	Yapımcı, Sunucu, Spiker.
2013- Halen	Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu	Yapımcı, Sunucu.

Yabancı Dil

İngilizce

Yayımlar

6112 Sayılı Kanun m.8/1(m) Yayın Hizmet İlkesi Bağlamında Televizyon Haber Bültenlerinde, Türkçenin Doğru, Güzel ve Anlaşılır Kullanılması

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

